

**Etap III: OPRACOWANIE ZINTEGROWANEJ DIAGNOZY
DLA MIASTA BIELSKA-BIAŁEJ:**

*Raport charakteryzujący najważniejsze zjawiska
kształtujące sytuację w Bielsku-Białej na potrzeby
opracowania Strategii Rozwoju Miasta*

Skróty użyte w raporcie

AB 2020	Ankieta bezpieczeństwa	PUP	Powiatowy Urząd Pracy
APM 2019	Raport Akademickość Polskich Miast PIE 2019	PZRPTZ	Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla miasta Bielska-Białej na lata 2014-2023
ARGPR 2020	Opracowanie zintegrowanej diagnozy dla miasta Bielsko-Biała. Etap III. Raport charakteryzujący najważniejsze zjawiska kształtujące sytuację w Bielsku-Białej na potrzeby opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji	PZRPTZBZ	Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla beskidzkiego związku powiatowo-gminnego
ASQ	Analiza Status Quo Budżetu Obywatelskiego Gminy Bielsko-Biała, opracowana przez Agencję Rozwoju Regionalnego S.A. w Bielsku-Białej.	POŚ	Program ochrony środowiska w mieście Bielsku-Białej na lata 2017-2020
BAR 2020	Badanie ankietowe zrealizowane w czerwcu 2020 r. na próbie 1 016 rodziców, na zlecenie Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, w ramach prac nad diagnozą sytuacji społecznej w mieście	POŚPH	Program ochrony środowiska przed hałasem w mieście Bielsku-Białej
BOF	Bezpośrednie Otoczenie Funkcjonalne	ROSM	Raport o stanie miasta Bielska-Białej 2018, 2019
BOPP	Baza organizacji pozarządowych Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej	RPM 2019	Raport z badań dotyczących sytuacji i potrzeb młodzieży w Bielsku-Białej wraz z diagnozą stanu aktualnego w kontekście trendu depopulacji, Bielsko-Biała 2019 r
Gfk Polonia	Wskaźniki siły nabywczej GfK. Ogólna Siła Nabywcza GfK – suma dochodów netto mieszkańców danego obszaru.	ROJSWS 2018	Roczna ocena jakości środowiska w Województwie Śląskim. Raport za rok 2018
IBS 2019	Badanie opinii mieszkańców Bielska-Białej, Instytut Badań Samorządowych 2019	ROJSWM 2018	Roczna ocena jakości środowiska w Województwie Małopolskim. Raport za rok 2018
GPONZ	Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bielsko-Biała na lata 2018-2021	ROJPWS	Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim. Raport wojewódzki za rok 2018
KOPZB	Koncepcja ochrony przeciwpowodziowej w zlewni rzeki Białej z uwzględnieniem oddziaływania zbiornika Goczałkowice i zlewni rzeki Łownica	SRE	Strategia rozwoju elektromobilności
KPOPA	Kompleksowy program ochrony powietrza atmosferycznego w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery miasta Bielska-Białej z budynków mieszkalnych w roku 2019	ŚEPROM	Wykonanie średniookresowej ewaluacji Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich oraz aktualizacji danych w zakresie diagnozy stanu obszaru rewitalizacji dla miasta Bielsko-Biała, IEP 2018
KSSE	Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna	ŚUW	Śląski Urząd Wojewódzki
MAM 2017	Mapa akustyczna miasta Bielsko-Biała 2017 r.	SUIKZP	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bielska-Białej
MPZP	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	UMWŚ	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
MRBB	Model Ruchu dla Miasta Bielsko-Biała z 2015 r.	UMBB	Urząd Miejski w Bielsku-Białej
MRPiPS-03	Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MRPiPS-03)	WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
MRL	Monitoring Rozwoju Lokalnego Związku Miast Polskich	WGJU	Wyznaczenie granic jednostek urbanistycznych miasta Bielsko-Biała w związku z opracowaniem Gminnego Programu Rewitalizacji. Etap I. Wykonanie analiz danych, ich digitalizacji oraz wyznaczenie granic jednostek urbanistycznych miasta
MZD	Miejski Zarząd Dróg	WYWIADY	Wywiady przeprowadzone z różnymi interesariuszami procesu diagnostycznego, zarówno wewnątrz urzędu, jak i na zewnątrz (grupy celowane m.in: seniorzy, NGO'sy, biznes)
OZPS 2018	Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2018	WRZPS	Sprawozdania z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za lata 2013-2018
OCENA	Ocena aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Bielska-Białej oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego za okres od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2016 r.	WSKD 2018	Wskaźniki dostępności terytorialnej mieszkańców Polski do wybranych obiektów użyteczności publicznej, GUS, Warszawa 2018
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna	ZDE1	Opracowanie zintegrowanej diagnozy dla miasta Bielsko-Biała. Etap I. Analiza dostępności - część opisowa.
OZPSM 2018	OZPS za 2018 rok dla województw małopolskiego	ZDE 2	Opracowanie zintegrowanej diagnozy dla miasta Bielsko-Biała. Etap II. Podsumowanie serii dziewięciu spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami Bielska-Białej
OZPSS 2018	OZPS za 2018 rok dla województw śląskiego	ZDPZCEPG	Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Bielska-Białej
PAMDZK	Plan adaptacji Miasta Bielska-Białej do zmian klimatu 2030	ZUSBB	ZUS oddział w Bielsku-Białej
PGN	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej oraz Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP) dla miasta Bielska-Białej		
PKP	Polskiej Koleje Państwowe		
PKW	Państwowa Komisja Wyborcza		

Opracowanie powstało na zamówienie Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej na podstawie umowy nr RG.272.1.2019 z dnia 10 października 2019 r.

Zespół wykonujący zadanie:

dr Janusz Jeżak (koordynacja merytoryczna, redakcja opracowania)
Marianna Starzyk (koordynacja zagadnień społecznych)
Agnieszka Majkowska (redakcja opracowania)
dr Maciej Huculak (zagadnienia ogólne w obszarze gospodarczym)
Maria Brzeziak (zagadnienia ogólne w obszarze społecznym)
Andrzej Słowik (zagadnienia związane ze środowiskiem przyrodniczym)
Ewa Chromniak (zagadnienia związane z zarządzaniem i partycypacją społeczną)
Marta Marzec (zagadnienia związane z partycypacją społeczną)
Maria Brzeziak (zagadnienia społeczne)
Marta Bohdziewicz-Lulewicz (mapowanie problemów społecznych)
Joanna Czarnik (mapowanie problemów społecznych)
Lidia Korbus-Then (mapowanie problemów społecznych)
Michał Donocik (opracowanie baz danych, analizy przestrzenne)

Wizualizacja danych:

dr Janusz Jeżak, dr Maciej Huculak, Marta Marzec, Maria Brzeziak, Agnieszka Majkowska,
Krzysztof Jeżak

Copyright © Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o. o. oraz Urząd Miejski w Bielsku-Białej

Etap III | Kraków, sierpień 2020

INSTYTUT EKONOMIKI PRZESTRZENI
Odkrywamy wartość przestrzeni

Instytut Ekonomiki Przestrzeni Sp. z o.o.
ul. Na Błonie 15a/22
30-150 Kraków
iep@iep.krakow.pl

Biuro:
ul. Kamienna 43b lok. 5
31-403 Kraków, PL

Spis treści

Wstęp	4		
Przyjęta metoda pracy	5		
I. Ludzie	6	VI. Ekonomia	76
1.1. Zdiagnozowane potencjały	7	6.1. Zdiagnozowane potencjały	77
1.2. Zdiagnozowane problemy	11	6.2. Zdiagnozowane problemy	83
1.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	14	6.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	86
1.4. Analiza SWOT dla obszaru Ludzie	15	6.4. Analiza SWOT dla obszaru ekonomia	87
II. Życie	16	VII. Lista potencjałów i problemów	89
2.1. Zdiagnozowane potencjały	17		
2.2. Zdiagnozowane problemy	24		
2.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	38		
2.4. Analiza SWOT dla obszaru Życie	39		
III. Zarządzanie	41		
3.1. Zdiagnozowane potencjały	42		
3.2. Zdiagnozowane problemy	44		
3.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	48		
3.4. Analiza SWOT dla obszaru Zarządzanie	49		
IV. Mobilność	50		
4.1. Zdiagnozowane potencjały	51		
4.2. Zdiagnozowane problemy	52		
4.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	59		
4.4. Analiza SWOT dla obszaru mobilność	60		
V. Środowisko	62		
5.1. Zdiagnozowane potencjały	63		
5.2. Zdiagnozowane problemy	66		
5.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta	73		
5.4. Analiza SWOT dla obszaru Środowisko	74		

Wstęp

Przedstawiamy Państwu przegląd głównych problemów i potencjałów miasta Bielska-Białej jakie udało się zdiagnozować w procesie diagnostycznym.

W marcu 2020 r., niespełna pół roku po rozpoczęciu prac nad diagnozą, nastąpiła pandemia koronawirusa 2019-nCoV. Analizując wyniki diagnozy, należy wziąć więc pod uwagę fakt, iż na przestrzeni kolejnych miesięcy od ogłoszenia pandemii (do dwóch lat) w wielu analizowanych obszarach sytuacja może się znacząco pogorszyć lub poprawić, zmieniając obraz sytuacji. Tam gdzie pozwalały na to dane starano się sygnalizować możliwe zmiany, w wielu obszarach jest jednak zbyt wcześnie na wyciąganie ostatecznych wniosków. Możemy już jednak stwierdzić, że takie sektory jak: przemysłowy (automotive i okołoautomotive), transportowy, logistyczny, gastronomiczny, turystyczny, hotelowy, eventowy czy handlowy w bardzo poważnym stopniu odczują skutki wystąpienia pandemii. Należy spodziewać się, że część firm może upaść, a skutkiem będzie obniżenie siły nabywczej mieszkańców miasta. Zjawisko to w konsekwencji nie pozostanie bez wpływu na sytuację finansową samorządu. Istotny spadek wpływów podatkowych, dodatkowe koszty związane z funkcjonowaniem systemu zdrowotnego czy spadek efektywności działania całej administracji w czasie trwania pandemii, ograniczą możliwości aktywnego działania i realizacji projektów.

Sytuacja ta tworzy zupełnie nowe uwarunkowania rozwojowe, które powinny być uważnie i na bieżąco obserwowane, gdyż bez wątpienia wpłyną na priorytety i plany rozwojowe samorządów.

Raport podzielony jest na siedem części. W pierwszej z nich prezentujemy metodę pracy. W kolejnych przedstawiamy wnioski z przeprowadzonych analiz, w sześciu wymiarach funkcjonowania gminy nazwanych umownie: ludzie, życie, zarządzanie, mobilność, środowisko i ekonomia.

Materiał będzie stanowił punkt wyjścia do dalszych działań planistycznych, a informacje w nim zebrane pomogą sformułować kluczowe kierunki rozwoju miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030.

Zespół Redakcyjny

Przyjęta metoda pracy

Opracowana diagnoza odpowiada zakresowi określonymu w art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1378), zmieniającemu art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 1295 z późn. zm.), w którym wskazano, że podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych.

Analizę sytuacji miasta oparto o sześć obszarów strategicznych nazwanych umownie: *ludzie, życie, zarządzanie, mobilność, środowisko i ekonomia*. Pierwsze trzy obszary obejmują w całości lub w znacznej części zagadnienia społeczne. Ostatni obszar odpowiada wskazanej w ustawie problematyce gospodarczej. Natomiast zagadnienia przestrzenne zostały ukazane głównie w obszarze: *życie* (dostępność przestrzenna do obiektów infrastruktury społecznej, zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym, tematyka rewitalizacyjna), *mobilność* (sytuacja transportowa miasta, dostępność komunikacyjna) oraz *środowisko* (zasoby przyrodnicze, presja na tereny otwarte, propagacja zanieczyszczeń, przestrzenne zróżnicowanie zjawisk wynikających ze zmian klimatu).

Ważnym elementem analizy był obszar funkcjonalny miasta, Zgodnie z obowiązującą Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego "Śląskie 2020+" miasto na prawach powiatu Bielsko-Biała oraz gmina miejsko-wiejska Czechowice-Dziedzice tworzą Aglomerację Bielską. Wokół Aglomeracji Bielskiej znajduje się, silnie z nią powiązany, jej obszar funkcjonalny tzw. tzw. Bezpośrednie Otoczenie Funkcjonalne – BOF (w projekcie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” stosowane jest określenie Bezpośrednie Otoczenie Aglomeracji – BOA), w skład którego wchodzi następujące gminy: Bestwina, Buczkowice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Łodygowice, Wilamowice i Wilkowice. Zagadnienia dotyczące obszaru funkcjonalnego zostały zasygnalizowane w oddzielnych rozdziałach dla każdego z sześciu obszarów strategicznych.

Diagnoza każdego z obszarów kończy się podsumowaniem w formie analizy SWOT.

Każdy z omawianych obszarów dotyczy innego zakresu funkcjonowania miasta, choć część wątków jest wspólna dla kilku obszarów. Podobnie trudno jednoznacznie przypisać analizowane zagadnienia do tematyki społecznej lub gospodarczej, czasem bowiem decyduje o tym kontekst lub ujęcie tematu.

Co istotne, niniejszy dokument nie stanowi monografii miasta. Jest raczej listą najistotniejszych dla kształtowania polityki rozwoju potencjałów i problemów, zidentyfikowanych dla miasta i jego obszaru funkcjonalnego. W efekcie, w jednym dokumencie zestawione zostały kluczowe informacje, na podstawie których na etapie prac nad strategią będą formułowane wyzwania rozwojowe.

Podstawowym założeniem przyjętej metody pracy było skonfrontowanie ze sobą danych statystycznych, trendów sygnalizowanych w opracowaniach specjalistycznych oraz wniosków wynikających z polityk i dokumentów strategicznych obowiązujących w mieście, z informacjami pozyskanymi w trybie mapowania subiektywnego od różnych użytkowników miasta. Wykorzystano także wyniki prac analitycznych prowadzonych w związku z opracowywaniem diagnozy na potrzeby delimitacji obszaru zdegradowanego w Bielsku-Białej oraz diagnozy problemów społecznych w mieście. Przygotowane na potrzeby tych dokumentów analizy

przestrzenne (dzielące miasto na 88 jednostek urbanistycznych) pozwoliły zidentyfikować potencjały i problemy z uwzględnieniem zróżnicowań wewnętrznych.

Niniejsze opracowanie, jako jedno z pierwszych w mieście, powstawało w trybie współprojektowania. Na poszczególnych etapach jego powstawania angażowano różne grupy interesariuszy, które miały szansę wskazać kluczowe obszary wymagające analizy.

Spośród interesariuszy najważniejsi byli mieszkańcy, z którymi przeprowadzono dziewięć spotkań w różnych częściach miasta. Były one organizowane w miejscach zapewniających dobrą dostępność dla mieszkańców, w większości przypadków w szkołach i domach kultury. Podczas spotkań mieszkańcy mieli możliwość wskazania istotnych, w ich ocenie, potencjałów i problemów, preferowanych przez nich kierunków rozwoju miasta, a także propozycji konkretnych działań. Głosy mieszkańców, zarówno ogólne, jak i szczegółowe, zostały odnotowane i zebrane w osobnym raporcie.

Kluczowym zasobem danych opisujących subiektywny odbiór stanu miasta był zatem materiał powstały w wyniku prowadzonego w pierwszej połowie 2020 r. dialogu z mieszkańcami, w ramach organizowanych spotkań konsultacyjnych. Ważnym uzupełnieniem były także trzy badania ankietowe: badanie opinii mieszkańców przeprowadzone w 2019 r. przez Instytut Badań Samorządowych oraz dwie ankiety z 2020 r. – pierwsza dotycząca subiektywnych odczuć mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa, druga adresowana do rodziców i poświęcona ocenie dostępu i jakości usług publicznych dla dzieci i młodzieży.

Cennych informacji dostarczyła również seria wywiadów pogłębionych z przedstawicielami jednostek miejskich, organizacji pozarządowych, środowisk przedsiębiorców, uczelni wyższych oraz seniorów. Wywiady pozwoliły na zidentyfikowanie unikalnych punktów widzenia poszczególnych grup na sytuację panującą w mieście. Poznanie stanowiska przedsiębiorców branży IT było istotne ze względu na pojawiające się zewnętrzne zagrożenia obserwowane w gospodarce, a przez to – konieczność poszukiwania alternatywnych kierunków rozwoju bazy ekonomicznej miasta. Proces ten stanowi spore wyzwanie w świetle zmieniających się ogólnosiękatych uwarunkowań gospodarczych oraz obserwowanych trendów krajowych. Seniorzy zostali zaproszeni do dyskusji nad problemami miasta ze względu na zauważalnie starzejącą się społeczność miasta i rosnące w związku z tym znaczenie uwzględniania w kierunkach rozwoju Bielska-Białej potrzeb jego najstarszych mieszkańców. Spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych, będących ważnymi partnerami dla miasta, służyło ustaleniu kluczowych problemów widzianych oczyma przedstawicieli środowisk skoncentrowanych na realizacji zadań sektorowych. Wywiady stanowiły zatem znakomitą okazję do skonfrontowania oczekiwań interesariuszy o bardzo zróżnicowanym sposobie postrzegania i oceny potrzeb miasta oraz pożądanym kierunków jego rozwoju.

Opracowanie zostało przygotowane w oparciu o dane zebrane na koniec 2018 r. lub w trzecim kwartale 2019 r. Materiał opiera się o analizę dokumentów strategicznych i polityk/ programów gminnych, aktualnych na rok 2018 lub 2019, danych dostępnych w rejestrach publicznych i urzędowych oraz literaturę przedmiotu. Tam, gdzie dla prowadzonego wywodu było to możliwe i wskazane, kontekstowo przedstawiono dane prezentujące sytuację w trzech lub większej liczbie innych miast o profilu podobnym do Bielska-Białej (miasta na prawach powiatu, stanowiące rdzenie obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych). Miasta dobrano według następującego klucza: jedno miasto położone w terenach podgórskich (Nowy Sącz), dwa miasta z terenu województwa śląskiego (Częstochowa, Rybnik). Ośrodki te znalazły się w tej samej grupie porównawczej w bazie *Monitoring Rozwoju Lokalnego Związku Miast Polskich*.

I. Ludzie

W tym obszarze badane były relacje samorządu z mieszkańcami. Analizowano, jak miasto informuje mieszkańców o planowanych działaniach, jak konsultuje z nimi podejmowane decyzje i zamierzenia.

Przedmiotem rozważań była odpowiedź na pytanie, na ile mieszkańcy mają realny wpływ na podejmowane przez samorząd decyzje oraz w jakim zakresie mogą być współrealizatorami planowanych działań. Analizie poddano więc formy i mechanizmy współdziałania z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi. Ważnym tematem była również kultura współpracy – na ile oparta jest ona na otwartości, wzajemnym zaufaniu i poczuciu współodpowiedzialności za miasto.

W trakcie podjętych prac analizowano również aktywność mieszkańców. Próbowano ustalić, czy chcą uczestniczyć w dialogu z władzami i korzystać z możliwości, które daje partycypacja obywatelska.

Celem lepszego poznania stanowiska strony społecznej gruntownie przeanalizowano materiały uzyskane w trakcie procesu partycypacji, zarówno od strony wypowiedzi mieszkańców, jak i ich aktywności w tym procesie (w zależności od proponowanej: formy wypowiedzi np. ankieta/ spotkanie, grupy docelowej zapraszanej do procesu czy tematu wiodącego).

W tej części diagnozy wykorzystano w szczególności wnioski z dziewięciu spotkań z mieszkańcami miasta, których jednym z efektów jest prezentowana obok analiza częstotliwości występowania kluczowych słów z przeprowadzanej wśród uczestników spotkań mini ankiety (lista problemów). Wykorzystano również wnioski z wywiadów przeprowadzanych z pozostałymi interesariuszami, w tym przedstawicielami organizacji pozarządowych i pracownikami Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, a także wyniki przeprowadzonego w 2019 r. przez Instytut Badań Samorządowych badania opinii i postaw mieszkańców Bielska-Białej.

Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu strony wordclouds.com

1.1. Zdiagnozowane potencjały

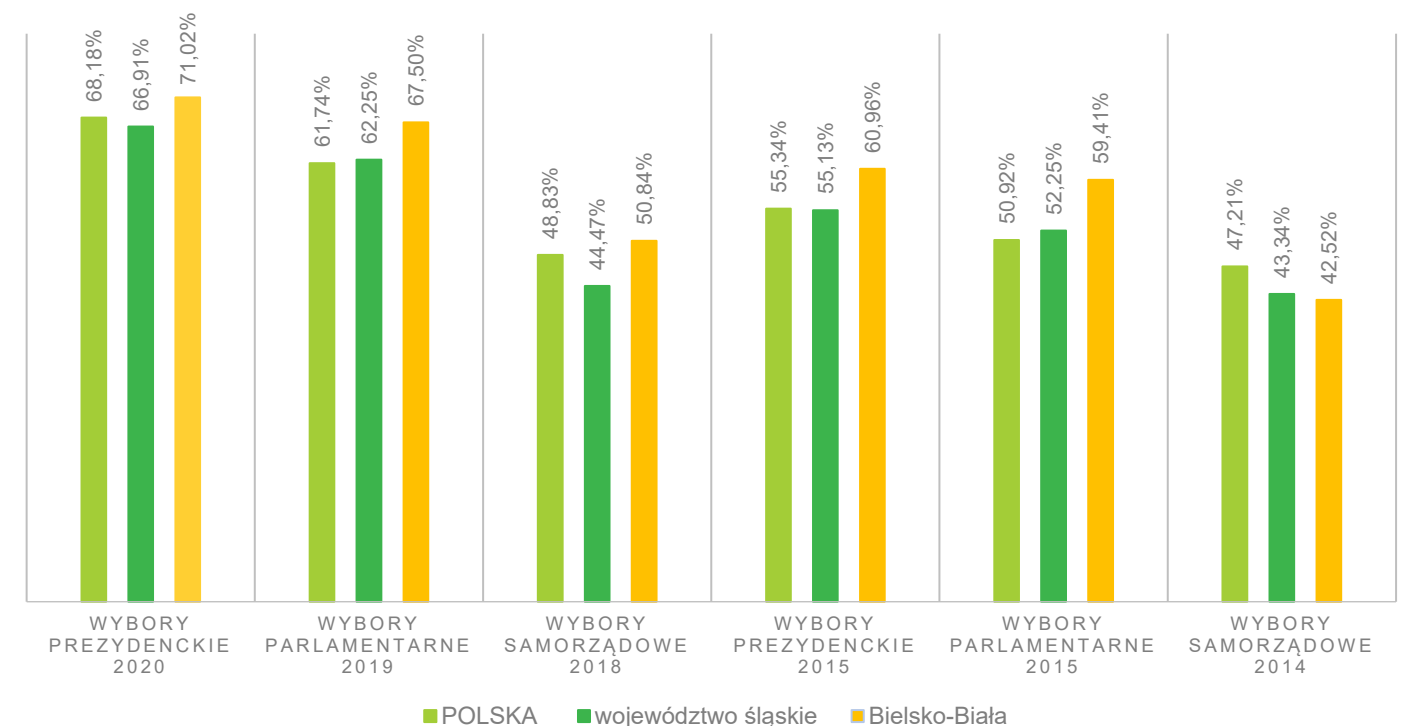
► STOSUNKOWO WYSOKI POZIOM AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ MIESZKAŃCÓW

Bielsko-Biała jest miastem, które charakteryzuje się stosunkowo wysoką frekwencją wyborczą. W ostatnich wyborach prezydenckich w 2020 r. frekwencja wyniosła 71,02% i był to najwyższy wynik wśród miast na prawach powiatu w województwie śląskim. W prawie wszystkich wyborach na przestrzeni lat 2015-2020 frekwencja w Bielsku-Białej była wyższa od wojewódzkiej i krajowej, średnio o 5 p. p.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że spośród analizowanych miast, Nowy Sącz został uznany za miasto o wysokim poziomie aktywności obywatelskiej – w rankingu aktywności społecznej samorządów zajął 1. miejsce wśród miast do 100 tys. mieszkańców.

W tym samym rankingu, ale w grupie miast powyżej 100 tys. mieszkańców, Bielsko-Biała uplasowała się na 12. pozycji (na 39 możliwych), razem z Częstochową, Gdańskiem oraz Toruniem. Fakt, że frekwencja w Bielsku-Białej była w ostatnich wyborach prezydenckich i parlamentarnych wyższa niż w Nowym Sączu, a w pozostałych przypadkach w większości nieznacznie się różniła, może dodatkowo wskazywać na wysoki poziom aktywności obywatelskiej mieszkańców Bielska-Białej.

Na dużą gotowość mieszkańców do angażowania się w sprawy obywatelskie wskazuje także wyjątkowo wysoka frekwencja w pierwszej edycji bielskiego Budżetu Obywatelskiego (BO). Zagłosowało w niej 29 224 osób, co stanowi ponad 20% mieszkańców – więcej niż w pierwszej edycji BO w Krakowie (10%), Gdańsku (10%) oraz trzech miastach biorących udział w poniższym zestawieniu: w Częstochowie (6,5%), Rybniku (11%) oraz Nowym Sączu (6,6%). Należy także zauważyć, że BO został wprowadzony w Bielsku-Białej już w 2014 r. – najwcześniej spośród analizowanych tutaj miast [źródło: UMBB, PKW, *Ranking aktywności społecznej w samorządach*, pismo samorządu terytorialnego „Wspólnota”, portal mojapolis.pl, Stowarzyszenie Klon/Jawor, 2016].

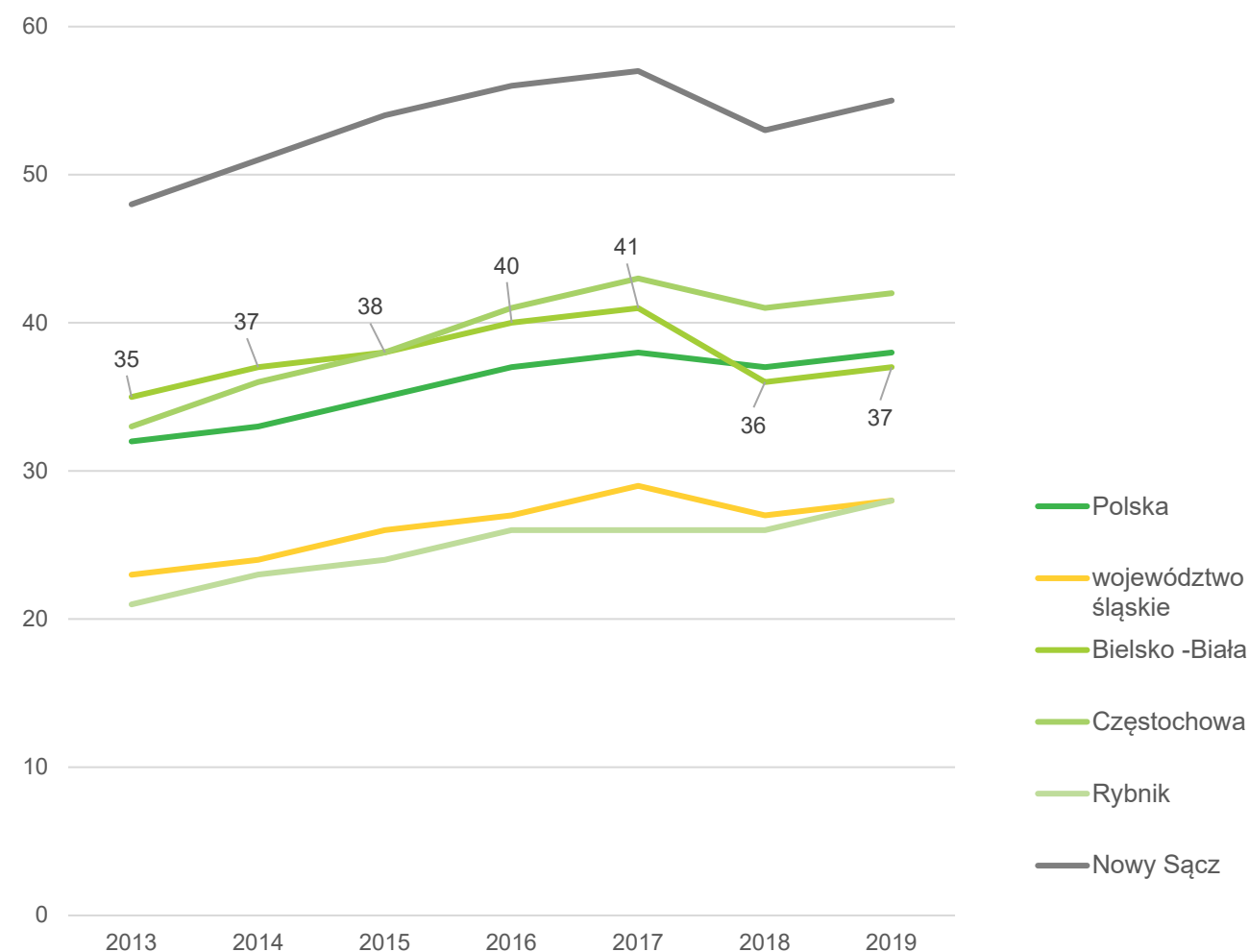
Rys.I.1. Frekwencja w wyborach. Porównanie frekwencji w Bielsku-Białej z frekwencją krajową i w województwie śląskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

► SILNE I LICZNE ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

W 2018 r. w Bielsku-Białej na 10 tys. mieszkańców przypadało 36 organizacji pozarządowych (NGO), o 9 organizacji więcej niż w województwie śląskim (28 NGO/10 tys. mieszk.) i o jedną mniej niż w kraju (37 NGO/ 10 tys. mieszk.). W latach 2013-2017 widoczny był stopniowy wzrost liczby organizacji działających w mieście. W 2018 r. nastąpił spadek i powrót do stanu z roku 2014. Spadek liczby organizacji pozarządowych wynikał z nowelizacji przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. - *Prawo o stowarzyszeniach*, zgodnie z którymi stowarzyszenia zwykłe, które powstały przed dniem wejścia w życie nowelizacji (20 maja 2016 r.), działające na podstawie przepisów dotychczasowych, zostały zobowiązane dokonać, w terminie 24 miesięcy od wejścia w życie przepisów, ponownego wpisu do ewidencji na nowych zasadach. Brak wpisu w tym terminie skutkowało rozwiązaniem stowarzyszenia zwykłego z mocy prawa. Taka sytuacja miała miejsce w przypadku 20 stowarzyszeń z terenu Bielska-Białej, stąd nastąpiło tak zauważalne zmniejszenie się liczby organizacji. Warto zaznaczyć, że na koniec 2019 r. liczba organizacji wzrosła i wyniosła 581 podmiotów.

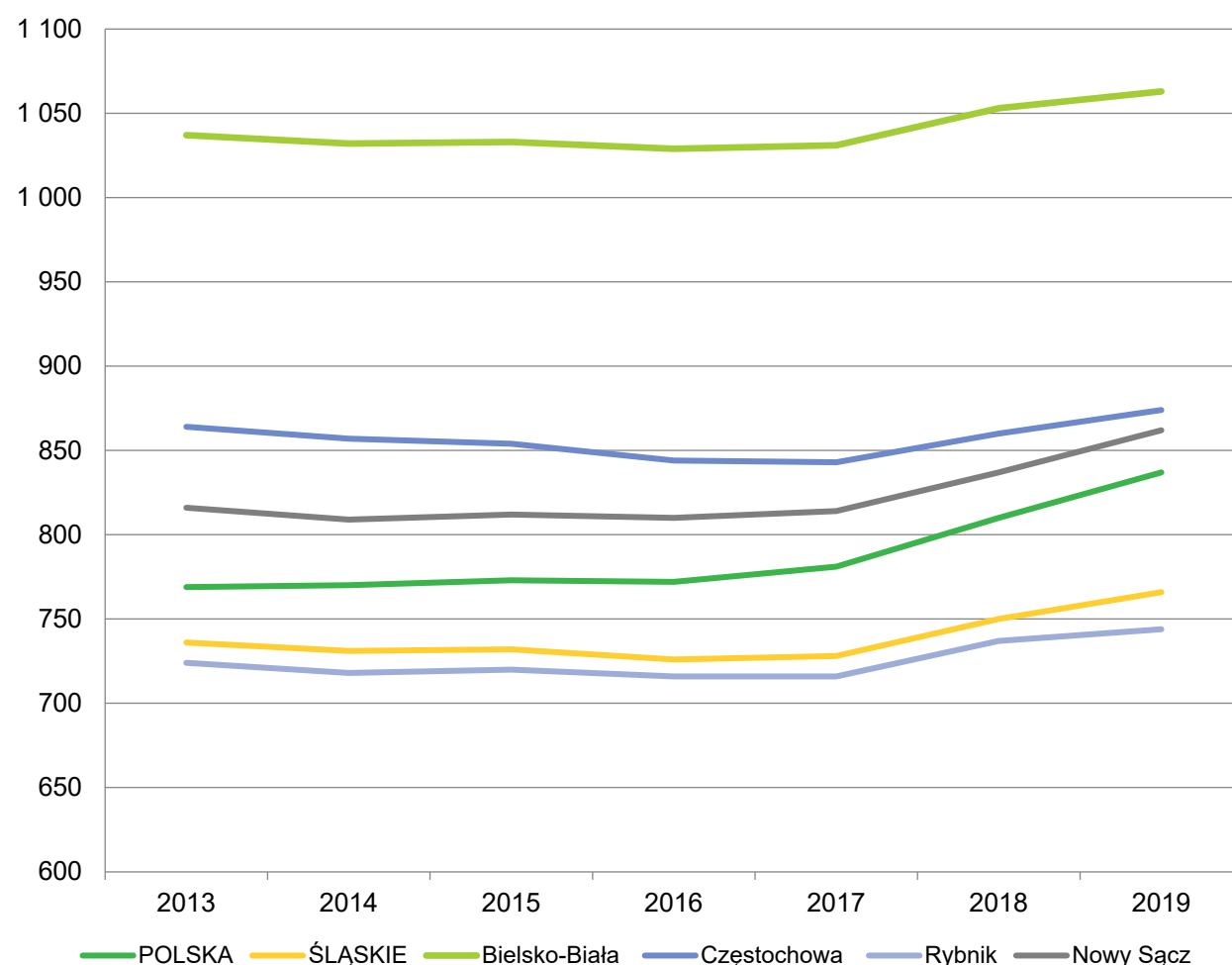
W 2017 r. Urząd Miejski w Bielsku-Białej podjął próbę klasyfikacji branżowej współpracujących z nim organizacji. Najwięcej z nich (124 z ponad 400 organizacji widniejących w bazie) działa w obszarze sportu, turystyki i rekreacji. Stosunkowo liczne są również podmioty działające w obszarze kultury i sztuki (60 podmiotów w bazie), edukacji (48 podmiotów) i w zakresie pomocy społecznej oraz pomocy osobom z niepełnosprawnością (45 podmiotów). Z kolei 30 organizacji jako wiodącą działalność zadeklarowało działania na rzecz seniorów. Należy jednak zauważyć, iż organizacje funkcjonujące w obszarze kultury i sztuki oraz sportu i turystyki często mają w swoich statutach zapis o działaniach mających na celu wsparcie osób starszych. Nieliczną grupę stanowią NGO prowadzące działalność w obszarze profilaktyki i uzależnień (w momencie tworzenia bazy było ich jedynie 5). 84 organizacje nie sklasyfikowano w ramach konkretnej branży, gdyż zakres ich działania był na tyle szeroki, że nie było możliwości wskazania dominującego obszaru. O wysokim potencjale i sile bielskich organizacji świadczy fakt, że w 2020 r. (stan na 7 kwietnia) działało aż 112 organizacji pożytku publicznego (OPP). Stanowią one prawie 1/5 wszystkich organizacji pozarządowych w mieście. Dla porównania w Częstochowie liczącej około 1 000 organizacji pozarządowych działało 77 OPP, w Rybniku i powiecie rybnickim 44 OPP, a w Nowym Sączu 41 OPP. Bielskie organizacje pozarządowe od 2016 r. notują wzrost wpływów z tytułu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych (brak danych z lat 2014-2015). W 2016 r. wpływy wyniosły 4,2 mln zł, w kolejnym roku wzrosły o 2 mln, aby w 2018 r. osiągnąć poziom 8,6 mln [źródło: GUS, UMBB].

Rys. I.2. Liczba NGO na 10 tys. mieszkańców
Źródło: BDL GUS <http://bdl.stat.gov.pl>

► WYSOKI POZIOM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

O wysokim potencjale aktywności społecznej mieszkańców Bielska-Białej świadczyć może wyjątkowa w skali kraju przedsiębiorczość¹. Jednym ze wskaźników przedsiębiorczości jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wartości tego wskaźnika dla Bielska-Białej znacząco przewyższają wskaźniki dla kraju, województwa oraz dla miast z grupy porównawczej. W Bielsku-Białej na 10 tys. mieszkańców przypada średnio 1 040 osób prowadzących działalność gospodarczą i wskaźnik ten utrzymuje się od 2013 r. stale na podobnym poziomie, z lekką tendencją zwyżkową (wzrost z 1 031 osób/ 10 tys. mieszk. w 2017 r. do 1 063 osób/ 10 tys. mieszk. w 2019 r.). Dla porównania, w Częstochowie na 10 tys. mieszkańców przypada średnio o 183 przedsiębiorców mniej niż w Bielsku-Białej [źródło: GUS].

Rys. I.3. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców

Źródło: BDL GUS <http://bdl.stat.gov.pl>

► POZYTYWNE ZMIANY WE WSPÓŁPRACY URZĘDU MIEJSKIEGO Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Do potencjałów w zakresie partycypacji w Bielsku-Białej należy zaliczyć zmiany zachodzące w ostatnim czasie we współpracy Urzędu Miejskiego z organizacjami pozarządowymi. W ostatnich pięciu latach trzykrotnie zwiększono budżet na realizację zadań publicznych we współpracy z NGO (z 4,7 mln zł w 2015 r. do 12,9 mln zł w 2019 r.), czterokrotnie zwiększyła się kwota środków przeznaczanych na tzw. „małe granty” (z 42,8 tys. zł w 2015 r. do ponad 171 tys. zł w 2019 r.) oraz przeszło trzykrotnie wzrosła liczba dofinansowanych ofert w tym trybie (z 8 ofert w 2015 r. do 29 ofert w 2019 r.). W latach 2015-2019 znacząco wzrosła także liczba realizowanych we współpracy z NGO zadań publicznych (ze 183 do 243) oraz odsetek ofert zgłoszonych przez NGO w otwartych konkursach, które otrzymały dofinansowanie (z 72,61 do 92,24%).

W latach 2018-2019 Miasto podjęło współpracę z organizacjami w obszarze nowych zadań pożytku publicznego m.in.: działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności; przedsiębiorczości; ratownictwa i ochrony ludności; działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych; integracji cudzoziemców oraz tworzeniu warunków na rzecz rozwoju sportu. Rozszerzenie zakresu zadań w praktyce oznacza włączenie do kooperacji z NGO jednostek Urzędu, które do tej pory nie realizowały współpracy z podmiotami trzeciego sektora.

W większości przypadków zwiększeniu alokacji finansowej towarzyszy znaczący wzrost liczby odbiorców projektów. Najwięcej beneficjentów notuje się w zadaniach z zakresu polityki społecznej, kultury fizycznej i sportu, czyli w obszarach korzystających z największych środków finansowych.

Przy realizacji otwartych konkursów ofert Urząd Miejski korzysta z Generatora eNGO. Jest to platforma internetowa, która ułatwia organizacjom przygotowanie ofert i przyczynia się do eliminacji błędów formalnych, które mogłyby zostać popełnione przy składaniu wniosków w sposób tradycyjny. Zastosowanie narzędzia znacznie ułatwia także administracyjną obsługę konkursu. Samorządy coraz częściej posiłkują się tego typu rozwiązaniami, choć ich zastosowanie nie jest jeszcze bardzo powszechne ze względu na koszty związane z ich obsługą.

W latach 2015-2018 Bielsko-Biała była partnerem w realizacji projektu dotyczącego wsparcia sektora ekonomii społecznej. Realizacja zadań Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej przełożyła się na wypracowanie ścieżek komunikacji z organizacjami pozarządowymi, nawiązanie relacji i stworzenia oferty adekwatnej do potrzeb bielskich NGO.

Od 2018 r. w Bielsku-Białej działa Centrum Organizacji Pozarządowych (COP), z którego usług korzysta średniorocznie około 150 organizacji. W ofercie COPu znajdują się zarówno usługi infrastrukturalne (bezpłatny wynajem sali), jak i usługi doradczo-szkoleniowe. Dane sprawozdawcze wskazują na rosnące zainteresowanie przedstawicieli organizacji udziałem w ofercie szkoleniowej COPu. Działania informacyjne COP realizuje za pośrednictwem newslettera, podstrony internetowej na stronie Urzędu Miejskiego, funpage'a COPu na portalu

Opracowanie wyników badania tutaj: <http://docplayer.pl/300938-Modul-spoeczny-czesc-i-aktywnosc-spoeczna-w-województwie-slaskim-czesc-ii-niedostosowanie-spoeczne-w-województwie-slaskim.html>

¹ Przedsiębiorczość została uznana za wskaźnik aktywności społecznej m.in. w badaniu aktywności społecznej w województwie śląskim przeprowadzonym przez Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego.

społecznościowym facebook.com oraz tablicy informacyjnej w budynku COPu. Informacje na temat działań COPu wysyłane są do organizacji także drogą mailową.

Kolejną formą współpracy pozafinansowej jest współdziałanie w ramach zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym. Obecnie w Bielsku-Białej działa sześć takich zespołów: Rada Sportu przy Prezydencie Miasta, Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Rada Seniorów, Rada Działalności Pożytku Publicznego i Młodzieżowa Rada Miasta.

Miasto dysponuje więc podstawowym katalogiem ciał dialogu, które dość powszechnie funkcjonują również w innych samorządach. Przedstawiciele NGO, z którymi przeprowadzono wywiady bardzo dobrze oceniają wprowadzone przez Urząd zmiany. Podkreślano otwarte podejście pracowników Urzędu do współpracy z NGO. Są oni, w ocenie respondentów, zaangażowani, chętni do współpracy i nastawieni na rozwój dialogu [źródło: UMBB, WYWIADY].

► NOWE NARZĘDZIA DIALOGU Z MIESZKAŃCAMI

Za istotny potencjał w obszarze współpracy między Miastem a mieszkańcami należy uznać działania, jakie Urząd podejmował w ostatnich latach, aby wzmocnić dialog z mieszkańcami. Przez wiele lat istotną słabością Miasta była słaba komunikacja i brak strategii pozwalającej zmienić ten stan rzeczy. W 2018 r. Urząd opracował jednak Strategię Komunikacji. Dokument powstał przy wsparciu ekspertów z różnych dziedzin oraz we współpracy z mieszkańcami, aktywistami, przedstawicielami kultury, sportu i biznesu. Dostrzeżenie wagi dialogu z mieszkańcami znalazło odzwierciedlenie w miejskiej polityce. Wprowadzono nowe kanały komunikacji bezpośredniej z mieszkańcami, a także zaproszono mieszkańców do udziału w procesie tworzenia dokumentów strategicznych miasta na najbliższe 10 lat.

W 2018 r. utworzono teleinformatyczny system interwencyjny dla mieszkańców (*Zgłoszenia BB*), a rok później stronę internetową zapytajprezydentabb.pl, rozwijające komunikację na linii mieszkańcy - samorząd. System *Zgłoszenia BB* umożliwia zgłaszanie uwag, problemów i usterek dotyczących nieprawidłowości w przestrzeni publicznej. Platforma dostępna jest na stronie internetowej www.zgloszeniabb.pl lub przez bezpłatną aplikację mobilną. Za pośrednictwem strony zapytajprezydentabb.pl można przesyłać do Prezydenta Bielska-Białej pytania.

W latach 2019-2020, w ramach prac nad diagnozą stanu miasta, zaplanowano szeroki proces konsultacyjny, w trakcie którego odbyło się 21 spotkań konsultacyjnych: 9 z mieszkańcami i 12 z pozostałymi interesariuszami procesu. Przeprowadzone zostały również ankiety badające opinię mieszkańców (badanie opinii publicznej wykonane przez Instytut Badań Samorządowych, badanie dotyczące subiektywnych odczuć w zakresie bezpieczeństwa w mieście oraz badanie jakości usług publicznych dla dzieci i młodzieży) [źródło: UMBB].

► BUDŻET OBYWATELSKI

Budżet Obywatelski (BO) został wprowadzony w Bielsku-Białej w 2014 r., na 4 lata przed tym, zanim obowiązek stosowania BO w miastach na prawach powiatu wprowadziła ustawa. BO stanowi jedną z najskuteczniejszych praktyk współuczestnictwa, mających na celu zaangażowanie mieszkańców w proces zarządzania miastem. Jego funkcjonowanie w Bielsku-Białej od 7 lat należy uznać za cenny potencjał we współpracy Miasta z mieszkańcami. Ta forma współdziałania cieszy się dużym zainteresowaniem. W 7 edycjach BO zgłoszono łącznie 743 projekty, oddano 189 993 głosów oraz zrealizowano projekty na łączną kwotę 28,25 mln zł [źródło: UMBB].

► ROSNĄCA GOTOWOŚĆ MIESZKAŃCÓW DO PODEJMOWANIA DIALOGU Z MIASTEM

O gotowości mieszkańców do podejmowania dialogu z miastem świadczą pozytywne reakcje na działania Urzędu w obszarze związanym z komunikacją: duża liczba mieszkańców korzystających z portalu *Zgłoszenia BB* oraz biorących udział w nowych formach konsultacji zaproponowanych przez Urząd. Od powstania portalu *Zgłoszenia BB* do czerwca 2020 r. mieszkańcy wysłali za pośrednictwem systemu 10 205 zgłoszeń. W tej liczbie mieszczą się 532 zapytania do Prezydenta. W systemie zarejestrowanych jest 1 632 mieszkańców. Dziennie do systemu wpływa około 15 zgłoszeń.

Strategia Komunikacji Miasta Bielsko-Biała opracowana została we współpracy z grupą stu mieszkańców. W mapowaniu subiektywnym problemów i potencjałów miasta przeprowadzonym na potrzeby procesu tworzenia Strategii Rozwoju Miasta Bielsko-Biała wzięło udział w sumie ponad 1 450 mieszkańców (w tym w spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyło 350 osób, 1 016 rodziców wypełniło ankietę poświęconą jakości usług publicznych dla dzieci i młodzieży, a 131 osób wzięło udział w badaniu ankietowym dotyczącym poczucia bezpieczeństwa) [źródło: UMBB, ZDE2, WYWIADY, AB 2020, BAR 2020].

► POTENCJAŁ RAD OSIEDLI

Ważnym potencjałem miasta w zakresie rozwoju współpracy samorządu z mieszkańcami są Rady Osiedli. W Bielsku-Białej funkcjonuje 30 Osiedli, do których od 2013 r. w powszechnych wyborach lokalnych wybierani są radni osiedlowi. W 2019 r. wybrano 29 Rad Osiedli. Działa w nich wielu aktywistów miejskich, którzy dobrze znają swoje środowisko i angażują się w życie nie tylko swojego osiedla, ale często także całego miasta. Przed 2019 r. rola Rad Osiedli w kształtowaniu polityk miejskich była niewielka, a regulacje prawne nie przewidywały możliwości ich wpływu na decyzje miasta w sprawach lokalnych. W maju 2019 r. zakres kompetencji Rad Osiedli został znacząco rozszerzony. Obecnie są one uprawnione do opiniowania projektów i planów, w szczególności w sprawach dotyczących osiedla. Należy uznać to za pozytywną zmianę sprzyjającą zwiększaniu wpływu mieszkańców na zarządzanie miastem.

Wprowadzona zmiana jest pozytywnie oceniana, zarówno przez przedstawicieli Urzędu Miejskiego, jak i przedstawicieli Rad Osiedli, z którymi przeprowadzono wywiady. Obie strony widzą ją jako krok ku wzmocnieniu współpracy. Rady Osiedli, jako głos mieszkańców, stanowią ważny łącznik między mieszkańcami a Urzędem. Mogą stanowić skuteczne narzędzie wpływu mieszkańców na decyzje dotyczące ich najbliższej okolicy. Zarówno przedstawiciele Urzędu, jak i Rad Osiedli uważają, że współpraca ta powinna być rozwijana. Zwrócono także uwagę, iż Rady Osiedli nie posiadają odrębnych budżetów na działania lokalne, a radni nie otrzymują diet rekompensujących ich zaangażowanie, co stanowi istotną barierę w rozwoju tej formy samorządności. W ocenie rozmówców Rady Osiedli wymagają także wsparcia Urzędu w zakresie prowadzonych działań promocyjnych adresowanych do mieszkańców.

Działania w jednostkach pomocniczych miasta wspierają lokalne stowarzyszenia, m.in.: Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Karpackiego, Stowarzyszenie Mieszkańców Wapienicy, Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Grażyńskiego, Stowarzyszenie Mieszkańców Mikuszowic Krakowskich, Stowarzyszenie Lipnik, Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Hałcnowa [źródło: UMBB, WYWIADY].

1.2. Zdiagnozowane problemy

► NISKI POZIOM ZAUFANIA MIESZKAŃCÓW DO DIALOGU Z SAMORZĄDEM

Choć gotowość mieszkańców do dialogu z Miastem rośnie, wciąż daje się zauważyć nieufność mieszkańców w stosunku do Urzędu. Wskazują na to wypowiedzi mieszkańców podczas spotkań konsultacyjnych oraz opinie radnych osiedlowych i przedstawicieli NGO. Prawdopodobnie są to konsekwencje obowiązującego przez lata modelu zarządzania miastem, który nie angażował mieszkańców do dialogu. Z jednej strony mieszkańcy zauważają pozytywne zmiany, z drugiej strony często wracają do negatywnych doświadczeń z konsultacji społecznych i podkreślają swoje zniechęcenie. W trakcie każdego z dziewięciu przeprowadzonych spotkań z mieszkańcami padały krytyczne uwagi dotyczące współpracy z samorządem. Zwracano uwagę na brak jasnej polityki informacyjnej dotyczącej planowanych działań oraz na nieuwzględnianie uwag i postulatów zgłaszanych przez mieszkańców. Uczestnicy konsultacji podkreślali, że przez lata Urząd był zamknięty na współpracę, a mieszkańcy czuli się ignorowani. Zniechęcenie do współpracy z Urzędem widoczne jest także wśród młodzieży. Z raportu z badań dotyczących sytuacji młodzieży w Bielsku-Białej opublikowanego w 2019 r. wynika, że młodzi działacze społeczni z kilkuletnim stażem czują się zniechęceni brakiem otwartości i wsparcia ze strony władz, choć nadal chcą angażować się w działania na rzecz Miasta. Od niedawna dostrzegają też zmianę i większą otwartość Urzędu, ale chcieliby już także zobaczyć tego efekty w przestrzeni publicznej i komunikacji z mieszkańcami.

Podsumowując, zachodzące w ostatnich latach zmiany w komunikacji Urzędu z mieszkańcami są postrzegane pozytywnie, jednak wśród mieszkańców dominuje ostrożne nastawienie i oczekiwanie na realne efekty podejmowanych obecnie działań [źródło: WYWIADY, ZDE2, RPM 2019].

► WYMAGAJĄCY USPRAWNIENIA SYSTEM KOMUNIKACJI Z MIESZKAŃCAMI

Urząd informuje mieszkańców o swoich działaniach za pomocą różnych kanałów komunikacji. Podstawowym kanałem kontaktu z mieszkańcami są lokalne media (radio, telewizja, prasa drukowana i internetowa) oraz czasopisma wydawane cyklicznie przez Urząd: Magazyn Samorządowy „W Bielsku-Białej” oraz Bielski Magazyn Aktualności „Pełna Kultura”. Urząd informuje mieszkańców o swoich działaniach również poprzez kanały elektroniczne: stronę internetową Urzędu: www.um.bielsko.pl, oficjalne profile Urzędu w mediach społecznościowych: @bielskobiala.profiloficjalny oraz profil Centrum Organizacji Pozarządowych. Do organizacji pozarządowych informacje są wysyłane drogą mailową oraz za pomocą newslettera (informacje wysyłane są do 159 NGO znajdujących się w bazie adresowej Urzędu). Stosowane przez Urząd metody informowania są standardowe i nie odbiegają od występujących w innych miastach.

Ze spotkań, wywiadów i badań ankietowych wynika, że mieszkańcom brakuje informacji na temat różnych działań Urzędu, np. informacji o konsultacjach, planowanych inwestycjach, wydarzeniach organizowanych dla mieszkańców. Rozmowy z mieszkańcami wskazują, że pomimo wykorzystywania różnych kanałów komunikacji, istnieje problem ze sprawnym przepływem informacji między Urzędem a mieszkańcami – informacje nie zawsze docierają lub docierają zbyt późno.

W oparciu o zgromadzony materiał trudno jest wnioskować, dlaczego istniejący system informowania jest oceniany przez mieszkańców jako wymagający usprawnienia, i czy na obecną ocenę działań informacyjnych Urzędu nie rzutują wcześniejsze doświadczenia mieszkańców. Miasto nie prowadziło badań użyteczności istniejących kanałów informacji (np. badań użyteczności stron internetowych zarządzanych przez Urząd, badań częstotliwości pojawiania się informacji na temat działań Urzędu w mediach lokalnych czy badania zapotrzebowania informacyjnego mieszkańców), co utrudnia całościową ocenę [źródło: wywiady, ZDE2, BAR 2020, ASQ].

► WYMAGAJĄCE WZMOCNIENIA PROCESY KONSULTACYJNE

Realizacja procesów konsultacji społecznych w Polsce stanowi istotne wyzwanie. W ostatnich trzech latach Urząd Miejski w Bielsku-Białej organizował ich niewiele, choć każdego roku więcej. Mieszkańcy, jeśli uczestniczą w tych procesach, to głównie jako recenzenci proponowanych rozwiązań, a nie współtwórcy. Aktywizują się szczególnie w sytuacji, gdy pojawiają się projekty trudne, z którymi się nie zgadzają. Udział organizacji pozarządowych wciąż jest minimalny. Bardzo skromny jest też dobór metod i technik prowadzonych konsultacji.

W latach 2017-2019 przeprowadzonych zostało łącznie 39 konsultacji społecznych, z czego 22 odbyły się w 2019 r., 8 w 2018 r., a 9 w 2017 r. W 2017 r. w konsultacjach organizowanych przez Urząd wzięło udział 18 mieszkańców i ani jedna organizacja pozarządowa. W latach 2018 i 2019 liczba mieszkańców uczestniczących w konsultacjach znacząco wzrosła (do 247 osób w 2018 r. i 993 w 2019 r.), natomiast liczba organizacji pozarządowych nadal pozostała bardzo niska (1 organizacja w 2018 r., 2 w 2019 r.). Należy jednocześnie zaznaczyć, że zauważalny wzrost liczby mieszkańców biorących udział w konsultacjach wiąże się z silnym sprzeciwem mieszkańców wobec zmian w przepisach dotyczących gospodarki odpadami, budowy spalarni czy też decyzji Miejskiego Zarządu Dróg. W latach 2018 i 2019 mieszkańcy licznie wzięli udział w 8 procesach konsultacyjnych, z czego 5 było przeprowadzonych przez Wydział Ochrony Środowiska i Energii (łącznie 658 osób), 2 przez Wydział Gospodarki Odpadami (438 osób), a 1 przez Miejski Zarząd Dróg (194 osoby). W pozostałych 22 konsultacjach udział wzięły łącznie 2 osoby. Ta sytuacja wyraźnie pokazuje, że mieszkańcy aktywniej wchodzi w relację z Urzędem wokół zagadnień budzących kontrowersje i protesty. Charakterystyczna jest też bardzo niska liczba petycji kierowanych do Prezydenta (średnio 3 petycje rocznie) i Rady Miejskiej (brak petycji w okresie 2013-2016 r., 1 petycja w 2017 r., 2 petycje w 2018 r.).

Tryb i zasady przeprowadzania konsultacji społecznych w Bielsku-Białej określają dwie uchwały. Mimo, że w obu uchwałach wymienionych jest pięć różnych form prowadzenia konsultacji

(otwarte spotkania konsultacyjne, ankiety, listy konsultacyjne, konsultacje internetowe, składanie opinii i uwag do skrzynek) w praktyce konsultacje prowadzone są głównie w formie konsultacji internetowych (e-konsultacji) za pośrednictwem zamieszczonego na stronie Urzędu formularza oraz w sposób tradycyjny (pisemny). Zgodnie z zarządzeniem prezydenta konsultacje ogłaszane są „poprzez rozplakatowanie na terenie objętym konsultacjami”, w Magazynie Samorządowym „W Bielsku-Białej” oraz na tablicach informacyjnych i stronach internetowych Urzędu (na stronie internetowej istnieje zakładka dotycząca konsultacji społecznych). Informacje o konsultacjach z organizacjami pozarządowymi są także wysyłane do nich drogą mailową oraz, od 2018 r., za pośrednictwem newslettera.

Konsultacje Programu Współpracy Gminy Miejskiej Bielsko-Biała z organizacjami pozarządowymi przebiegają w trzech etapach: 1) zaproszenie organizacji do zgłaszania opinii i sugestii na temat Programu Współpracy, 2) spotkanie z przedstawicielami NGO, którzy zgłosili uwagi; równoległe wysłanie pism do jednostek organizacyjnych Urzędu z prośbą o przedstawienie propozycji zadań publicznych możliwych do realizacji we współpracy z NGO, 3) zgłaszanie uwag do gotowego projektu Programu Współpracy. We wszystkich etapach konsultacji Programu Współpracy brała udział w latach 2016-2019 niewielka liczba organizacji (średnio dwie organizacje rocznie). Wyjątkiem są lata 2015 i 2020, gdy w konsultacjach Programu Współpracy wzięło udział: 17 organizacji w 2015 r. oraz 11 organizacji w 2020 r.

Zarówno przedstawiciele Urzędu, jak i przedstawiciele mieszkańców, z którymi przeprowadzono wywiady zgadzają się, że sposób, w jaki obecnie Urząd prowadzi konsultacje społeczne, jest nieefektywny. Wskazywano na brak dedykowanej konsultacjom społecznym strony internetowej, zawierającej informacje o nadchodzących konsultacjach oraz raporty z przeprowadzonych procesów. Niewystarczająca jest też promocja i jakość działań konsultacyjnych. W trakcie spotkań mieszkańcami często padały głosy, że zgłaszane przez nich uwagi nie są uwzględniane [źródło: UMBB, ZDE2, WYWIADY].

► NIE W PEŁNI WYKORZYSTANY POTENCJAŁ BUDŻETU OBYWATELSKIEGO

Budżet Obywatelski (BO) w Bielsku-Białej funkcjonuje od 2014 r. Choć zainteresowanie mieszkańców udziałem w BO jest duże, budzi on kontrowersje. Zarówno przedstawiciele Urzędu, jak i reprezentacja strony społecznej zwracają uwagę na problemy związane z jego realizacją, które mogą zniechęcać mieszkańców do szerszego w nim udziału. Miasto nie prowadzi ewaluacji BO, nie ma więc pełnego obrazu funkcjonowania tej formy współpracy. Z opinii respondentów wynika, że kontrowersje budzi jakość realizacji projektów wybieranych przez mieszkańców. Wynika to z faktu, że zgłaszane projekty często są niedoszacowane, a ich realizacja w kolejnym roku (zgodnie z założeniami budżetu) dodatkowo podnosi ich koszty. W budżecie składanych jest i wygrywa wiele projektów infrastrukturalnych. Remonty chodników, placów zabaw, doposażenie OSP, remonty łazienek i sal w szkołach i przedszkolach – tego rodzaju projekty cieszą się dużą popularnością. Wynika to z niezaspokojonych podstawowych potrzeb infrastrukturalnych, które w pierwszej kolejności zgłaszają mieszkańcy, a które powinny zostać zabezpieczone systemowo przez Gminę. Część tych projektów (np. inwestycje w budynkach szkół) ze względu na swój

charakter nie spełnia kryterium powszechności czyli dostępu do pożytków z projektu dla wszystkich mieszkańców. Inicjatywy te, składane z inspiracji placówek oświatowych, w łatwy sposób są jednak w stanie pozyskać duże poparcie. W efekcie inne ważne projekty odpadają. Budzi to zastrzeżenia respondentów, którzy widzą w BO szansę na działania integrujące mieszkańców czy realizację ciekawych oddolnych pomysłów. Potencjał BO nie jest więc w pełni wykorzystany. Bez systemowej i cyklicznej ewaluacji tej formy współpracy trudno jednak tę sytuację jednoznacznie ocenić [źródło: WYWIADY].

► BRAK SYSTEMATYCZNIE PROWADZONYCH BADAŃ EWALUACYJNYCH JAKOŚCI WSPÓŁPRACY

Zarówno współpraca z organizacjami pozarządowymi, jak i mieszkańcami, aby była efektywnie rozwijana, powinna być poddawana systematycznej ewaluacji. Urząd Miejski w Bielsku-Białej nie prowadzi systemowej oceny jakości współpracy z organizacjami pozarządowymi. Trudno więc ocenić np. efektywność funkcjonowania zespołów doradczych, których praca opiera się na trudno mierzalnej kulturze dialogu. W obszarze współpracy z mieszkańcami brakuje ewaluacji budżetu obywatelskiego. Badania takie powoli stają się standardem w większych miastach, a w Bielsku-Białej byłyby one szczególnie uzasadnione ze względu na kilkuletnie już doświadczenie w realizacji tej formy współpracy [źródło: WYWIADY].

► DUŻE ZRÓŻNICOWANIE OSIEDLI ZE WZGLĘDU NA AKTYWNOŚĆ RAD OSIEDLI I ZAANGAŻOWANIE MIESZKAŃCÓW

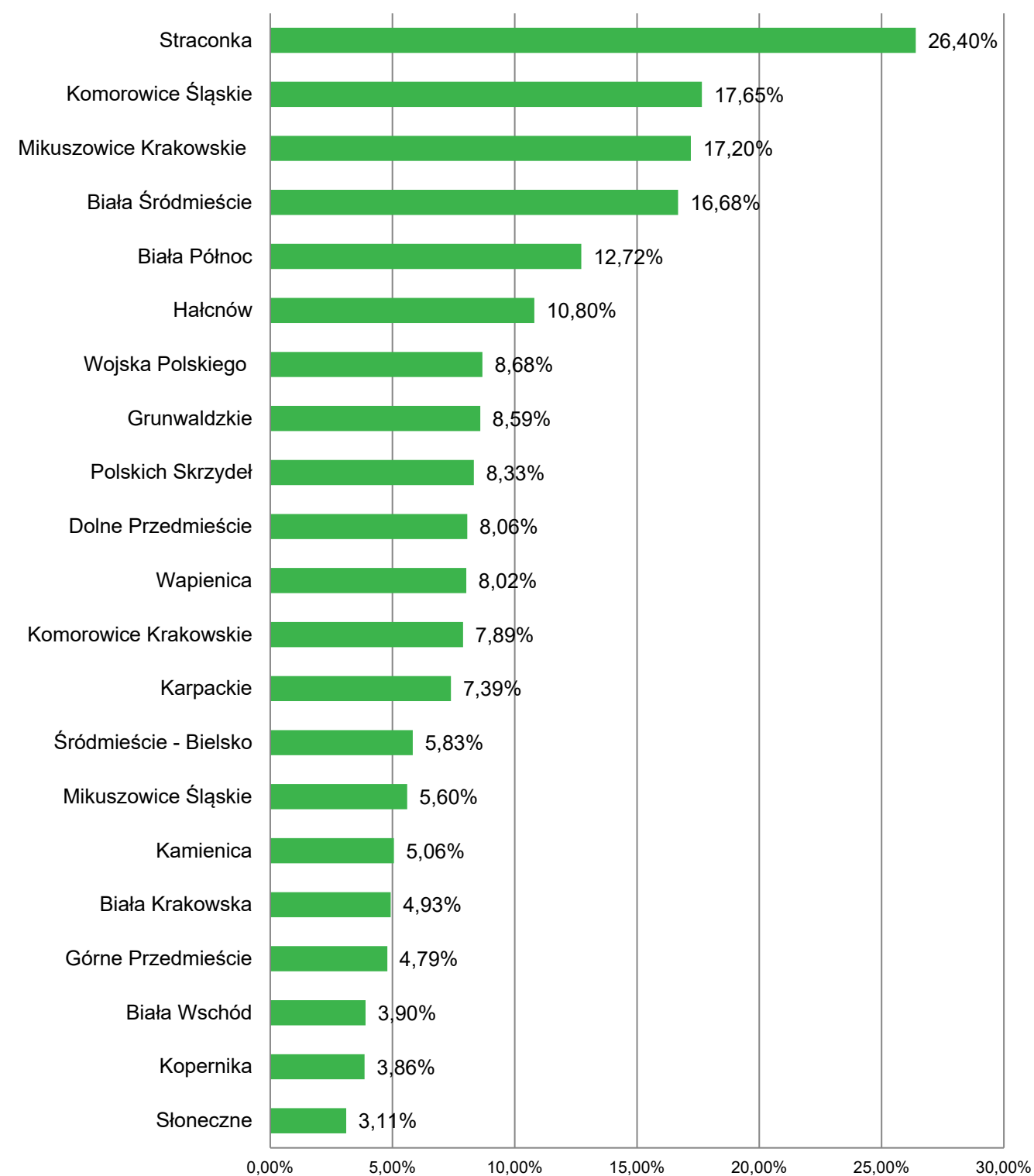
Z uzyskanych informacji wynika, że w Bielsku-Białej występują duże różnice między osiedlami, zarówno jeśli chodzi o sposób funkcjonowania Rad Osiedli, jak i o poziom aktywności społecznej mieszkańców. Stanowi to wyzwanie dla efektywnego rozwoju dalszej współpracy Urzędu z Radami Osiedli.

Dane dotyczące frekwencji w wyborach do Rad Osiedli w 2019 r. wskazują, że różnica między najwyższą a najniższą frekwencją wyniosła ponad 23 p. p. Najwyższą frekwencję zanotowano na Osiedlu Straconka (26,4%), a najniższą na Osiedlu Słonecznym (3,11%). Frekwencja ogólna dla całego miasta wyniosła 8,19%. Należy także zauważyć, że w kilku osiedlach nie przeprowadzono głosowania, ponieważ liczba kandydatów nie przekroczyła liczby dostępnych miejsc w Radzie. Jedna Rada nie została wybrana z powodu niewystarczającej liczby kandydatów na Radnych.

Na duże różnice między osiedlami wskazywali także Przewodniczący Rad Osiedli, z którymi przeprowadzono wywiady. Z rozmów tych wynika, że są osiedla, na których Rady prężnie działają, angażują w swoje działania mieszkańców oraz lokalne organizacje pozarządowe, a ich mieszkańcy interesują się sprawami społeczności i aktywnie uczestniczą w działaniach Rad (np. w corocznych spotkaniach sprawozdawczych z udziałem przedstawicielami Urzędu uczestniczy 80-90 mieszkańców, co uznaje się za satysfakcjonujący wynik). Jednak są też osiedla, gdzie mieszkańcy mało się angażują, a Rady Osiedli nie podejmują działań zapraszających ich do współpracy czy też integrujących społeczność lokalną. Zdaniem Przewodniczących Rad Osiedli, z którymi przeprowadzono wywiad, najwięcej aktywnych osiedli jest na terenach obrzeżnych, a najwięcej osiedli o niskim poziomie aktywności znajduje się w centrum miasta.

Tę opinię potwierdzają analizy frekwencji w wyborach samorządowych z roku 2018, w podziale na jednostki referencyjne oraz odpowiadające im osiedla. Wynika z nich, że do obszarów o najniższej frekwencji w Bielsku-Białej należy zaliczyć centralną część miasta, obejmującą: Stare Miasto, północną część Śródmieścia Bielsko, wschodnią część Górnego Przedmieścia i os. Słonecznego, Bielsko Południe, a także południową część Białej Wschód oraz Białą Krakowską. Do tej grupy zaliczają się również tereny przemysłowe i handlowo-usługowe: wschodnia część Dolnego Przedmieścia i północna część Białej Wschód.

Wyższa aktywność społeczna i obywatelska mieszkańców osiedli obrzeżnych może mieć swoje źródło w zakorzenionych wzorcach lokalnej współpracy, intensywniejszej na obszarach wiejskich niż w zwartej zabudowie, zamieszkałej przez mieszkańców często przybyłych do Bielska-Białej z innych miast [źródło: WYWIADY, ARGPR 2020].

Rys. I.4. Frekwencja w wyborach do rad osiedli w 2019 r.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMBB

1.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► BRAK INICJATYW DOTYCZĄCYCH TWORZENIA PARTNERSKICH RELACJI NA LINII WŁADZA LOKALNA – OBYWATELE, WYKRACZAJĄCYCH POZA TERYTORIUM JEDNEJ GMINY

Każda z gmin Aglomeracji Bielskiej i Bezpośredniego Otoczenia Funkcjonalnego (BOF) z osobna i w różny sposób organizuje konsultacje z mieszkańcami, ograniczając dialog społeczny jedynie do spraw i terytorium swojej gminy. Pewnego rodzaju nowością jest funkcjonujący od 2019 r. Marszałkowski Budżet Obywatelski Województwa Śląskiego, będący szczególnym rodzajem konsultacji społecznych, umożliwiających mieszkańcom współdecydowanie o środkach wydatkowanych z budżetu województwa, zgodnie ze zidentyfikowanymi przez nich potrzebami i oczekiwaniami. Środki przeznaczane na realizację zadań podzielone są na pule: wojewódzką (dotyczącą zadań służących rozwojowi całego województwa śląskiego) oraz podregionalną (dotyczącą zadań służących rozwojowi co najmniej dwóch powiatów w poszczególnych grupach powiatów). Aglomeracja Bielska wraz z BOF znajduje się w grupie powiatów obejmującej: miasto Bielsko-Białą oraz powiaty bielski, cieszyński i żywiecki. W praktyce możliwe jest więc, by mieszkańcy Aglomeracji i BOF zgłaszali zadania służące rozwojowi tego właśnie obszaru.

Bezspornym wyzwaniem stojącym przed władzami samorządowymi jest tworzenie warunków zachęcających mieszkańców do współudziału w decydowaniu o kierunkach rozwoju nie tylko swoich gmin, ale całego obszaru oraz wspólne realizowanie zadań w poczuciu współodpowiedzialności [źródło: UMBB].

1.4. Analiza SWOT dla obszaru Ludzie

Silne strony (Strengths):

- stosunkowo duży odsetek mieszkańców głoszących w wyborach,
- wysoki wskaźnik przedsiębiorczości wśród mieszkańców,
- duża liczba organizacji pożytku publicznego,
- istniejące Centrum Organizacji Pozarządowych,
- realizowany Budżet Obywatelski,
- dostrzeżenie przez Urząd znaczenia komunikacji z mieszkańcami i podjęcie działań w kierunku jej rozwoju,
- rosnąca otwartość urzędników na współpracę z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi,
- zwiększenie środków na współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz liczby zadań publicznych realizowanych we współpracy z NGO,
- zwiększenie kompetencji Rad Osiedli,
- wysoki poziom aktywności społecznej obrzeżnych osiedli Bielska-Białej, charakteryzujących się silnymi wspólnotami lokalnymi,
- duża grupa lokalnych liderów wciąż wspierających rozwój wspólnot lokalnych, zaangażowanych we współpracę z mieszkańcami.

Zagrożenia (Threats):

- marginalizowanie działań mających na celu rozwój aktywności społecznej mieszkańców w związku pilnością innych potrzeb społecznych,
- cięcia środków na współpracę z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi (wynikające z kryzysu gospodarczego lub innych konsekwencji pandemii),
- zwiększenie poczucia zagrożenia społecznego pociągające za sobą alienację społeczną.

Słabe strony (Weaknesses) :

- zniechęcenie mieszkańców do dialogu, wynikające z obowiązującego wcześniej modelu współpracy z mieszkańcami,
- niska liczba konsultacji społecznych i niewielkie zróżnicowanie stosowanych form konsultacji,
- ograniczony udział mieszkańców oraz organizacji pozarządowych w prowadzonych konsultacjach,
- nieefektywny przepływ informacji między Urzędem a mieszkańcami,
- duże różnice w aktywności społecznej mieszkańców poszczególnych obszarów miasta
- obszary miasta charakteryzujące się brakiem lokalnych liderów, małą aktywnością Rad Osiedli,
- niewystarczająca promocja działań obywatelskich: konsultacji społecznych, działań Rad Osiedli,
- trudności w realizacji Budżetu Obywatelskiego, brak ewaluacji.

Szanse (Opportunities):

- dostrzegane przez mieszkańców zalety wynikające z rozwoju wspólnot lokalnych w krajach europejskich,
- zwiększenie funduszy europejskich lub innych funduszy zewnętrznych na działania partycypacyjne,
- mobilizacja społeczna, zaangażowanie organizacji pozarządowych i mieszkańców w walkę z konsekwencjami pandemii,
- rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi, dalsze zwiększanie budżetu Miasta na współpracę z NGO, pozyskanie do współpracy nowych NGO,
- rozwój dialogu z mieszkańcami – rozszerzenie konsultacji społecznych, uwzględnianie głosu mieszkańców w decyzjach władz Miasta,
- usprawnienie realizacji Budżetu Obywatelskiego, wprowadzenie zmian w jego realizacji.

2.1. Zdiagnozowane potencjały

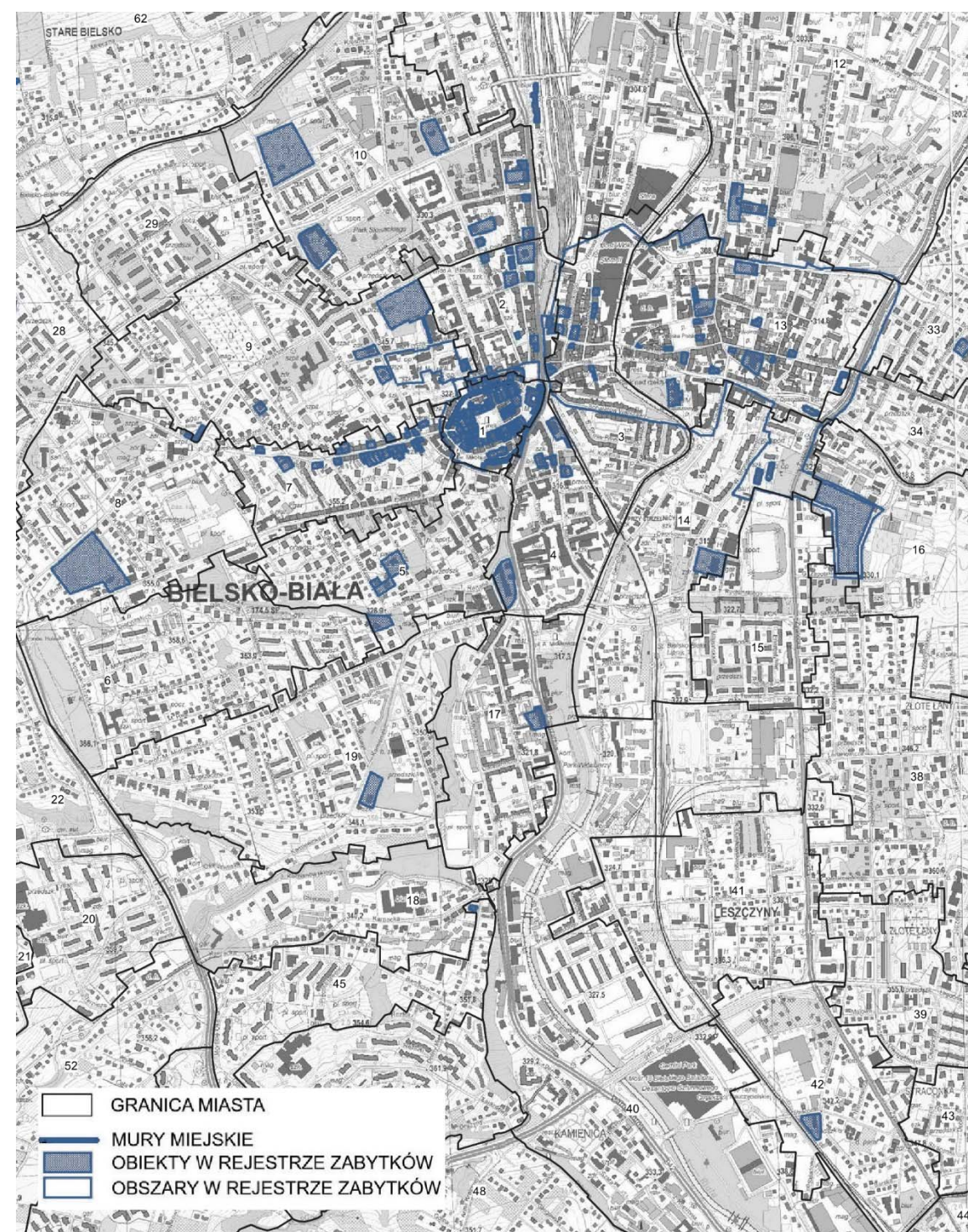
► BOGATE ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Bielsko-Biała posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego o szczególnych walorach: wysokiej klasy obiekty architektury wielkomiejskiej z wyposażeniem wewnątrz, liczne zabytki przemysłu i techniki, kościoły i cmentarze, willowe dzielnice podmiejskie, zabudowę wiejską oraz założenia zieleni parkowej. Według zaktualizowanych danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, na terenie gminy Bielsko-Biała do rejestru zabytków nieruchomości odrębnymi decyzjami wpisanych jest 210 obiektów, przy czym pod jedną decyzją może znajdować się większa liczba zabytków (np. wpis decyzyjny Bielskiego Syjonu, który obejmuje 10 obiektów), więc całkowita liczba zabytków chronionych ustawowo jest wyższa. Na zasoby dziedzictwa kulturowego składają się m. in.: Grodzisko w Starym Bielsku, 2 układy urbanistyczne (Bielska i Białej), 12 obiektów sakralnych, 11 budowli użyteczności publicznej, 6 szkół, zamek, 2 pałacyki, 2 dwory, 61 domów, 89 kamienic, 21 willi, 2 obiekty budownictwa przemysłowego i 6 cmentarzy.

Obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków chronione są głównie poprzez zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz przepisami prawa budowlanego. Ewidencja zabytków obejmuje ponad 4 180 obiektów na terenie miasta, o bardzo zróżnicowanej skali, wartości i stanie technicznym [źródło: WYWIADY, GPONZ]

► BARDZO DUŻE REZERWY TERENÓW POD ZABUDOWĘ MIESZKANIOWĄ

W grudniu 2007 r. Rada Miejska zatwierdziła Program Rozwoju Mieszkalnictwa do 2020 r. Według sporządzonego programu, na każde gospodarstwo domowe powinno przypadać 1 mieszkanie. Przyjęto, że potrzeby mieszkaniowe wyniosą do 2020 r. około 4 540 mieszkań. W zasobach Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Bielsku-Białej znajduje się 6 695 mieszkań, w tym 366 lokali socjalnych. Towarzystwo Budownictwa Społecznego posiada 296 mieszkań. Strefa mieszkalnictwa w SUIKZP to areał o powierzchni około 4 190,980 ha, co stanowi 33,53% powierzchni miasta [źródło: OCENA].

Rys.II.1. Obiekty i obszary znajdujące się w rejestrze zabytków – centrum miasta
Źródło: Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bielsko-Biała na lata 2018-2021

► NISKA STOPA BEZROBOCIA

Stopa bezrobocia rejestrowanego, zarówno w Bielsku-Białej, jak i w województwie śląskim i w Polsce od 2013 r. systematycznie obniżała się. W pierwszej połowie 2019 r. (stan na 30 czerwca) w Bielsku-Białej osiągnęła wartość 1,8% (w województwie 3,9%, w kraju 5,3%). Tym samym Miasto odnotowało jeden z najniższych wyników w Polsce (najniższe bezrobocie odnotował Poznań – 1,3%). Należy zaznaczyć, że województwo śląskie zajmuje drugie miejsce (po Wielkopolsce) pod względem regionów o najmniejszej liczbie osób bezrobotnych.

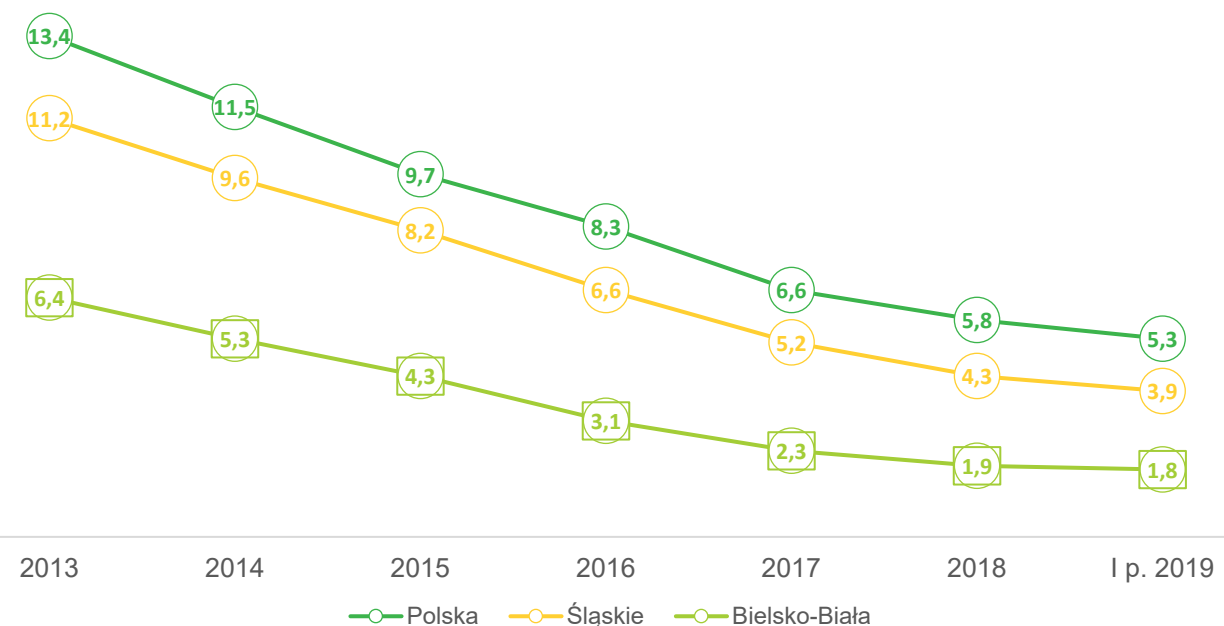
Bielsko-Biała odnotowuje znacznie lepsze wyniki także w porównaniu z innymi miastami z grupy porównawczej. Największe różnice w poziomie bezrobocia zauważalne były na początku analizowanego okresu, tj. w 2013 r., kiedy to bezrobocie w Bielsku-Białej było niższe o 7,5 p. p. niż zanotowane w Częstochowie (13,8%), o 4,4 p. p. niż w Nowym Sączu (10,7%) oraz o 2,2 p. p. niż w Rybniku (8,5%). Z roku na rok ta różnica przestawała być tak znacząca – na 30 czerwca 2019 r. osiągnęła wartość 1,4 p. p. dla Częstochowy (3,2%), 1,2 p. p. dla Rybnika (3,0%) oraz 0,9 p. p. dla Nowego Sącza (2,7%).

Na duże możliwości zatrudnienia i niskie bezrobocie jako silną stroną miasta wskazywali również mieszkańcy obecni na spotkaniach prowadzonych w ramach konsultacji w lutym 2020 r. (spotkania w Hałcnowie, Lipniku, Komorowicach, Starym Bielsku, Kamienicy i na Stadionie Miejskim) [źródło: WYWIADY, ZDE2, GUS, PUP].

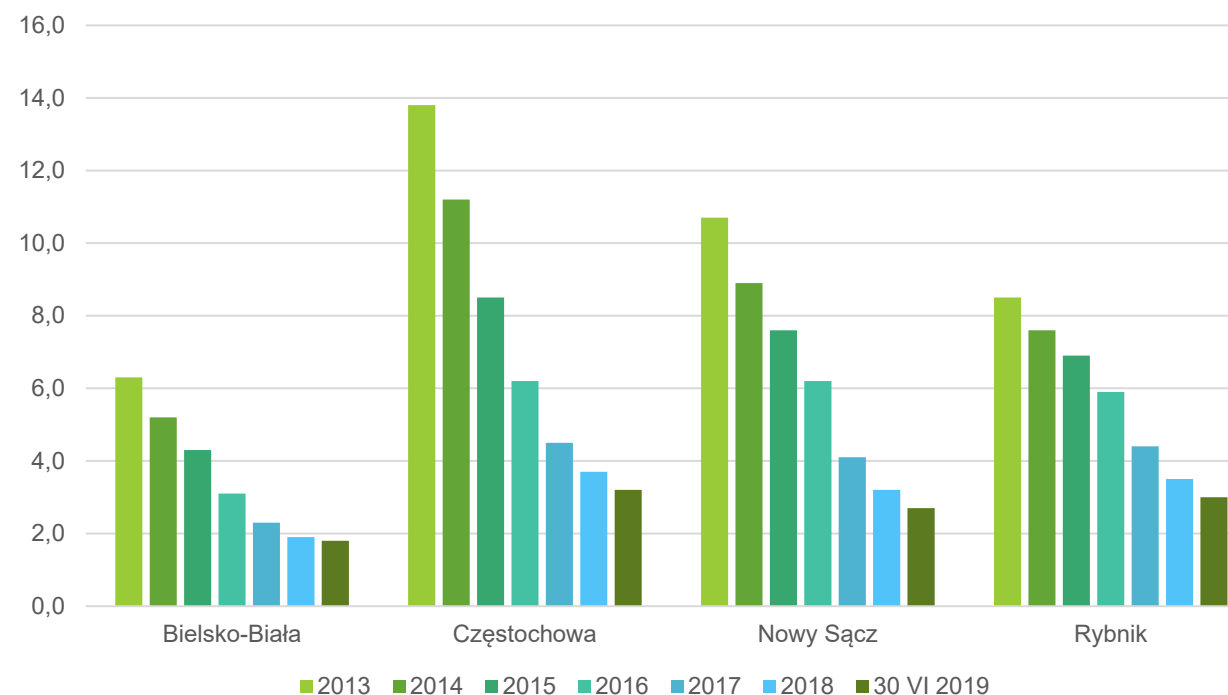
► CORAZ LEPSZA SYTUACJA FINANSOWA RODZIN

W badaniu GfK Polonia w 2019 r. miasto znalazło się wśród 10 powiatów o najwyższej sile nabywczej w Polsce, zajmując 8. pozycję przed Krakowem (9 839 euro / mieszk.) i Tychami (9 837 euro / mieszk.). Siła nabywcza dla Bielska-Białej wyniosła 9 853 euro / mieszk., co odpowiadało blisko 130% wartości ogólnopolskiej i prawie 67% średniej europejskiej. Wynik ten daje podstawy do pozytywnej oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych.

Jak wynika ze sprawozdania ze świadczeń udzielanych w ramach systemu pomocy społecznej (MRPIPS-03), w 2018 r. ze wsparcia z pomocy społecznej skorzystało 2 541 rodzin (o 359 rodzin mniej niż rok wcześniej). Na przestrzeni lat 2013-2018 odnotowano znaczące zmiany w strukturze osób korzystających z pomocy, a największe spadki dotyczą rodzin z dziećmi. W 2018 r. udział rodzin z dziećmi korzystających z pomocy zmniejszył się w porównaniu do 2013 r. o 13,6 p. p. (z 43,3% do 29,7%). Na zmianę tych wyników wpływ ma m. in. wsparcie rządowe udzielane w postaci comiesięcznych świadczeń wychowawczych 500 plus [źródło: GfK, MRPIPS-03 za 2018 r.].

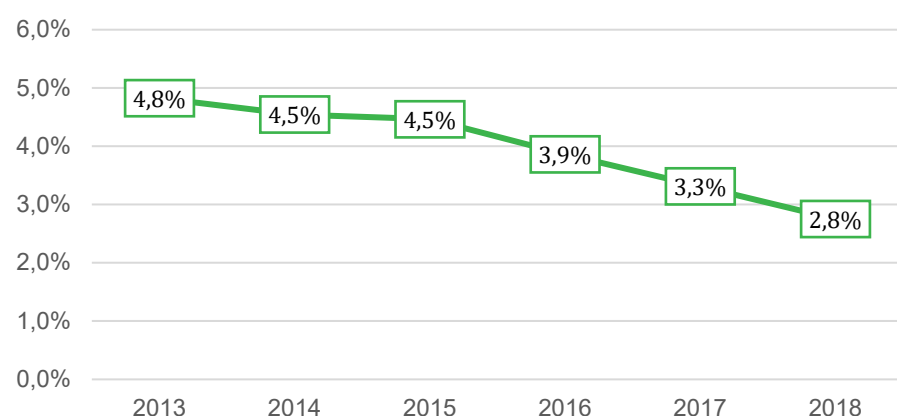
Rys. II.2. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Bielsku-Białej na tle Polski i województwa śląskiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Bielsku-Białej

Rys. II.3. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Bielsku-Białej w latach 2013-2019 na tle innych miast
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>.

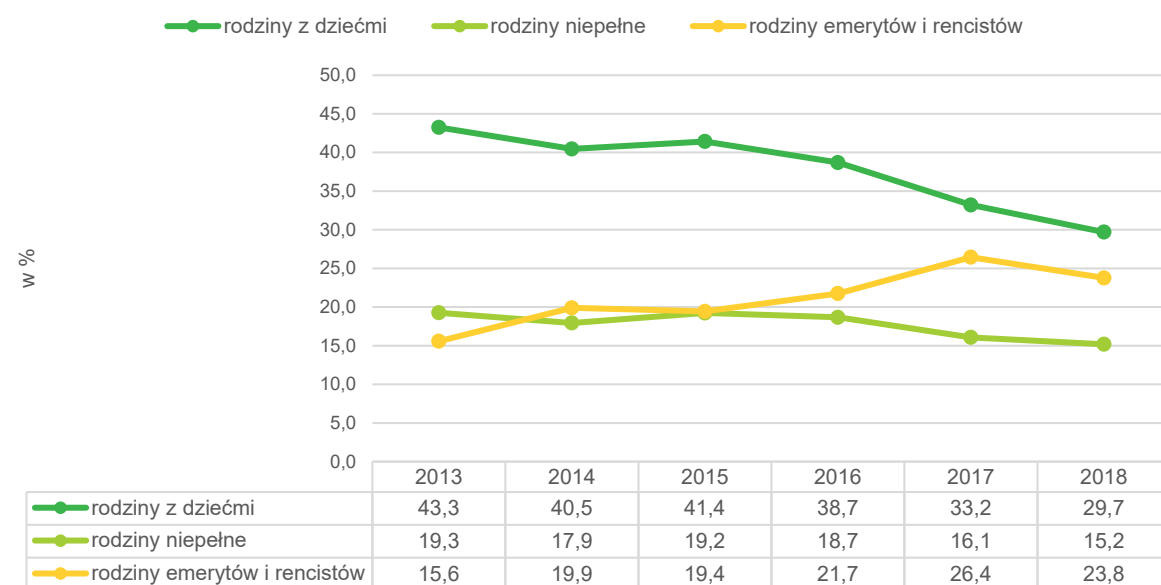
► NISKI WSKAŹNIK OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA TLE OGÓŁU MIESZKAŃCÓW MIASTA

W 2018 r. Bielsko-Biała odnotowała niski wskaźnik udziału osób korzystających z pomocy społecznej wśród ogółu mieszkańców miasta – 2,8% (w kraju wskaźnik ten wyniósł 5,3%, w województwie 3,4%). Pomocą społeczną w 2018 r. objęto w mieście 4 711 osób. Wynik Bielska-Białej jest jednym z niższych w województwie i najkorzystniejszym w porównaniu do innych miast poddanych analizie. W 2018 r. populacja osób korzystających z pomocy społecznej wyniosła: w Rybniku 5,5%, w Nowym Sączu 5,1%, w Częstochowie 3,9% [źródło: OZPSM 2018, OZPSS 2018].

Rys. II.4. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Bielska-Białej w latach 2013-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03. Dane dot. ludności: GUS - BDL

Rys. II.5. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Bielsku-Białej w latach 2013-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-03 (wcześniej MPiPS-03)

► RYNEK PRACY OTWARTY NA CUDZOZIEMCÓW

Dane ZUS wskazują, że na koniec sierpnia 2019 r. 6 291 pracowników nieposiadających obywatelstwa polskiego zostało zgłoszonych na terenie Bielska-Białej oraz powiatu bielskiego do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. Najliczniejszą grupą w tej populacji byli Ukraińcy – stanowili blisko 84% wszystkich zgłoszonych (5 269 osób). Zdecydowanie mniej licznie reprezentowane były inne nacje – na kolejnych miejscach znaleźli się Gruzini (194 osoby) oraz Białorusini (149 osób).

Ukraińcy najczęściej prowadzili też działalność gospodarczą – 39 osób, choć liczba takich przypadków w porównaniu do wskaźników zatrudnienia jest minimalna. Na drugim miejscu wśród prowadzących własny biznes byli Włosi – 30 osób, następnie Czesi – 15.

Dane Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują, że w 2019 r. pracodawcy złożyli 3 087 wniosków o udzielenie zezwolenia na pracę cudzoziemcowi, a sami cudzoziemcy wnioskowali 4 196 razy o pobyt na terytorium RP.

Mieszkańcy obecni na spotkaniach konsultacyjnych w Komorowicach i Lipniku podkreślali, że otwartość rynku pracy na cudzoziemców jest niezbędna, ponieważ w Bielsku-Białej bardzo brakuje siły roboczej [źródło: ŚUW, ZUSBB, ZDE2].

► BOGATA OFERTA KULTURALNA MIASTA

Analizując ofertę miejskich instytucji kultury należy stwierdzić, że kalendarz wydarzeń jest wypełniony różnorodnymi pozycjami. W 2019 r. zorganizowano łącznie blisko 6,5 tys. wydarzeń adresowanych do różnego typu odbiorców (od koncertów jazzowych po muzykę sakralną, koncerty rozrywkowe, kabarety, spotkania poetyckie, promocje książek, wystawy, a także warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz dla osób z niepełnosprawnościami). Dziennie w mieście odbywało się około 17 różnych wydarzeń, co należy uznać za dobry wynik.

W ścisłej współpracy z jednostkami miejskimi działają środowiska twórcze, które pełnią ważną rolę w kulturalnym rozwoju miasta. Artystyczne inicjatywy, podejmowane w formie indywidualnej bądź sformalizowanej (organizacje pozarządowe) przyczyniają się do upowszechniania kultury i promocji lokalnej twórczości. Przykładem są m.in. inicjatywy Stowarzyszenia Lipnik, które od 1997 r. w ramach działań statutowych realizuje projekty mające na celu wzmacnianie tożsamości kulturowej i historycznej mieszkańców. Warto podkreślić, że miasto wspiera rozwój twórczości artystycznej, podejmując wiele inicjatyw, w tym: program stypendialny, nagrody w dziedzinie teatru czy nagrody artystyczne IKAR.

W 2019 r. w Bielsku-Białej zarejestrowanych było 447 podmiotów prowadzących działalność w zakresie kultury i rekreacji (PKD, sekcja R). Liczba ta była najwyższa w całym analizowanym okresie 2013-2019, co świadczy o dużym zapotrzebowaniu na tego typu działania. Należy podkreślić, iż wiele osób zaangażowanych w rozwój oferty artystycznej miasta było nagradzanych, a same instytucje zajmowały wysokie pozycje w branżowych rankingach ogólnopolskich.

W „Badaniu opinii i postaw mieszkańców Bielska-Białej” „kultura i rozrywka” znalazła się na 5. miejscu wśród potencjałów miasta, stanowiących o jego przewadze konkurencyjnej względem innych ośrodków miejskich (28,06% wskazań), a kultura i sztuka były wymieniane przez 25,52% badanych jako preferowany kierunek rozwoju miasta. Ofertę usług kulturalnych 80,57% respondentów oceniło zdecydowanie dobrze lub raczej dobrze, 3,85% – raczej źle lub zdecydowanie źle, a 15,58% nie miało zdania. Kwestie związane z kulturą i dziedzictwem kulturowym pojawiały się również podczas konsultacji z mieszkańcami w lutym 2020 r. Mieszkańcy wskazywali na ofertę kulturalną i dziedzictwo kulturowe jako atut miasta i jego nie w pełni wykorzystany potencjał [źródło: UMBB, IBS 2019, ZDE2].

► LICZNE DOMY KULTURY W MIEŚCIE

Ważny punktem na kulturalnej mapie miasta są domy kultury. W Bielsku-Białej funkcjonowało w 2019 r. 15 domów kultury, w tym 13 było prowadzonych przez samorząd. W ramach Miejskiego Domu Kultury działało 12 placówek (10 domów kultury, 1 świetlica środowiskowa oraz 1 galeria fotografii). Ponadto w mieście działa Regionalny Ośrodek Kultury, dla którego organizatorem jest samorząd województwa śląskiego. Ta liczba zdecydowanie przewyższa wyniki Częstochowy (8), Rybnika (6) i Nowego Sącza (4). W 2019 r. bielskie domy kultury zorganizowały 1 199 wydarzeń, w których udział wzięło 421 890 osób. Jak wynika z przeprowadzonej przez GUS analizy dostępności, średnia odległość do domu kultury wyniosła w mieście nieco ponad 1 km (1 072,6 m). Jest to wynik lepszy od wszystkich miast, do których porównywano Bielsko-Białą [źródło: WSKD 2018].

► ZAINTERESOWANIE OFERTĄ KULTURALNĄ MIASTA

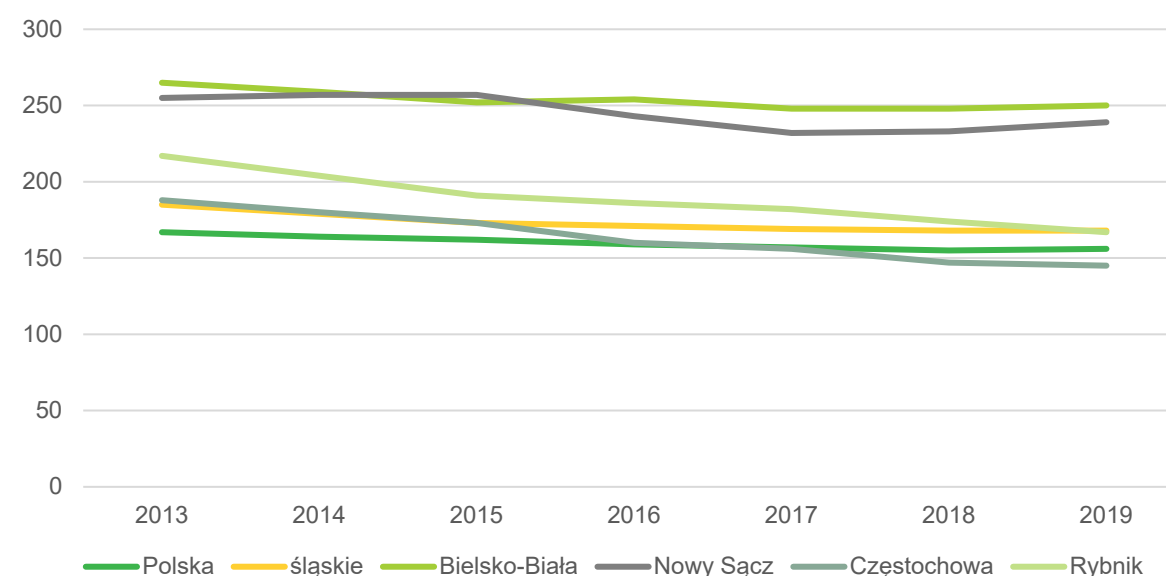
Coraz większe zainteresowanie ofertą kulturalną Bielska-Białej potwierdzają dynamicznie rosnące wskaźniki liczby widzów teatrów, odwiedzających muzea czy galerie sztuki, a także uczestników imprez masowych.

Lata 2013-2019 charakteryzowały się stałym wzrostem zainteresowania ofertą teatru dramatycznego. Funkcjonujący od 130 lat w Bielsku-Białej Teatr Polski zanotował w omawianym okresie 75% wzrost liczby widzów (90 436 widzów w 2019 r.). Drugi działający na terenie miasta teatr – Teatr Lalek Baniałuka charakteryzował się względnie stałym zainteresowaniem (w 2019 r. 62 953 widzów). Muzea i galerie sztuki w okresie 2013-2019 również odnotowały znaczący, 70% wzrost zainteresowania swoją ofertą (w 2019 r. 35 886 odwiedzających). Stale dużą widownię mają bielskie kina – w 2019 r. było to 920 636 osób, czyli o 38% więcej niż w roku 2013.

Na przestrzeni 2013 i 2019 r. Bielsko-Biała odnotowała ponad trzykrotny wzrost liczby uczestników organizowanych imprez masowych o charakterze artystyczno-rozrywkowym. W mieście corocznie organizowane są prestiżowe wydarzenia kulturalne, także o charakterze międzynarodowym. W 2019 r. w 13 wydarzeniach tego typu wzięło udział 62 713 osób. W miastach z grupy porównawczej w przeciwieństwie do Bielska-Białej odnotowano spadek zainteresowania imprezami masowymi (w Nowym Sączu i Rybniku) lub tylko niewielki wzrost (w Częstochowie) [źródło: ROSM, GUS].

► WYSOKI POZIOM CZYTELNICTWA W MIEŚCIE

Bielsko-Biała odnotowuje bardzo dobre wyniki w zakresie liczby osób korzystających z bibliotek publicznych, choć liczba wypożyczających książki z roku na rok się zmniejsza. W 2019 r. na 1 000 mieszkańców, 250 osób skorzystało z oferty bibliotek (w 2013 r. 265 osób). Wynik ten przewyższa o 94 wskaźnik dla Polski (156) oraz o 82 dla województwa (168). Najbardziej zbliżony do Bielska-Białej jest wynik Nowego Sącza – 239 osób, pozostałe miasta notują niższe wartości: Rybnik – 167, Częstochowa – 145 [źródło: GUS].

Rys. II.6. Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS

► DOBRA DOSTĘPNOŚĆ INFRASTRUKTURY REKREACYJNO-SPORTOWEJ

W 2019 r. średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższego boiska sportowego w Bielsku-Białej wyniosła 752 m. Jest to dystans, którą osoba dorosła poruszająca się ze średnią prędkością może przebyć w około 7,5 minuty, a dla młodzieży czas ten jest jeszcze krótszy (szczególnie jeśli założymy, że poruszać się będzie osoba sprawna fizycznie). Możemy zatem mówić o dobrej średniej dostępności pieszej do tego typu infrastruktury w mieście. Nawet uwzględniając różnice wynikające z miejsca zamieszkania, w 83 na 88 analizowanych jednostek urbanistycznych możliwe jest dojście do najbliższego boiska sportowego w niecałe 15 minut (średni czas dla osoby dorosłej). Tylko w 5 jednostkach odległości te przekraczają 1,5 km (najwyższa średnia wartość to 2,8 km). Elementem infrastruktury sportowo-rekreacyjnej są także tereny wyposażone w siłownie zewnętrzne oraz urządzenia do kalisteniki. W 2019 r. na terenie miasta funkcjonowało 19 takich miejsc. Średnia odległość z punktu zamieszkania do tak zdefiniowanego miejsca aktywności fizycznej wyniosła 835 m, co oznacza dystans możliwy do pokonania przez poruszającą się ze średnią prędkością osobą dorosłą w około 8,5 minuty, przez

osobę starszą – w około 15 minut. Odległości nieprzekraczające średniej odnotowano w 65% analizowanych jednostkach (57 z 88).

Z badania opinii wynika, że dostęp do miejsc rekreacji oraz aktywności sportowych stanowi dla Bielszczan ważny aspekt jakości życia, a infrastruktura sportowo-rekreacyjna postrzegana jest jako istotny element przewagi konkurencyjnej miasta – z wynikiem 32,84% wskazań zajęła ona czwarte miejsce na liście elementów stanowiących o atrakcyjności Bielska-Białej. Większość mieszkańców (78,24%) dobrze oceniła dostęp do obiektów i terenów sportu i rekreacji (przeciwne zdania było 4,85% respondentów). Jednocześnie mieszkańcy wskazują na potrzebę dalszego rozwoju oferty sportowo-rekreacyjnej (szerzej w dalszej części diagnozy) [źródło: WSKD 2018, ZDE1, IBS 2019, BAR 2020, ZDE2].

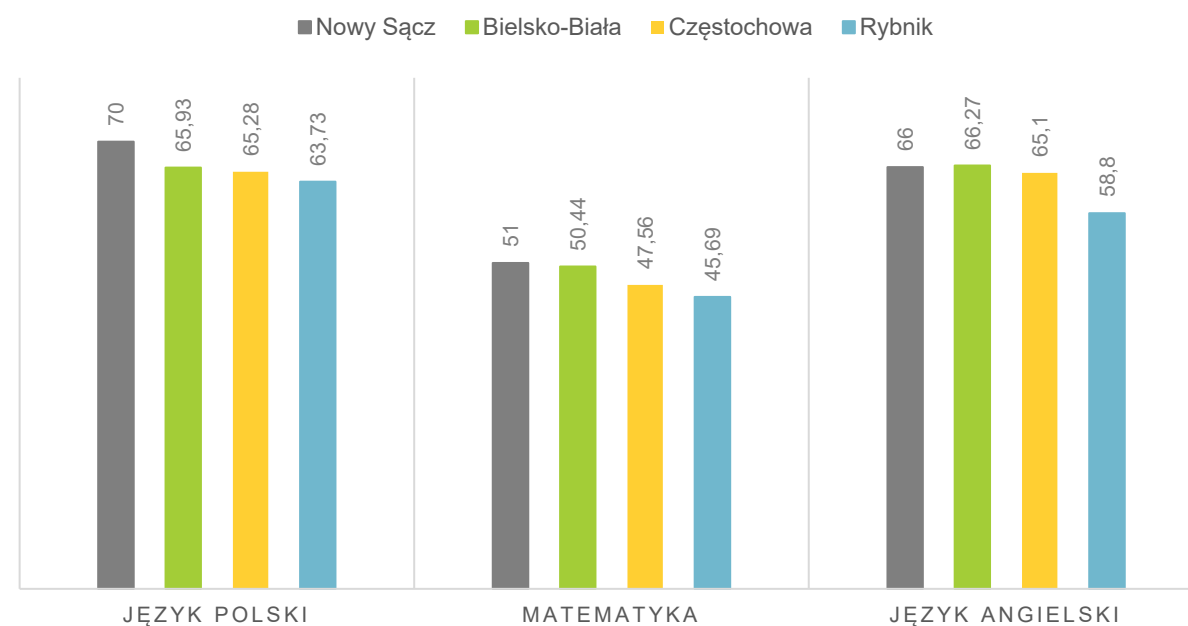
► ROSNĄCA AKTYWNOŚĆ SPORTOWA MIESZKAŃCÓW

Lata 2012-2018 charakteryzowały się wzrostem liczby mieszkańców miasta podejmujących aktywność sportową. Potwierdzają to dane GUS, mówiące o blisko 30% wzroście liczby osób do 18. roku życia ćwiczących w klubach sportowych oraz o 12% wzroście liczby wszystkich ćwiczących. Dane wpisują się w ogólnopolski trend związany ze zdrowym stylem życia, obejmujący swoim zasięgiem coraz szersze grupy społeczne. Warto zwrócić uwagę, że w porównaniu z innymi miastami z grupy porównawczej Bielsko-Biała odnotowuje jedną z największych dynamik wzrostu młodych osób aktywnie angażujących się w sport. Lepszy wynik osiągnął tylko Rybnik, gdzie na przestrzeni 2012-2018 odnotowano wzrost o 47%. W Częstochowie wzrost był niewielki – 6%, a w Nowym Sączu liczba osób podejmujących aktywność sportową zmniejszyła się o 28% [źródło: GUS].

► WYSOKI POZIOM NAUCZANIA W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I ŚREDNICH

W każdym z przedmiotów – języku polskim, matematyce i języku angielskim, uczniowie z Bielska-Białej odnotowali w 2019 r. lepszą średnią niż średnia dla województwa czy Polski. Wynik z języka polskiego wyniósł 65,93% (czyli o 1,81 p. p. więcej niż dla województwa i 2,93 p. p. więcej niż dla kraju). Język angielski był zdawany ze średnim wynikiem 66,27% (o 6,04 p. p. więcej niż dla województwa i o 7,27 więcej niż dla Polski). W matematyce uczniowie Bielska-Białej odnotowali najlepszy wynik w całym województwie uzyskując średnią 50,44% (o 5,7 p. p. więcej niż dla województwa i o 5,44 p. p. więcej niż dla Polski). Analiza wyników uczniów miast z grupy porównawczej wskazuje, iż Bielsko-Biała wyprzedza pod tym względem inne miasta w województwie śląskim (Częstochowa, Rybnik), jednak odnotowuje gorsze lub mocno zbliżone wyniki do Nowego Sącza. Największa różnica w zakresie średnich wyników dotyczy języka polskiego – uczniowie z Nowego Sącza zdawali egzamin na poziomie 70%, a w Bielsku-Białej uzyskano wynik 65,93%. Wynik egzaminu z matematyki jest bardzo zbliżony: Nowy Sącz – 51%, Bielsko-Biała – 50,44%. Natomiast w zakresie języka angielskiego nieznacznie przoduje Bielsko-Biała – 66,27%, przed Nowym Sączem – 66%.

Jednocześnie rodzice biorący udział w badaniu ankietowym wskazywali na deficyty w zakresie dostępu i jakości pracy szkół (szerzej w dalszej części diagnozy).

Rys. II.7. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w 2019 r. – Bielsko-Biała na tle innych miast

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OKE w Krakowie i Jaworznie

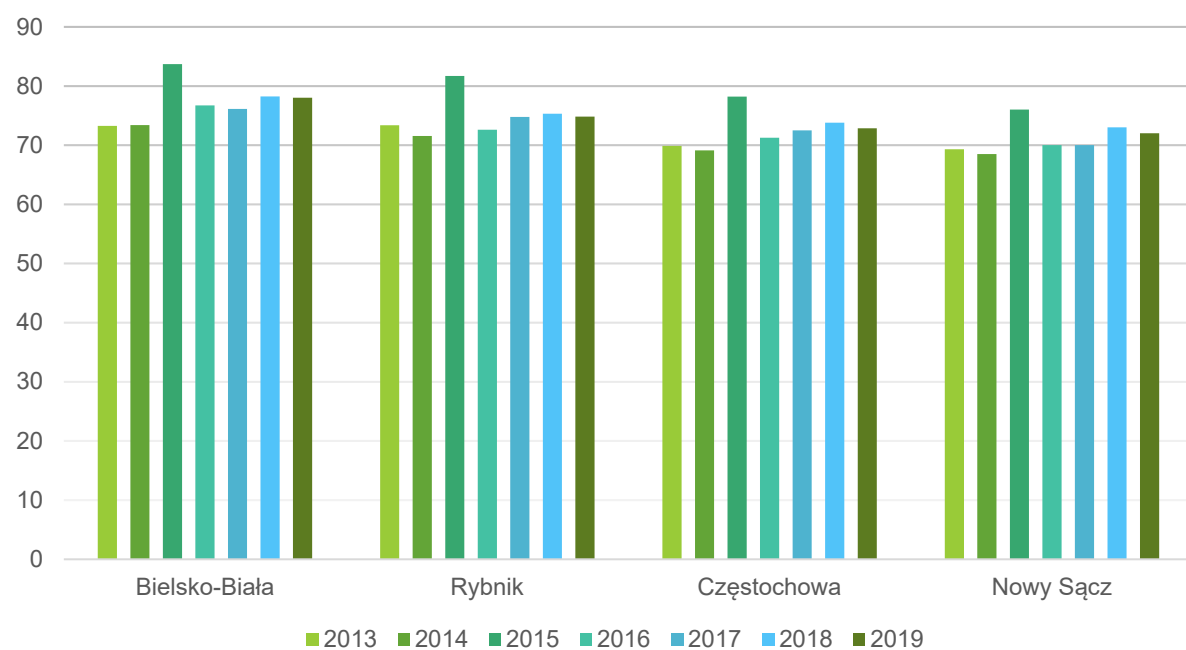
W 2019 r. do egzaminu maturalnego przystąpiło w Bielsku-Białej 2 255 uczniów – był to jeden z najwyższych wyników w całym województwie (za Częstochową – 2 724 i Katowicami – 2 312). Średni wynik zdawalności egzaminów wyniósł w Bielsku-Białej 84,3% i był wyższy od odnotowanego dla województwa – 79,7%. Średnia Bielska-Białej uplasowała miasto na wysokiej trzeciej pozycji w porównaniu do innych powiatów w regionie (na pierwszym miejscu w 2019 r. znalazł się powiat kłobucki – 91,21%, liczba maturzystów 239; miejsce drugie: powiat lubliniecki – 86,93%, liczba maturzystów 329). Należy zaznaczyć, że wyraźnie pozytywna tendencja zdawalności egzaminu maturalnego utrzymuje się w Bielsku-Białej od 2016 r. Porównując ogólne wyniki zdawalności z miastami z grupy porównawczej, należy stwierdzić, że bielscy uczniowie ustępują miejsca jedynie maturzystom z Nowego Sącza, którzy w 2019 r. osiągnęli 93% poziom zdawalności, przy liczbie uczniów większej o 259 osób (w Nowym Sączu do egzaminu przystąpiło 2 514 uczniów). Gorsze wyniki od Bielska-Białej odnotowały Częstochowa – 80,1% oraz Rybnik – 77,6%. Analizując wyniki zdawalności poszczególnych przedmiotów można zauważyć bardzo pozytywną tendencję w zakresie zdawalności egzaminów z języka angielskiego. Uczniowie z Bielska-Białej w całym analizowanym okresie (2013-2019) odnotowywali lepsze wyniki od swoich rówieśników z Częstochowy, Rybnika i Nowego Sącza. Najwyraźniej prowadzenie Bielska-Białej widać w 2019 r., w którym osiągnięto średnią 78,1%, tj. o 6,01 p. p. więcej niż dla Nowego Sącza (72%), 5,15 p. p. więcej niż dla Częstochowy (72,86%) oraz 3,19 p. p. więcej w porównaniu z Rybnikiem (74,82%). Wynik Bielska-Białej z 2019 r. zapewnił mu drugą pozycję w regionie, zaraz za Katowicami (78,5%).

Bardziej zbliżone do porównywanych miast wyniki dotyczą pozostałych egzaminów – z języka polskiego oraz z matematyki. W przypadku średnich wyników z języka polskiego Bielsko-Biała zajmuje pierwszą pozycję (56,9%), przez Nowym Sączem (56%). Wyniki pozostałych miast są o kilka p. p. niższe (Częstochowa – 52,41%, Rybnik – 50,47%). Wyniki z matematyki (60,62%)

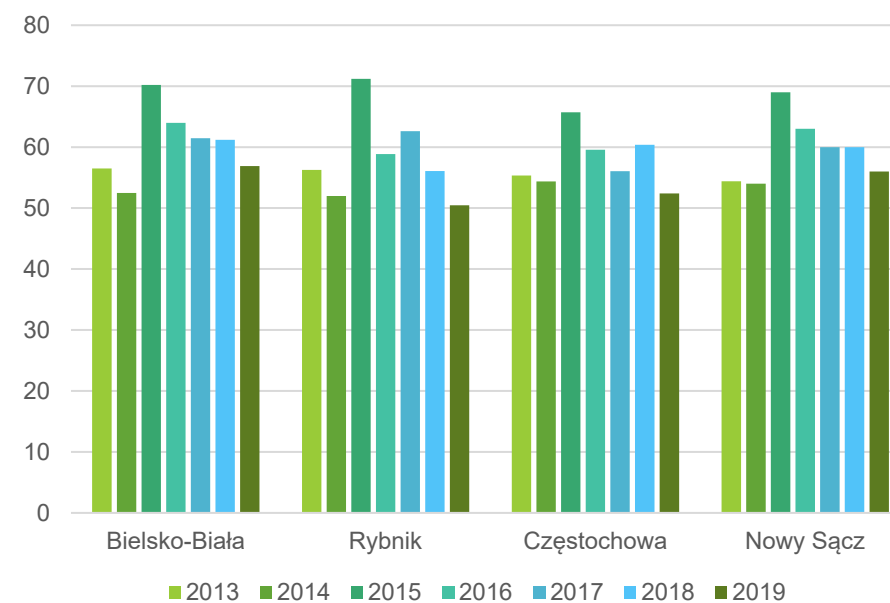

plasują Bielsko-Białą na pierwszym miejscu wśród porównywanych miast województwa (Rybnik – 57,88%, Częstochowa – 56,5%), jednak są o 4,38 p. p. niższe od uzyskanych przez maturzystów z Nowego Sącza (65%).

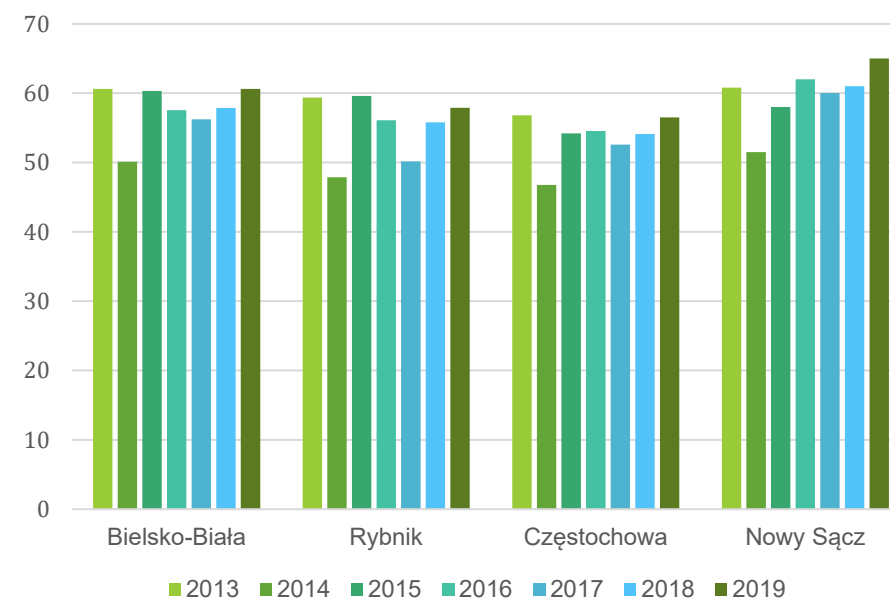
Zdawalność egzaminów maturalnych w Bielsku-Białej należy ocenić pozytywnie. Podkreślenia wymaga wysoka pozycja w województwie śląskim, notowana zarówno pod względem ogólnego poziomu zdawalności, jak i poszczególnych przedmiotów, uzyskana przy bardzo dużej liczbie uczniów. Wyraźnie korzystna tendencja dotyczy zdawalności języka angielskiego, z którego bielscy maturzyści uzyskiwali w analizowanym okresie 2013-2019 najlepsze wyniki. Mogą one świadczyć o wysokiej jakości nauczania, dobrej kadrze oraz wysokich predyspozycjach uczniów [OKE w Jaworznie, OKE w Krakowie].

Rys. II.8. Średnie wyniki matur z języka angielskiego w latach 2013-2019 – Bielsko-Biała na tle innych miast
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OKE w Krakowie i Jaworznie

Rys. II.9. Średnie wyniki matur z języka polskiego w latach 2013-2019 – Bielsko-Biała na tle innych miast
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OKE w Krakowie i Jaworznie

Rys. II.10. Średnie wyniki matur z matematyki w latach 2013-2019 – Bielsko-Biała na tle innych miast
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OKE w Krakowie i Jaworznie

► DOBRA DOSTĘPNOŚĆ DO RATOWNICTWA MEDYCZNEGO

Według analiz GUS, w Bielsku-Białej średnia odległość do stacji pogotowia ratunkowego wynosi 3,1 km i jest to wartość porównywalna ze średnią dla miast w Polsce (3,2 km). W tym przypadku kluczowe znaczenie ma jednak nie tyle sama odległość, co czas dojazdu zespołu ratownictwa medycznego. W Bielsku-Białej wynosi on średnio 4,9 minuty i jest krótszy niż średnia wartość dla miast w Polsce (5,5 minuty). We wszystkich analizowanych porównawczo miastach czas dojazdu ze stacji pogotowia ratunkowego był dłuższy niż w Bielsku-Białej (w minutach: Nowy Sącz – 5,1, Jelenia Góra – 5,6, Krosno – 5,7, Częstochowa – 5,9, Rybnik – 8,8).

Z kolei średnia odległość do szpitalnego oddziału ratunkowego (SOR) wynosi w Bielsku-Białej niecałe 4,3 km i jest znacząco mniejsza niż średnia wartość dla miast w Polsce wynosząca 9,7 km. Czas dojazdu do SOR w Bielsku-Białej wynosi średnio blisko 9,5 minuty, tj. o około 6,5 minuty mniej niż średnia dla miast w Polsce (blisko 16 minut). Odnosząc się do analizowanych porównawczo miast, krótszy od Bielska-Białej czas dojazdu do SOR wyliczono dla Jeleniej Góry, Częstochowy i Nowego Sącza (odpowiednio: 9,2, 7,1 i 5,9 minut), dłuższy dla Krosna i Rybnika (11,5 i 12,6 minut) [źródło: WSKD 2018].

► WYSOKA PRZESTRZENNA KONCENTRACJA PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W obowiązującym *Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Bielsku-Białej na lata 2014-2020* obszar zdegradowany wyznaczono na obszarze o powierzchni 568,08 ha (co stanowi 4,36% powierzchni miasta), zamieszkałym przez blisko 31 tys. mieszkańców (38,7% mieszkańców miasta). Obszar rewitalizacji objął obszar o powierzchni 404,82 ha (3,06% powierzchni miasta), zamieszkały przez blisko 14 tys. mieszkańców (28,89% mieszkańców miasta). Przy wciąż szczupłych środkach jakie gmina może wyasygnować na działania rewitalizacyjnej (zarówno własnych, jak i zewnętrznych), a zarazem oczekiwaniu społecznym sprawczości przyjmowanych programów [źródło: WYWIADY, ŚEPROM].

► DOŚWIADCZENIE W PROWADZENIU PARTYCYPACYJNEGO MODELU FORMUŁOWANIA POLITYK REWITALIZACYJNYCH

Niewątpliwie ważnym elementem do uwzględnienia, zarówno w dalszej pracy nad obowiązującym programem, jak i przy formułowaniu zasad sporządzenia nowego programu rewitalizacji będzie ustalenie formuły partycypacji społecznej i komunikacji z lokalną społecznością.

Przejsie, zgodnie z drabiną Wilcoxa, od konsultacji do współdecydowania (wyznaczenia a następnie zagospodarowywania przestrzeni do współdecydowania przez interesariuszy w wybranych obszarach spraw publicznych), będzie możliwe jedynie przy odpowiednim przygotowaniu i zaangażowaniu lokalnej społeczności (np. poprzez określenie zasad systemowych dotyczących: współprojektowania, włączania lokalnej społeczności do współdecydowania o funkcjach nowych obiektów publicznych, cyklicznych spotkań i dyskusji,

stworzenia siatki liderów społecznych, animujących działania w obszarze rewitalizacji, czy też stworzenie zachęt finansowych do podejmowania aktywności przez podmioty prywatne).

W ustawie o rewitalizacji bardzo rozbudowano elementy dotyczące procesu partycypacji społecznej, tworząc procedury oraz wymagając odpowiednich technik i działań. Jak pokazały doświadczenia w zakresie rewitalizacji Bielska-Białej z ostatnich lat, w tym obszarze proces partycypacyjny udawało się prowadzić w sposób efektywny.

► KONSEKWENCJA W PLANOWANIU, FORMUŁOWANIU I PROWADZENIU DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH W MIEŚCIE

Bielsko-Biała jest jednym z tych polskich miast, które najwcześniej podjęły proces rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, bo już na początku lat 90. XX wieku. Od tego momentu zagadnienia związane z rewitalizacją są stale obecne w polityce miasta.

Warto podkreślić, że miasto nie tylko stara się przeciwdziałać degradacji jego historycznej substancji, ale również wdraża metody i techniki pozwalające efektywnie monitorować rozwój niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych. W tym celu wdrożono system monitorowania zmian społeczno-gospodarczych w oparciu o wydzielone w mieście jednostki urbanistyczne (88 obszarów) oraz zintegrowano działania diagnostyczne poprzez współdziałanie z wydziałami i jednostkami odpowiadającymi za politykę społeczną miasta.

W efekcie miasto jest przygotowane merytorycznie i technicznie do opracowania zgodnego z ustawą o rewitalizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.

2.2. Zdiagnozowane problemy

► ZŁY STAN WIELU OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH

Blisko pięćdziesiąt lat zaniedbywania dużej części substancji zabytkowej miasta stworzyło sytuację, w wyniku której większość obiektów wymaga pilnych i specjalistycznych zabiegów konserwatorskich. W wielu przypadkach działania renowacyjne powinny być prowadzone w oparciu o programy konserwatorskie, opracowane w sposób kompleksowy dla całych kwartałów miasta, obejmujące zarówno elewacje, jak i wnętrza obiektów zabytkowych. Kierunek zapoczątkowany programem rewitalizacji bielskiej Starówki winien być kontynuowany w przypadku kolejnych kwartałów Śródmieścia. Dotyczy to w szczególności kwartałów pomiędzy ulicami: 3 Maja, Adama Mickiewicza, Zygmunta Krasińskiego, Juliusza Słowackiego i Listopadową, o reprezentacyjnym charakterze zabudowy wielkomiejskiej, oraz pierzei ulicy 11 Listopada utrzymanej w charakterze traktu pieszego, z zabudową śródmieścia Białej.

Nie bez znaczenia dla stanu obiektów zabytkowych i ich odpowiedniej ekspozycji jest obecność ruchu kołowego w centrum miasta. Ograniczenie ruchu pojazdów mechanicznych w ścisłym centrum miasta, a zwłaszcza na ul. 3 Maja, jest uzależnione od inwestycji drogowych oraz rozbudowania infrastruktury parkingów, ścieżek rowerowych, jak również usprawnienia komunikacji miejskiej. Ograniczenie ruchu pojazdów w centrum, na odcinku od ulicy Piastowskiej do prof. dr Mieczysława Michałowicza i opracowanie odpowiedniego systemu ruchu w tym rejonie jest rozwiązaniem docelowym, pozwalającym na przywrócenie reprezentacyjnego charakteru tej części Śródmieścia.

Brakuje kompleksowego planu remontów obiektów zabytkowych będących własnością gminy, uchwały krajobrazowej i konsekwentnego przestrzegania zasad dotyczących reklam, zwłaszcza w ścisłym centrum [GPONZ, SUIKZP].

► NIEJASNA SYTUACJA WŁASNOŚCIOWA ZABYTKÓW

Problemem jest nieuregulowana własność części obiektów zabytkowych lub niekorzystny podział własności, wynikający m. in. ze zmian stosunków własnościowych wskutek wymiany ludności po 1945 r. Taka sytuacja utrudnia prowadzenie działań rewaloryzacyjnych oraz rewitalizacyjnych [źródło: GPONZ].

► NIEAKTUALNA GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Bielska-Białej został opracowany w 1992 r. przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków w formie kart adresowych – fiszek (ze zdjęciem obiektu) i spisu adresowego. W spisie tym (po wstępnej aktualizacji w 2017 r.) figuruje 4 400 obiektów, wśród których znajdują się także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Wyłączając zabytki rejestrowe, w spisie Gminnej Ewidencji Zabytków pozostaje 4 180 adresów. Rzeczywista liczba samych obiektów jest większa, gdyż pod jednym adresem jako zabytkowe zaliczane są także budynki gospodarcze lub oficyny kamienic. Spis gminnej ewidencji zabytków jest na bieżąco

aktualizowany przy sporządzaniu Planów Zagospodarowania Przestrzennego, aktualizacja ta dotyczy jednak tylko terenów objętych planami. Jako kryterium wpisu do ewidencji przyjęto z reguły datę budowy obiektów sięgającą przed 1945 r., choć w spisie znajdują się też budynki powojenne o znaczących cechach artystycznych. W ciągu 17 lat od daty sporządzenia spisu, stan zarówno ilościowy, jak i jakościowy zabytków figurujących w ewidencji znacznie się zmienił. Stąd pilna potrzeba dokonania aktualizacji i korekty spisu [GPONZ].

► WCIAŻ ZBYT MAŁA LICZBA ZABYTKÓW OBJĘTA OCHRONĄ POPRZEZ ZAPISY MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na koniec listopada 2017 r. ochroną ustawową poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego objętych zostało 29,09% zabytków miasta (nie wliczając obiektów objętych wpisem do rejestru zabytków, stanowiących 26,36%). Rejestr zabytków obejmuje jedynie 5% obiektów zabytkowych. W sumie ochroną prawną poprzez obie wymienione wyżej formy objętych jest 31,36% wszystkich obiektów zabytkowych w mieście. Uchwalone plany o szczególnym profilu konserwatorskim obejmują głównie rejony śródmiejskie. Zapisy w tych planach formułowane są odrębnie dla każdego z obiektów, ponadto wprowadzone są strefy ochrony konserwatorskiej z obowiązującymi w nich ustaleniami. Ochroną konserwatorską w ramach planów zagospodarowania objętych zostało 1 280 obiektów [GPONZ].

► WZRATAJĄCA LICZBA OBIEKTÓW I TERENÓW POPRZEMYSŁOWYCH WYMAGAJĄCYCH ADAPTACJI DO NOWYCH FUNKCJI

Wiele budynków zabytkowych, szczególnie związanych z produkcją przemysłową, straciło swoje pierwotne przeznaczenie. Szansą na ich zachowanie jest adaptacja do nowych funkcji, umożliwiających pełne lub częściowe samofinansowanie zabytku, z uwzględnieniem priorytetu maksymalnego poszanowania jego oryginalnej substancji i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych). Według mieszkańców biorących udział w badaniu opinii w 2019 r., modernizacja elewacji w centrum miasta, stanowi najistotniejsze i najbardziej potrzebne działanie w zakresie poprawy estetyki miasta (53% wskazań) [GPONZ, IBS 2019].

► KONIECZNOŚĆ WYZNACZENIA DO KOŃCA 2022 ROKU OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI W OPARCIU O USTAWĘ O REWITALIZACJI

W związku z wejściem w życie ustawy o rewitalizacji, dalsze prowadzenie działań rewitalizacyjnych możliwe jest tylko na podstawie Gminnego Programu Rewitalizacji. Jego opracowanie wymaga sporządzenia diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a następnie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Analiza taka powinna obejmować cały obszar miasta, bazować na jasno opisanej metodyce, odzwierciedlać wszystkie grupy problemów wskazane w ustawie o rewitalizacji.

Urząd w 2019 r. opracował metodykę przeprowadzenia takiej analizy, wskazując wskaźniki, w oparciu o które ma być ona przeprowadzona, jak również wyznaczając 88 jednostek

urbanistycznych stanowiących jednostki referencyjne dla analizy zróżnicowania wewnątrzmijskiego. W 2020 r. opracowano diagnozę wskazującą koncentrację negatywnych zjawisk, stanowiącą podstawę do wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. Zgodnie z w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, obszar ten nie może przekraczać 20% powierzchni gminy oraz nie może być zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców [źródło: ARGPR 2020, WGJU, ŚEPROM].

► BRAK POWIĄZANIA WYDAWANYCH DECYZJI ADMINISTRACYJNYCH Z POLITYKĄ PRZESTRZENNĄ ZAPISANĄ W STUDIUM UWARUNKOWAŃ

Dla decyzji administracyjnych wydawanych na terenach nie objętych planami miejscowymi, zgodnie z powszechnie przyjętą praktyką SUIKZP nie jest wiążące i nie jest wymagana zgodność tych decyzji ze Studium. Wiele decyzji wydanych zostało na terenach nieprzewidzianych w Studium dla danej funkcji. Decyzje o warunkach zabudowy wydawane dla rozproszonego i przypadkowego zainwestowania często uniemożliwiają właściwą obsługę komunikacyjną terenów objętych projektami planów. Tereny stopniowo dogęszczającej się zabudowy stają się miejscem konfliktów oraz wymagają znacznie wyższych nakładów na uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego.

Kwestie jakości przestrzeni publicznej dość często pojawiały się podczas konsultacji z mieszkańcami. Na chaos przestrzenny, miejsca nieestetyczne i nieprzyjazne mieszkańcom (choć nieraz mające duży potencjał, jak np. okolice dworca PKP), betonowanie miasta oraz nieregulowaną ekspansję deweloperów zaburzającą charakter dzielnic zwracali uwagę mieszkańcy obecni na spotkaniach w Lipniku, Straconce, Komorowicach, Starym Bielsku, Kamienicy i na Stadionie Miejskim [źródło: WYWIADY, OCENA, ZDE2].

► NIERESPEKTOWANIE USTALEŃ PLANÓW MIEJSCOWYCH POPRZEZ STOSOWANIE SPECUSTAWY DROGOWEJ

Na destabilizację gospodarki przestrzennej wpływa również „specustawa” drogowa, czyli ustawa z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych. Umożliwia ona przyspieszenie procesów inwestycyjnych związanych z realizacją dróg. Jednocześnie stanowi jednak, iż w sprawach dotyczących zezwolenia na realizację inwestycji drogowej nie stosuje się przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W praktyce oznacza to, że inwestycje drogowe mogą być realizowane niezależnie od opracowań planistycznych, niezgodnie z obowiązującymi planami miejscowymi czy SUIKZP [źródło: WYWIADY, OCENA].

► BRAK PEŁNEGO POKRYCIA PLANAMI MIEJSCOWYMI, REGULACJA ZASAD ZAGOSPODAROWANIA TERENU W WIELU MIEJSCACH W OPARCIU O DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY

Na koniec 2018 r. planami miejscowymi objęto około 40,5% powierzchni Bielska-Białej. W trakcie sporządzania znajdują się dalsze plany miejscowe oraz zmiany planów, które pokrywają blisko 9% powierzchni miasta. Połowa obszarów zurbanizowanych posiada już plany miejscowe. Od 2002 r. przyjęto politykę opracowania planów, według której w pierwszej kolejności opracowywano dokumenty dla terenów, na których należało wyznaczyć rezerwy dla kluczowych dróg lub terenów zarezerwowanych już pod zabudowę w planach ogólnych. Najmniej terenów objętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego występuje w obszarze zwartej intensywnej zabudowy [źródło: WYWIADY, OCENA].

► DEPOPULACJA MIASTA, GŁÓWNIENIE NA SKUTEK MIGRACJI

Z roku na rok zmniejsza się liczba mieszkańców Bielska-Białej. W 2018 r. Bielsko-Białą zamieszkiwało 171 259 osób, w tym 90 337 kobiet (tj. 52,7%) oraz 80 922 mężczyzn (47,3%). Począwszy od 2013 r. w mieście ubyło 2 440 osób (-1,5%). Podobna tendencja dotyczy też województwa śląskiego, gdzie w latach 2013-2018 spadek wyniósł -65 882 osób (co stanowiło 1,5%). Wszystkie porównywane miasta w omawianym okresie zanotowały ubytek liczby mieszkańców. Zdecydowanie największy w Częstochowie, gdzie liczba mieszkańców zmniejszyła się o 10 026 osób do wielkości 222 292 (co stanowiło -4,3%). Wynik bardziej zbliżony do Bielska-Białej odnotowano w Rybniku – spadek o 1 477 osób do 138 696, tj. -1,1%. Nowy Sącz w latach 2013-2018 charakteryzował się minimalnym ubytkiem liczby mieszkańców (spadek o 47 mieszkańców do wielkości 83 896, czyli -0,1%).

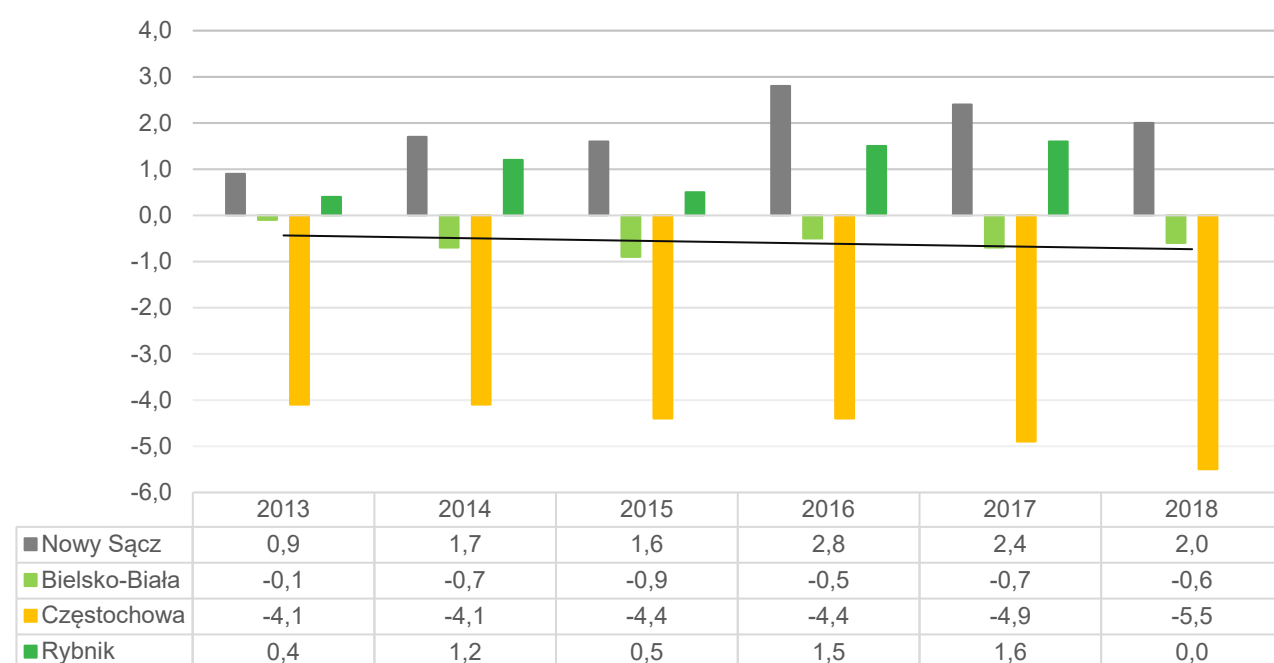
Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego w kolejnych latach prognozowane jest dalsze zmniejszanie się liczby ludności, które będzie następowało w szybszym tempie niż dotychczas. W 2030 r. ludność Bielska-Białej ma wynieść 156 347 osób, tj. o 8,7% mniej niż w roku 2018, a w 2050 r. 133 260 osób czyli o 22,2% mniej niż w roku 2018.

Do depopulacji miasta w największym stopniu przyczyniają się procesy migracyjne. Przez wszystkie lata okresu 2013-2018 odpływ mieszkańców wyraźnie przekraczał liczbę nowych mieszkańców i decydował o ujemnym bilansie migracyjnym Bielska-Białej, który od 2016 r. kształtował się na poziomie od około -300 do około -400 osób rocznie. Za kierunek migracji w zdecydowanej mierze są odpowiedzialne procesy suburbanizacji. W ich efekcie miasto opuszczają całe, kilkuosobowe rodziny, tzn. rodzice w drugiej połowie wieku produkcyjnego mobilnego wraz z dziećmi, w głównej mierze w wieku do 9 lat [źródło: GUS].

► UJEMNY PRZYROST NATURALNY

Począwszy od 2013 r. w Bielsku-Białej odnotowuje się ujemny przyrost naturalny. W 2018 r. współczynnik przyrostu wyniósł -0,64 na 1 tys. mieszkańców. Przyrost naturalny w regionie osiąga jeszcze niższe wartości i świadczy o głębokiej depresji urodzeniowej – w 2018 r. odnotowano jeden z najniższych wskaźników w całej Polsce, tj. -2,11 (dla porównania wartość dla całego kraju wyniosła -0,68).

Porównując Bielsko-Białą z innymi miastami, należy zauważyć, że znacznie gorszy wynik odnotowuje od wielu lat Częstochowa, w której ujemny przyrost naturalny w 2018 r. osiągnął wartość -5,5. Dodatkowo wartości współczynnika przyrostu odnotowywał do 2017 r. Rybnik – średnio 1,0; w 2018 r. tendencja ta została jednak zatrzymana (wartość współczynnika wyniosła 0). Wciąż dodatnim przyrostem, na poziomie średnio 1,9, może pochwalić się tylko Nowy Sącz (najwyższy wynik odnotowano w 2016 r.: 2,8) [źródło: GUS].

Rys.II.11. Przyrost naturalny w Bielsku-Białej w latach 2013-2018 na tle innych miast

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

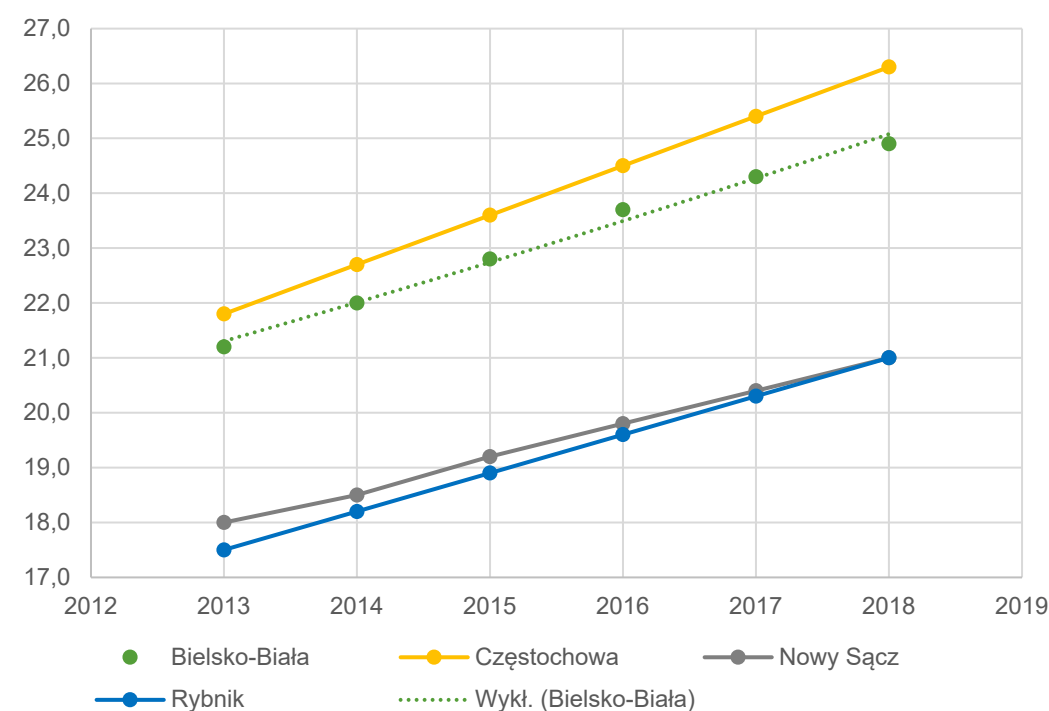
► DYNAMICZNE STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Konsekwencją ujemnego przyrostu naturalnego oraz wydłużania się trwania życia jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. W szybkim tempie rośnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym - 2018 r. ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 24,9% ogółu ludności (od 2013 r. zanotowano wzrost o 3,7 p. p.). Wynik Bielska-Białej jest wyższy niż odnotowany w 2018 r. dla województwa – 22,6% oraz dla kraju – 21,4%. Nieco trudniejsza sytuacja pod tym względem jest w Częstochowie, gdzie w 2018 r. osoby starsze stanowiły już 26,3% populacji (wzrost o 4,5 p. p. w stosunku do 2013 r.). Miejsca równorzędne zajęły Nowy Sącz i Rybnik – 21%, jednak w omawianym okresie starzenie się społeczeństwa zachodziło nieco szybciej w Rybniku (wzrost

populacji osób starszych o 3,5 p. p. między rokiem 2013 a 2018) niż w Nowym Sączu (wzrost o 3,0 p. p.).

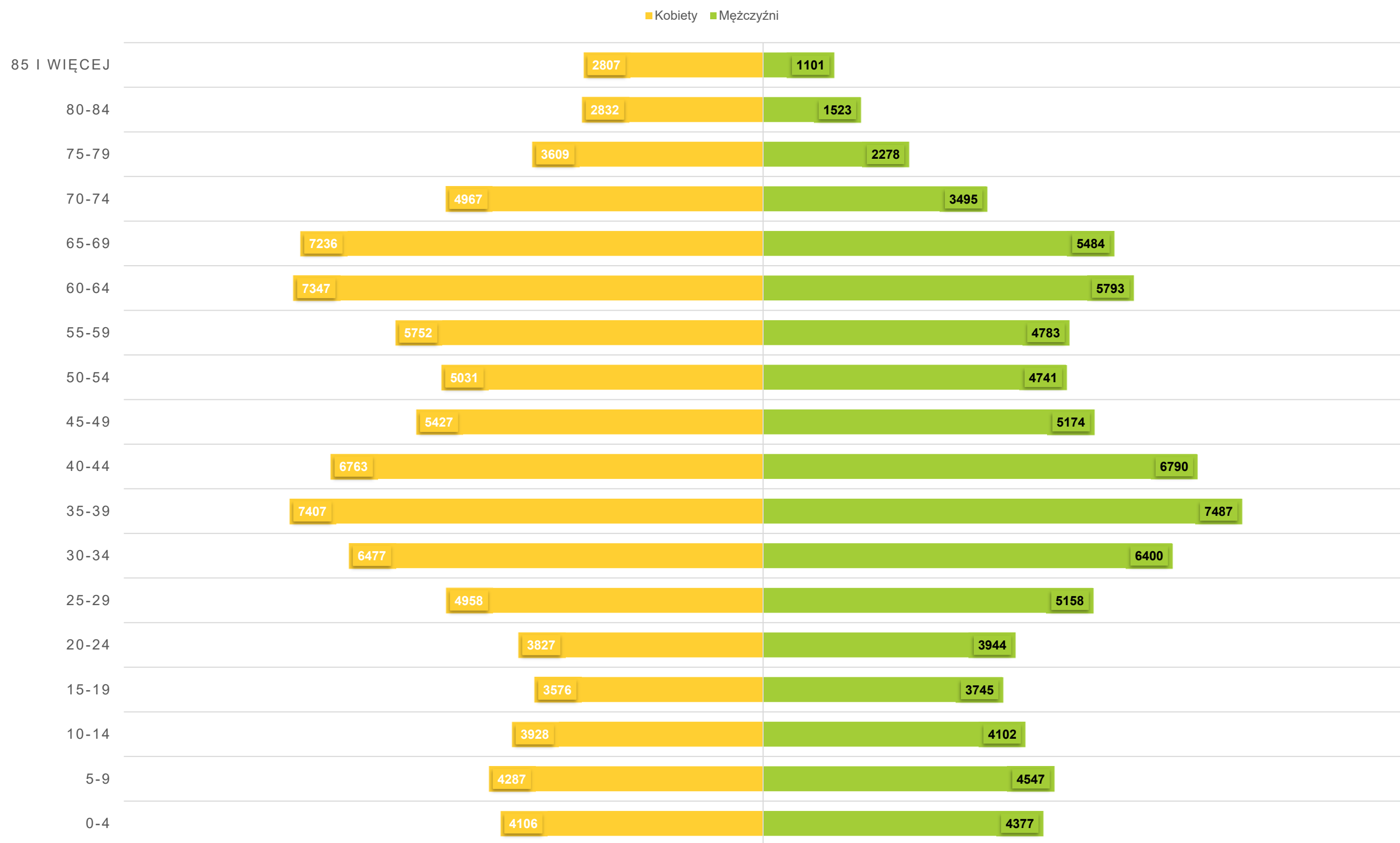
Analiza struktury wiekowej mieszkańców Bielska-Białej potwierdza liczny udział osób powyżej 65. roku życia w ogóle mieszkańców – stanowią oni 20,6%. Osoby w przedziałach wiekowych 55-59 oraz 60-64 stanowią 13,8% populacji. 16,2% mieszkańców należy grup wiekowych 30-34 oraz 35-39 lat. Natomiast udział dzieci w populacji Bielska-Białej jest relatywnie niewielki: 5% stanowią dzieci w wieku 0-4 lat, a 5,2% w wieku 5-9. Warto też zwrócić uwagę na dysproporcje w liczebności kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych. Największe są one w najstarszych grupach wiekowych i charakteryzują się przewagą liczby kobiet. Feminizacja jest szczególnie widoczna począwszy od 70. roku życia i w tej grupie wiekowej jej współczynnik wyniósł w 2018 r. 142 (4 967 kobiet i 3 495 mężczyzn). Największe dysproporcje występują w grupach wiekowych 80-84 lata: 2 832 kobiet i 1 523 mężczyzn (współczynnik feminizacji 185) oraz powyżej 85. roku życia – 2 807 kobiet, 1 101 mężczyzn (współczynnik feminizacji 254). Przytoczone dane wynikają ze statystycznie dłuższego życia kobiet w Polsce, a więc większej szansy dożycia wieku 70 lat i więcej.

Mieszkańcy dostrzegają wyzwanie, jakie stoi przed Bielsko-Białą wobec szybko postępującego starzenia się społeczeństwa. Konsultacje w Hałcnowie, Lipniku, Straconce, Komorowicach, Stadionie Miejskim oraz na osiedlu Beskidzkim pokazują, że mieszkańcy są świadomi, iż zjawisko to będzie miało negatywny wpływ na rozwój gospodarczy miasta [źródło: GUS, ZDE2].

Rys. II.12. Udział % ludności w wieku poprodukcyjnym – Bielsko-Biała na tle innych miast w latach 2013-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

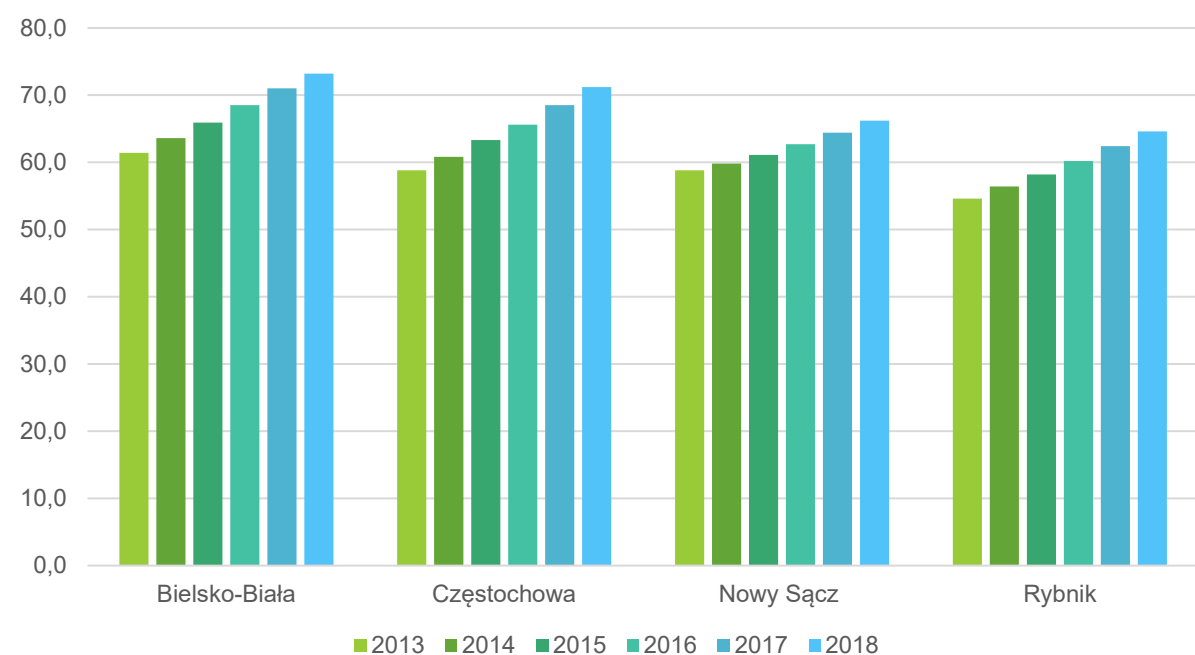
Rys. II.13. Struktura płci i wieku mieszkańców Bielska-Białej w 2018 r.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

► WYSOKIE OBCIĄŻENIE DEMOGRAFICZNE

Efektom zjawiska starzenia się populacji jest dynamiczny wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego, pokazującego relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności, na podstawie liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. W Bielsku-Białej w 2018 r. wyniósł on 73,2 (na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 30 osób w wieku przedprodukcyjnym oraz aż 43 osoby w wieku poprodukcyjnym). Wartość ta znacznie przewyższała wynik województwa (65,8) oraz kraju (65,1).

Analizując dane z lat 2013-2018 zanotowano niezwykle szybki wzrost tego wskaźnika wynoszący w Bielsku-Białej 11,8. Dane dla województwa i kraju również wskazują na stały wzrost obciążenia demograficznego, jednak następuje on wolniej (w województwie odnotowano wzrost o 9,1, w Polsce o 7,5). Porównując wyniki Bielska-Białej do innych miast można stwierdzić, że problem ten bardzo nasilony jest także w Częstochowie, gdzie w 2018 r. wskaźnik wyniósł 71,2 (od 2013 r. wzrost o 12,4). Korzystniejsze wartości osiągają natomiast Rybnik – 64,6 oraz Nowy Sącz – 66,2.

Niekorzystne wartości wskaźnika obciążenia demograficznego (a konkretnie wysoki stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym) przekładają się m. in. na niższe zasoby pracy, ze względu na dużą liczbę osób, które potencjalnie opuściły już rynek pracy [źródło: GUS].

Rys. II.14. Wskaźnik obciążenia demograficznego w latach 2013-2018 w Bielsku-Białej oraz w miastach porównawczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

► ROSNĄCE ZAPOTRZEBOWANIE NA DZIAŁANIA AKTYWIZUJĄCE SENIORÓW

Utrzymanie seniorów przez jak najdłuższy czas w zdrowiu, aktywności i samodzielności, sprawnie funkcjonujących w swoim środowisku, to jedno z kluczowych wyzwań w kontekście starzenia się społeczeństwa. Bielsko-Biała podejmuje takie działania poprzez wsparcie działalności klubów seniora czy uniwersytetu trzeciego wieku. Według mieszkańców brakuje centrum seniora, czyli miejsca, które pełniłoby zarówno funkcję informacyjną, jak i aktywizującą, gdzie senior mógłby uzyskać informację na temat dostępnych form wsparcia oraz aktualnej oferty [źródło: ZDE2].

► BRAK OPIEKI GERIATRYCZNEJ

Ten problem wybrzmiał zarówno w trakcie spotkań ze specjalistami, jak i podczas konsultacji z mieszkańcami. Wskazywano, że w Bielsku-Białej brakuje geriatrów (obecnie praktykę prowadzi tylko jeden lekarz o tej specjalizacji), potrzebny jest także oddział geriatryczny (najbliższy tego typu oddział znajduje się w Cieszynie). Uczestnicy spotkania na Osiedlu Beskidzkim podkreślali, że specjalistyczna opieka geriatryczna jest niezbędna w wieku senioralnym i pozwala w znaczący sposób poprawić jakość życia oraz stan zdrowia osób starszych [źródło: ZDE2, WYWIADY].

► DUŻA POPULACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Ostatnie dostępne dane diagnozujące problem niepełnosprawności w pełnym zakresie, tj. dotyczące zarówno osób z niepełnosprawnością prawną, jak i biologiczną, pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. (NSP). W oparciu o nie ustalono, że w Bielsku-Białej mieszkały wówczas 24 372 osoby niepełnosprawne ogółem (prawnie i biologicznie), które stanowiły 14,0% ludności. Mniejszy odsetek osób z niepełnosprawnością odnotowano zarówno w województwie (11,9%), jak i w kraju (12,2%). Dane NSP wskazywały, że zdecydowanie więcej było w Bielsku-Białej niepełnosprawnych kobiet (55,1%) niż mężczyzn (44,9%). Aktualne dane (stan na 30 czerwca 2019 r.) Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wskazują, że populacja osób niepełnosprawnych prawnie powyżej 16. roku życia wynosi w Bielsku-Białej 12 047 osób, co stanowi około 7% wszystkich mieszkańców miasta.

Jednocześnie należy zauważyć, iż przyjęta w niniejszym opracowaniu wielkość subpopulacji osób niepełnosprawnych w Bielsku-Białej bazuje tylko na danych Zespołu. Ze względu na brak jednolitej bazy osób z niepełnosprawnościami, liczba ta nie zawiera osób legitymujących się innymi orzeczeniami, w tym: orzeczeniami o niezdolności do pracy lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, orzeczeniami o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym Lekarza Rzeczoznawcy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz orzeczeniami o niezdolności do służby Komisji lekarskich Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Najwięcej osób z niepełnosprawnościami posiada upośledzenie narządu ruchu (6 876 orzeczeń) bądź cierpi na choroby układu oddechowego i krążenia (5 104) oraz inne schorzenia, w tym zaliczone do zaburzeń endokrynologicznych, metabolicznych i enzymatycznych (2 318) oraz neurologicznych (2 277). Najliczniejszą grupę osób z niepełnosprawnościami stanowią osoby po

ukończeniu 60. roku życia (6 498 osób, tj. 54% wszystkich niepełnosprawnych). W tej grupie wiekowej występuje także najwięcej orzeczeń wydawanych z powodu posiadania dwóch bądź trzech przyczyn niepełnosprawności (stanowią one blisko 73% wszystkich orzeczeń wydawanych w tej grupie wiekowej) [źródło: GUS, UMBB].

► MALEJĄCY TZW. POTENCJAŁ PIELEGNACYJNY

Systematycznie maleje stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80 lat i więcej. Jeszcze w 2013 r. było 364 opiekunów rodzinnych przypadających na 100 osób w wieku 80+. Ze względu na szybki wzrost liczby osób w najstarszych grupach wiekowych wskaźnik ten zmalał w 2018 r. do 285 (spadek o 79), a według prognoz GUS w 2035 r. potencjał pielęgnacyjny wyniesie tylko 167 opiekunów [źródło: GUS].

► CORAZ WIĘKSZA POTRZEBA USŁUG OPIEKUŃCZYCH

Wzrasta liczba realizowanych usług opiekuńczych – w 2018 r. wyniosła ona 95 385 (o 5 297 więcej niż rok wcześniej). Średnio 500 osób rocznie korzysta z usług opiekuńczych, w tym z usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Osoby korzystające z usług specjalistycznych stanowiły średnio 19% wszystkich korzystających ze wsparcia opiekuńczego.

Mieszkańcy uczestniczący w konsultacjach podkreślali, że należy inwestować w różne formy opieki, ale najistotniejsze są te świadczone w miejscu zamieszkania, które wpływają na poczucie bezpieczeństwa seniorów i lepszą jakość ich życia. Prognozy wskazujące na dynamiczny wzrost osób starszych w populacji Bielska-Białej, przy zmniejszaniu się rodzinnych zasobów opiekuńczych, wymagają zdecydowanej odpowiedzi w zakresie ciągłego rozwijania usług opiekuńczych, w tym usług środowiskowych i miejsc opieki dziennej dla seniorów, przy udziale usługodawców również spoza sektora publicznego. Jest tu duża rola dla sektora ekonomii społecznej [źródło: ZDE2].

► ROSNĄCE ZAPOTRZEBOWANIE NA INSTYTUCJONALNE FORMY OPIEKI DLA OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

W 2018 r. lista oczekujących na pobyt w domu pomocy społecznej (DPS) wynosiła 10 osób, na wsparcie w dziennym domu pomocy czekało kolejne 10 osób, w klubie samopomocy – 20 osób, w środowiskowym domu samopomocy – 29 osób. W latach 2013-2018 liczba miejsc, którymi dysponowały DPS nie uległa zmianie. Zauważalne jest natomiast stałe wysokie zapotrzebowanie na świadczone przez nie usługi.

Prowadzenie DPS, w tym zapewnienie specjalistycznej kadry oraz współuczestniczenie w odpłatności za pobyt w DPS stanowią jedne z najwyższych kosztów ponoszonych przez samorząd w ramach polityki społecznej na rzecz osób starszych. Średni miesięczny koszt utrzymania jednego mieszkańca w DPS wyniósł około 4 500 zł i był uzależniony od specyfiki DPS (wyższe koszty utrzymania w domach dla przewlekle somatycznie chorych – średnio 5 300 zł/m-c, niż w domach przeznaczonych dla osób starszych – średnio 3 600 zł/m-c). Wysokie opłaty powodują, że osoby starsze nie są w stanie pokryć ich ze swoich dochodów. W związku z

powyższym miasto ma obowiązek partycypować w kosztach na rzecz swoich mieszkańców umieszczonych w DPS [źródło: OZPS].

► BRAK POWSZECHNEGO I SYSTEMOWEGO WSPARCIA DLA OSÓB OPIEKUJĄCYCH SIĘ NIESAMODZIELNYM (ZE WZGLĘDU NA WIEK LUB NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ) CZŁONKIEM RODZINY

Podjęmowane w Bielsku-Białej działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami nie są kompleksowe. Brakuje systemowego wsparcia dla rodzin opiekujących się niesamodzielnymi (ze względu na wiek lub niepełnosprawność) członkami rodziny: informacji, usług odciążeniowych, dostępu do sprzętu ułatwiającego opiekę, wsparcia psychologicznego itp. Rodziny często nie wiedzą, gdzie mogą szukać pomocy, a jak już ją znajdą, najczęściej dany podmiot świadczy jeden rodzaj wsparcia. Potrzebne jest więc miejsce, które wypełni tę lukę, w którym będzie można uzyskać zarówno informację, jak i podstawowe porady asystenta osoby niepełnosprawnej, psychologa, terapeuty czy doradcy zawodowego. Przedstawiciele instytucji zajmujących się wsparciem osób z niepełnosprawnością podkreślali, że poszczególne funkcje takiego punktu są wypełniane przez różne podmioty, ich działalność jest jednak rozproszona, a także w dużej mierze się powiela. Głównym zadaniem tego typu punktu byłaby więc koordynacja wsparcia – opracowanie ścieżki wsparcia, z uwzględnieniem indywidualnej sytuacji poszczególnych osób i rodzin oraz pomoc w jej realizacji.

Usługi odciążeniowe w formie czasowego pobytu realizowane są w Bielsku-Białej w nikłym stopniu (obecnie głównie w formie projektowej z ograniczoną liczbą miejsc). Specjaliści są przekonani, że przyczyną tego stanu rzeczy są głównie czynniki ekonomiczne – tworzenie i utrzymywanie takich placówek jest kosztowne. Ponadto nie ma wypracowanego ogólnopolskiego modelu systemowego wsparcia dla rodzin opiekujących się niesamodzielnymi/ niepełnosprawnymi członkami rodziny, który mógłby być przeniesiony bezpośrednio na poziom samorządu [źródło: ZDE2, WYWIADY].

► DUŻA LICZBA ZGONÓW SPOWODOWANA CHOROBIAMI UKŁADU KRĄŻENIA I CHOROBIAMI NOWOTWOROWYMI

W Bielsku-Białej obserwuje się wyższą niż średnia w województwie i w kraju liczbę zgonów z powodu chorób układu krążenia i chorób nowotworowych.

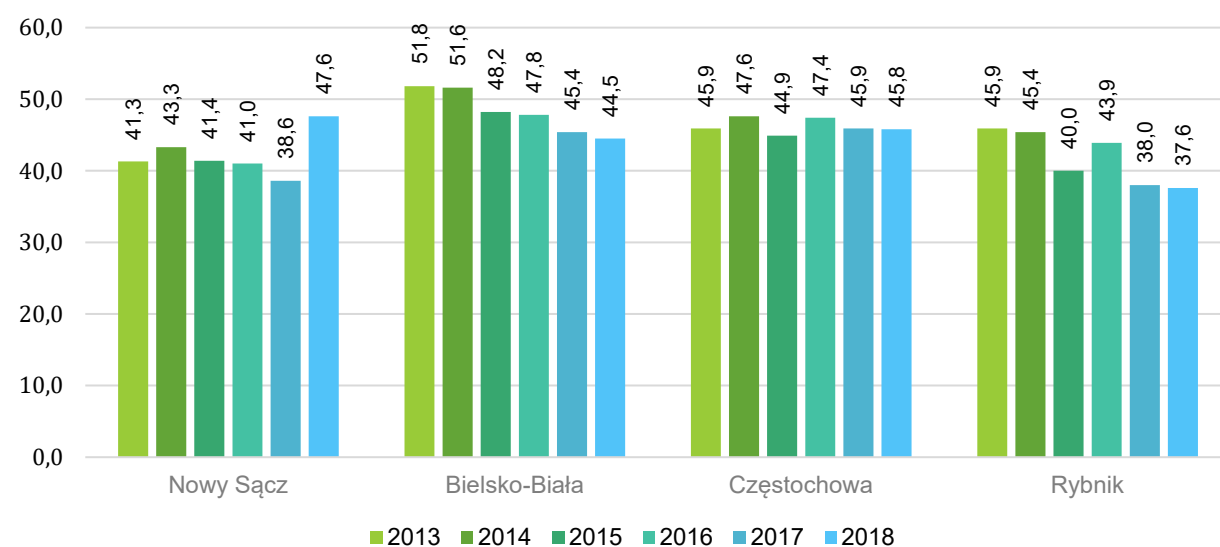
W 2018 r. choroby układu krążenia były przyczyną 44,5% wszystkich zgonów w Bielsku-Białej (w województwie 42,8%, w kraju 40,5%). Nieco wyższe wyniki zostały odnotowane w Nowym Sączu (47,5%) oraz Częstochowie (45,8%). W Rybniku osiągnięto natomiast poziom poniżej średniej krajowej (37,6%).

Z kolei choroby nowotworowe spowodowały w 2018 r. 29,8% wszystkich zgonów w Bielsku-Białej (w województwie 27,5%, w kraju 26,4%). Wynik ten jest wyższy niż w Nowym Sączu (24,8%), Częstochowie (27,0%) i Rybniku (28,2%). Największą liczbę zgonów, których przyczyną była

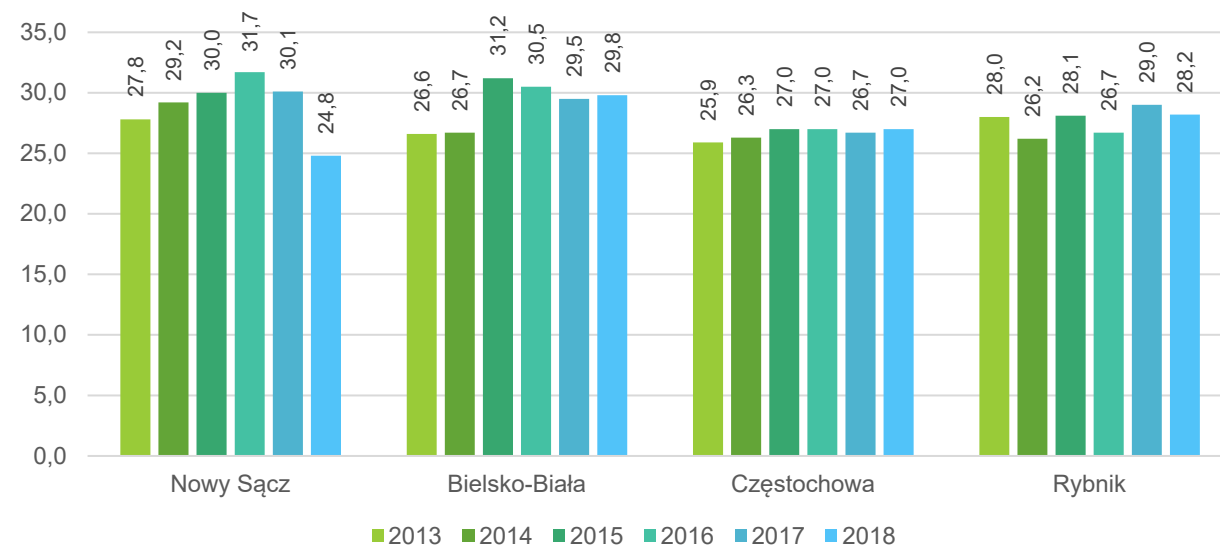

choroba nowotworowa, odnotowano w Bielsku-Białej w 2015 r. (31,2%). Od tego czasu umieralność na choroby nowotworowe oscyluje wokół 30%.

Działania w zakresie profilaktyki i wczesnej diagnostyki chorób przewlekłych, służące wydłużaniu okresu trwania życia w zdrowiu, są istotnie nie tylko ze względu na utrzymanie dobrej jakości życia poszczególnych osób i ich rodzin, ale mają także wymiar gospodarczy, zarówno w aspekcie zmniejszania obciążeń systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, jak i w kontekście konieczności wydłużania aktywności zawodowej osób pracujących wobec kurczących się na skutek procesów demograficznych zasobów pracy [źródło: GUS].

Rys. II.15. Zgony z powodu niewydolności układu krążenia - Bielsko-Biała na tle innych miast
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

Rys. II.16. Zgony z powodu chorób nowotworowych - Bielsko-Biała na tle innych miast
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

► WYSOKI UDZIAŁ OSÓB W SZCZEGÓLNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY W OGÓLE BEZROBOTNYCH

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. w Bielsku-Białej zarejestrowanych było 2 058 bezrobotnych (1,2% wszystkich mieszkańców miasta). W sytuacji wzrostu zapotrzebowania na pracowników, w rejestrach pozostały głównie osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy – w 2018 r. stanowiły one blisko 80% wszystkich bezrobotnych Bielszczan. Największy udział w grupie bezrobotnych zaliczanych do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2018 r. stanowili bezrobotni długotrwale (41%) [źródło: GUS].

► DUŻY UDZIAŁ OSÓB BEZROBOTNYCH W WIEKU POWYŻEJ 50. LAT

Do osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaliczają się również bezrobotni po 50. roku życia, którzy zdecydowanie dłużej niż osoby młodsze pozostają w rejestrach powiatowych urzędów pracy. Pod koniec 2018 r. w mieście zarejestrowanych było 676 takich osób, tj. o 170 mniej niż na koniec 2017 r. Udział tej grupy wśród wszystkich bezrobotnych w Bielsku-Białej wyniósł 32,8%. Jest to jeden z najgorszych wyników w całym województwie śląskim (zaraz za Katowicami, gdzie wielkość tej grupy wynosi 33,5%). Od 2015 r. udział osób powyżej 50. roku życia stopniowo się zmniejsza, jednak są to niewielkie zmiany (dla przykładu: w grudniu 2018 r. spadek o 1 p. p. względem grudnia 2017 r.). Dla porównania, w województwie śląskim osoby powyżej 50. roku życia, stanowiły pod koniec 2018 r. 29,0% ogółu bezrobotnych [źródło: GUS].

► WYSOKI UDZIAŁ BEZROBOTNYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Pomimo poprawy sytuacji gospodarczej jedną z najbardziej oddalonych od rynku pracy grup są nadal osoby z niepełnosprawnościami. Jest to trzecia, najliczniejsza grupa wśród osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Bielsku-Białej. Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych zmniejsza się z ogólnym spadkiem bezrobocia w mieście, jednak udział tej grupy w ogóle bezrobotnych pozostaje na stałe wysokim poziomie – pod koniec 2018 r. było to 319 osób, co dało 15,5%. Bielsko-Biała odnotowała jeden z najwyższych wyników w tym zakresie w województwie, po Częstochowie (511 osób) i Sosnowcu (358 osób) [źródło: GUS].

► NIEWYSTARCZAJĄCE DZIAŁANIA W ZAKRESIE AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Mimo dość różnorodnej oferty podmiotów działających w Bielsku-Białej na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnością, liczba dedykowanych im miejsc pracy pozostaje niewystarczająca. Przedstawiciele instytucji zajmujących się wsparciem osób z niepełnosprawnością wskazywali, że w systemie brakuje elementu między Zakładem Aktywności Zawodowej a rynkiem pracy, w którym niepełnosprawny pracownik miałby zapewnione zatrudnienie o charakterze chronionym, np. przy udziale trenera pracy. Mówiąc o aktywizacji osób z niepełnosprawnością specjaliści dostrzegają również niewykorzystany potencjał osób, które mogłyby pracować. Obawy związane z funkcjonowaniem na otwartym rynku pracy i lęk przed utratą świadczeń stanowią

jednak bariery, które utrudniają tym osobom podjęcie zatrudnienia, uzależniając je od systemu wsparcia [źródło: WYWIADY].

► WZROST LICZBY BEZROBOTNYCH KOBIET

W latach 2016-2018 zaobserwowano wzrost liczby bezrobotnych kobiet, zwłaszcza w wieku 18-24 oraz 25-34 lata. W Bielsku-Białej w 2018 r. stanowiły one odpowiednio 63% i 69% wszystkich zarejestrowanych (w tych grupach wiekowych). Wzrost liczby niepracujących kobiet, będących w wieku najczęściej związanym z posiadaniem małych dzieci, wskazuje na możliwe powiązanie tego zjawiska z wprowadzeniem rządowego programu *Rodzina 500 Plus*. Przemawia za tym także wzrost wskaźnika liczby osób bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia (w 2016 r. o 2,9 p. p. w stosunku rocznym), głównie kobiet (w 2015 r. stanowiły one 81% bezrobotnych z małym dzieckiem, w 2018 r. – 93%) [źródło: GUS, PUP].

► WZROST LICZBY OSÓB POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE W SPOSÓB DŁUGOTRWAŁY

Wraz ze spadkiem liczby i udziału w populacji miasta osób korzystających z pomocy społecznej, w systemie pozostaje klient „najtrudniejszy” – najgłębiej wykluczony, najbardziej oddalony od rynku pracy, wobec którego dotychczasowe instrumenty wsparcia okazują się niewystarczające. W ostatnich latach nastąpił wzrost liczby osób pobierających świadczenia w sposób długotrwały, tj. takich które w ciągu ostatnich 3 lat były zarejestrowane w systemie świadczeń pomocy społecznej przez co najmniej 18 miesięcy. Począwszy od 2017 r. długotrwale pobierający świadczenia stanowią ponad połowę wszystkich świadczeniobiorców (w 2017 r. stanowili 54,5%, a w 2018 r. 52,9%). Bazowanie na świadczeniach pomocy społecznej w codziennym życiu i traktowanie ich jako stałego źródła dochodu nie tylko skrajnie utrudnia powrót na rynek pracy, ale może powodować przekazywanie tego typu wzorców dzieciom (brak poczucia sprawczości, życiowa bezradność). Niezbędne wydaje się zatem stworzenie szerokiego katalogu instytucji i narzędzi aktywizacji zawodowej dostępnych lokalnie, dostosowanych do specyficznych potrzeb osób wykluczonych.

Obserwowany jest również stały wzrost odsetka klientów, którzy otrzymują wsparcie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby (w 2018 stanowili oni 78% wszystkich klientów, co oznacza wzrost o 15 p. p. pomiędzy 2013 i 2018 r.) oraz niepełnosprawności (60% wszystkich klientów, tj. wzrost o 11 p. p. pomiędzy 2013 i 2018 r.).

Jednocześnie zauważalny jest zdecydowany spadek odsetka klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z powodu bezrobocia (19% wszystkich klientów – spadek o 27 p. p. pomiędzy 2013 i 2018 r.) [źródło: OZPS].

► DUŻA LICZBA OCZEKUJĄCYCH NA MIESZKANIA KOMUNALNE ORAZ SPORY ZASÓB PUSTOSTANÓW WYMAGAJĄCYCH REMONTU

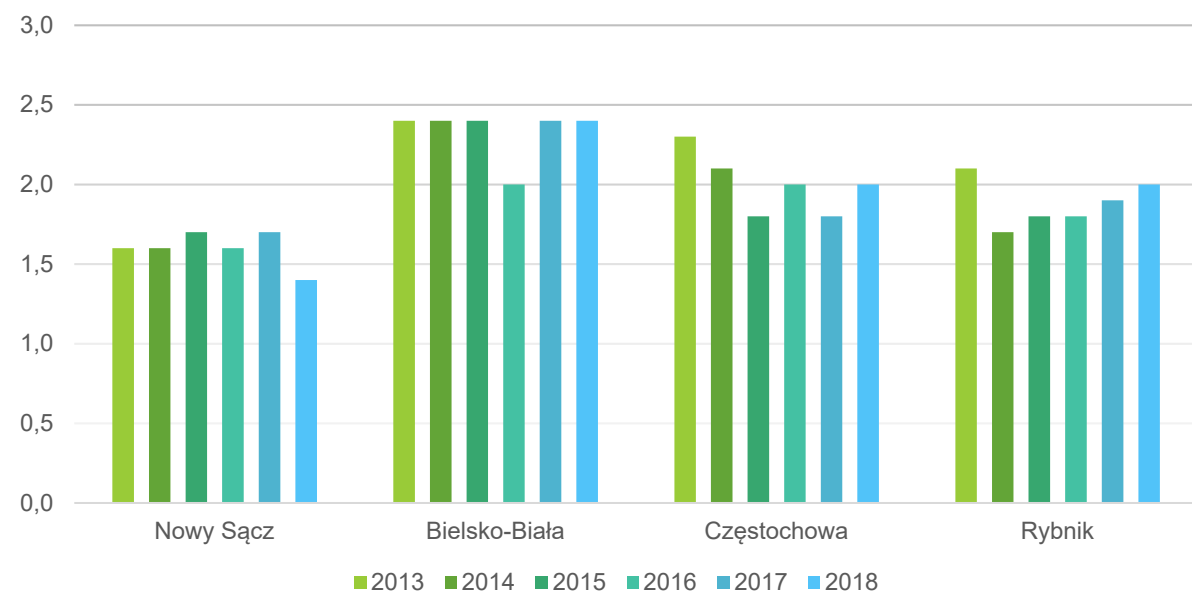
Z analizy polityki mieszkaniowej miasta wynika, że potrzeby mieszkaniowe są bardzo duże. W 2018 r. złożono 582 wnioski o przyznanie mieszkania komunalnego, a 130 osób oczekiwało na lokal socjalny. Zasób mieszkań komunalnych wyniósł 6 457 mieszkań oraz 255 lokali socjalnych. Przeprowadzono 101 eksmisji bez wskazania lokalu socjalnego, a zaległości w opłatach za mieszkanie komunalne dotyczyły 2 158 lokali i wyniosły 1,682 mln zł. Bielsko-Biała w porównaniu z innymi miastami dysponuje dużym zasobem pustostanów – z danych GUS wynika, że w 2018 r. było ich 527 (dla porównania: w Rybniku 245, w Częstochowie 240, w Nowym Sączu 22).

Temat pustostanów pojawił się również w trakcie spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami, podczas których podkreślano, iż należy podejmować działania mające na celu dostosowanie tych miejsc do zamieszkania, szczególnie w kontekście zatrzymania ludzi młodych w mieście. Zdaniem mieszkańców dokładna weryfikacja pustostanów oraz przekazanie ich np. budownictwu społecznemu mogłaby wpłynąć na zminimalizowanie problemu depopulacji miasta. Ten problem pojawił się również w ramach konsultacji mailowych. Szczególną uwagę zwracano na wyludniające się śródmieście (cyt.: *Powrót mieszkańców do centrum, „dogęszczanie” Bielska-Białej i maksymalne wykorzystanie lokali komunalnych zdecydowanie powinno zostać zawarte w planach strategicznych i być w najbliższych latach realizowane*). Trzeba zaznaczyć, że miasto pozyskało środki z RPO WSL na ten cel, potrzeby jednak pozostają ogromne [źródło: GUS, OZPS].

► ROZLUŻNIENIE WIĘZI RODZINNYCH, WYSOKI ODSETEK ROZWODÓW

Wysoki wskaźnik rozwodów, utrzymujący się na stałym poziomie od 2013 r. wyniósł w Bielsku-Białej 2,4 na 1 000 mieszkańców (dla porównania wskaźnik dla województwa wyniósł 1,8, dla kraju 1,6 – dane z 2018 r.). W 2018 r. w Bielsku-Białej liczba rozwodów stanowiła dokładnie połowę zawieranych małżeństw (małżeństwa na 1000 ludności – 4,8; rozwody na 1000 ludności – 2,4).

Wskaźniki Bielska-Białej wypadają niekorzystnie w porównaniu z innymi miastami. Najmniej rozwodów było orzekanych w latach 2013-2018 w małżeństwach zamieszkujących Nowy Sącz – średnio 1,7. Wyższe wartości zanotowano w Rybniku – 1,9 i Częstochowie – 2,0. Najczęściej problem rozwodów dotyczył w 2018 r. w Bielsku-Białej rodzin bez dzieci – 40,2% oraz rodzin z jednym dzieckiem 37,7%. Rodziny z dwójką dzieci stanowiły 19,4%, a z większą liczbą dzieci 2,7% [źródło: GUS].

Rys. II.17. Wskaźnik rozwodów na 1000 ludności w latach 2013-2018 w Bielsku-Białej oraz w miastach porównawczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://swaid.stat.gov.pl/>

► WZROST ZAPOTRZEBOWANIA NA WSPARCIE O CHARAKTERZE PROFILAKTYCZNYM DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Począwszy od 2017 r. odnotowuje się wzrost zapotrzebowania na wsparcie o charakterze profilaktycznym, oferowane przez placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. W 2017 r. z tej formy wsparcia skorzystało 663 dzieci i młodzieży (o 88 więcej niż w 2016 r.), a w 2018 r. 728 (czyli 153 więcej niż w 2016 r. i 65 więcej niż w 2017 r.). Do placówek najczęściej trafiają dzieci z rodzin borykających się z problemami wychowawczo-opiekuńczymi, wykazujące zaburzenia zachowania, a często również problemy w zakresie zdrowia psychicznego. Istnieje zapotrzebowanie na kolejne placówki tego typu [źródło: WRZPS, ZDE2].

► ZBYT MAŁA DOSTĘPNOŚĆ WSPARCIA PSYCHOLOGICZNEGO DLA DZIECI I MŁODZIEŻY (W TYM O CHARAKTERZE TERAPEUTYCZNYM)

Pomimo poprawy materialnych warunków funkcjonowania rodzin, doświadczają one różnego rodzaju trudności, które wpływają na zdolność wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Obserwowane przez specjalistów nasilenie się tego typu problemów powoduje potrzebę większej dostępności pomocy psychologicznej od najmłodszych lat – konieczność zatrudnienia psychologa już w ramach opieki żłobkowej i przedszkolnej po edukację na poziomie podstawowym i średnim. Tego typu wsparcie powinno mieć charakter systemowy, nie może być incydentalne, ponieważ nie przynosi oczekiwanych efektów, a nierozwiązane na wczesnym etapie problemy nawarstwiają się co powoduje, że trudniej je potem rozwiązać. W mieście jest bardzo wysokie zapotrzebowanie na wsparcie psychologiczne o charakterze terapeutycznym. Punkt funkcjonujący przy Poradni Zdrowia Psychicznego dla Dzieci Młodzieży w Szpitalu Pediatricznym w Bielsku-Białej nie jest w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb – czas

oczekiwania na diagnozę jest bardzo długi, co stanowi przeszkodę w skutecznym zapobieganiu sytuacjom trudnym. Potrzebne jest stworzenie punktu szybkiej interwencji oraz położenie większego nacisku na pomoc terapeutyczną – specjalistyczną, psychiatryczną [źródło: ZDE2, WYWIADY]

► UTRUDNIONY DOSTĘP DO PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ W DZIELNICACH ODDALONYCH OD CENTRUM

W Bielsku-Białej w 2019 r. funkcjonowało 39 punktów podstawowej opieki zdrowotnej (POZ). Według analiz GUS średnia odległość z miejsca zamieszkania do najbliższej placówki POZ w mieście wynosi 931,5 m. To nieco więcej niż średnia odległość do tej usługi w miastach w Polsce, wynosząca około 800 m. Na tle wykorzystanych do porównań miast śląskich, Bielsko-Biała znalazła się między Częstochową (844,8 m) a Rybnikiem (1 105,4 m). W Krośnie i Jeleniej Górze odnotowano wartości porównywalne (odpowiednio 921,4 i 959,3 m), w Nowym Sączu – wyraźnie wyższe (1 190,2 m). Według pogłębionych analiz dostępności dla Bielska-Białej, średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższej placówki POZ wyniosła 905,2 m.

Mimo relatywnie dobrego średniego wyniku, analiza wewnątrzmijska wykazała jednak znaczące różnice w zależności od miejsca zamieszkania. O ile na obszarach śródmiejskich dostępność jest bardzo dobra (odległość zasadniczo nie przekracza 400 m), to gorsza sytuacja występuje w dzielnicach oddalonych od centrum. W ponad ¼ analizowanych jednostek urbanistycznych (23 z 88), zamieszkałych przez 22% ludności miasta (37 955 osób), odległość ta była większa od średniej, a w 10 jednostkach (9 218 osób/ 6% ludności) wynosiła ponad 1,5 km (najwyższa średnia wartość to 2,7 km). Mieszkańcy tych terenów, chcąc dojechać do placówki, korzystają często z własnego środka transportu, co tworzy zapotrzebowanie na miejsca parkingowe w centrum i zwiększa kongestię w mieście.

Analiza opinii mieszkańców na temat opieki zdrowotnej nie jest jednoznaczna. W badaniu opinii mieszkańców ochrona i profilaktyka zdrowia uzyskała największą liczbę wskazań w pytaniu o obszary funkcjonowania miasta wymagające szczególnego wsparcia (41,73% wskazań), co mogłoby świadczyć, iż jest to obszar postrzegany jako szczególnie ważny, a jednocześnie z deficytami wymagającymi publicznej interwencji. Mimo tego, kwestie związane z dostępem do usług zdrowotnych rzadko pojawiały się na spotkaniach konsultacyjnych. Więcej opinii na ten temat znalazło się w ankietach wypełnionych przez osoby będące rodzicami/ opiekunami. Niska dostępność i jakość publicznej opieki zdrowotnej znalazła się na pierwszym miejscu wśród odpowiedzi na pytanie o główne problemy życia w mieście. Niezadawalająca jakość bezpłatnej opieki medycznej i trudny dostęp do lekarzy specjalistów dziecięcych, a także do pediatrów, to kwestie, które były najczęściej wymieniane jako problematyczne w obszarze zdrowia. Mimo, iż rodzice zgłaszali zastrzeżenia, co do opieki zdrowotnej w mieście, większość ankietowanych dobrze oceniła jej dostępność i jakość (odpowiednio 41 i 45% ocen pozytywnych). Można to tłumaczyć tym, iż treść pytania dotyczyła usług ogółem, a więc zarówno publicznej, jak i prywatnej opieki zdrowotnej (z której korzysta zdecydowana większość ankietowanych i co do której w większości nie ma zastrzeżeń, choć pojawiały się głosy o kolejkach do niektórych specjalistów lub ich braku w Bielsku-Białej, nawet prywatnie) [źródło: WSKD 2018, ZDE1, IBS 2019, ZDE2].

► NISKA DOSTĘPNOŚĆ USŁUG OPIEKI NAD DZIECKIEM DO LAT TRZECH, SZCZEGÓLNIIE W PLACÓWKACH PUBLICZNYCH

Według danych GUS na koniec 2019 r. w Bielsku-Białej funkcjonowały 22 żłobki oraz 5 klubów dziecięcych, łącznie dysponujące 682 miejscami. Z tej liczby samorządowi podległy 2 placówki ze 193 miejscami. Oznacza to, iż z 5,1 tys. dzieci do lat trzech, na miejsce w żłobku mogło liczyć 13,4%, a placówki publiczne zapewniały miejsca tylko dla 3,8%. W 2018 r. 195 dzieci ubiegających się o miejsce w placówce publicznej dostało decyzję odmowną. Opieką w żłobkach i klubach dziecięcych objętych było na koniec 2019 roku 11,4% dzieci do lat 3. To wprawdzie o 6,8 p. p. więcej niż w 2013 r., nadal jest to jednak jeden z najślabszych wyników wśród powiatowych miast województwa śląskiego (miejsce 13. z 19), niższy również od średniej krajowej (12,4%)

Nawet uwzględniając żłobki prywatne, średnia odległość od punktu zamieszkania do najbliższego żłobka/ klubu wyniosła w 2019 r. blisko 1,6 km, a w 26 z 88 jednostek urbanistycznych, na które podzielono Bielsko-Białą celem dokonania analiz wewnątrzmijskich, była jeszcze wyższa (najwyższa średnia wartość to 4,3 km). Większość z tych jednostek (18 z 26) cechowała się jednocześnie ponadprzeciętnym w skali miasta udziałem dzieci do lat trzech w ogólnej liczbie mieszkańców.

Problem ten dostrzegli mieszkańcy Bielska-Białej biorący udział w badaniu opinii, którzy zwiększenie liczby żłobków publicznych wskazali jako jedno z najistotniejszych i najbardziej potrzebnych działań (27,60% wskazań). W jeszcze większym stopniu kwestia ta wybrzmiała w badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród bielsko-bialskich rodziców. 55% rodziców posiadających dzieci w wieku żłobkowym negatywnie oceniło dostępność tego typu obiektów w mieście [źródło: BDL GUS, OZPS 2018, IBS 2019, BAR 2020, ZDE2].

► DEFICYT MIEJSC W PRZEDSZKOLACH PUBLICZNYCH

Na koniec 2018 r. w Bielsku-Białej placówki wychowania przedszkolnego oferowały 7 787 miejsc, w tym większość – 5 123 miejsca (65,8%) zapewniały przedszkola publiczne. Pod względem odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (zarówno w przedziale 3-5 lat, jak i 3-6 lat) sytuacja znacząco się poprawiła i w 2017 r. Bielsko-Biała osiągnęła najlepszy wynik spośród wszystkich powiatowych miast śląskich, utrzymując go w 2018 r. (odpowiednio 100 i 99% dzieci objętych opieką instytucjonalną). Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypadało w 2018 r. 0,87 dziecka w wieku 3-6 lat i jest to bardzo dobry wynik. Jeśli jednak uwzględnić tylko przedszkola miejskie, wskaźnik ten wyniósł 1,32, co oznacza, iż w placówkach publicznych zabrakło miejsc dla ponad 1,6 tys. potencjalnych przedszkolaków mieszkających w Bielsku-Białej.

W praktyce zapotrzebowanie na miejsce w przedszkolu jest jeszcze większe, gdyż z placówek w mieście korzystają także mieszkańcy okolicznych miejscowości dojeżdżający do pracy. Wnioski z analizy statystycznej są zasadniczo spójne z opiniami Bielszczan. W badaniu opinii, oświata i opieka przedszkolna znalazły się na wysokiej, trzeciej pozycji na liście obszarów wymagających szczególnego wsparcia (25,64% wskazań), a 26,25% respondentów dostrzegło potrzebę zwiększenia liczby przedszkoli publicznych.

Kwestia dostępu do usług opieki nad dzieckiem pojawiła się również, choć w mniejszym stopniu, podczas spotkań z mieszkańcami – wskazywali oni na niewystarczającą liczbę miejsc w placówkach publicznych. Z kolei biorący udział w ankiecie rodzice dzieci w wieku przedszkolnym, w większości dobrze ocenili dostęp do przedszkoli oraz jakość ich usług (odpowiednio 70% i 76%), choć należy zauważyć, iż pytanie dotyczyło placówek ogółem (a więc zarówno publicznych, jak i prywatnych). Opinie krytyczne dotyczyły przede wszystkim: konieczności dowożenia dziecka do przedszkola znacznie oddalonego od miejsca zamieszkania, zbyt krótkich godzin pracy przedszkoli (kolidujących z godzinami pracy rodziców) oraz niewystarczającej liczby i/lub niskiej jakości zajęć edukacyjnych w przedszkolach. Zwracano także uwagę na potrzebę unowocześnienia infrastruktury i wyposażenia placówek publicznych. Ankietowani w większości nie zauważyli wzrostu liczby przedszkoli w ostatnich latach, co może wskazywać na zapotrzebowanie postępujące równoległe do wzrostu liczby placówek [źródło: ZDE1, WSKD 2018, BAR 2020, ZDE2, IBS 2019].

► UTRUDNIIONY DOSTĘP DO PLACÓWEK PRZEDSZKOLNYCH W DZIELNICACH PERYFERYJNYCH

Oprócz dostępności rozumianej jako możliwość skorzystania z usług placówki publicznej, ważna jest także możliwość wygodnego, szybkiego dotarcia do przedszkola. Według analiz GUS średnia odległość od punktu zamieszkania do publicznej placówki wychowania przedszkolnego w Bielsku-Białej wynosi 754,2 m. To nieco więcej niż średnia odległość dla tej usługi w miastach w Polsce, wynosząca około 700 m. Na tle innych analizowanych miast, wartości wyższe od Bielska-Białej odnotowano w Jeleniej Górze (842,2 m) i Krośnie (775,2 m); w pozostałych miastach odległości były mniejsze (Rybnik – 737,8 m, Częstochowa – 632,2 m, Nowy Sącz – 603,7 m). Według pogłębionych analiz dostępności dla Bielska-Białej, średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższego przedszkola publicznego wyniosła 807,1 m, przy czym o ile na obszarach śródmiejskich zasadniczo nie przekraczała 400 m, to na terenach oddalonych od centrum była zdecydowanie większa.

W 25 z 88 analizowanych jednostek urbanistycznych odległość ta przekraczała średnią dla miasta, a w 8 jednostkach wyniosła ponad 1,5 km (najwyższa średnia wartość to 2,6 km). Z jednej strony, pewna nierównomierność w dostępie do usług w mieście o tak zróżnicowanej strukturze zagospodarowania i gęstości zaludnienia jest nieunikniona. Z drugiej – deficyt usług opieki nad dziećmi na terenach o ponadprzeciętnym w skali miasta udziale rodzin z małymi dziećmi w ogólnej liczbie mieszkańców (80% jednostek urbanistycznych, w których odległość do publicznego przedszkola jest większa niż średnia dla miasta) przyczynia się do zwiększenia kongestii w mieście, gdyż chcąc dojechać do placówki rodzice korzystają często z własnego środka transportu. Na trudności w znalezieniu miejsca w przedszkolu znajdującym się blisko miejsca zamieszkania wskazywali także rodzice biorący udział w badaniu ankietowym [źródło: WSKD 2018, ZDE1, BAR 2020, ZDE2].

► KONIECZNOŚĆ DOJAZDU DO SZKÓŁ PODSTAWOWYCH Z DZIELNIC PERYFERYJNYCH ZWIĘKSZAJĄCA KONGESTIĘ W MIEŚCIE

Według analiz GUS średnia odległość od punktu zamieszkania do szkoły podstawowej w Bielsku-Białej wynosi 847,7 m. To nieco więcej niż średnia odległość dla tej usługi w miastach w Polsce, wynosząca około 800 m. Na tle innych analizowanych miast, wartości wyższe od Bielska-Białej odnotowano jedynie w Jeleniej Górze (997,0 m); w pozostałych miastach odległości były mniejsze (Rybnik – 800,2 m, Krosno – 789,5 m, Częstochowa – 755,1 m, Nowy Sącz – 737,2 m). Według pogłębionych analiz dostępności dla Bielska-Białej, średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższej szkoły podstawowej wyniosła 902,6 m, przy czym o ile na obszarach śródmiejskich odległości te nie przekraczały 600 m (a w wielu przypadkach były mniejsze niż 400 m), to w dzielnicach oddalonych od centrum były zdecydowanie większe. W blisko 1/3 (27 z 88) analizowanych jednostek urbanistycznych przekraczały średnią dla miasta, a w 8 jednostkach wynosiły ponad 1,5 km (najwyższa średnia wartość to 2,9 km).

Deficyty w dostępie do usług opieki nad dziećmi na tych obszarach są tym bardziej dotkliwe, iż w większości (78% jednostek urbanistycznych) są to tereny o ponadprzeciętnym w skali miasta udziale rodzin z dziećmi w ogólnej liczbie mieszkańców. Chcąc dojechać do placówki, rodzice korzystają często z własnego środka transportu, co dodatkowo zwiększa kongestię w mieście. Należy jednocześnie pamiętać, iż pewna nierównomierność w dostępie do usług oświatowych w mieście o tak zróżnicowanej strukturze zagospodarowania i gęstości zaludnienia jest nieunikniona.

Wydaje się, iż mają tego świadomość mieszkańcy, którzy w badaniu opinii w większości (77,79%) pozytywnie ocenili dostęp do usług oświatowych (przeciwego zdania było 4,59% respondentów), a jeśli wskazywali problemy, to związane raczej z jakością oferty. Podobne tendencje zaobserwowano podczas konsultacji społecznych oraz w badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród bielsko-bialskich rodziców (80% rodziców dzieci w wieku 7-15 lat dobrze oceniło dostęp do szkół, a 62% pozytywnie oceniło jakość edukacji) [źródło: WSKD 2018, ZDE1, IBS 2019, BAR 2020, ZDE2].

► NIWYSTARCZAJĄCA OFERTA NIEODPŁATNYCH ZAJĘĆ EDUKACYJNO-ROZWOJOWYCH DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym biorący udział w badaniu ankietowym zwracali uwagę na deficyt bezpłatnych zajęć edukacyjno-rozwojowych dla dzieci i młodzieży w Bielsku-Białej. 40% z nich negatywnie oceniło dostępność tego rodzaju oferty (ocen pozytywnych było 26%). Dla znaczącej części ankietowanych rodziców dostęp i jakość zajęć edukacyjno-rozwojowych dla dzieci stanowi główny lub jeden z głównych problemów życia w Bielsku-Białej (drugie miejsce w rankingu największych problemów). Rodzice podkreślali zdecydowanie niewystarczającą ofertę bezpłatnych lub dostępnych cenowo zajęć pozalekcyjnych w szkołach (zarówno rozwijających zainteresowania, jak i adresowanych do uczniów przejawiających różnego rodzaju trudności w edukacji i rozwoju), wskazując jednocześnie na bardzo złą w ich ocenie jakość opieki nad dziećmi w świetlicach szkolnych, która może wynikać z niewystarczającej w stosunku do liczby dzieci infrastruktury i liczby personelu. Odnośnie zajęć pozaszkolnych wskazywano na ich wysokie ceny (nawet w placówkach publicznych), godziny

tych zajęć (często kolidujące z czasem pracy rodziców) oraz uciążliwości komunikacyjne związane z dowożeniem dzieci na zajęcia do centrum z osiedli peryferyjnych. Pojawiły się także stosunkowo liczne głosy dotyczące niewystarczającej oferty w zakresie opieki nad dziećmi w czasie wakacji i ferii zimowych [źródło: BAR 2020].

► DEFICYTY W ZAKRESIE MIEJSC SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO Z DZIEĆMI, SZCZEGÓLNIIE W DZIELNICACH PERYFERYJNYCH

W 2019 r. na terenie Bielska-Białej zlokalizowanych było 26 miejskich placów zabaw. Średnia odległość od punktu zamieszkania do najbliższego placu zabaw w mieście wyniosła 920 m. W praktyce o odległości do placu zabaw w zasięgu dojścia pieszego możemy mówić przy dystansie około 600 m, który opiekun z dzieckiem jest w stanie przejść średnio w nieco ponad 10 minut. Odległości wynoszące nie więcej niż 600 metrów (a w wielu przypadkach poniżej 400 metrów) odnotowano w dzielnicach śródmiejskich. Na osiedlach oddalonych od centrum były one jednak znacznie powyżej średniej dla miasta, praktycznie poza możliwością dojścia pieszego (najwyższa średnia wartość to 2,8 km).

Z jednej strony, w mieście o tak zróżnicowanej strukturze zagospodarowania i gęstości zaludnienia nie sposób uniknąć pewnej nierównomierności w dostępie do usług. Z drugiej – deficyt tego typu infrastruktury na terenach o ponadprzeciętnym w skali miasta udziale rodzin z małymi dziećmi w ogólnej liczbie mieszkańców (33 z 51 jednostek urbanistycznych, w których odległość do placu zabaw przekracza 600 m) powoduje, iż chcąc dojechać do placu zabaw rodzice korzystają często z własnego środka transportu, co tworzy zapotrzebowanie na miejsca parkingowe w sąsiedztwie tych terenów i dodatkowo zwiększa kongestię w mieście.

Temat dostępu do infrastruktury czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poruszany był także w badaniu ankietowym przeprowadzonym wśród bielsko-bialskich rodziców. Mimo, iż dostępność i jakość miejsc, gdzie dzieci mogą spędzać czas na zabawie na powietrzu została oceniona przez większość z nich pozytywnie (72% wskazań dla dobrej dostępności i 76% dla jakości), to jednocześnie pojawiły się komentarze dotyczące braku wystarczającej liczby przyjaznych i bezpiecznych miejsc spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież. Zdaniem rodziców dostępność i jakość miejsc spędzania czasu wolnego z dziećmi uległa poprawie w ostatnich latach (ponad 70% wskazań), jednak nadal potrzebne są działania w tym zakresie (modernizacja istniejącej oraz tworzenie nowej infrastruktury). Odnośnie infrastruktury dla najmłodszych dzieci – najczęściej wskazywano na niewystarczającą liczbę placów zabaw poza centrum miasta, a także na jakość istniejącej infrastruktury (najbardziej oczekiwane są place zabaw z dużą ilością zieleni, w tym dających cień drzew, z urządzeniami wykonanymi z naturalnych materiałów, rozwijającymi wyobraźnię i kreatywność dzieci). Rodzice wskazywali także na deficyty miejsc aktywnego wypoczynku dla młodzieży (ogólnodostępnych boisk, skateparków, lodowiska, rolowiska). Liczne były również głosy dotyczące braków w infrastrukturze czasu wolnego z wykorzystaniem wody (wodny plac zabaw, nowy kryty basen, plaża miejska itp.). Rodzice sygnalizowali również niewystarczającą liczbę rodzinnych miejsc spotkań i aktywnego wypoczynku, z atrakcjami dla dzieci w różnym wieku. Zwrócono również uwagę na deficyty w zakresie infrastruktury i oferty czasu wolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami. Z kolei w

badaniu opinii mieszkańców, na pytanie o najistotniejsze i najbardziej potrzebne działania w zakresie oferty sportowo-rekreacyjnej, 34,52% respondentów wskazało na tworzenie nowych miejsc rekreacji na osiedlach, a 32,02% – na poprawę jakości istniejących już miejsc rekreacji [źródło: WSKD 2018, ZDE1, IBS 2019, BAR 2020, ZDE2].

► NIEWYSTARCZAJĄCA RÓŻNORODNOŚĆ OFERTY KULTURALNEJ POZWALAJĄCA NA DOTARCIE DO NOWYCH GRUP ODBIORCÓW

Mieszkańcy Bielska-Białej dostrzegają rolę kultury dla rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. W przeprowadzonym w 2019 r. badaniu opinii mieszkańców, oferta kulturalna znalazła się na 5. miejscu wśród potencjałów miasta, stanowiących o jego przewadze konkurencyjnej względem innych ośrodków miejskich (28,06% wskazań), a kultura i sztuka były wymieniane przez 25,52% badanych jako kierunki rozwojowe miasta. Ofertę usług kulturalnych dobrze oceniło 80,57% respondentów (przeciwnego zdania było 3,85%). Na pytanie o najistotniejsze i najbardziej potrzebne działania w zakresie kultury: 52,77% ankietowanych wskazało na wykorzystanie stadionu miejskiego na wydarzenia estradowe, 25,37% na zwiększenie liczby koncertów plenerowych, 22,41% na organizację plenerowych pokazów filmowych, 21,52% na organizację dużych festiwali, 18,57% na organizację osiedlowych wydarzeń kulturalnych, 16,82% na budowę nowej sali koncertowej, 9,11% na budowę drugiej hali wystawienniczej pod Dębowcem, 6,70% na zwiększenie liczby wystaw artystycznych.

Mieszkańcy biorący udział w spotkaniach konsultacyjnych zwrócili również uwagę na potrzebę powołania kina studyjnego, w którym dostępny będzie ambitny, niezależny repertuar, dobierany pod kątem poziomu artystycznego. Kino umożliwiłoby również stworzenie przestrzeni do aktywnej dyskusji oraz budowania kapitału społecznego. W kontekście potrzeby ciągłego promowania czytelnictwa zwrócono uwagę na brak wydarzeń o dużym zasięgu, takich jak targi książki. Mieszkańcy chcący uczestniczyć w tego typu imprezie muszą udawać się do Krakowa lub Katowic. Z koniecznością wyjazdu do Krakowa czy Katowic wiąże się także chęć uczestnictwa w koncercie orkiestry symfonicznej. Bielsko-Biała nie posiada swojej formacji, która zdaniem mieszkańców pełniłaby ważną rolę na kulturalnej mapie miasta [źródło: IBS 2019, ZDE2].

► SŁABE WYKORZYSTANIE STADIONU MIEJSKIEGO

Wyzwaniem dla miasta jest lepsze wykorzystanie infrastruktury Stadionu Miejskiego oddanego do użytku w 2016 r. Z dostępnych danych wynika, że w 2019 r. zorganizowano w tym miejscu jedynie 31 wydarzeń, w których wzięło udział 110,5 tys. osób. Wśród wydarzeń sportowych odbyło się 8 meczów, które zgromadziły niewiele ponad 7 tys. kibiców na każdym z nich. Oznacza to, że w trakcie każdego z wydarzeń stadion był wypełniony jedynie do połowy (liczba miejsc na stadionie wynosi 15 316). Na niewystarczające wykorzystanie stadionu wskazywali mieszkańcy miasta, którzy często podnosili ten temat na spotkaniach konsultacyjnych. Zwracano uwagę, że stadion powinien na siebie zarabiać, organizując komercyjne imprezy o charakterze rozrywkowym czy biznesowym. Wykorzystanie stadionu miejskiego na wydarzenia estradowe zostało uznane w badaniu opinii mieszkańców za najistotniejsze działanie, które należy zrealizować (52,77% wskazań). W wielu wypowiedziach pojawiały się uwagi dotyczące braku

wystarczającej liczby miejsc parkingowych zlokalizowanych w pobliżu stadionu, co również utrudnia korzystanie z tego miejsca [źródło: UMBB, IBS 2019].

► ROSNĄCE ZAPOTRZEBOWANIE NA INFRASTRUKTURĘ REKREACYJNO-SPORTOWĄ

Dostęp do miejsc rekreacji oraz aktywności sportowych stanowi dla Bielszczan ważny aspekt jakości życia, a mieszkańcy wskazują na potrzebę dalszego rozwoju oferty sportowo-rekreacyjnej.

W badaniu opinii mieszkańców wśród najistotniejszych i najbardziej potrzebnych działań w tym zakresie znalazły się: budowa krytego basenu (47,30%), organizacja większej liczby imprez sportowych dla amatorów (30,29%) oraz organizacja dużych imprez sportowych (21,49%).

Podczas spotkań konsultacyjnych często podnoszonym tematem (spotkania w Lipniku, Szkole Podstawowej nr 26 i na Stadionie Miejskim) był brak w mieście aquaparku (najbliższy tego typu obiekt jest w Wiśle). Z drugiej strony pojawiły się też głosy mówiące o potrzebie gruntownej kalkulacji opłacalności tego typu inwestycji, podając za przykład niepełne wykorzystanie Stadionu Miejskiego i związane z tym koszty. Spore obłożenie działających na terenie Bielska-Białej basenów i pływalni jest zapewne przyczyną postulowanej przez mieszkańców inwestycji w zakresie budowy nowego krytego basenu.

Odpowiedzi te są spójne z wynikami ankiety przeprowadzonej wśród rodziców, którzy wskazywali na potrzebę tworzenia kolejnych miejsc dla aktywnego wypoczynku. W zakresie infrastruktury czasu wolnego z wykorzystaniem wody rodzice najczęściej proponowali wodny plac zabaw i nowy kryty basen, a także plażę miejską.

Potrzeba tworzenia nowych terenów rekreacyjnych oraz spójnej sieci ścieżek rowerowych i deptaków to kolejny postulat mieszkańców. Mieszkańcy uważają, iż rozbudowana sieć ścieżek rowerowych umożliwiłaby korzystanie z roweru jako środka sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się po mieście, co miałooby pozytywny skutek dla zwiększenia aktywności fizycznej mieszkańców i jakości powietrza w mieście. Dobrze oznakowana sieć ścieżek rowerowych mogłaby także stanowić zachętę dla turystów do zwiedzania historycznych obiektów miasta. Postulat zwiększenia sieci ścieżek rowerowych został uznany przez 37,24% mieszkańców biorących udział w „Badaniu opinii i postaw mieszkańców Bielska-Białej” za jeden z najważniejszych w kontekście poprawy komunikacji w mieście [źródło: ZDE2, IBS 2019, BAR 2020].

► ZBYT MAŁO TERENÓW ZIELENI URZĄDZONEJ W MIEŚCIE

W 2018 r. udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni Bielsko-Białej wyniósł 1,7% i jest to jeden z najniższych wyników wśród powiatowych miast województwa śląskiego (miejsce 17. z 19). Pozostałe analizowane miasta osiągnęły wynik porównywalny (Nowy Sącz – 1,7%, Jelenia Góra – 1,6%, Krosno – 1,5%). Średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższego terenu zieleni urządzonej w mieście wyniosła w 2019 r. 1,2 km. Najmniejsze odległości, poniżej 600 m (a w wielu przypadkach poniżej 400 m) odnotowano

w centralnej części miasta. Natomiast na osiedlach oddalonych od centrum dostęp do terenów zieleni urządzonej był znacznie utrudniony. Odległości przekraczające średnią dla miasta odnotowano w ¼ jednostek urbanistycznych (22 z 88), na które podzielono Bielsko-Białą celem dokonania analiz (najwyższa średnia wartość to ponad 4,5 km).

Mimo, iż mieszkańcy dzielnic śródmiejskich mają możliwość dojścia do terenu zielonego w bardzo dobrym czasie, a mieszkańcy obszarów bezpośrednio sąsiadujących z terenami leśnymi posiadają dodatkową możliwość realizacji aktywności rekreacyjnych na tych terenach, deficyt przestrzeni zielonych wydaje się być silnie odczuwany niezależnie od miejsca zamieszkania. Świadczą o tym liczne głosy dotyczące potrzeby zwiększenia zieleni w mieście, zgłaszane podczas wszystkich spotkań konsultacyjnych. Niejednoznaczne w tym kontekście są wyniki badania opinii mieszkańców, w którym 72,13% respondentów pozytywnie oceniło stan terenów zielonych i środowiska naturalnego w mieście (5,69% ocen negatywnych). Wspólny jest natomiast wniosek, iż mieszkańcy postrzegają zieleń jako ważny element jakości życia w mieście – we wspomnianym badaniu opinii, na pytanie o priorytetowe obszary funkcjonowania miasta, które powinny być szczególnie wspierane, tereny zielone znalazły się na wysokiej, drugiej pozycji (30,36% wskazań) [źródło: WSKD 2018, BDL GUS, ZDE1, ZDE2, IBS 2019].

► DEFICYTY W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA NA POZIOMIE PODSTAWOWYM

Bardzo dobre wyniki egzaminu na zakończenie szkoły podstawowej (wcześniej gimnazjum) oraz egzaminu maturalnego stanowią silną przesłankę dla dobrej oceny poziomu nauczania w szkołach podstawowych i średnich w Bielsku-Białej. Część rodziców biorących udział w badaniu ankietowym zgłaszała jednak zastrzeżenia co do jakości pracy szkół. Wśród głosów krytycznych najczęściej podnoszono kwestię nauki w systemie dwuzmianowym oraz złej jakości infrastruktury i wyposażenia. Rzadziej pojawiały się opinie dotyczące niskiej jakości kształcenia oraz niezdrowych (a jednocześnie drogich) posiłków w szkołach. Zagadnienia związane z dostępem i jakością edukacji zajęły trzecie miejsce w rankingu głównych problemów zgłaszanych przez ankietowanych rodziców (BAR 2020).

► NISKA JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA WYŻSZEGO

W przeciwieństwie do wysokich ocen szkół ponadpodstawowych, słabo oceniana jest oferta kształcenia wyższego, co przekłada się na niewielką chęć kontynuacji nauki w Bielsku-Białej (tylko 10,5% ankietowanych uczniów zamierza kontynuować naukę w mieście). W wyborze studiów istotne są: wysoki poziom nauczania, możliwość poszerzenia zainteresowań oraz pozycja uczelni w rankingu, stąd 34,2% uczniów zadeklarowało chęć studiowania w Krakowie, Wrocławiu czy Katowicach. Preferencje uczniów potwierdza malejąca liczba studentów na bielsko-bialskich uczelniach. W latach 2013-2018 odnotowano spadek o 4 529 studentów. W konsekwencji, w 2018 r. liczba studentów wyniosła w Bielsku-Białej 6 571, co odpowiadało zaledwie 59% liczby studentów z roku 2013.

Ważnym czynnikiem, który wpłynąłby na dalszą edukację w Bielsku-Białej jest według badanych nawiązanie bliskiej współpracy między szkołami średnimi, uczelniami oraz przedsiębiorcami, celem dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb lokalnego rynku pracy. Mieszkańcy

uczestniczący w spotkaniu konsultacyjnym zorganizowanym na osiedlu Beskidzkim byli zdania, że w Bielsku-Białej należy rozwijać kierunki techniczne, w szczególności związane z ochroną środowiska. Mówiono także o rozwoju oferty edukacyjnej w kontekście problemów miasta związanych ze starzejącym się społeczeństwem – w opinii mieszkańców wskazane byłoby otwarcie kierunku lekarskiego oraz innych dotyczących opieki nad osobami starszymi. W ramach konsultacji mailowych również zwrócono uwagę na ten problem, wskazując że aktywna współpraca z bielskimi uczelniami wyższymi powinna zwiększyć atrakcyjność i innowacyjność miasta, przyciągając tym samym nowych studentów. Akademickość ośrodka miejskiego, według badań PIE (2019), ma bowiem niebagatelne znaczenie dla procesów rozwoju społeczno-gospodarczego miast. Ośrodek akademicki daje m. in. szansę na zatrzymanie w mieście części młodzieży zamierzającej kontynuować edukację na poziomie wyższym oraz przyciągnięcie do miasta nowych, młodych mieszkańców z obszaru jego bezpośredniego oddziaływania, w konsekwencji zaś korzystnie wpływa np. na rynek pracy czy poziom przedsiębiorczości [źródło: APM 2019, ZDE2, RPM 2019, GUS].

► ROSNĄCA SKALA PRZESTĘPCZOŚCI GOSPODARCZEJ

Na obszarze Bielska-Białej w 2019 r. odnotowano 5,3 tys. przestępstw. W porównaniu do roku 2013 ich liczba zmniejszyła się o blisko 900, co odpowiadało 16,98%. Wyraźną tendencję wzrostową stwierdzono natomiast w przypadku przestępstw gospodarczych, których liczba wzrosła z 829 w 2013 r. do 1 900 co oznaczało wzrost o 43,6%. Wskaźnik liczby przestępstw gospodarczych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł w 2019 r. 11,1. Był to wynik wyższy od wartości dla całego kraju (4,9), województwa (6,68) oraz porównywanych miast: Częstochowy (4,75) i Rybnika (7,49). Wyższy wyniki odnotował jedynie Nowy Sącz (49,4), w którym jednak większość wskaźników dotyczących przestępczości jest na bardzo wysokim poziomie [źródło: GUS, Policja].

► RELATYWNIE WYSOKIE POCZUCIE ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA W CENTRUM MIASTA ORAZ ZWIĄZANE Z RUCHEM DROGOWYM

Jak wynika z przeprowadzonego w 2020 r. badania ankietowego, większość mieszkańców Bielska-Białej (88,29%) czuje się w mieście bezpiecznie. Spośród potencjalnych zagrożeń, mieszkańcy najbardziej obawiają się potrącenia, zderzenia i innych zagrożeń związanych z bezpieczeństwem w poruszaniu się po drogach (34,23% wskazań). Na drugim miejscu, z 26,13% odpowiedzi, znalazły się akty przestępcze przeciwko życiu i zdrowiu (pobicie, gwałt, zabójstwo itp.). Na przestępstwa przeciwko mieniu (włamanie, kradzież, wandalizm itp.) oraz zagrożenia naturalne (pożar, powódź, osunięcie się mas ziemnych, silny wiatr) wskazało po 18,92% badanych.

Na pytanie o częstość doświadczania sytuacji poczucia zagrożenia z uwagi na możliwe wystąpienie aktu przestępczego przeciwko zdrowiu lub życiu, najwięcej respondentów udzieliło odpowiedzi „sporadycznie” (63,96%). Stosunkowo znaczna część (11,71%) doświadcza jednak takich sytuacji często lub na co dzień (najczęściej osoby w wieku 60 lat i więcej – 38,46% oraz w wieku 26-35 lat – 13,79%).

Na pytanie o miejsce doświadczania sytuacji poczucia zagrożenia z uwagi na możliwe wystąpienie aktu przestępczego przeciwko zdrowiu lub życiu, zarówno mieszkańcy Bielska-Białej, jak i respondenci mieszkający poza miastem, zdecydowanie najczęściej wskazywali ulice w centrum miasta. Miejsca te wskazywały jako najbardziej niebezpieczne osoby ze wszystkich grup wiekowych, z wyjątkiem najstarszych i najmłodszych respondentów (w wieku 60 lat i więcej oraz poniżej 18. roku życia), którzy wskazywali jako najbardziej niebezpieczne ulice w najbliższym sąsiedztwie miejsca zamieszkania.

Na wysoki poziom zagrożenia bezpieczeństwa związanego z poruszaniem się po drogach wskazują również wyniki badania opinii rodziców. W kontekście zagrożeń w ruchu drogowym ankietowani najczęściej wskazywali na brak lub zły stan chodników, niewystarczające oświetlenie, brak spowalniaczy na drogach przy placówkach edukacyjnych [źródło: AB 2020, BAR 2020].

► ROSNĄCY PROBLEM UZALEŻNIEŃ BEHAWIORALNYCH I CYBERPRZEMOCY

Dane wskazują, że najpowszechniejsze uzależnienia w Bielsku-Białej to alkoholizm i narkomania. W ostatnich latach rozpowszechniają się jednak również nowe, trudne do oszacowania skali uzależnienia od: hazardu, leków, zakupów, a szczególnie Internetu i związana z nim cyberprzemoc. Nadal słabo jest rozwinięta sieć przeciwdziałania uzależnieniom i ich leczenia. W Bielsku-Białej funkcjonuje niewiele organizacji pozarządowych działających w tym zakresie (3 stowarzyszenia oraz 2 fundacje). Podejmowane działania profilaktyczne, aby były skuteczne, muszą mieć charakter stały, nie mogą być prowadzone w trybie akcyjnym, nieregularnym. Aby możliwe było ich systematyczne realizowanie niezbędne jest zwiększenie środków finansowych, które umożliwią zatrudnienie specjalistów oraz lepsze dotarcie do potrzebujących, szczególnie dzieci i młodzieży. Istotnym działaniem jest również praca z rodzicami, której efektem powinno być podniesienie wiedzy i kompetencji wychowawczych [źródło: ZDE2, BOPP].

► NIEWYSTARCZAJĄCE DZIAŁANIA W ZAKRESIE INTEGRACJI CUDZOZIEMCÓW

Mieszkańcy obecni na spotkaniach konsultacyjnych ocenili, że działania mające na celu integrację cudzoziemców (zwłaszcza Ukraińców) są niewystarczające. Warto zwrócić uwagę, że w 2019 r. w mieście powołano punkt integracji cudzoziemców oraz realizowano kursy nauki języka polskiego, w których wzięły udział 62 osoby. Jednocześnie w ciągu roku do PUP wpłynęło 10 105 oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcom, co pokazuje skalę zjawiska.

Uczestnicy spotkań w Lipniku, Komorowicach i Kamienicy widzą potrzebę zapewnienia w większym zakresie nauki języka polskiego, zagospodarowania czasu wolnego dla dzieci imigrantów, a także zapewnienia pomocy psychologicznej dla osób, które mają problemy z integracją, związane np. z długą rozłąką z rodziną [źródło: UMBB, ZDE2].

2.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► PROBLEMY DEMOGRAFICZNE BIELSKA-BIAŁEJ NA TLE GMIN AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF

Z wszystkich gmin tworzących Aglomerację Bielską wraz z BOF, Bielsko-Biała jest jedyną, która zanotowała spadek liczby ludności na przestrzeni lat 2013-2018. Zestawiając dane z tego okresu, z głównego miasta Aglomeracji Bielskiej ubyło 2 440 osób, co stanowi spadek rzędu 1,5%. Miasto, rdzeń całego wspomnianego obszaru, ma również ujemne saldo migracji spośród wszystkich gmin tworzących Aglomerację Bielską i BOF. Dane GUS za 2018 r. dotyczące migracji według kierunków wykazały, że w tym czasie Bielsko-Białą opuściło 828 osób (kolejno według kierunku: Bestwina - 63 osoby, Buczkowice - 58 osób, Czechowice-Dziedzice - 112 osób, Jasienica - 221 osób, Jaworze - 72 osoby, Kozy - 111 osób, Wilamowice - 72 osoby, Wilkowice - 76 osób, Łodygowice - 43 osoby). W tym samym okresie, z tych samych kierunków, do Bielska-Białej napłynęły 373 osoby (kolejno z kierunku: Bestwina - 27 osób, Buczkowice - 35 osób, Czechowice-Dziedzice - 70 osób, Jasienica - 78 osób, Jaworze - 28 osób, Kozy - 43 osoby, Wilamowice - 25 osób, Wilkowice - 42 osoby, Łodygowice - 25 osób), co daje ubytek około 500 osób mieszkających do tej pory w Bielsku-Białej.

Zauważalnym problemem dla Bielska-Białej staje się również starzenie się społeczeństwa. Porównując udział ludności w wieku poprodukcyjnym według ekonomicznych grup wieku w procencie ludności ogółem za lata 2013 i 2018 w gminach Aglomeracji i BOF, największy przyrost procentowy w tej grupie ludności (o 3,7%; z 21,2% do 24,9%) miał miejsce właśnie w Bielsku-Białej. W tej grupie wieku zdecydowany odsetek, bo aż 67,5% stanowią kobiety. Jednocześnie Bielsko-Biała odnotowała największy ubytek ludności w wieku produkcyjnym (spadek udziału w procencie ludności ogółem z 62% do 57,7%).

Dodatkowo Bielsko-Biała boryka się, podobnie jak ma to miejsce w przypadku większości dużych i średnich miast, z problemem niekontrolowanej suburbanizacji. Przyczyną wyludniania się centrum i rozwoju strefy podmiejskiej, oprócz powodów ekonomicznych (np. niższe ceny gruntów w gminach ościennych), bardzo często bywa brak przestrzeni publicznych (np. obszarów zieleni osiedlowej), służących rekreacji i integracji lokalnej społeczności oraz monofunkcja obszarów mieszkaniowych, niezapewniająca adekwatnej propozycji usług publicznych. Bielsko-Biała oferując dostęp do zróżnicowanej pod względem typów zabudowy, cen i lokalizacji oferty mieszkaniowej ma potencjalne atuty aby odwrócić te niekorzystne trendy. Szansą jest podnoszenie atrakcyjności terenów mieszkaniowych poprzez wprowadzanie na te obszary zieleni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej czy innych usług oraz rozwój infrastruktury społecznej (oświatowej, zdrowotnej, kulturalnej).

Na atrakcyjność osiedleńczą miasta korzystnie wpłynąć może również względnie wysoki poziom wynagrodzeń jego mieszkańców, odnoszący się nie tylko do głównej specjalizacji gospodarczej Bielska-Białej, jaką jest przemysł przetwórczy, ale również całego szeregu działalności o charakterze usługowym. Względnie wysoki poziom wynagrodzeń ma miejsce zarówno w przypadku podziału na płeć, jak również relacji zarobków osób najmłodszych (do 24. roku życia) i najstarszych (powyżej 64. roku życia) w stosunku do głównych grup pracujących w wieku produkcyjnym.

Zarządzenie problemowi spadku ogólnej liczby mieszkańców oraz ich odpływowi do sąsiednich gmin będzie stanowiło dla Bielska-Białej w najbliższych latach jedno z największych wyzwań, zwłaszcza biorąc pod uwagę przeciwstawne interesy gmin Aglomeracji Bielskiej i BOF [źródło: UMBB].

► BIELSKO-BIAŁA JAKO GŁÓWNE CENTRUM EDUKACYJNE I KULTURALNE DLA CAŁEGO OBSZARU AGLOMERACJI WRAZ Z BOF

Ze względu na dużą liczbę szkół i różnorodną ofertę edukacyjną miasto Bielsko-Biała stanowi atrakcyjne miejsce do dalszej edukacji na poziomie kształcenia ponadpodstawowego dla młodzieży z gmin Aglomeracji Bielskiej i BOF. Analiza gmin według miejsca zamieszkania uczniów bielsko-bialskich szkół wskazuje, że 6% uczniów szkół podstawowych dojeżdża na zajęcia z gmin tworzących BOF oraz z Czechowic-Dziedzic. W przypadku uczniów szkół ponadpodstawowych odsetek ten wzrasta do ponad 35%. Bielsko-Biała jest także najbliższym dla mieszkańców gmin ościennych ośrodkiem akademickim. Znajduje się tu 6 uczelni i 2 jednostki zamiejscowe, kształcące 6 571 studentów. Obecne trendy demograficzne wskazują jednak na spadek liczby uczniów w najbliższej przyszłości. Posiadanie atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla ludzi młodych na wszystkich poziomach nauczania oraz utrzymanie i modernizacja istniejącej infrastruktury edukacyjnej to główne wyzwanie dla Bielska-Białej w dziedzinie edukacji.

Bielsko-Biała oferuje także, zarówno dla swoich mieszkańców, jak i mieszkańców gmin z obszaru funkcjonalnego, bogatą ofertę kulturalną. Analiza danych GUS za rok 2018, dotyczących organizowanych wydarzeń (seanse filmowe, wystawy, festiwale i przeglądy artystyczne, koncerty, imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne, prelekcje, spotkania, wykłady, konkursy, pokazy teatralne, itp.) wskazuje, iż to właśnie Bielsko-Biała jest miejscem, w którym odbyło się najwięcej tego typu wydarzeń. Z ogólnej liczby 2 094 imprez mających miejsce na całym omawianym obszarze, aż 1 229 (58,7%) odbyło się w Bielsku-Białej. To również Bielsko-Biała zgromadziła największą liczbę uczestników tych wydarzeń (448 184 osoby z ogólnej liczby 552 486 uczestników, co stanowi ponad 81%). Pomimo dominującej roli Bielska-Białej na obszarze Aglomeracji i BOF w ilościowej ofercie kulturalnej, problemem pozostaje duża konkurencja głównych miast sąsiednich aglomeracji w obszarze tzw. kultury wysokiej. W tym zakresie rola takich ośrodków jak Katowice czy Kraków jest niewspółmiernie większa, co wynika w znacznej mierze ze specyfiki dużych miast, oferujących o wiele bogatszą infrastrukturę i ofertę kulturalną na wielu jej poziomach [źródło: UMBB].

2.4. Analiza SWOT dla obszaru Życie

Silne strony (Strengths):

- bogate zasoby dziedzictwa kulturowego,
- bogate zasoby przyrodnicze mogące stanowić uzupełnienie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- ogólny trend poprawy sytuacji finansowej rodzin,
- wysoka siła nabywcza mieszkańców umożliwiająca tworzenie szerokiej oferty usług,
- niski poziom stopy bezrobocia,
- niewielki odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności zamieszkującej miasto,
- duże rezerwy terenów mieszkaniowych, umożliwiających realizację programu mieszkaniowego,
- wysoka jakość edukacji na poziomie podstawowym i średnim mierzona wynikami egzaminów,
- duży potencjał ludzki związany z funkcjonowaniem ośrodka akademickiego,
- rozwinięta baza placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży,
- dobrze rozwinięty sektor usług kulturalnych,
- wysoki poziom czytelnictwa,
- dobra dostępność infrastruktury rekreacyjno-sportowej w mieście,
- rosnąca aktywność fizyczna mieszkańców miasta,
- duża liczba organizacji pozarządowych działających w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnością, dzieci i młodzieży oraz osób starszych,
- rozwinięta sieć placówek w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnością (ZAZ, WTZ, ŚDS),
- zmniejszająca się skala przestępczości drogowej,
- dobra dostępność do ratownictwa medycznego w mieście,
- odczuwalny udział osób zza wschodniej granicy, uzupełniający zasoby pracy,
- umiejętności pozyskiwania i wykorzystywania środków UE, zarówno przez miasto i jego jednostki, jak i organizacje pozarządowe.

Słabe strony (Weaknesses):

- niekorzystna sytuacja demograficzna, dynamicznie postępujący proces starzenia się mieszkańców i związana z tym depopulacja miasta,
- konieczność rozwoju infrastruktury społecznej w zakresie usług opiekuńczych dla osób starszych, deficyt usług odciążeniowych,
- niezadowalająca jakość systemu ochrony zdrowia (brak specjalistów, w tym specjalistów dziecięcych, geriatrów oraz psychologów - terapeutów),
- ponadprzeciętna liczba zgonów, których przyczynami są choroby nowotworowe i choroby układu krążenia,
- deficyty w zakresie tworzenia więzi rodzinnych, bardzo wysoki procent rozpadu związków małżeńskich,
- niewystarczający system profilaktyki i wczesnej pomocy dla dzieci i młodzieży w zakresie uzależnień i przemocy,
- rozproszony system wsparcia osób z niepełnosprawnością i ich rodzin,
- niska aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością,
- pozostawanie w systemie pomocy społecznej klientów najbardziej wykluczonych, dla których dotychczasowe instrumenty wsparcia są niewystarczające,
- duże potrzeby mieszkaniowe, spora liczba osób oczekujących na mieszkanie komunalne przy jednoczesnym dużym zasobie niewyremontowanych pustostanów,
- deficyt miejsc w żłobkach – przystępnych cenowo, blisko miejsca zamieszkania,
- niezadowalająca liczba miejsc do spędzania wolnego czasu, potrzeba większej dostępności terenów zielonych,
- niska jakość kształcenia wyższego,
- zły stan wielu obiektów zabytkowych oraz niejasna sytuacja własnościowa zabytków utrudniająca podejmowanie działań ratunkowych,
- wzrastająca liczba obiektów i terenów poprzemysłowych wymagających adaptacji do nowych funkcji,
- wciąż zbyt mała liczba zabytków objęta ochroną poprzez zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- brak powiązania wydawanych decyzji administracyjnych z polityką przestrzenną zapisaną w studium uwarunkowań,
- brak pełnego pokrycia planami miejscowymi, regulacja zasad zagospodarowania terenu w wielu miejscach w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy
- niska jakość powietrza w okresie grzewczym, obniżająca jakość życia w mieście.

Szanse (Opportunities):

- wynikająca ze zmiany stylu życia mieszkańców zmiana polityki rozwojowej z ilościowej na jakościową, która w efekcie pozwoli na budowę marki miasta jako ośrodka o wysokiej jakości życia,
- osiedlanie się w Bielsku-Białej Polaków z innych obszarów kraju, dostrzegających wysoką jakość życia oferowaną przez miasto,
- pojawienie się Krajowego Funduszu Rewitalizacji wspierającego przemyślaną politykę rewitalizacyjną, a w efekcie realizacja przedsięwzięć służących ożywieniu zdegradowanych obszarów,
- presja krajowego ustawodawstwa na tworzenie silnych ośrodków akademickich, a w efekcie integracja środowiska naukowego Bielska-Białej,
- przyjęcie się idei „miasta 15-minutowego”, koncepcji rozwoju centrów lokalnych, a w efekcie rozwój infrastruktury społecznej, szczególnie na obszarach peryferyjnych,
- rozwój terenów zielonych m. in. w wyniku zwiększenia presji państwa na tworzenie w miastach błękitno-zielonej infrastruktury,
- rosnące znaczenie deinstytucjonalizacji usług społecznych w polityce społecznej,
- znaczący wzrost skali finansowanego zaangażowania państwa w finansowanie świadczeń dla rodzin z dziećmi,
- wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych w zakresie tworzenia centrów usług społecznych,
- obejmujący coraz szersze grupy społeczne trend zdrowego stylu życia, który może przełożyć się na wzrost zainteresowania wykorzystaniem bazy sportowo-rekreacyjnej miasta,
- możliwości wykorzystywania zewnętrznych źródeł finansowania (środki unijne),
- rozwój współpracy i partnerstw lokalnych oraz zaangażowanie społeczności lokalnej,
- rozwój narzędzi ekonomii społecznej w rozwiązywaniu problemów społecznych,
- zwiększająca się świadomość społeczna i obywatelska.

Zagrożenia (Threats):

- spadek siły nabywczej mieszkańców w wyniku kryzysu branży automotive czy ograniczenia wydobycia węgla kamiennego,
- konkurencja ze strony innych ośrodków miejskich,
- pogłębiająca się depopulacja miasta w wyniku migracji mieszkańców do gmin ościennych (suburbanizacja),
- problemy z bilansem systemu zabezpieczenia społecznego (rosnąca luka pomiędzy odprowadzanymi do systemu składkami i bieżącymi wypłatami),
- niedostosowanie systemu opieki zdrowotnej i usług społecznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa,
- brak rozwiązań systemowych w zakresie wsparcia opiekunów osób niesamodzielnych, w tym osób z niepełnosprawnościami,
- niedoinwestowanie usług społecznych, brak partnerów społecznych lub biznesowych chcących podjąć się ich realizacji,
- nieskoordynowany system orzekania o niepełnosprawności,
- brak elastyczności przepisów prawa w zakresie aktywizacji osób z niepełnosprawnością,
- uzależnienie od systemu pomocy, wpadanie w pułapkę wielopokoleniowego przyzwyczajenia do korzystania z pomocy, wyuczona bezradność,
- rosnące zagrożenia dla zdrowia psychicznego – singularyzacja życia, rozluźnienie więzi społecznych i rodzinnych, zaburzenia zachowania, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, coraz częstsze uzależnienia behawioralne
- niedostosowanie programów edukacyjnych do potrzeb rynku pracy,
- przeniesienie większej części procesu edukacji wyższej do Internetu, a w efekcie konieczność konkurowania ze znacznie lepiej do tego przygotowywanymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi,
- pogłębiające się osłabienie systemu planowania przestrzennego w Polsce,
- brak środków służących rewaloryzacji zabytków i ożywieniu obszarów zdegradowanych,
- dewaluacja idei partnerstwa publiczno-prywatnego w efekcie silnej presji organów kontrolnych państwa,
- niewystarczające zasoby kadrowe, duża fluktuacja kadr.

III. Zarządzanie

Jest to obszar, w ramach którego analizie poddane zostały wybrane zagadnienia związane z zarządzaniem miastem, istotne dla procesów rozwojowych. Skupiono się na trzech kluczowych dla polityki rozwoju grupach zagadnień.

Pierwsza z nich dotyczyła sposobu podejścia zespołu Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej do budowy polityk miejskich. Analizowane były relacje między dokumentami, sposoby ich monitorowania, ewaluacji i aktualizacji.

Druga grupa zagadnień dotyczyła kwestii modelu zarządzania Urzędem i wynikającego z niego sposobu gromadzenia danych. Ważnym aspektem była wewnętrzna i zewnętrzna komunikacja (dostęp do e-administracji i e-usług) oraz zasady gromadzenia i udostępniania danych przestrzennych.

Ostatnia grupa analizowanych zagadnień dotyczyła sytuacji kadrowej Urzędu. Zwrócono uwagę na kwestie związane z jego codziennym funkcjonowaniem, mogące mieć wpływ na realizację celów strategicznych, w tym budowę silnego zespołu.

Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu strony wordclouds.com

3.1. Zdiagnozowane potencjały

► DOBRE PODSTAWY FINANSOWE MIASTA

Dochody miasta Bielsko-Biała wyniosły w 2019 r. ogółem 1 235,1 mld zł, w tym dochody własne stanowiły 53,17% tej kwoty. Zasoby finansowe zdecydowanie wyróżniają Bielsko-Białą spośród innych miast z grupy porównawczej. W Rybniku dochody ogółem wyniosły 955,8 mln zł, udział dochodów własnych stanowił 46,50%; w Częstochowie dochody ogółem wyniosły 1,385 mld zł, a w Nowym Sączu - 640,8 mln zł, przy udziale dochodów własnych na poziomie 41,4% [źródło: ROSM oraz raporty o stanie miasta dla Częstochowy, Rybnika i Nowego Sącza].

► DUŻY POTENCJAŁ KADROWY

W 2019 r. Urząd Miejski w Bielsku-Białej (dalej także jako Urząd) zatrudniał 621 osób (brak danych o liczbie etatów), podczas gdy zatrudnienie w Urzędzie Miasta Rybnika wyniosło 450,7 etatów a Nowego Sącza 408,8 etatów (dla Częstochowy brak danych). Widoczny jest wyraźnie wyższy poziom zatrudnienia względem innych miast. Kwestia ta warta jest przeanalizowania pod kątem efektywności realizacji zadań, jednak liczny zespół Urzędu niewątpliwie może stanowić kluczowy potencjał rozwojowy miasta. Konieczność absorpcji środków zewnętrznych wskazuje, że odpowiedni dobór kadr będzie kluczem decydującym o powodzeniu w realizacji tego celu [źródło: ROSM]

► DOSTRZEŻENIE POTRZEBY ZMIAN ORGANIZACYJNYCH

Urząd Miejski w Bielsku-Białej przechodzi intensywny proces zmian służących wzmocnieniu efektywności realizacji misji i zadań samorządu. Odzwierciedleniem tych zmian jest m. in. decyzja o gruntownych działaniach diagnostycznych, które stanowią bazę do formułowania kierunków rozwoju miasta. Jest ona również przejawem otwarcia na mieszkańców, na dialog i partnerstwo w określeniu wizji rozwoju Bielska-Białej. Urząd i jednostki miejskie przechodzą proces dostosowywania się do nowych wyzwań pojawiających się przed samorządami. Trwa adaptacja struktury organizacyjnej, kompetencji poszczególnych jednostek do zmieniającego się otoczenia, nowych potrzeb i oczekiwań sygnalizowanych przez mieszkańców. Prowadzone są procesy służące poprawie zarządzania zasobami ludzkimi Urzędu, dynamizowaniu zasobów kadrowych. Podejmowane są działania mające na celu wzmocnienie funkcjonujących w Urzędzie systemów informatycznych [źródło: WYWIADY, ROSM].

► WZMOCNIONE ZASOBY KADRY KIEROWNICZEJ

Jednym z przejawów zachodzących w strukturze Urzędu zmian jest rewizja zasobów kadry kierowniczej. Obecna struktura średniej kadry zarządzającej opiera się o pracowników zróżnicowanych pod względem doświadczenia i wieku. Są w tym zespole zarówno osoby czerpiące swoje kompetencje z długoletniego stażu w Urzędzie na stanowisku naczelnika, jak również pracownicy świeżo awansowani z niższych funkcji. Są też osoby z krótkim stażem w Urzędzie, z doświadczeniem z innych miejsc pracy, w samorządzie czy sektorze biznesu. Ten konglomerat różnorodnego doświadczenia i kompetencji stanowić może istotną siłę napędową procesów modernizacyjnych oraz źródło nowych pomysłów i know-how wobec sprawdzonych już w Urzędzie praktyk działania [źródło: WYWIADY].

► SYSTEM ZARZĄDZANIA JAKOŚCIĄ

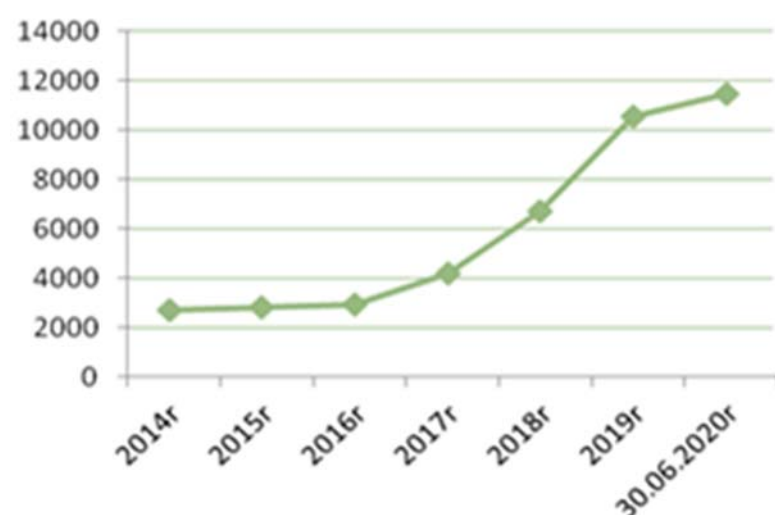
Urząd Miejski w Bielsku-Białej jest pionierem wśród jednostek samorządowych w zakresie wprowadzania zintegrowanego systemu zarządzania jakością (od 2000 r.). Pierwszym krokiem było wprowadzenie Systemu Zarządzania Jakością zgodnego z wymaganiami normy ISO 9001:1994. Kolejnym etapem doskonalenia systemu było jego rozszerzenie o dodatkowe wymagania norm: PN-ISO 14001 System Zarządzania Środowiskowego oraz PN-N-18001:2004 System Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy. W 2009 r. został wdrożony System Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji zgodny z normą ISO 27001. Dane GUS z 2018 r. wskazują, że jedynie 15,7% jednostek administracji publicznej wdrożyło system zarządzania jakością ISO, w tym 12,8% urzędów gmin i 28,5% urzędów powiatowych. Zwieńczeniem wysiłków Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej było otrzymanie prestiżowego wyróżnienia – Polskiej Nagrody Jakości. Urząd został jej laureatem w 2016 r., w ramach XXII edycji konkursu, w kategorii instytucja publiczna [źródło: GUS, SIWP, WYWIADY].

► WYSOKA OCENA USŁUG URZĘDU PRZEZ JEGO KLIENTÓW

Badanie jakości obsługi klientów to kolejny kluczowy element systemu zarządzania jakością w Urzędzie. Badania wykonywane są systematycznie od kilkunastu lat. Na stronie internetowej Urzędu widnieje stała ankieta adresowana do mieszkańców, której uzupełnieniem są cykliczne projekty badawcze – kwestionariuszowe lub typu „tajemniczy klient”. Ocena jakości obsługi klienta jest wysoka – wynosi średnio 4 punktów na 5 możliwych. Wnioski z badań wdrażane są w praktykę funkcjonowania Urzędu, ich efektem jest m. in. utworzenie kąca dla dzieci czy zainstalowanie przewijaka dla niemowląt w toalecie [źródło: WYWIADY, AK].

► DYNAMICZNIE ROSNĄCE WYKORZYSTANIE USŁUG E-ADMINISTRACJI

Obserwuje się dynamiczny wzrost wykorzystania usług e-administracji i możliwości załatwiania spraw urzędowych przez Internet. Dowodem na rekordowe zainteresowanie e-usługami jest popularność profilu zaufanego. Powstał on w 2011 r. Do 2016 r. w kraju korzystało z niego około 400 tys. osób, dziś ma go ponad 4,7 miliona Polaków. W samym 2019 r. profil zaufany założyło ponad 2 mln osób. W 2018 r. usługi przez Internet udostępniało użytkownikom 96,6% jednostek administracji publicznej, w administracji samorządowej wskaźnik ten wyniósł 96,9% (wzrost o 10,5 p. proc. od 2017 r.). W katalogu usług Miasta Bielska-Białej znajduje się 261 e-usług o różnym tzw. stopniu dojrzałości (czyli poziomie interaktywności i spersonalizowania). Spektakularnie rośnie liczba wpływających pism elektronicznych składanych przez mieszkańców. W 2014 r. było ich blisko 3 tys., w 2019 r. – ponad 10 tys.

Rys. III.1. Liczba pism skierowanych do urzędu w formie elektronicznej

Źródło: opracowanie Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, czerwiec 2020 r.

Urząd wdrożył rozwiązania informatyczne służące usprawnieniu komunikacji z mieszkańcami, które cieszą się sporym i wciąż rosnącym zainteresowaniem. Wśród nich warto wyróżnić:

- Zgłoszenia BB – <https://zgloszeniabb.pl/> – narzędzie umożliwiające zgłaszanie nieprawidłowości w przestrzeni miejskiej. W 2018 r. odebrano ogółem 4 160 zgłoszeń, a w 2019 r. – 9 201, czyli przeszło dwa razy więcej, w tym 3 344 z aplikacji mobilnej;
- Zapytaj prezydenta – <https://zapytajprezydentabb.pl/> – platforma internetowa do kontaktu mieszkańców bezpośrednio z Prezydentem Miasta Bielsko-Biała. W 2019 r. skierowano 437 zapytań;
- System Powiadamiania Mieszkańców – <https://bielsko-biala.pl/system-powiadamiania-mieszkanow> – system umożliwia przekazywanie drogą elektroniczną (przez sms, e-mail lub e-PUAP) ważnych komunikatów oraz powiadomień o różnego rodzaju wydarzeniach. W 2019 r. przekazano ogółem 20 612 powiadomień sms oraz 722 wiadomości e-mail.

W ocenie służb odpowiedzialnych za rozwój usług cyfrowych wyzwaniem jest zwiększenie zakresu e-usług o wysokim stopniu dojrzałości. Podobnie widzą tę kwestię mieszkańcy, którzy w trakcie spotkań wskazywali na zalety przenoszenia wielu usług i spraw urzędowych do Internetu oraz konieczność rozwoju tych możliwości [źródło: ROSM, SIWP, WYWIADY, ZDE2, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/ach-co-to-byl-za-rok-e-uslugowe-podsumowanie-2019>].

► WŁASNY ZESPÓŁ ODPOWIEDZIALNY ZA SYSTEM INFORMACJI PRZESTRZENNEJ

W strukturze urzędu działa Zespół ds. Analiz Przestrzennych. Zespół ten zajmuje się utrzymaniem i rozwojem serwisów z dziedziny GIS oraz analizami z dziedziny GIS (System Informacji Geograficznej - ang. Geographic Information System, GIS). Zespół realizuje szereg ważnych i potrzebnych zadań, m.in.: utrzymuje 50 autorskich webowych serwisów mapowych, 6 autorskich aplikacji desktopowych, zarządza około 20 licencjami różnego oprogramowania GIS (ArcGIS, Limon) [źródło: WYWIADY, ROSM]

3.2. Zdiagnozowane problemy

► ZACHOWAWCZY SYSTEM BUDOWY, MONITOROWANIA I AKTUALIZACJI POLITYK MIEJSKICH

Brakuje dokumentu, który opisywałby powiązanie polityk miejskich z instrumentami ich realizacji. Pewnym wyjściem naprzeciw tej potrzebie jest próba monitorowania realizacji strategii i programów w corocznych raportach o stanie miasta, w których opisywane są podjęte działania. Jest to jednak raczej spis działań niż badanie ich skuteczności, ewaluacja efektywności. Inną próbą podejścia do tego tematu były opracowywane co dwa lata raporty z monitoringu strategii rozwoju Bielska-Białej obowiązującej do 2020 r., w których zestawiano szereg wskaźników, nieopatrzonej jednak komentarzem wskazującym ryzyka ograniczające możliwość osiągnięcia celu kierunkowego. Brak systemowego mechanizmu ewaluacji i okresowej oceny polityk miejskich sprawia, iż trudno jest ocenić stopień realizacji zapisanych w różnych dokumentach celów oraz skuteczność prowadzonych polityk. Przykładem pozytywnego podejścia do tematu monitoringu i ewaluacji dokumentów jest Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich, dla którego opracowano w 2018 r. średniookresową ewaluację.

Zgodnie z logiką procesu zarządzania w pierwszym kroku powinny być opracowane dokumenty strategiczne, a następnie ich instrumentalizacja w postaci dokumentów operacyjnych. Praktyka pokazuje, że nie zawsze się to udaje. Wątpliwości budzi metodyka opracowania części dokumentów, a tym samym ich przydatność w codziennym procesie zarządczym. Niektóre dokumenty wymagają zasadniczej weryfikacji, jak np. Gminna Ewidencja Zabytków [źródło: WYWIADY, analiza dokumentów strategicznych].

► BRAK W WIĘKSZOŚCI POLITYK ROZWOJOWYCH PODEJŚCIA SCENARIUSZOWEGO

W obecnych czasach wydaje się zasadne poszukiwanie kilku scenariuszy rozwoju miasta, a nie zdawanie się na jedno, nawet najbardziej atrakcyjne rozwiązanie. Potwierdziła to pandemia COVID-19, w wyniku której stabilne podstawy rozwojowe wielu polskich miast stanęły pod znakiem zapytania. Dyskusja nad różnymi scenariuszami rozwoju gminy, to poza wszystkim świetna okazja do prowadzenia aktywnej edukacji społecznej, bez konieczności podejmowania decyzji odnośnie konkretnych rozwiązań. Takie podejście umożliwia ustalenie zasad, pryncypiów stanowiących podstawę rozwoju, tak by później możliwe było formułowanie w oparciu o te zasady rozwiązań szczegółowych. Obowiązujące dokumenty strategiczne w większości nie zawierają katalogu możliwych scenariuszy rozwoju (optymistyczny, pesymistyczny, wynikający z bieżących trendów). W aktualnej strategii rozwoju miasta wskazano co prawda dla każdego priorytetu scenariusz pożądanym i niepożądanym, jednak nie przypisano żadnych miar, które pozwoliłyby monitorować, który z tych scenariuszy jest realizowany, tak by móc aktywnie reagować na zaistniałą sytuację. W raportach monitoringowych nie odnosiło się do tej kwestii [źródło: analiza dokumentów strategicznych].

► NIEWYSTARCZAJĄCA WSPÓŁPRACA POZIOMA, SILOSOWA STRUKTURA URZĘDU

W gestii samorządów leży coraz więcej zadań, które wymagają współpracy międzywydziałowej, kooperacji różnych komórek. Nadmierna koncentracja Urzędu na współpracy pionowej (struktura silosowa) stanowi więc istotną barierę w skutecznym podejmowaniu tego typu wyzwań. Trudności w tym zakresie zdiagnozowane zostały zarówno przez kadrę kierowniczą, jak i „liniowych” pracowników Urzędu. Prawie połowa ankietowanych niekorzystnie oceniła przepływ informacji pomiędzy wydziałami, a jest to jeden z kluczowych warunków dobrej współpracy.

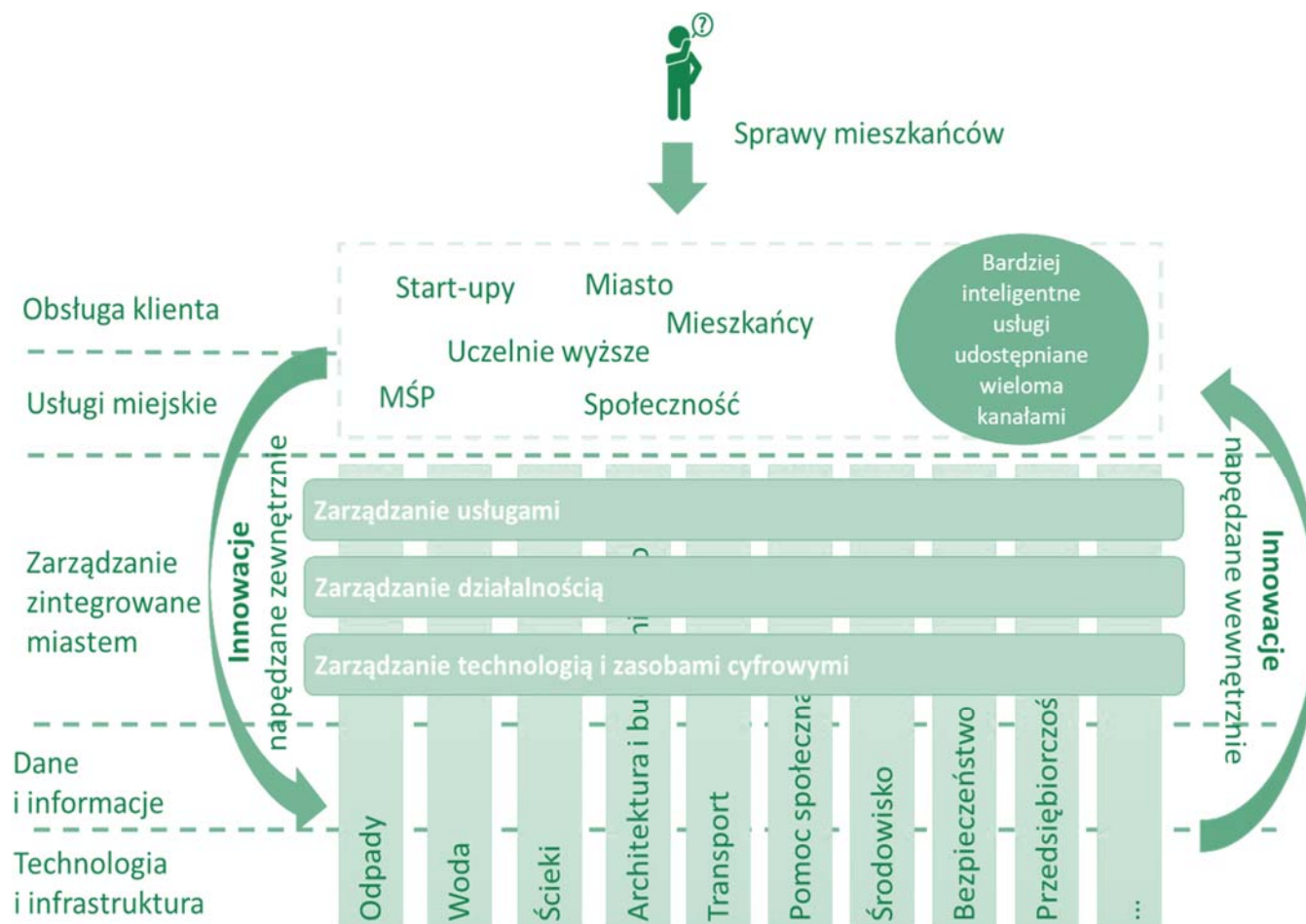
Kadra kierownicza dostrzega istotny problem związany z podejmowaniem zadań, które wykraczają poza kompetencje jednego wydziału. Jednostka wskazana jako wiodąca, często ma trudność w wyegzekwowaniu dobrej współpracy ze strony innych wydziałów (brak formalnej zależności), co oznacza nadmierne zaangażowanie i tak szczupłej kadry wydziału w realizację zadania. Zwrócono również uwagę, że procedura „zespołu zadaniowego”, która może mieć zastosowanie w takiej sytuacji, stosowana jest rzadko i nie spełnia swojej funkcji w praktyce. Funkcjonowanie Urzędu nie jest przystosowane do pracy w trybie wewnętrznego „projektu”. Kierujący zespołem zadaniowym w praktyce nie ma kompetencji „project menadżera” – ma obowiązki, nie ma uprawnień. Niezbędne jest więc wzmocnienie faktycznych kompetencji kierownika zespołu oraz realne zwolnienia delegowanych do pracy w zespole pracowników z części bieżących zadań. Aby te rozwiązania mogły w pełni funkcjonować w praktyce, konieczne są m. in. ułatwienia w zakresie bardziej elastycznego czasu pracy [źródło: AK 2018, WYWIADY].

► MODEL ZARZĄDZANIA NIEDOSTOSOWANY DO IDEI SMART CITY

Ze względu na wysoki stopień silosowości, poszczególne komórki organizacyjne czy spółki miejskie w niewielkim stopniu starają się zintegrować swoje działania. Duża część wydziałów samodzielnie zajmuje się gromadzeniem i przetwarzaniem danych oraz zapewnieniem niezbędnej technologii wspomagającej ten proces. Obserwowany jest brak lub niska interoperacyjność istniejących systemów i usług, co może wpływać na efektywność działania Urzędu Miejskiego, zarówno obecnie, jak i w przyszłości. Poszczególne jednostki w niewielkim stopniu współpracują ze sobą, nie widać też otwartości na innowacje. To wszystko ogranicza możliwość wprowadzania szybkich zmian, co podniosłoby zdolności miasta do podejmowania nowych wyzwań rozwojowych.

W przypadku modelu miasta inteligentnego (smart city) oczekuje się zintegrowanego modelu funkcjonowania. W modelu takim usługi miejskie koncentrują się wokół podnoszenia jakości życia mieszkańców. Zarządzanie usługami, bieżącą działalnością oraz technologią i zasobami cyfrowymi jest zintegrowane. Dzieje się tak przede wszystkim dzięki udostępnianiu danych miejskich z poszczególnych wydziałów i jednostek organizacyjnych, podnoszeniu świadomości i kompetencji pracowników Urzędu oraz stałemu budowaniu modeli współpracy pomiędzy jego komórkami, przy zaangażowaniu społeczności lokalnej oraz przedsiębiorców. W efekcie świadczenie usług miejskich jest usprawniane, a działanie miasta ciągle optymalizowane. Urząd ma możliwość szybkiego reagowania na zmieniające się uwarunkowania, a w oparciu o otwarte

dane miejskie podmioty zewnętrzne mogą budować usługi i produkty. Proces zarządczy koncentruje się na poszukiwaniu optymalnych rozwiązań zdefiniowanych problemów, dyskusowaniu możliwych ryzyk i podejmowaniu decyzji [źródło: WYWIADY, smart city].

Rys. III.2. Zintegrowany model zarządzania gminą zgodny z ideą smart city

Źródło: <http://smartcity-expert.eu/model-funkcjonowania-smart-city>

► SŁABA DOSTĘPNOŚĆ DO AKTUALNYCH DANYCH

O trafności podejmowanych kierunków działań decyduje w obecnych czasach dostępność danych oraz zdolność do ich szybkiego przetwarzania i analizowania. Aby skutecznie budować dobre polityki niezbędne są aktualne dane opisujące problemy do rozwiązania. Poszczególne jednostki systematycznie gromadzą dane niezbędne do ich bieżącej pracy, jednak wiele z tych informacji nie jest współdzielonych poprzez zautomatyzowane narzędzie informatyczne.

Istotnym elementem każdej polityki, programu jest dobra diagnoza. Jej opracowanie wymaga jednak systematycznie gromadzonych przez urząd lub inne jednostki mu podlegające danych. Przystępując do procesu formułowania wyzwań strategicznych (np. strategia, studium) miasto powinno być przygotowane do wykonania zestawu analiz lub szybkiego zestawienia danych.

W wielu obszarach w Bielsku-Białej jest to obecnie niemożliwe, szczególnie kiedy uzyskanie informacji warunkowane jest wykonaniem analiz przestrzennych. W efekcie może skutkować to ograniczeniem zakresu koniecznych do przeprowadzenia wnioskowania analiz, pośpiesznym pozyskiwaniem danych, co w efekcie może prowadzić do błędnych wniosków lub wzrostu kosztów opracowań.

Rys. III.3. Ideogram systemu informacyjnego

Źródło: Z. Ziobrowski (red.), E. Goras, J. Frąckowiak, J. Jeżak, K. Stysz, *Opracowanie metody wykorzystania informacji przestrzennej w procesie zarządzania jednostkami administracji publicznej na poziomie gminy i powiatu* [w:] *Opracowanie i wdrożenie metod oraz technologii zarządzania informacją przestrzenną (geoinformacją) w procesach decyzyjnych administracji publicznej*, Projekt celowy Nr 6T 12 2004/C/06295, Kraków 2007 r, s. 64

► BRAK SPÓJNEJ KONCEPCJI ROZWOJU SYSTEMU INFORMACJI PRZESTRZENNEJ, W TYM SYSTEMU MONITOROWANIA I OCENY POLITYK MIEJSKICH

Dostrzegalny jest brak spójnej koncepcji tworzenia całego systemu informacji przestrzennej w mieście. Obecnie system obejmuje pewne obszary aktywności miasta, jednak w wielu z nich wymaga pilnego uzupełnienia i integracji z zasobami jednostek oraz spółek miejskich. Systemowego zbierania i integracji wymagają dane dziedzinowe ważne z punktu widzenia wydawania decyzji czy planowania rozwoju miasta, jak również dane praktyczne niezbędne do bieżącego funkcjonowania Urzędu (np. zintegrowana baza kontrahentów).

Częściowo te zadania są już podejmowane, np. w 2018 r. opracowano i wdrożono aplikacje webowe w środowisku ArcGIS dla BZE, pochodzące z przedsiębiorstwa THERMA, czy też aplikacje STREFY ZALEWOWE RZGW pozwalające zwizualizować dane dotyczące zagrożeń powodziowych. Generalnie brakuje jednak systemu gromadzenia informacji i danych statystycznych w obszarze zjawisk społeczno-gospodarczych oraz monitorowania i oceny polityk publicznych oraz innych zjawisk rozwojowych.

Innym dostrzegalnym problemem jest brak procedur w zakresie metodyki tworzenia części danych dziedzinowych oraz ich bieżącej aktualizacji. Brakuje jednego systemu gromadzenia i przetwarzania danych oraz ich wizualizacji przestrzennej.

Zdaniem personelu kierowniczego duża część informacji (publicznej) udzielana jest przy dużym zaangażowaniu pracowników, w sytuacji gdy dane te mogłyby być otwarte dla mieszkańców. Choćby w odniesieniu do budżetu obywatelskiego. Część danych powinno być udostępnianych mieszkańcom, co poprawiłoby komunikację i wizerunek Urzędu oraz odciążałoby pracowników [źródło: WYWIADY].

► SŁABA INTEGRACJA DANYCH W RAMACH SYSTEMU INFORMACJI PRZESTRZENNEJ

Dostrzegalna jest słaba integracja danych w ramach Systemu Informacji Przestrzennej, co może wynikać m. in. z korzystania z różnych aplikacji przez miejskie jednostki. Biuro Rozwoju Miasta, główny konsument informacji o charakterze przestrzennym (wykorzystywanych przy tworzeniu planów rozwojowych miasta), a jednocześnie podmiot tworzący informacje o charakterze przestrzennym (informacje o zasadach zagospodarowania terenów), pracuje wykorzystując aplikacje MapInfo, podczas gdy główna jednostka tworząca i zarządzająca zasobami informacyjnymi SIP wykorzystuje aplikacje ArcGIS. Brak dostępu do wybranych baz i ograniczona wymiana cyfrowych informacji między wydziałami spowalnia pracę [WYWIADY].

► OGRANICZONE ANALIZY W ZAKRESIE JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

Szczególnym rodzajem aktywności Urzędu powinno być bieżące badanie jakości życia w mieście. Wynika to z ogólnoeuropejskich trendów, ale również stanowi realizację zapisów regulaminu organizacyjnego Urzędu. W dokumencie tym wskazano, że jednym z celów jest realizowanie zasady samorządności lokalnej ukierunkowanej na podnoszenie poziomu życia mieszkańców oraz na realizację i wspieranie działań na rzecz rozwoju miasta. Elementem takiej analizy jest badanie opinii publicznej i potrzeb mieszkańców przeprowadzone na zlecenie Urzędu przez Instytut Badań Samorządowych w 2019 r.

Zasadniczo brakuje jednak wypracowanej metodyki takiego badania, które powinno uwzględniać całe spektrum realizowanych polityk miejskich ukierunkowanych na podnoszenie jakości życia w mieście. Prowadzone cyklicznie badanie (nie rzadziej niż raz na 2-3 lata) mogłoby stanowić barometr odczuć mieszkańców (element mapowania subiektywnego), a uprzednio wypracowana spójna metodyka umożliwiałaby porównywalność wyników, co jest kluczowe dla poprawnego formułowania wniosków.

Systematyczne badania subiektywnych odczuć, uzupełniane o dane statystyczne obrazujące rzeczywisty wymiar różnych zjawisk wpływających na jakość życia w mieście, dawałyby rzetelną informację o efektach działania Urzędu, co pozwalałoby na odpowiednie ich korygowanie.

W 2018 r., przy współpracy z firmą ThinkIt Consulting Sp. z o.o., został opracowany „Raport z analizy stanu przygotowania Miasta Bielsko-Biała do wdrożenia normy ISO 37120 Zrównoważony Rozwój Społeczny – Wskaźniki usług miejskich i jakości życia”. Przyjęte podejście, z założenia interesujące i dające pewien ogląd poziomu zrównoważenia polityk miejskich, koncentruje się jednak na produkcji (certyfikacie), a nie na procesie zmiany sposobu zarządzania miastem, tak by promował idee rozwoju zrównoważonego i pozwalał monitorować

jakość życia i poziom realizacji usług miejskich. W efekcie obecnie brakuje takich danych oraz instrumentarium badawczego do ich systematycznego pozyskiwania [źródło: ROSM, WYWIADY].

► NIEADEKWATNE DO BIEŻĄCYCH POTRZEB I POJAWIAJĄCYCH SIĘ WYZWAŃ ZASOBY KADROWE URZĘDU

Zatrudnienie w Urzędzie Miejskim w Bielsku-Białej jest wysokie na tle miast z grupy porównawczej (Bielsko-Biała - 621 osób /brak danych o liczbie etatów/, Rybnik - 450,7 etatów, Nowy Sącz - 408,8 etatów, Częstochowa - brak danych).

Samorządy nie oferują wysokich wynagrodzeń. W 2017 r. mediana wynagrodzeń urzędnika samorządowego wyniosła w Polsce 3 227 zł brutto. Te uwarunkowania mają szczególne znaczenie w Bielsku-Białej, gdzie wysokość średnich wynagrodzeń w mieście wyróżnia się na tle kraju (Bielsko-Biała jest w grupie 10 powiatów o najwyższej sile nabywczej w Polsce). Urząd nie może więc liczyć na nabór wysokiej klasy specjalistów, dobrze opłacanych na rynku pracy („W konkursie [na stanowisko] jawne jest wynagrodzenie, specjalista nie przyjdzie za takie pieniądze”).

Z drugiej strony praca w Urzędzie oznacza stabilność zatrudnienia – to ważna zachęta dla części pracowników. Jednak nadmierna pewność miejsca pracy w ocenie rozmówców często skutkuje słabym zaangażowaniem oraz niską, w porównaniu z zatrudnieniem w sektorze biznesu, efektywnością pracy. W ocenie kadry zarządzającej zespół pracowników Urzędu jest zróżnicowany, zarówno pod względem kompetencji, jak i poziomu zaangażowania. Odczuwany jest jednak deficyt dobrze wykwalifikowanych pracowników, szczególnie wobec nowych wyzwań z jakimi mierzą się także samorządy. Konstatacja ta, w zestawieniu z wysokim poziomem zatrudnienia zmusza do gruntownej rewizji polityki kadrowej Urzędu [źródło: WYWIADY, WWA, ROSM oraz raporty o stanie miasta dla Częstochowy, Rybnika i Nowego Sącza].

► PROCEDURY OCENY RYZYKA NIEDOSTOSOWANE DO PRAKTYKI FUNKCJONOWANIA WYDZIAŁÓW

Barierą w pracy urzędników bywają niedostosowane lub nadmiarowe procedury. Często w tym obszarze wskazywane były procedury wynikające z systemów zarządzania jakością. O ile konieczność kontroli zarządczej i doskonalenia jakości zarządzania jest dla kadry kierowniczej jasna, o tyle opór i wątpliwości respondentów budzą niedostosowane do specyfiki funkcjonowania wydziałów narzędzia systemowe (np. w zakresie oceny ryzyk, mało funkcjonalne narzędzia informatyczne). Prowadzone są działania, aby tę sytuację zmienić, jednak podejmowane wysiłki wydają się być jeszcze mało efektywne. Istnieje zatem potrzeba wprowadzenia rozwiązań, które będą w sposób realny wspomagać zarządzanie jakością. Kwestia ta stanowi istotny problem dla naczelników wydziałów. Rozwiązania systemowe powinny objąć nie tylko Urząd, ale również jednostki miejskie – niezbędne jest integrowanie procesów zarządczych w mieście [źródło: WYWIADY].

► NEGATYWNY WIZERUNEK URZĘDNIKA WŚRÓD MIESZKAŃCÓW, NISKI POZIOM WZAJEMNEGO ZAUFANIA

Zawód „urzędnik” nie cieszy się społeczną estymą. Wyniki badania CBOS z 2019 r. wskazują, że jedynie 44% badanych darzy urzędników dużym społecznym uznaniem. Ranking otwiera strażak i pielęgniarka, wyżej od urzędnika plasują się m. in. takie zawody jak: nauczyciel, sprzedawca, policjant, rolnik czy szewc, zaś niżej: radny gminny, minister, ksiądz czy działacz partyjny.

Negatywy wizerunek urzędnika doskwiera pracownikom Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej. Mimo rosnących wskaźników zadowolenia z jakości obsługi, urzędnicy wciąż odczuwają niechętny stosunek mieszkańców – ich przekonanie o niekompetencji i niskiej produktywności Urzędu. Być może nie bez znaczenia w tej kwestii pozostaje również sceptyczny stosunek urzędników do mieszkańców. Z rozmów z pracownikami Urzędu przebija przekonanie o tym, że „ludzi interesuje tylko własne podwórko”, „niewiele osób interesuje się miastem, nie chcą wiedzieć z jakimi problemami się zmagamy”, „mieszkańcy wchodzą w nasze kompetencje”.

Aktywność i zaangażowanie mieszkańców biorących udział w konsultacjach świadczy jednak o tym, że zainteresowanie sprawami miasta jest spore i rośnie, choć oczywiście uczestnicy spotkań stanowią niewielki odsetek mieszkańców. Co ważne, z wypowiedzi obu stron płynie jasny przekaz, iż rozwój komunikacji i współpracy z mieszkańcami, budowanie wzajemnej otwartości i zrozumienia jest kluczowym wyzwaniem [źródło: WYWIADY, CBOS].

3.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► ZASADNOŚĆ WZMOCNIENIA WSPÓŁPRACY MIĘDZY GMINAMI AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF W ZARZĄDZANIU WSPÓLNYM OBSZAREM

Dla osiągnięcia wspólnego sukcesu wszystkich interesariuszy procesu zarządzania niezbędne jest przełamanie szablónowego sposobu rozumowania na jego temat i wzmocnienie kultury współpracy. Złożoność wyzwań, przed którymi stoją obecnie samorządy w Polsce wymaga otwartego spojrzenia na otoczenie i podjęcie wzajemnej współpracy oraz porzucenia myślenia o rozwoju w kategoriach partykularnego interesu każdej z gmin.

Również samorządy gmin Aglomeracji Bielskiej i BOF powinny dążyć do poprawy wzajemnych relacji i poszukiwania rozwiązań dających szansę wygranej dla wielu stron. Należy tworzyć inicjatywy rozwijające mocne, administracyjne powiązania w takich dziedzinach jak: planowanie przestrzenne, transport publiczny, turystyka, ochrona środowiska czy zarządzanie kryzysowe. Wykorzystując wzajemne doświadczenia samorządy powinny zmierzać w kierunku budowania komplementarności całego obszaru, poszukiwać i dzielić się funkcjami, a nie powielać je, co jest nieproduktywne, potęguje koszty i prowadzi do bezproduktywnej rywalizacji. Wskazane również byłoby wytypowanie wspólnych kierunków priorytetowych. Działania takie pozwolą na realizację projektów, które mają strategiczne i kluczowe znaczenie dla wszystkich uczestników obszaru funkcjonalnego.

Za pierwszy krok w celu urealnienia tego podejścia uznać można powstanie w dniu 28 października 2019 r. „Aglomeracji Beskidzkiej” – stowarzyszenia zrzeszającego 41 jednostek samorządu terytorialnego Subregionu Południowego Województwa Śląskiego. Zgodnie ze statutem Stowarzyszenia, obok priorytetowych działań związanych z kontynuacją Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT) i pozyskiwaniem innych środków zewnętrznych na wspólne przedsięwzięcia oraz reprezentowaniem wspólnych interesów samorządów subregionu na zewnątrz, Stowarzyszenie realizować będzie także działania promujące subregion czy zakładające ochronę dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym naciskiem na jego różnorodność i odmienność na tle województwa śląskiego. Idea powołania Stowarzyszenia zrodziła się głównie z potrzeby dostosowania się do założeń nowej, unijnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027, w której dla instrumentów takich jak zintegrowane i regionalne inwestycje terytorialne zakłada się wsparcie fakultatywne.

Oznacza to, że środki europejskie przyszłego budżetu Unii Europejskiej nie trafią do subregionu automatycznie, a ich pozyskanie zależne będzie od przygotowania gmin i powiatów do ich wykorzystania i skutecznych działań lokalnych władz samorządowych. Stąd jednomyślna decyzja wszystkich 41 samorządów subregionu o wzmocnieniu współpracy w zakresie pozyskiwania środków i przygotowania wspólnych przedsięwzięć już na etapie programowania przyszłej polityki spójności, bez oczekiwania na rozstrzygnięcia na poziomie europejskim i krajowym. Współpraca przybrała formę stowarzyszenia także ze względu na możliwość wyrażania potrzeb subregionu w stosunku do władz wojewódzkich czy krajowych jednym wspólnym głosem.

Zdaniem mieszkańców miasto powinno podjąć szerszą współpracę z sąsiadującymi gminami oraz Aglomeracją Górnośląską. Można byłoby wyprowadzić komunikację publiczną do tych gmin. Słabo rozwijane są też zdaniem mieszkańców kontakty ze Słowacją i Czechami [źródło: UMBB, ZDE2].

3.4. Analiza SWOT dla obszaru Zarządzanie

Silne strony (Strengths):

- dobre podstawy finansowe miasta,
- duży potencjał kadrowy,
- dostrzeżenie potrzeby zmian organizacyjnych,
- wzmocnione zasoby kadry kierowniczej,
- wdrożone systemy zarządzania jakością,
- wysoka ocena usług urzędu przez jego klientów,
- dynamicznie rosnące wykorzystanie usług e-administracji.

Szanse (Opportunities):

- wzrost aktywności UE w bezpośrednich relacjach z samorządami,
- przyjęcie przez rząd nowej polityki miejskiej,
- otwarcie zasobów danych cyfrowych przez państwo,
- otwarcie urzędu na nowe wyzwania w wyniku presji społecznej, zmiana paradygmatu działania

Słabe strony (Weaknesses):

- wciąż niewystarczająca współpraca z sąsiadującymi gminami,
- brak strategii ponadlokalnej określającej współpracę w obszarze funkcjonalnym miasta,
- zachowawczy system budowy, monitorowania i aktualizacji polityk miejskich,
- brak w większości polityk rozwojowych podejścia scenariuszowego,
- model zarządzania niedostosowany do idei smart city,
- struktura organizacyjna urzędu niedostosowana do potrzeb adaptacji do nowych zadań,
- nakładające się kompetencje wydziałów,
- słaby system wewnętrznej wymiany informacji,
- słaba dostępność do aktualnych danych,
- brak spójnej koncepcji rozwoju systemu informacji przestrzennej, w tym systemu monitorowania i oceny polityk miejskich,
- słaba integracja danych w ramach systemu informacji przestrzennej,
- ograniczone analizy w zakresie jakości życia mieszkańców, mimo wskazania tego obszaru jako celu działania urzędu,
- negatywny wizerunek urzędnika wśród mieszkańców, niski poziom wzajemnego zaufania,
- nieadekwatne do bieżących potrzeb i pojawiających się wyzwań zasoby kadrowe urzędu,
- procedury zarządzania ryzykiem niedostosowane do praktyki funkcjonowania wydziałów,
- trudności związane z wprowadzaniem zmian.

Zagrożenia (Threats):

- ograniczanie roli samorządu przez rząd,
- dynamiczne zmiany w prawie nakładające nowe zadania na samorząd,
- brak stabilności prawa,
- ograniczenie własnych zasobów finansowych Urzędu w wyniku dekonunktury wywołanej COVID-19,
- ograniczenie, w wyniku kryzysu finansowego, zdolności do pozyskiwania środków na modernizację urzędu (np. w zakresie systemów informatycznych),
- brak politycznej zgody na zwiększenie środków na finansowanie działalności urzędu, z uwagi na panującą recesję,
- coraz mniejsze zainteresowanie pracą w urzędzie, konieczność konkurencji na rynku o specjalistów, w sytuacji braku atrakcyjnych wynagrodzeń,
- zmniejszenie efektywności w pozyskaniu środków zewnętrznych ze względu na ograniczone zasoby kadrowe.

IV. Mobilność

W tym obszarze analizowano zagadnienia związane z optymalizowaniem przemieszczania się osób i towarów w przestrzeni miasta.

Przedmiotem analiz były rozwiązania służące zapewnieniu zrównoważonego systemu transportu, do i z miasta oraz na terenie miasta, a także stymulowaniu mobilności mieszkańców.

Próbowano ustalić na ile zapewniane są w mieście adekwatne rozwiązania dla różnych grup mieszkańców: pieszych (a wśród nich także osób z ograniczoną zdolnością do przemieszczania się), rowerzystów, osób korzystających z transportu zbiorowego czy kierowców samochodów.

Ważnym elementem analiz była ocena polityki transportowej miasta, w tym wpływu ruchu kołowego na funkcjonowanie poszczególnych części miasta oraz skuteczności oddziaływania wybranych instrumentów na nadmierną koncentrację ruchu.

W rozważaniach skupiono się również na silnym związku, jaki występuje między zjawiskiem suburbanizacji a sytuacją transportową miasta.

Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu strony wordclouds.com

4.1. Zdiagnozowane potencjały

► ZWARTOŚĆ MIASTA, DUŻA KONCENTRACJA MIESZKAŃCÓW W STREFIE CENTRALNEJ

Bielsko-Biała to miasto bardzo zwarte, z najodleglejszych zakątków do centrum miasta można dostać się przy braku korków w zaledwie 10 min. W centrum miasta, w odległości nieprzekraczającej odpowiednio: 1,5 km (północ), 3 km (południe), 4 km (zachód) oraz 1,5 km (wschód) od rynku Starego Miasta, występuje silna koncentracja ludności. Na wskazanym obszarze żyje blisko 50% mieszkańców miasta, przy czym zajmuje on jedynie 9,38% powierzchni miasta [źródło: WGJU].

► BARDZO GĘSTA SIĘĆ DROGOWA

Jak wynika z przeprowadzonych analiz dostępności, średnia odległość od miejsca zamieszkania do najbliższej drogi publicznej w Bielsku-Białej wyniosła w 2019 r. 26,76 m. To bardzo dobry wynik, oznaczający, że poprzez istniejącą infrastrukturę można dotrzeć niemal w bezpośrednie sąsiedztwo budynku mieszkalnego. Świadczenie usług publicznych czy komercyjnych (dojazd karetki, straży pożarnej, policji, służ odbierających śmieci, firm kurierskich itp.) może odbywać się przy zachowaniu wysokich standardów dostępności.

W 2018 r. wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na 100 km² powierzchni kształtował się na poziomie 408,48 i był najwyższy spośród analizowanych miast (Nowy Sącz – 378,28, Krosno – 297,73, Częstochowa – 255,69, Rybnik – 253,24, Jelenia Góra – 195,32) [źródło: ZDE1, MRL].

► BARDZO DOBRA DOSTĘPNOŚĆ DO PRZYSTANKÓW TRANSPORTU ZBIOROWEGO DUŻEJ GRUPY MIESZKAŃCÓW

W zakresie transportu zbiorowego, większość przewozów obsługuje Miejski Zakład Komunikacyjny w Bielsku-Białej (MZK). Zgodnie z raportem o stanie miasta na koniec 2019 r. MZK obsługiwał 432 przystanki. Najwięcej pasażerów w dzień roboczy korzysta z przystanków: „Hotel Prezydent kier. Mikuszowice” i „Hotel Prezydent kier. Dworzec”. Trzeci pod względem wymiany pasażerskiej jest przystanek „3 Maja Dworzec kier. Katowice”, zlokalizowany blisko dworca PKP i PKS. Z przystanków administrowanych przez MZK korzystają również pasażerowie 21 innych przewoźników.

Analiza dostępności wykazała, iż średnia odległość od punktu zamieszkania do najbliższego przystanku komunikacji publicznej wyniosła w 2019 r. 287,61 m. Oznacza to, że osoba dorosła poruszająca się ze średnią prędkością może dojść z miejsca zamieszkania do najbliższego przystanku w niecałe 3 minuty, co jest bardzo dobrym wynikiem. Nawet, gdy droga będzie wymagała pokonania wzniesienia, czy też poruszać się będą osoby starsze lub opiekun z dzieckiem i czas dojścia wydłuży się do poziomu około 5,5 minut, wciąż będzie to dobry wynik, co świadczy o prawidłowej sieci przystanków komunikacji publicznej w mieście. Zatem dostępność i jakość usług komunikacji publicznej warunkowana jest raczej częstotliwością

odjazdów autobusów z poszczególnych przystanków i czasem przejazdu [źródło: ROSM, WSKD 2018, ZDE1, PZRPTZ].

► WYPOŻYCZALNIA ROWERÓW MIEJSKICH

Ważnym elementem dla systemu transportowego miasta jest funkcjonująca wypożyczalnia rowerów miejskich (BBbike - System Bezobsługowych Wypożyczalni Rowerów w Bielsku-Białej), która została uruchomiona 1 października 2014 r. W pierwszej fazie działania na system składało się 12 stacji, a do dyspozycji użytkowników pozostawało 120 rowerów. Aktualnie jest to 24 stacji udostępniających 192 rowery. System cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców miasta i odwiedzających je turystów. W samym 2019 r. rowery wypożyczono niemal 40 tys. razy. Świadczy to o potencjale rozwoju tego podsystemu transportowego [źródło: SRE].

► MNIEJ PRZESTĘPSTW DROGOWYCH ORAZ KIERUJĄCYCH POJAZDAMI W STANIE NIETRZEŻWOŚCI

W porównaniu do roku 2013 wyraźnie, bo o blisko 20%, spadła liczba przestępstw drogowych w Bielsku-Białej, osiągając w 2018 r. wynik 1,49 przestępstwa na 1 000 mieszkańców. Średnia dla Polski wyniosła 1,72, a dla województwa 1,51. Wyniki Bielska-Białej były również lepsze od zanotowanych w porównywanych miastach: Częstochowie (1,6), Rybniku (1,6) i Nowym Sączu (1,54). Statystyki Komendy Miejskiej Policji w Bielsku-Białej potwierdzają, że w 2018 r. odnotowano najniższe w całym analizowanym okresie wartości liczby osób rannych (168) oraz ofiar śmiertelnych (9). Na przestrzeni 2013 i 2018 r. niemal dwukrotnie zmniejszyła się liczba osób kierujących pojazdami w stanie nietrzeźwości. W 2013 r. ich liczba wyniosła 738 i była najwyższa w całym omawianym okresie. Natomiast w 2018 r. w Bielsku-Białej zatrzymano 385 osób nietrzeźwych [źródło: MRL, Policja].

4.2. Zdiagnozowane problemy

► SŁABE SKOMUNIKOWANIE MIASTA Z AGLOMERACJĄ GÓRNOŚLĄSKĄ I GŁÓWNYMI MIASTAMI W JEGO OTOCZENIU

Droga krajowa nr 1 na odcinku z Bielska-Białej do Katowic nie posiada klasy drogi ekspresowej. Odcinek drogi ekspresowej S1 znajduje się tylko na terenie Bielska-Białej. Powiązanie z aglomeracją śląską jest bardzo uciążliwe ze względu na przekroczone natężenia krytycznego ruchu na poziomie przepustowości DK1.

Kolejowe połączenie Bielska-Białej z aglomeracją górnośląską nie zapewnia prawidłowych standardów obsługi pasażerów. Składa się na to niewystarczająca częstotliwość pociągów, niska prędkość komunikacyjna i stan techniczny taboru kolejowego. W rejonie dworca kolejowego w Bielsku-Białej brak jest centrum przesiadkowego, które integrowałoby linie komunikacji autobusowej z komunikacją kolejową. Linia kolejowa w kierunku północnym posiada bardzo niskie parametry techniczne [źródło: WYWIADY]

► WZROST RUCHU KOŁOWEGO W MIEŚCIE, A W EFEKCIE ZWIĘKSZENIE PRESJI NA ŚRODOWISKO NATURALNE

W mieście w latach 2013-2018 wystąpił dynamiczny, o blisko 26%, wzrost liczby zarejestrowanych samochodów osobowych (z poziomu 88,5 tys. w 2013 r. do blisko 111,5 tys. w 2018 r.). Większość pojazdów prywatnych napędzana jest benzyną (prawie 60%), jednak 40% zasilanych jest olejem napędowym, znacznie przyczyniając się do pogorszenia jakości środowiska.

Bielsko-Biała charakteryzuje się największym po Katowicach współczynnikiem powiązań funkcjonalnych w województwie śląskim. Obserwowany jest duży ruch generowany w mieście w relacji dom - praca. Istotny strumień ruchu samochodowego generowany jest z obszaru Żywiecczyny i zachodniej części powiatu bielskiego (Jaworze, Jasienica), głównych obszarów suburbanizacji. Skutkuje to wzrostem natężenia ruchu kołowego i kongestii w mieście.

Problem ten dostrzegają mieszkańcy, którzy w trakcie spotkań wskazywali na fakt, iż większość mieszkańców Bielska-Białej porusza się samochodami [źródło: WYWIADY, SRE, PZRPTZ, ZDE2].

► ZŁY STAN OBSŁUGI KOMUNIKACYJNEJ CENTRUM MIASTA

Mimo wschodniej obwodnicy miasta wciąż odczuwalne jest nadmierne obciążenie centrum, w którym obserwuje się największą kongestię, co wynika m. in. z lokalizacji w tej części miasta dużych obiektów handlowych i znacznej części usług, w tym w wyniku transformacji terenów przemysłowych w handlowo-usługowe (np. ul. Grażyńskiego, Podwale), ale też z lokalizacji głównych dworców PKP i PKS.

Obserwuje się gwałtowny spadek standardów w zakresie obsługi komunikacyjnej centrum miasta. W godzinach funkcjonowania centrum tworzą się kolejki pojazdów na ulicach wewnątrz centrum

i doprowadzających ruch do niego (ponad 2 tys. pojazdów w szczycie komunikacyjnym na godzinę). Jednocześnie występuje niedobór miejsc parkingowych w stosunku do skoncentrowanego programu usługowego w tej części miasta. Zatory samochodów osobowych, przy braku wydzielonych ciągów i pasów dla autobusów, uniemożliwiają prawidłowe kursowanie komunikacji zbiorowej.

Przyczyn tego stanu należy szukać w braku zhierarchizowania ulic prowadzących ruch kołowy. Przez ulice w centrum miasta przenoszony jest ruch tranzytowy. Zbyt mało jest wydzielonych ciągów pieszych, odizolowanych od ruchu kołowego. Występują niewielkie w stosunku do potrzeb obszary centrum miasta z ruchem uspokojonym [źródło: WYWIADY, SUIKZP, SRE, PZRPTZ, OCENA, ZDE2].

► ZŁY STAN INFRASTRUKTURY DROGOWEJ NA PERYFERIACH MIASTA

Zdaniem mieszkańców występuje duże zróżnicowanie stanu infrastruktury drogowej w mieście. Centrum miasta ma inną specyfikę niż dzielnice peryferyjne, gdzie drogi są w gorszym stanie, a często ich nie ma (drogi bite, niewyafaltowane). Wpływa to na jakość codziennego życia. Z wypowiedziami tymi korespondują zapisy SUIKZP dotyczące standardu usług komunikacji publicznej, zgodnie z którym w dzielnicach peryferyjnych, często z gęstą zabudową mieszkaniową, występują braki w wykształceniu prawidłowego układu ulicznego, przystosowanego do obsługi ruchu autobusowego.

W przeprowadzonym w 2019 r. badaniu opinii tylko 46% ankietowanych mieszkańców wskazało stan infrastruktury drogowej jako raczej dobry lub zdecydowanie dobry. Więcej niż 1/3 ankietowanych zwróciła uwagę, że jednym z najważniejszych zadań w obszarze drogownictwa jest poprawa stanu dróg lokalnych. W tym samym badaniu wskazano infrastrukturę drogową jako element świadczący o atrakcyjności miasta. Może to świadczyć o tym, że mieszkańcy doceniają połączenie miasta z układem drogowym kraju, jednocześnie dostrzegając słabość podstawowego układu drogowego [źródło: ZDE2, SUIKZP, IBS 2019].

► IZOLACJA WSCHODNIEJ I ZACHODNIEJ CZĘŚCI CENTRUM MIASTA Z POWODU INTENSYWNEGO RUCHU TRANZYTOWEGO

Ideą, która jak dotąd nie jest spełniona, jest zintegrowanie dwóch części centrum miasta. W części wschodniej centrum nastąpił bardzo szybki proces wymiany kubatury przemysłowej na obiekty usługowe i handlowe. W części zachodniej znajduje się zrewitalizowane Stare Miasto i zabytkowa zabudowa mieszkalno-usługowa. Obszary te przecina czteropasowa droga miejska, która biegnie na kierunku północ-południe i prowadzi ruch kołowy o charakterze lokalnym i międzydzielnicowym. Położenie tej drogi w sieci ulic miejskich sprawia, że jej przekrój wykorzystywany jest również dla obsługi ruchu tranzytowego w stosunku do śródmieścia i całego miasta. Natężenie ruchu utrzymuje się przez znaczną część dnia na poziomie maksymalnej przepustowości przekroju istniejącej jezdni. Dla poprawy warunków funkcjonowania centrum miasta i zwiększenia jego atrakcyjności konieczne jest uspokojenie ruchu kołowego, wyeliminowanie zbędnych, przelotowych relacji ruchowych, przystosowanie przekrojów ulicznych

do obsługi komunikacji zbiorowej i funkcji parkingowej. Zdaniem znacznej części mieszkańców, centrum miasta powinno być zamknięte dla transportu kołowego [źródło: OCENA, ZDE2]

► NARASTAJĄCE ZJAWISKO MIGRACJI MIESZKAŃCÓW POZA TEREN MIASTA ORAZ ROZPROSZENIE ZABUDOWY

Główną i zasadniczą przyczyną ubytku ludności miasta są procesy suburbanizacji. W ich efekcie miasto opuszczają całe, kilkuosobowe rodziny, tzn. rodzice w drugiej połowie wieku produkcyjnego mobilnego wraz z dziećmi, w głównej mierze w wieku do 9 lat. W latach 2013-2018 odnotowano stały odpływ mieszkańców miasta. W całym okresie przekraczał on wielkość napływu nowych mieszkańców i mieścił się w przedziale od 1,46 tys. do 1,88 tys. osób. Wśród mieszkańców największe ujemne saldo migracyjne odnotowano dla osób z grupy wiekowej 30-44 lat oraz do 19 lat. Odpływ mieszkańców w zdecydowanej mierze dotyczył osób relokujących się na przedmieścia.

W konsekwencji uszczupleniu ulega baza podatkowa miasta. W ślad za przeprowadzkami całych rodzin na obszary formalnie o charakterze wiejskim, następuje transfer kapitału niezbędnego do zakupu odpowiedniego zasobu mieszkaniowego. Miasto traci więc bardzo ważną, przedsiębiorczą i charakteryzującą się względnie wysokim poziomem siły nabywczej, grupę mieszkańców. Procesom tym towarzyszy zwiększająca się kongestia w mieście. Migracja mieszkańców poza granice miasta, skutkuje zatem utratą udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych, przy jednoczesnym rozciągnięciu linii transportowych i zwiększeniu kosztów obsługi komunikacyjnej.

Mieszkańcy dostrzegają problemy jakie wynikają z migracji. W trakcie spotkań zwracano uwagę na fakt, iż zjawisko suburbanizacji wzmaga problem korkowania się ulic oraz parkowania w mieście. Mieszkańcy wyprowadzają się poza miasto, ale wciąż przyjeżdżają do pracy, szkoły, teatru, kina itp. [źródło: GUS, WYWIADY, ZDE2].

► DUŻY UDZIAŁ WYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY POZA MIASTO

Według danych GUS za pracą wyjeżdża z Bielska-Białej 7,7 tys. osób. Do głównych kierunków wyjazdów do pracy mieszkańców (podatników) Bielska-Białej należały: Czechowice-Dziedzice (14,2%), Katowice (11,3%) oraz sąsiadująca z miastem gmina Jasienica (10,7%). Dość duży odsetek osób dojeżdżający do Katowic bez wątplenia wynika z korzystnego powiązania dwóch elementów, jakimi są: dobra dostępność do miasta wojewódzkiego z Bielska-Białej i jego pozycja w hierarchii osadniczej i administracyjnej województwa. Najwyższa rola Czechowic-Dziedzic wynika z kolei z obecności na terenie miasta dużych przedsiębiorstw przemysłu ciężkiego, jak np. wchodząca w skład Grupy Lotos rafineria oraz Kopalni Węgla Kamiennego Silesia. Wśród pozostałych kierunków wyjazdów do pracy mieszkańców Bielska-Białej zauważyć można umiarkowanie wysoką pozycją miast takich jak: Tychy (3,4%), Żywiec (3,0%), Skoczów (1,9%), Cieszyn (1,7%), Pszczyna (1,6%). Wśród terenów wiejskich na uwagę zasługują: Jaworze (4,1%), Kozy (3,5%), Bestwina (2,4%) i Buczkowice (2,4%).

W porównaniu struktury przestrzennej wyjazdów do pracy, w przypadku przyjazdów do pracy w Bielsku-Białej, widoczne było dużo większe względne rozproszenie analizowanego zjawiska i większa zwartość terytorialna obszaru, z którego przyjeżdżano do pracy w mieście [źródło: wywiady, MZD, GUS].

► WYSOKI UDZIAŁ OSÓB PRZYJEŹDZAJĄCYCH DO PRACY SPOZA MIASTA

Do miasta przyjeżdża średnio ponad 33 tys. osób. Przewaga przyjazdów nad wyjazdami jest znacząca, bo ponad czterokrotna. Z przeprowadzonych w 2015 r. badań kordonowych wynika, że największy udział ruchu odnotowano na kierunkach: Skoczów, Cieszyn, Ustroń, Wiśła, Jaworze, Jasienica (20,3%); Czechowice-Dziedzice, Pszczyna, Tychy, Katowice (16,7%); Kozy, Andrychów, Kalwaria, Wadowice (10,3%) oraz Szczyrk, Wiśła (8,2%).

Wśród kierunków przyjazdów do Bielska-Białej dominowały gminy powiatu bielskiego, jak również niektóre ośrodki miejskie znajdujące się w strefie oddziaływania miasta. Do tej grupy zaliczały się: Czechowice-Dziedzice (6,4%), Kęty (2,6%), Żywiec (2,3%). W porównaniu do struktury przestrzennej wyjazdów do pracy, w przypadku przyjazdów do pracy w Bielsku-Białej widoczne było dużo większe względne rozproszenie analizowanego zjawiska i większa zwartość terytorialna obszaru, z którego przyjeżdżano do pracy w mieście [źródło: WYWIADY, MZD, GUS].

► SPADAJĄCY POPYT NA USŁUGI PRZEWOZOWE KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ W DNI ROBOCZE

W ostatnich latach notowany jest spadek liczby przejazdów komunikacją miejską. W 2012 r. wyniósł on 12% w stosunku do roku 2009. W latach 2012-2018 także odnotowano spadek, choć już nie tak gwałtowny (na poziomie 3%). W 2012 r. pasażerowie odbyli ponad 27,2 milionów przejazdów. W ciągu przeciętnego dnia roboczego przewieziono około 93 tys. osób (soboty około 40 tys., a w niedziele i święta około 24 tys. podróżnych), w 2018 r. wartość ta spadła do poziomu 89,7 tys. podróżnych (soboty około 42,2 tys., a w niedziele i święta około 26,4 tys. podróżnych). Obserwuje się nieznaczne ale pozytywne sygnały zmian. Z usług MZK w 2018 r. skorzystało około 26,4 tys. pasażerów, co w porównaniu do 2017 r. stanowi wzrost o blisko 322 tys. osób, tj. 1,23%. Wzrost liczby przewiezionych pasażerów w 2019 r. do poziomu 26,5 mln z powodu epidemii COVID-19 niestety nie ma szans na kontynuację w 2020 r.

Linie komunikacyjne są zróżnicowane pod względem ich przebiegu, liczby przystanków komunikacyjnych i częstotliwości kursów. Czynniki te mają bezpośredni wpływ na liczbę pasażerów z nich korzystających. W 2018 r. dziesięć najbardziej wykorzystywanych linii miejskich przewiozło w dni robocze blisko 13 mln pasażerów, co stanowi 57% łącznej liczby pasażerów przewiezionych przez komunikację publiczną, tj. o 2% mniej niż w 2013 r. Spadło również wykorzystanie linii podmiejskich. O ile w 2013 r. na tych liniach w dni robocze przewieziono 3,48 mln pasażerów rocznie, o tyle w 2018 r. liczba ta spadała do 3,24 mln [źródło: MZD, PZRPTZ].

► NISKI UDZIAŁ KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ W PRZEWOZACH WEWNĄTRZMIEJSKICH ORAZ POMIĘDZY MIASTEM A GMINAMI SĄSIADUJĄCYMI

W 2018 r. najpopularniejszym środkiem transportu na terenie miasta był wciąż własny samochód (59,26% osób deklaruowało wykorzystanie tego środka transportu), przy blisko 23% udziału miejskiej komunikacji publicznej (autobusy). Szczególnie niski był udział kolei i roweru jako preferowanego środka lokomocji (odpowiednio 0,5% i 1,36%)². Według przeprowadzonej w 2020 r. wśród mieszkańców ankiety, aż 70% osób zadeklarowało, że do codziennych podróży wykorzystuje samochód osobowy. Jednocześnie odnotowano istotny przyrost nowo zarejestrowanych samochodów osobowych (wzrost o 16%, z poziomu 95 805 w roku 2015 do 111 163 w 2017 r.). Oznacza to de facto utrzymanie paradygmatu pierwszeństwa rozwoju komunikacji samochodowej względem innych środków transportu.

Odnutowano jednak również wzrost wykorzystania komunikacji publicznej, między innymi ze względu na pojawienie się pracowników z Ukrainy, którzy zatrudniani są w bielskich zakładach pracy i korzystają z transportu publicznego w dojazdach do pracy. Niektóre zakłady pracy finansują także pracownikom bilety miesięczne, co jest dodatkową zachętą do korzystania z transportu publicznego. Sytuację zasadniczo zmieniła pandemia COVID-19 i związane z nią obawy mieszkańców przed korzystaniem ze środków transportu publicznego.

Z ankiety przeprowadzonej w 2019 r. na potrzeby *Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla beskidzkiego związku powiatowo-gminnego* wynika, że najczęstszy cel podróży komunikacją publiczną to: szkoły lub uczelnie – 37% respondentów, praca – 21%, obiekty służby zdrowia – 19% oraz obiekty rozrywkowe – 18%.

Miasto ma potencjał by stać się zapleczem usługowym (kina, restauracje, teatr) dla piątki turystycznej Beskidów (Wisła, Brenna, Istebna, Szczyrk i Ustroń). Utrudnia to jednak brak komunikacji publicznej łączącej te ośrodki, szczególnie wieczorem i w nocy. Mieszkańcy zwracają uwagę, że jeśli do centrum miasta będzie można dojechać tylko samochodem, nie przybędzie klientów w restauracjach, klubach itp. Zdaniem mieszkańców, którzy korzystali z transportu publicznego w innych miastach, system obecnie funkcjonujący w Bielsku-Białej jest słaby. Pojawiały się opinie, że komunikacja miejska jest traktowana jako wsparcie dla osób najuboższych (forma pomocy socjalnej), stanowiąc jedynie uzupełnienie ruchu samochodowego. Z drugiej strony zwracano uwagę, że nie zadbano o edukację społeczeństwa w zakresie korzystania z transportu publicznego.

Jednocześnie w badaniu opinii przeprowadzonym w 2019 r., aż 63% ankietowanych mieszkańców oceniło jakość komunikacji publicznej jako raczej dobrą lub zdecydowanie dobrą [źródło: WYWIADY, MZD, PZRPTZBZ, ZDE2, IBS 2019].

² Dane pochodzą z Modelu Ruchu dla Miasta Bielsko-Biała z 2015 r. Z informacji uzyskanych od MZD przedstawione dane nie uległy zasadniczej zmianie od 2015 r.

► NIEDOSTOSOWANA DO POTRZEB MIESZKAŃCÓW SIATKA POŁĄCZEŃ W RAMACH KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ

Zmiany demograficzne, większe oczekiwania użytkowników, przemieszczanie się mieszkańców w ramach aglomeracji wymagają optymalizacji siatki linii komunikacyjnych transportu zbiorowego (44 linie, ponad 100 pojazdów w ruchu), tak aby w większym stopniu odpowiadały potrzebom użytkowników miasta. Tylko w 2018 r. zrealizowano wnioski dotyczące zmian w rozkładach jazdy 18 linii komunikacyjnych i skorygowano trasę przejazdu 1 linii (nr 6).

Mimo to mieszkańcy nadal zgłaszają liczne zastrzeżenia co do sposobu funkcjonowania komunikacji miejskiej. Podczas spotkań oraz w badaniach ankietowych zwracali oni uwagę na słabe skomunikowanie peryferyjnych dzielnic Bielska-Białej z centrum, szczególnie wieczorami i w dni wolne od pracy (autobusy kursują zbyt rzadko, a poruszanie się publiczną komunikacją często wiąże się z przesiadkami oraz długim czasem oczekiwania na następnego autobusu). Podnoszono również kwestię ograniczonej oferty autobusów nocnych, które są ważne dla ożywienia centrum miasta. Rodzice dzieci w wieku szkolnym wskazywali na słabą korelację rozkładów jazdy z godzinami rozpoczynania się zajęć w szkołach oraz wysokie ich zdaniem ceny biletów dla dzieci i młodzieży [źródło: WYWIADY, ROSM 2018, ZDE2, BAR 2020].

► MAŁA KONKURENCYJNOŚĆ KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ W STOSUNKU DO SAMOCHODU

Wysoki udział wykorzystania samochodu w przemieszczaniu się po mieście należy łączyć z małą konkurencyjnością komunikacji publicznej względem tego środka transportu. W literaturze wskazuje się kilka czynników decydujących o powszechności wykorzystania transportu publicznego. Należą do nich: bezpośredniość połączeń, duża częstotliwość kursowania tramwajów/ autobusów, dostępność do infrastruktury komunikacyjnej, dobra informacja, niski koszt, punktualność oraz wygoda.

W Bielsku-Białej z roku na rok spada ocena częstotliwości kursowania autobusów, jak również ocena kosztu komunikacji publicznej (por. wyżej). Jednocześnie, w ocenie respondentów badań marketingowych, autobus komunikacji miejskiej staje się coraz szybszym środkiem transportu. Wpływ na taką opinię ma przede wszystkim zwiększające się zatłoczenie dróg. O ile w 2008 r. komunikację zbiorową za wolniejszą uznało 79,88% ankietowanych, o tyle dwa lata później odsetek ten zmalał o blisko 10% (70,30%). W tym kontekście mocną stroną Bielska-Białej jest bardzo dobra dostępność do przystanków transportu zbiorowego dużej grupy mieszkańców.

Jest zatem pole do działania w zakresie zwiększania atrakcyjności komunikacji publicznej. Działania w tym kierunku są już podejmowane – sukcesywnie wymieniany jest tabor, rozpatrywane są wnioski mieszkańców dotyczące zmian w rozkładach jazdy. Zważywszy głosy mieszkańców, konieczne są jednak dalsze działania na rzecz optymalizacji siatki połączeń, tak aby stanowiły one realną alternatywę dla dynamicznie rozwijającego się transportu samochodowego [źródło: MZD, PZRPTZ, wywiady, ROSM 2018, ZDE2, BAR 2020].

► NIEFUNKCJONALNA SIĘĆ DRÓG ROWEROWYCH

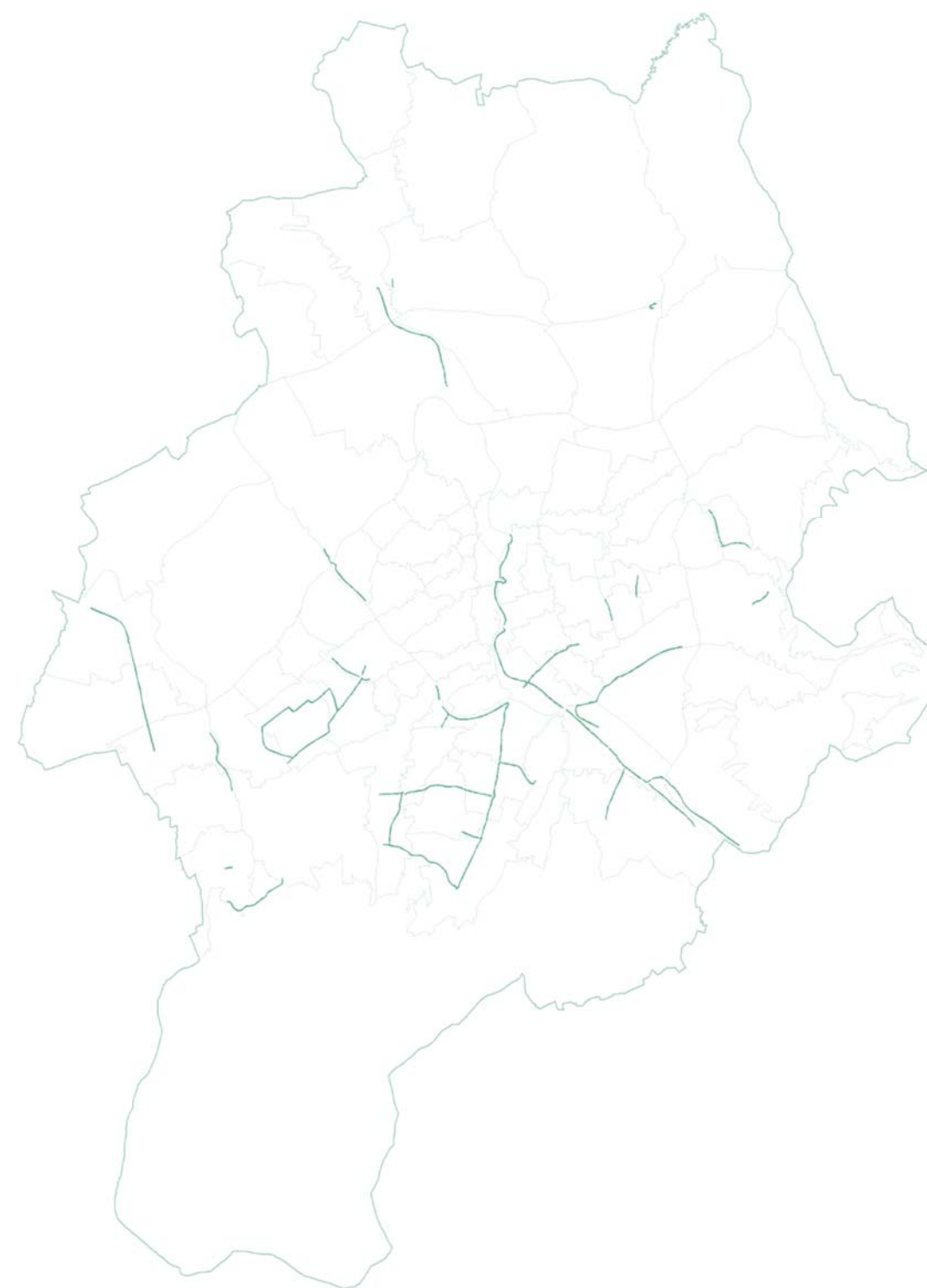
Istniejąca sieć rowerowa z roku na rok powiększa się o kolejne odcinki i na koniec 2018 r. wynosiła 34 km. Aktualnie w obrębie granic miasta Bielsko-Biała wyznaczonych jest już około 36,2 km dróg rowerowych, ciągów pieszo-rowerowych oraz pasów rowerowych. Większość z odcinków - ponad 27 km - stanowią drogi rowerowe, pozostałe 8 km stanowią ciągi pieszo-rowerowe. Rozwijane są także specjalizowane trasy rowerowe (Downhill).

Spośród miast porównywanych z Bielskiem-Białą zdecydowanie najbardziej rozbudowaną sieć rowerową mają Częstochowa (76 km) oraz Jelenia Góra (44 km). Stosunkowo krótką siecią dróg rowerowych dysponują: Rybnik (25 km), Krosno (21 km) i Nowy Sącz (16 km). W latach 2014-2018 wskaźnik długości ścieżek rowerowych w Bielsku-Białej (w km przypadających na 10 tys. km²) wzrósł o blisko 30% (z poziomu 2 088,0 do 2 706,6). Zbliżony poziom tego wskaźnika w 2018 r. odnotowano w Nowym Sączu (2 709,3), a zdecydowanie wyższe wartości w Jeleniej Górze (3 982,8), Krośnie (4 873,6) i Częstochowie (4 739,8). Jedynie w Rybniku wartość ta była niższa (w 2018 r. 1 671,6).

Infrastruktura rowerowa w Bielsku-Białej nie tworzy spójnego systemu, ze względu na brak jej ciągłości. Wynika to m.in. z braku wolnych korytarzy, które pozwoliłyby na łatwe poprowadzenie dróg i ścieżek rowerowych. Znaczenie może mieć również brak dedykowanego dokumentu strategicznego w zakresie budowy dróg rowerowych, w którym zdecydowano by o priorytetach i kierunku rozwoju tej sieci w mieście.

Niefunkcjonalna sieć rowerowa, ograniczona infrastruktura towarzysząca (parkingi rowerowe), a także, w mniejszym stopniu, ukształtowanie terenu (duża różnica wzniesień) i klimat stanowią zapewne główne przyczyny niewielkiego odsetka codziennych użytkowników tego systemu transportu.

Problem słabej infrastruktury rowerowej silnie wybrzmiał podczas konsultacji społecznych, szczególnie na peryferiach miasta, choć pojawiał się na każdym ze spotkań konsultacyjnych, a także w badaniu ankietowym z rodzicami. Mieszkańcy zwracali uwagę, iż istniejące ścieżki nie umożliwiają swobodnego dotarcia z jednej dzielnicy do drugiej, ponieważ nie są połączone. Dopiero spójna sieć ścieżek umożliwi sprawne i bezpieczne przemieszczanie się po mieście na rowerze, a tym samym traktowanie roweru jako rzeczywistej alternatywy dla samochodu w codziennych podróżach. W badaniu opinii przeprowadzonym w 2019 r. 37,24% ankietowanych mieszkańców wskazało zwiększenie liczby ścieżek rowerowych jako jedno z najistotniejszych działań w obszarze drogownictwa i komunikacji miejskiej [źródło: WYWIADY, MZD, GUS, MRL, IBS 2019, BAR 2020].

Rys. IV.1 Istniejąca sieć dróg rowerowych

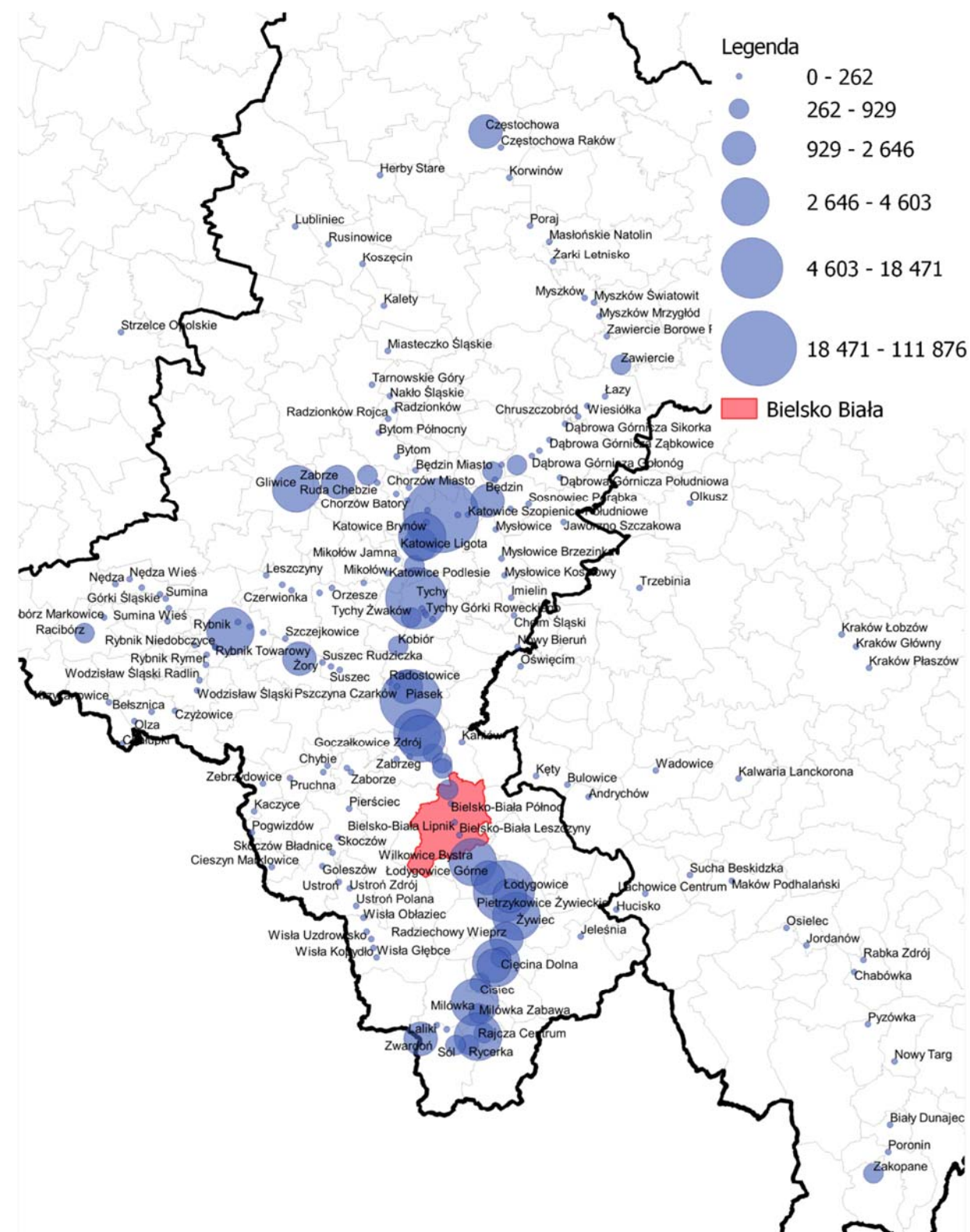
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej

► SŁABE WYKORZYSTANIE KOLEI PRZEZ MIESZKAŃCÓW

Zgodnie z danymi pochodzącymi z Modelu Ruchu dla Miasta Bielsko-Biała z 2015 r., udział przemieszczeń z wykorzystaniem kolei nie przekracza 0,5%. Liczba sprzedanych biletów miesięcznych na przejazdy kolejowe nie przekracza 500, wyraźnie zmniejszając się w okresie wakacyjnym (240-252 sprzedane bilety). Na stacji Bielsko-Biała Główna w ciągu roku sprzedano blisko 224 tys. biletów do różnych destynacji krajowych, z czego blisko 50% to bilety sprzedane do stacji Katowice Główna. Duży odsetek stanowią również bilety do miast Aglomeracji Śląskiej, co świadczy o wykorzystywaniu tego środka transportu przede wszystkim w dojazdach do miejsc pracy. Liczba sprzedanych biletów jednorazowych utrzymuje się poza sezonem turystycznym na poziomie między 20 a 26 tys., przekraczając okresowo od maja do sierpnia poziom 27 tys.

Ograniczona możliwości wykorzystania istniejących linii kolejowych na terenie miasta wynika m. in. z niskiej prędkości przewozowej kolei, która nie tworzy realnej alternatywy dla samochodu. Obecnie regularny ruch odbywa się jedynie na linii 139. Brak jest połączeń na linii wschód-zachód (zawieszona linia 190 łącząca miasto z Cieszynem). Linia 117 w kierunku na Kalwarię Zebrzydowską, by konkurować z transportem samochodowym, wymaga gruntownej modernizacji.

Zdaniem mieszkańców istnieje konieczność odtworzenia linii kolejowej do Cieszyna. Zwracano również uwagę, że uzyskanie szybszego połączenia między Katowicami a Bielskiem-Białą mogłoby zwiększyć zainteresowanie koleją wśród mieszkańców [źródło: WYWIADY, PKP, ZDE2, MRBB.].

Rys. IV.2 Kierunki wyjazdów osób które zakupiły bilety na stacji PKP Bielsko-Biała
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Kolei Śląskich

► BRAK POWIĄZANIA RÓŻNYCH SYSTEMÓW KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ

Brak jest systemu wiążącego różne środki komunikacji publicznej. W Bielsku-Białej nie funkcjonują typowe systemy park&ride uwzględniające wzajemne honorowanie biletów parkingowych oraz biletów komunikacji miejskiej/ kolejowej. Funkcję parkingu park&ride może spełniać bezpłatny parking przy ul. Władysława Broniewskiego/ ul. PCK, który daje możliwość przesiadki na pociągi regionalne (Koleje Śląskie). Strefy kiss&ride są wydzielone jedynie na kilku prywatnych parkingach znajdujących się przy galeriach handlowych (np. Galeria Sfera). Miasto nie posiada również zorganizowanych parkingów dla rowerów znajdujących się przy ważnych węzłach komunikacyjnych. Rolę parkingów integrujących różne systemy transportowe potencjalnie mogłyby pełnić: płatny parking MZD znajdujący się przy ul. Warszawskiej, a jednocześnie przy stacji PKP Bielsko-Biała Główna oraz przystanku komunikacji MZK „Warszawska Dworzec”, a także bezpłatny parking MZD, znajdujący się przy ulicy Władysława Broniewskiego/ ul. PCK, a jednocześnie usytuowany przy przystanku kolejowym Bielsko-Biała Lipnik oraz przystanku komunikacji MZK „PCK Trasa W-Z”.

W trakcie spotkań mieszkańcy przedstawiali przykłady systemów park&ride działających za granicą, gdzie istnieje możliwość zmiany środka transportu i pokonania ostatnich 5-7 km do punktu docelowego na rowerze. Wskazywano, że zgodnie z istniejącymi badaniami jest to maksymalna odległość do przebycia dla rowerzysty. Warunkiem skuteczności są jednak punkty przesiadkowe i siatka ścieżek pieszo-rowerowych. Dostrzeżono również problem integracji dworca PKS z dworcem PKP [źródło: WYWIADY, MZD, ZDE2].

► NIERÓWNOMIERNIE OBCIĄŻENIE ISTNIEJĄCEGO SYSTEMU PARKOWANIA

W mieście występują obszary o wysokim niedoborze miejsc parkingowych. W przeprowadzonym w 2017 r. badaniu stanu bieżącej akumulacji pojazdów (stopnia wypełnienia samochodami) na ulicach centrum miasta ustalono, że w granicach obszaru funkcjonującej Strefy Płatnego Parkowania (SPP), w strefie I na 527 miejsc postojowych w godzinach między 8:30 a 10:30 zajętych było ponad 90% miejsc, w godzinach od 11:00 do 12:30 ponad 96%, a w godzinach między 14:00 a 14:30 ponad 97%. Uwzględniając samochody zaparkowane nieprawidłowo, stopień akumulacji wyniósł odpowiednio: 95%, 113% i 107%. W strefie II na 537 miejsc postojowych w godzinach między 8:30 a 10:30 zajętych było ponad 88% miejsc, w godzinach od 11:00 do 12:30 ponad 97%, a w godzinach między 14:00 a 14:30 100%. Uwzględniając samochody zaparkowane nieprawidłowo, stopień akumulacji wyniósł odpowiednio: 93%, 118% i 111%.

W związku z powyższym istnieje konieczność uszczelnienia i rozszerzenia istniejącej strefy parkowania w centrum miasta o obszar wielkości co najmniej istniejącej strefy. Potrzebę uszczelnienia systemu parkowania potwierdzają również raporty Straży Miejskiej, wskazujące na liczne zgłoszenia w zakresie nieprawidłowo parkujących pojazdów. W 2017 r. założono 1 507 urządzeń blokujących koła pojazdów, rok później już 1 593.

W badaniu opinii przeprowadzonym w 2019 r. blisko 45% ankietowanych wskazało, że najistotniejszym działaniem w zakresie drogownictwa i komunikacji publicznej jest stworzenie nowych miejsc parkingowych w centrum miasta. Potwierdza to silny popyt na taką przestrzeń.

Na kolejną kwestię związaną z parkowaniem zwrócili uwagę mieszkańcy. Na spotkaniach konsultacyjnych wskazywano, że w dzielnicach, w których rozpoczynają się szlaki turystyczne rozwijana jest sieć tras zjazdowych dla rowerzystów. W efekcie korzystający z tych tras często parkują w miejscach do tego nieprzeznaczonych, utrudniając codzienne życie mieszkańcom [źródło: WYWIADY, Policja, MRL, ZDE2, IBS 2019]

► WCIAŻ NIEZADAWAJĄCY POZIOM BEZPIECZEŃSTWA NA DROGACH, KONIECZNOŚĆ USPOKOJENIA RUCHU

Mimo funkcjonującej obwodnicy, wciąż znacząca część ruchu kieruje się przez historyczne centrum miasta. Duże natężenie ruchu sprzyja kolizjom i wypadkom z udziałem pieszych.

W 2018 r. odnotowano w mieście, według danych GUS, 88 wypadków drogowych, w wyniku których 96 osób zostało rannych, a 5 poniosło śmierć. W innych analizowanych miastach liczba wypadków była zdecydowanie wyższa (Częstochowa - 327, Nowy Sącz - 186) lub zdecydowanie niższa (Rybnik - 54, Jelenia Góra - 21, Krosno - 18). W 2018 r. Straż Miejska odnotowała blisko 4 766 wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji, podobnie jak rok wcześniej.

Według raportu Komendy Miejskiej Policji w latach 2014-2018 nastąpił spadek liczby wypadków drogowych oraz liczby rannych i zabitych, przy jednoczesnym wzroście (o 26%) liczby kolizji drogowych. W strukturze zdarzeń dominuje niezachowanie odległości między pojazdami (24,7%) oraz nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu (15,76%). Piesi przyczyniali się do powstania wypadków głównie z powodu nieostrożnego wejścia na jezdnię przed jadący pojazd. W analizowanym okresie odnotowano również znaczący spadek liczby przestępstw drogowych (w 2019 r. było ich 302, tj. o blisko 20% mniej niż w 2013 r.).

Problem niskiego poziomu bezpieczeństwa na drogach dostrzegają także mieszkańcy. Na spotkaniach i w ankietach wskazywano, że wciąż duża część dróg na obrzeżach miasta nie posiada chodników, brakuje progów zwalniających na drogach, a przejścia dla pieszych nie są odpowiednio doświetlone. Zwracano także uwagę na wąskie, a przez to niebezpieczne dla pieszych drogi. Spośród potencjalnych zagrożeń, mieszkańcy Bielska-Białej najbardziej obawiają się o swoje bezpieczeństwo właśnie w kontekście zdarzeń drogowych (34,23% wskazań) [źródło: GUS, Policja, wywiady, ZDE2, BAR 2020, AB 2020].

► MAŁE ZNACZENIE RUCHU PIESZEGO W MIEŚCIE

W przestrzeni miasta stosunkowo małą rolę przypisuje się ruchowi pieszemu, choć zgodnie z przeprowadzonym w 2020 r. badaniem, ponad 30% ankietowanych mieszkańców wskazało, że codziennie dociera do wybranych celów pieszo, a 20% kilka razy w tygodniu.

W dokumentach strategicznych wskazuje się problem niedostatecznej liczby i wielkości wydzielonych ciągów pieszych w centrum i w okolicach miejsc rekreacyjnych. Brak również

dedykowanego programu rozwoju systemu transportu pieszego czy też standardów w zakresie budowy ciągów pieszych.

Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazywali, że daje się mocno odczuć, iż miasto jest przeciętane arteriami komunikacyjnymi, umożliwiającymi ruch samochodowy w każdym kierunku. Priorytetem jest prywatny ruch samochodowy, wobec czego centrum miasta jest nieprzyjazne pieszym [źródło: SRE, OCENA, ZDE2].

► WYSOKI UDZIAŁ ŹRÓDŁA EMISJI ZANIECZYSZCZEŃ KOMUNIKACYJNYCH DO POWIETRZA

Emisja ze źródeł liniowych (transportowych) w 2015 r. w Bielsku-Białej stanowiła 28,1% całości w odniesieniu do zawieszonego pyłu PM 10 oraz 9,2% całości w odniesieniu do pyłu zawieszonego PM 2,5. Jest to największy po sektorze komunalno-bytowym udział źródła emisji zanieczyszczeń do powietrza. W 2018 r. transport był odpowiedzialny za emisję: 1 444 kg/rok SO_x, 755 168 kg/rok NO_x, 50 100 kg/rok PM10, 39 297 PM2,5 kg/rok oraz 0,7 kg/rok B(a)P.

Jednocześnie obserwuje się znikomy udział samochodów zeroemisyjnych. Obecnie brak pojazdów elektrycznych obsługujących publiczny transport zbiorowy oraz brak stacji ładowania przeznaczonych dla pojazdów publicznej komunikacji zbiorowej. Mały jest też udział zeroemisyjnych prywatnych samochodów osobowych. Jedną z przyczyn może być niewystarczająca liczba ogólnodostępnych stacji ładowania na terenie miasta, która utrudnia korzystanie z tego typu pojazdów. Brak również odpowiedniego miejsca przeznaczonego do bezpiecznego ładowania samochodów elektrycznych [źródło: ROJPWS, SRE].

► NEGATYWNY WPŁYW TRANSPORTU NA JAKOŚĆ KLIMATU AKUSTYCZNEGO MIASTA

Najbardziej uciążliwym i odczuwalnym dla mieszkańców miasta hałasem jest hałas drogowy, obejmujący swoim oddziaływaniem rejon wszystkich głównych arterii komunikacyjnych i powodujący największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu w środowisku.

Największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu (zakres naruszeń: do 10 dB oraz do 15 dB) występuje na terenach sąsiadujących z drogą krajową nr 52 (ul. Krakowska, ul. Żywiecka), drogą wojewódzką nr 940 (ul. Lwowska, ul. Niepodległości) oraz drogą wojewódzką nr 942 (ul. Cieszyńska, ul. Bystrzańska, ul. Międzyrzecka). W sąsiedztwie pozostałych ulic przekroczenia wartości dopuszczalnych hałasu w środowisku są znacznie mniejsze i mieszczą się w zakresie do 5 dB, bądź też nie występują wcale.

W obrębie miasta, na zidentyfikowanych obszarach podlegających ochronie akustycznej, na hałas wynikający z ruchu drogowego o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną narażonych jest: 6 952 osób, co stanowi około 4,0% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_{DWN}, 6 178 osób, co stanowi około 3,6% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_N. Na terenie Bielska-Białej największy udział w zakresie oddziaływania akustycznego ma ruch tranzytowy, charakteryzujący się dużym natężeniem pojazdów ciężkich. Dzięki przejęciu ciężarowego ruchu

tranzytowego w kierunkach N-S oraz częściowo W-E poprzez obwodnice Bielska-Białej (S1 i S52), klimat akustyczny w centrum miasta kształtowany jest głównie przez lokalny ruch pojazdów.

Porównując wyniki analiz hałasu drogowego zauważa się, iż na przestrzeni 5 lat (2012-2017) zdecydowanie zmniejszyła się liczba osób i lokali narażonych na oddziaływanie hałasu ocenianego wskaźnikiem L_{DWN} w zakresie od 55 do 75 dB oraz hałasu ocenianego wskaźnikiem L_N w zakresie od 50 do 70 dB. Niemniej, w porównaniu do okresu sprzed 5 lat, wzrosła liczba lokali oraz osób narażonych na oddziaływanie najwyższych zasięgów hałasu przekraczających 75 dB w porze dnia oraz 70 dB w porze nocy [źródło: ROJPWS, MAM, SRE].

► INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA NIEWYSTARCZAJĄCO PRZYGOTOWANA NA PROGNOZOWANY WZROST LICZBY OSÓB Z OGRANICZENIAMI W PORUSZANIU SIĘ

W Bielsku-Białej działa rozwinięty system nieodpłatnego dowozu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży do placówek oświatowych. W dni nauki szkolnej przewożonych jest około 250 osób dziennie, co daje rocznie około 198 tys. wozokilometrów.

Struktura demograficzna miasta i wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wskazują, że w kolejnych latach rośnie będzie liczba osób o ograniczonych zdolnościach w poruszaniu się, w tym osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie infrastruktura przystankowa nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i wymaga w tym zakresie modernizacji [źródło: MZD, PZRPTZ, SRE].

► WYSTĘPOWANIE LICZNYCH UTRUDNIEŃ KOMUNIKACYJNYCH DLA OSÓB ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI W ZAKRESIE DOSTĘPNOŚCI

Z uwagi na bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu na obszarze miasta, liczne ciekłe przecinające miasto, a także szerokie arterie komunikacyjne, a jednocześnie w wielu miejscach brak chodników lub chodniki w złym stanie technicznym, występują liczne utrudnienia w przemieszczaniu się dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów i rodziców z dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi. Jednocześnie brak jest audytu barier przestrzennych i architektonicznych na terenie miasta, który pozwoliłby ocenić skalę zjawiska i wskazać na kluczowe inwestycje, które poprawiłyby dostępność obiektów i terenów ważnych z uwagi na codzienne ich użytkowanie przez mieszkańców [źródło: wywiady, ZDE2, BAR 2020].

4.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► ZASADNOŚĆ POWSTANIA ZINTEGROWANEGO SYSTEMU TRANSPORTU PUBLICZNEGO NA OBSZARZE AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF

Bielsko-Biała leży na skrzyżowaniu międzynarodowych kanałów transportowych E75 oraz E462. Jest również ważnym węzłem drogowym na południu województwa śląskiego. Przez miasto przebiegają m. in.: droga krajowa DK1 (na odcinku Bielsko-Biała – Cieszyn: jako droga ekspresowa S52), droga ekspresowa S1, droga krajowa S52, a także drogi wojewódzkie nr 940 oraz nr 942. W podobnej odległości jak Warszawa (350 km) oddalone są od Bielska-Białej stolice innych krajów Europy Środkowej, jak chociażby Bratysława (320 km), Wiedeń (350 km), Budapeszt (370 km) czy Praga (420 km).

Bielsko-Biała stanowi naturalne centrum komunikacyjne dla całego obszaru Aglomeracji Bielskiej oraz BOF. To tu zbiegają się wszystkie połączenia komunikacyjne publicznego transportu zbiorowego. Pomimo stosunkowo gęstej sieci infrastruktury drogowej i kolejowej oraz dobrej dostępności komunikacyjnej do głównego ośrodka, jakim jest Bielsko-Biała, odczuwalny jest brak zintegrowanego systemu transportu, w tym: zarządzania ruchem drogowym, kolejowym i publicznym transportem drogowym, brak udziału rozwiązań typu P+R, B+R oraz udziału transportu rowerowego, brak zintegrowanych biletów aglomeracyjnych. Transport pasażerski oparty jest w dużej mierze o indywidualny transport samochodowy, co powoduje rosnące koszty obciążające istniejący system komunikacyjny i zjawisko kongestii (zwłaszcza w kierunku Jaworza, Jasienicy, Czechowic-Dziedzic oraz Kóz i Wilamowic).

Niezbędne wobec tych faktów wydaje się nawiązanie współpracy pomiędzy samorządami gmin z samorządem województwa oraz przewoźnikami i zarządcami infrastruktury transportowej w ramach opracowania i realizacji wspólnej polityki transportowej oraz stworzenie zintegrowanego systemu transportu zbiorowego na tym obszarze wraz ze stworzeniem atrakcyjnej oferty przewozowej transportu publicznego. Brak działań w tym zakresie może pogłębić niewydolność systemu komunikacyjnego poprzez utrzymanie silnej dynamiki rozwoju indywidualnego transportu samochodowego i brak rozwoju transportu zbiorowego.

Istotne wydaje się również wykorzystanie rosnącego zainteresowania kolejowym transportem zbiorowym i poprawa parametrów istniejącej, jak również modernizacja wyłączanej z użytkowania infrastruktury kolejowej. W przypadku omawianej tu Aglomeracji Bielskiej wraz z BOF szczególne znaczenie ma zintensyfikowanie wspólnych działań na rzecz remontu brakującego odcinka linii kolejowej nr 190 łączącej Bielsko-Białą z Jasienicą i dalej ze Skoczowem i Cieszynem [źródło: UMBB].

4.4. Analiza SWOT dla obszaru Mobilność

Silne strony (Strengths):

- dobra dostępność czasowa do dwóch głównych ośrodków metropolitalnych kraju (Katowice, Kraków),
- zwartość miasta, duża koncentracja mieszkańców w strefie centralnej,
- bardzo gęsta sieć drogowa, umożliwiającą szybki dostęp do różnych części miasta,
- wciąż stosunkowo niewielkie średnie obciążenie istniejącej sieci drogowej,
- bardzo dobra dostępność do przystanków transportu zbiorowego dużej grupy mieszkańców,
- wdrażanie rozwiązań ekonomii współdzielenia (wypożyczalnia rowerów miejskich).

Słabe strony (Weaknesses):

- słabe skomunikowanie miasta z aglomeracją śląską i głównymi miastami w jego otoczeniu,
- wzrost ruchu kołowego w mieście, a w efekcie zwiększenie presji na środowisko naturalne,
- zły stan obsługi komunikacyjnej centrum miasta,
- słaby stan infrastruktury drogowej na peryferiach miasta,
- izolacja zachodniej części centrum miasta na skutek natężenia ruchu drogowego (w tym tranzytowego),
- niski udział komunikacji publicznej w przewozach wewnątrzmijskich oraz pomiędzy miastem a gminami sąsiadującymi, a także spadający popyt na usługi przewozowe komunikacji publicznej w dni robocze,
- mała konkurencyjność komunikacji publicznej w stosunku do samochodu,
- niefunkcjonalna sieć dróg rowerowych,
- słabe wykorzystanie kolei przez mieszkańców,
- brak powiązania różnych systemów komunikacji publicznej,
- nierównomiernie obciążenie istniejącego systemu parkowania,
- wciąż niezadawalający poziom bezpieczeństwa na drogach, konieczność uspokojenia ruchu,
- małe znaczenie ruchu pieszego w mieście,
- wysoki udział źródła emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych do powietrza i znikomy udział samochodów zeroemisyjnych,
- negatywny wpływ transportu na jakość klimatu akustycznego miasta,
- występowanie licznych utrudnień (bariery przestrzenne i architektoniczne) dla osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności,
- infrastruktura transportowa niewystarczająco przygotowana na prognozowany wzrost liczby osób z ograniczeniami w poruszaniu się, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Szanse (Opportunities):

- poprawa dostępności komunikacyjnej poprzez budowę Beskidzkiej Drogi Integracyjnej,
- modernizacja linii kolejowych łączących miasto z Cieszynem i Andrychowem, w wyniku której zwiększy się udział przewozów mieszkańców komunikacją publiczną,
- integracja transportu w ramach aglomeracji, w wyniku której zwiększy się wykorzystanie i efektywność komunikacji publicznej,
- powstanie wspólnej zintegrowanej taryfy przewozowej (kolej, komunikacja publiczna), w wyniku której zwiększy się atrakcyjność tych środków transportu,
- budowa węzłów przesiadkowych ułatwiających korzystanie z komunikacji publicznej,
- optymalizacja siatki połączeń autobusowych oraz zmiana nawyków komunikacyjnych mieszkańców, a w efekcie ograniczenie korzystania z samochodu jako podstawowego środka transportu,
- ograniczenie liczby samochodów w centrum w wyniku prowadzenia efektywnej polityki parkingowej (adekwatne do presji taryfy, wysokie kary za nielegalne parkowanie) oraz zamian w organizacji ruchu,
- zwiększenie środków unijnych na rozwój zeroemisyjnej komunikacji publicznej,
- zwiększenie wykorzystania mikromobilności oraz komunikacji publicznej w codziennych podróżach,
- wzrost popularności zeroemisyjnych samochodów elektrycznych w wyniku nowej polityki państwa,
- zwiększenie udziału podróży przy wykorzystaniu roweru w wyniku budowy systemu ścieżek rowerowych,
- wzrost mobilności pieszej w wyniku rozbudowy infrastruktury ciągów pieszych, jej uczynienia i uzupełnienia tak by tworzyły system,
- ograniczenie istniejących barier przestrzennych i architektonicznych,
- budowa standardów dla infrastruktury pieszej i rowerowej, pozwalająca na utrzymanie wysokiego poziomu tego komponentu systemu transportowego miasta, zachęcająca mieszkańców do jego używania
- wdrożenie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo osób poruszających się po mieście, szczególnie pieszych (Safety System Approach), zgodnego z ramami polityki bezpieczeństwa ruchu drogowego UE na lata 2021-2030.

Zagrożenia (Threats):

- dalszy dynamiczny przyrost liczby rejestrowanych samochodów w mieście, a w efekcie wzrost kongestii i zdecydowane pogorszenie efektywności poruszania się w ruchu drogowym,
- spadek zainteresowania komunikacją publiczną w wyniku pandemii COVID-19,
- dalszy spadający popyt na usługi przewozowe komunikacji publicznej w dni robocze,
- zła sytuacja finansowa samorządu, a w efekcie znaczne ograniczenie współfinansowania komunikacji publicznej,
- narastające zjawisko suburbanizacji, a w efekcie migracja mieszkańców poza teren miasta, powodująca zwiększenie liczby poruszających się po mieście samochodów,
- dalsze rozpraszanie zabudowy miasta, a przez to rozciągnięcie linii komunikacji publicznej,
- chaotyczny i nieskoordynowany rozwój systemu wypożyczalni hulajnóg czy skuterów.

5.1. Zdiagnozowane potencjały

► BOGATE ZASOBY PRZYRODNICZE

Miasto znajduje się częściowo w granicach dwóch parków krajobrazowych oraz kilku zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego, Beskidu Małego, Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina Wapienicy”, „Cygański Las”, „Sarni Stok”, „Gościńska Dolina”). Łącznie ochroną prawną objętych jest 2 962,8 ha terenów miasta, co stanowi 23,8% jego powierzchni (dla porównania w Częstochowie jest to 6,34%, w Nowym Sączu – 7,12%, Krośnie – 0,11%, Rybniku – 44,58%, Jeleniej Górze – 19,92%). W granicach miasta na powierzchni 400 ha występują lasy, a wskaźnik lesistości jest wysoki i wynosi 24,8% (w Częstochowie wynosi 3,9%, w Nowym Sączu – 10,9%, Krośnie – 0,5%, Rybniku – 30,5%, Jeleniej Górze – 32,6%).

Położenie Bielska-Białej u stóp Beskidu Małego i Beskidu Śląskiego oraz w niedalekiej odległości od Jezior Międzybrodzkiego i Żywieckiego stwarza szerokie możliwości do uprawiania całorocznej turystyki. Bogactwo środowiska naturalnego dostrzegają i doceniają mieszkańcy miasta. Położenie miasta i związane z nim walory przyrodnicze wskazywano jako ważne atuty mieszkania w Bielsku-Białej podczas wszystkich spotkań konsultacyjnych. Opinie te korespondują z wynikami badania opinii i postaw mieszkańców, w którym 94,35% respondentów uznało atrakcyjne przyrodniczo położenie miasta za jego główną przewagę konkurencyjną, a 67,74% wskazało na turystykę jako najbardziej pożądaną kierunek rozwoju Bielska-Białej. W badaniu tym 72,13% ankietowanych stwierdziło, że tereny zielone i środowisko naturalne oceniają raczej dobrze i zdecydowanie dobrze, jednocześnie wskazując zieleń jako obszar wymagający szczególnego wsparcia (30,36% wskazań, drugie miejsce, zaraz po zdrowiu) [źródło: UMBB, MRL, BDL GUS, IBS 2019, ZDE2].

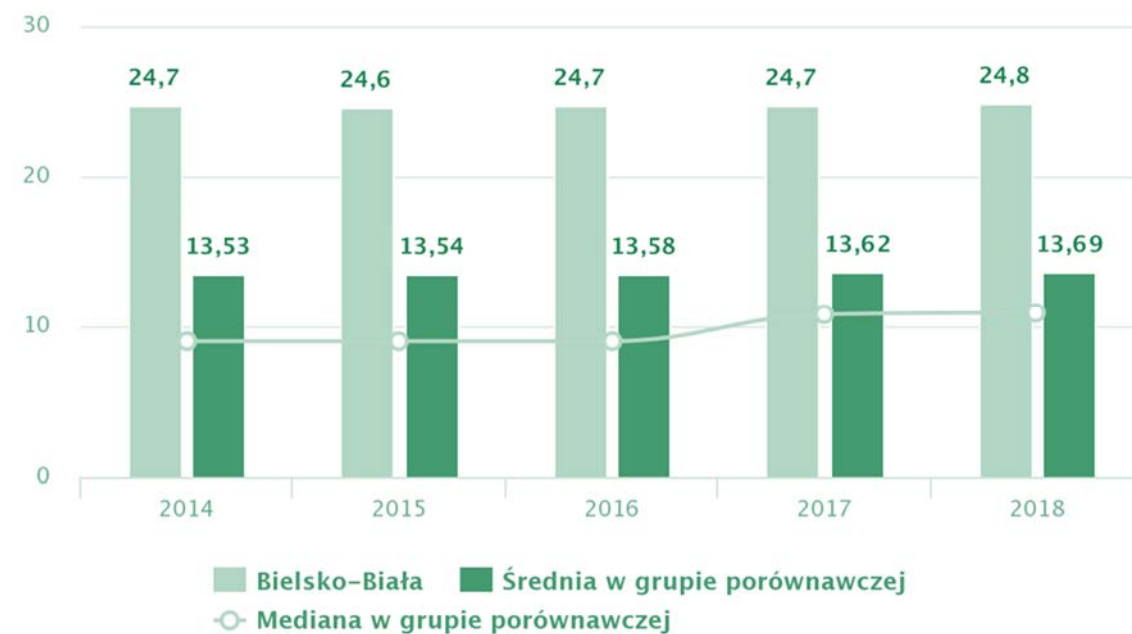
► DOSTRZEŻENIE PROBLEMU ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA ORAZ AKTYWNA PROMOCJA DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OCHRONY JAKOŚCI POWIETRZA

W mieście rozbudowywano system monitoringu jakości powietrza, w oparciu o własne 10 czujników stacjonarnych do pomiarów PM10, PM1, PM2,5. Na podstawie tego systemu możliwe będzie określenie rozkładu przestrzennego zanieczyszczeń na terenie miasta. Czujniki będą rozlokowane w większości dzielnic, równomiernie i reprezentatywnie. Od 2015 r. realizowany jest Plan Gospodarki Niskoemisyjnej oraz Plan działań na rzecz zrównoważonej energii (SEAP) dla miasta Bielska-Białej. W strukturze organizacyjnie wydzielono jednostkę dedykowaną problemom związanym z zarządzaniem energią [źródło: UMBB, MRL, WYWIADY].

Rys. V.1. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy w latach 2014-2018

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, Związek Miast Polskich

Rys. V.2. Lesistość gminy w latach 2014-2018 w %

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, Związek Miast Polskich

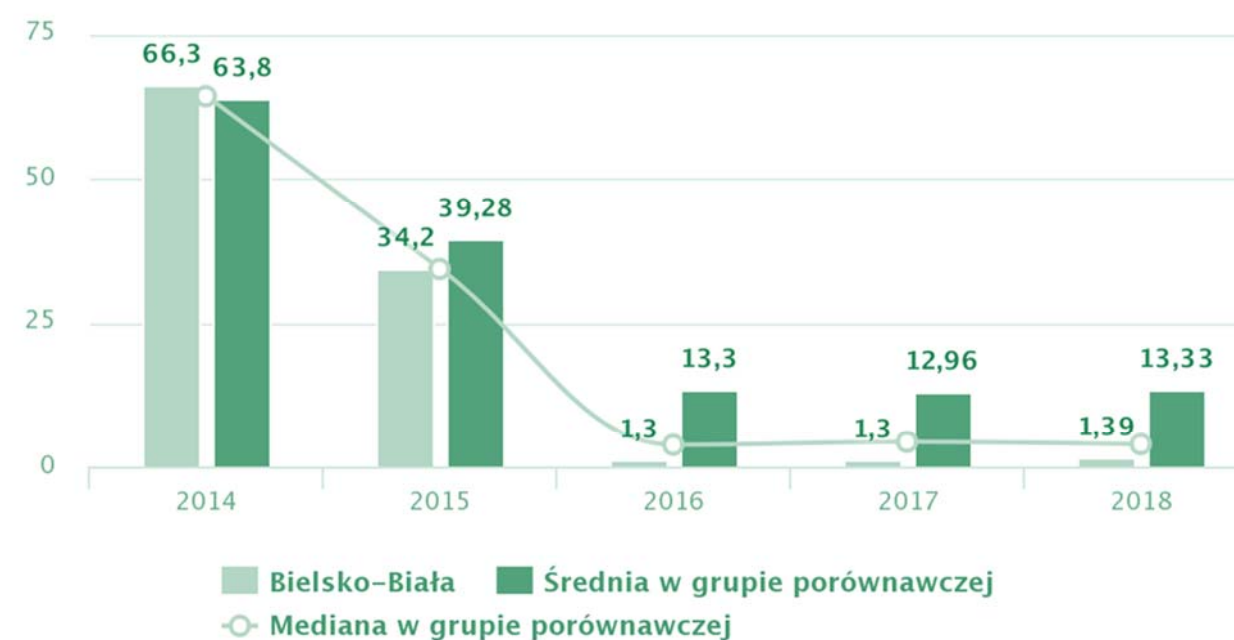
► NOWOCZESNY SYSTEM GOSPODARKI ODPADAMI KOMUNALNYMI

W 2017 r. przygotowano założenia obowiązującego obecnie na terenie Bielska-Białej systemu selektywnej zbiórki odpadów oraz usług odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i dostarczania ich do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) – Zakładu Gospodarki Odpadami S.A. w Bielsku-Białej (ZGO). Gmina ponosi miesięczne koszty odbioru odpadów komunalnych w wysokości około 2 mln zł brutto. Istniejąca infrastruktura gospodarowania odpadami jest dobrze rozwinięta. ZGO jest wyposażony w nowoczesne instalacje. Przetwarza odpady, odzyskuje surowce wtórne oraz unieszkodliwia na składowisku pozostałości poprocesowe i zagospodarowuje odpady z obszaru zamieszkałego przez około 270 tys. mieszkańców. W 2019 r. ZGO przyjął ogółem około 114,5 tys. ton odpadów.

Na terenie Bielska-Białej funkcjonuje Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) prowadzony w dwóch lokalizacjach. Planowana jest trzecia lokalizacja punktu w zachodniej części miasta. Na podstawie umowy z ZGO koszt prowadzenia PSZOK i zagospodarowania zbieranych tam odpadów wynosi około 2,5 mln zł rocznie. W 2018 r. w PSZOK przyjęto blisko 15 tys. ton odpadów komunalnych, czyli zdecydowanie więcej niż w latach poprzednich. Dostarczane odpady to przede wszystkim odpady remontowo-budowlane, odpady biodegradowalne i pozostałe odpady komunalne. Wymagania określone w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach dotyczące poziomów odzysku (recyklingu) oraz ograniczenia składowanych odpadów są corocznie dotrzymane [źródło: UMBB, MRL, WYWIADY].

► WYSOKI POZIOM ODZYSKIWANYCH ODPADÓW (POZIOM RECYKLINGU)

Dzięki wprowadzeniu selektywnej zbiórki odpadów na terenie miasta, kierowaniu całego strumienia odpadów komunalnych, w tym odpadów opakowaniowych i surowcowych, do mechaniczno-biologicznej instalacji przetwarzania odpadów (MBP) oraz zmianom w systemie sprawozdawczości, pozwalającym na uwzględnianie w osiągniętych poziomach recyklingu również odpadów zebranych w punktach skupu surowców wtórnych, w 2018 r. poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła wyniósł 46%. W zakresie wymienionych frakcji wymagany minimalny poziom do osiągnięcia w 2018 r. wynosił 30%. Z dostarczonych do PSZOK odpadów remontowo-budowlanych stanowiących odpad komunalny, w 2018 r. osiągnięto 99% poziomu recyklingu, przy czym wymagany minimalny poziom do osiągnięcia w 2018 r. wynosił 50%. Gmina zobowiązana jest do ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania do nie więcej niż 40% wagowo całkowitej masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania. W roku 2018 ograniczono masę odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania do 21% [źródło: UMBB, WYWIADY].

Rys. V.3. Odpady poddane odzyskowi razem w odpadach wytworzonych w ciągu roku ogółem (z wyłączeniem odpadów komunalnych) w latach 2014-2018 [%]

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, Związek Miast Polskich

► OGRANICZONE ODDZIAŁYWANIE HAŁASU KOLEJOWEGO

Hałas kolejowy w Bielsku-Białej skupiony jest wzdłuż linii kolejowych przecinających miasto w kierunku N–S i ma niewielki wpływ na klimat akustyczny. Najmniejsze przekroczenia wartości dopuszczalnych hałasu w środowisku generowane są przez ruch kolejowy. Największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych dochodzą do 5 dB i występują w otoczeniu linii kolejowej nr 139 oraz dworca Bielsko-Biała Główna.

Na większości pozostałych obszarów, z którymi sąsiaduje linia kolejowa nr 139 oraz inne linie kolejowe nie obserwuje się naruszeń dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. W obrębie miasta, na zidentyfikowanych obszarach podlegających ochronie akustycznej, na hałas od ruchu kolejowego o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną nie są narażeni żadni mieszkańcy. Porównując wyniki analiz hałasu kolejowego należy zauważyć, iż na przestrzeni 5 lat (2012-2017) klimat akustyczny na terenach zlokalizowanych w sąsiedztwie linii kolejowych utrzymuje się na zbliżonym poziomie [źródło: UMBB, MAM 2017, WYWIADY].

► ZMNIEJSZENIE LICZBY OSÓB I LOKALI NARAŻONYCH NA ODDZIAŁYWANIE HAŁASU OCENIANEGO WSKAŹNIKIEM L_{DWN} W ZAKRESIE OD 55 DO 75 DB

Analizy hałasu drogowego na przestrzeni 5 lat (2012-2017) wskazują, iż zdecydowanie zmniejszyła się liczba osób i lokali narażonych na oddziaływanie hałasu ocenianego wskaźnikiem L_{DWN} w zakresie od 55 do 75 dB oraz hałasu ocenianego wskaźnikiem L_N w zakresie od 50 do 70 dB.

Niemniej, w odróżnieniu do okresu sprzed 5 lat, wzrosła liczba lokali oraz osób narażonych na oddziaływanie najwyższych zasięgów hałasu przekraczających 75 dB w porze dnia oraz 70 dB w porze nocy [źródło: UMBB, MAM 2017].

► INTENSYWNA EDUKACJA EKOLOGICZNA

W ramach realizacji obowiązku prowadzenia działań edukacyjno-informacyjnych przygotowano i przeprowadzono kampanię edukacyjną pn. „Bielsko-Biała. W porządku”, skierowaną do właścicieli nieruchomości oraz mieszkańców miasta. Celem była edukacja mieszkańców w zakresie wdrożenia nowych zasad gospodarowania odpadami komunalnymi wynikających z Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów. Przygotowane zostały materiały informacyjno-edukacyjne, a informacje na temat nowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi były udostępniane również na dedykowanej stronie internetowej oraz w postaci artykułów prasowych, spotów telewizyjnych i radiowych.

W 2018 r. przeprowadzono konkursy edukacyjne skierowane do przedszkoli oraz uczniów szkół pod hasłami: „Aby ziemię uratować trzeba śmieci segregować”, „Segregacja - dobra dla ziemi akcja”, „Elektrośmieci i inne odpady niebezpieczne” oraz „Nie żartuję - segreguję”. We współpracy z fundacją ekologiczną zorganizowano akcje promujące postawy proekologiczne: „Listy dla

Ziemi”, „Książka Wspiera Bohatera”, „Kompostownik - Cud Życia”, „Drzewko za surowce”, „Torba za surowce”. Dochód z akcji „Drzewko za surowce” i „Torba za surowce” został przeznaczony na zakup rowerów dla dzieci z bielskich świetlic środowiskowych. Wydatki na działalność edukacyjno-informacyjną w 2018 r. wyniosły 104,3 tys. zł, z czego 99,3 tys. sfinansowano z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi [źródło: ROSM 2018]

W ramach kampanii edukacyjnej „Bielsko-Biała chroni klimat” prowadzony jest szereg działań pod wspólnym hasłem, logo i w spójnej szacie graficznej, w tym:

- szkolne i przedszkolne zajęcia oraz konkursy związane z ochroną powietrza i klimatu „Szanuj energię, chroń klimat” – konkursy są prowadzone w około 80% edukacyjnych placówek publicznych;
- coroczny Beskidzki Festiwal Dobrej Energii – podczas tego całodziennego wydarzenia rozstrzygane są konkursy „Szanuj energię, chroń klimat” oraz organizowane są gry i zabawy edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych w tematyce ochrony powietrza i klimatu oraz zrównoważonego rozwoju;
- strona internetowa www.miastodobrejenergii.pl z informacjami na temat działań miasta w tym zakresie, dobrymi praktykami dotyczącymi efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii oraz tematycznym kącikiem dla dzieci;
- współpraca ze Strażą Miejską w jej programie edukacyjnym, prowadzonym w szkołach i przedszkolach oraz podczas kontroli – w zakresie działań antyśmogowych;
- stały punkt porad dla mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii (w siedzibie Wydziału Ochrony Środowiska i Energii).

5.2. Zdiagnozowane problemy

► ZŁA JAKOŚĆ POWIETRZA WYNIKAJĄCA Z EMISJI NISKIEJ, PRZEMYSŁOWEJ I KOMUNIKACYJNEJ

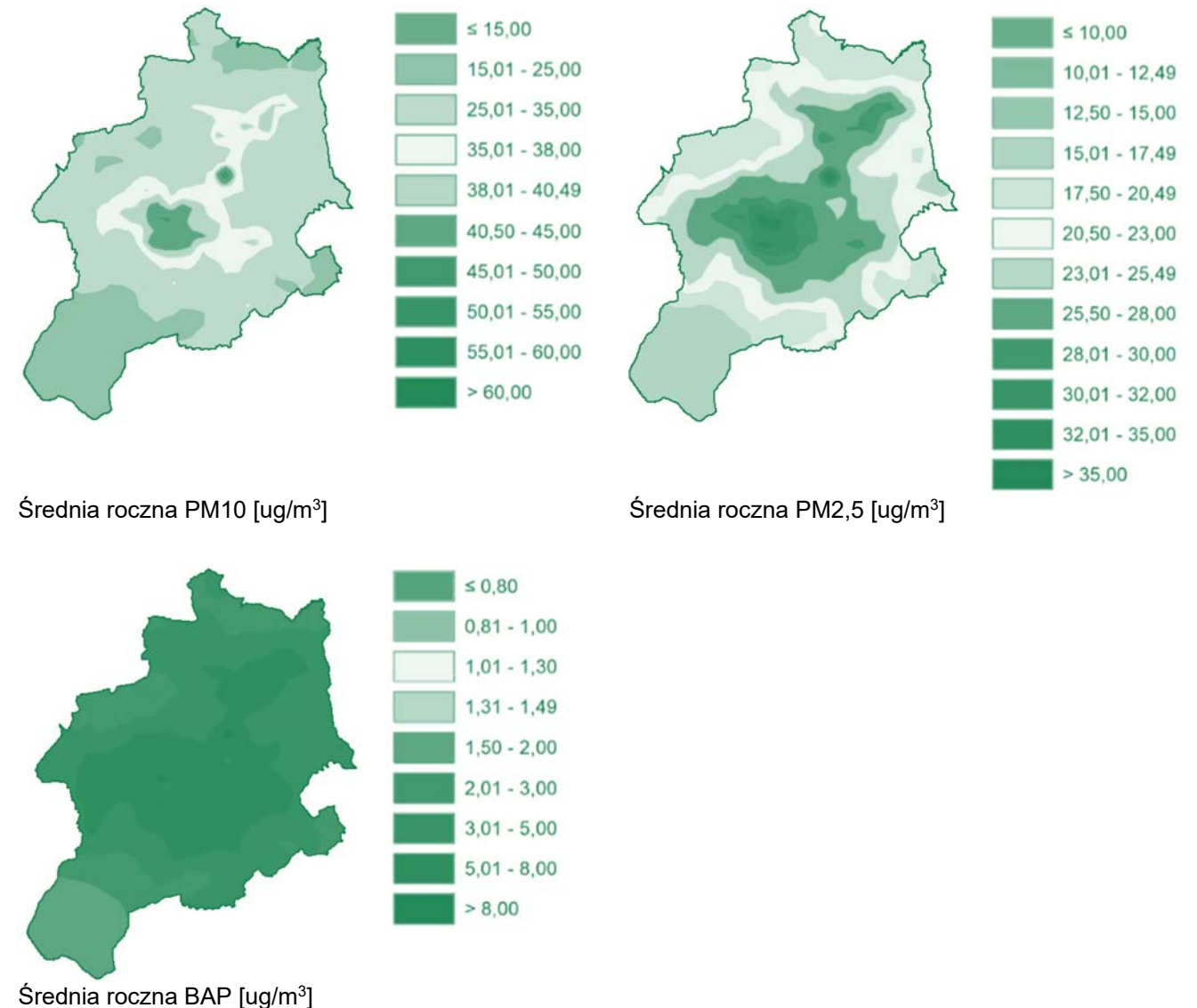
Podstawowym problemem i wyzwaniem dla miasta jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, liniowych i powierzchniowych, gdyż na przestrzeni ostatnich lat odnotowuje się przekroczenia dopuszczalnych norm PM10, PM2,5, B(a)P, ozonu oraz ponadnormatywny poziom emisji B(a)P w okresie grzewczym. W ciągu ostatnich 4 lat, stężenia PM kształtują się mniej więcej na tym samym poziomie, z nieznacznymi rocznymi wahaniami. Znaczący wpływ na taką sytuację ma wciąż niekorzystna struktura paliw w systemach grzewczych oraz napływ do miasta zanieczyszczonego powietrza spoza miasta. Na obszarze gminy w okresie zimowym dominują wiatry z kierunków południowo-zachodniego oraz południowego, czego skutkiem jest napływ zanieczyszczeń z rejonu Brennej, Szczyrku oraz miejscowości położonych w Kotlinie Żywieckiej.

Zgodnie z danymi WIOŚ w Katowicach, stan powietrza w Bielsku-Białej w 2018 r. charakteryzują następujące średnie roczne wartości: benzen – 2,7 µg/m³ (wartość dopuszczalna 5 µg/m³), dwutlenek azotu – 32 µg/m³ (wartość dopuszczalna 40 µg/m³), pył zawieszony PM 10 – 37 µg/m³ (wartość dopuszczalna 40 µg/m³), liczba dni z przekroczeniem stężeń dobowych PM10 > 50 µg/m³ – 67 (norma 35), pył zawieszony PM 2,5 – 36 µg/m³ (wartość dopuszczalna 25 µg/m³), ołów – 0,02 µg/m³ (wartość dopuszczalna 0,5 µg/m³). Dla porównania wartości te w przypadku pyłu zawieszonego PM10 wynosiły dla Rybnika 51 µg/m³, Częstochowy – między 33 a 39 µg/m³, a Nowego Sącza 40 µg/m³. W przypadku pyłu zawieszonego 2,5 wynosiły dla Częstochowy między 26 µg/m³, a dla Nowego Sącza 33 µg/m³. W 2017 r. strefa miasto Bielsko-Biała została zaliczona do klasy C ze względu na przekroczenie dopuszczalnych poziomów stężeń: benzo(a)pirenu, pyłu zawieszonego PM10 (stężenia 24h) oraz pyłu zawieszonego PM2,5; w przypadku pyłu zawieszonego PM2,5 miasto zaliczono równocześnie do klasy C1 z uwagi na przekroczenie dopuszczalnego poziomu 20 µg/m³, wymaganego do osiągnięcia do 1 stycznia 2020 r. Podobna sytuacja wystąpiła w roku 2018. Strefę miasto Bielsko-Biała zaliczono do klasy C ze względu na przekroczenie dopuszczalnych poziomów stężeń: pyłu zawieszonego PM10, PM2.5 i benzo(a)pirenu.

Przekroczenia obejmują 100% mieszkańców i dotyczą następujących wskaźników: poziom dopuszczalny PM10 średnia 24-godz., poziom dopuszczalny PM2.5 średnia roczna, poziom dopuszczalny (II faza) PM2.5 średnia roczna, poziom docelowy B(a)P średnia roczna, poziom celu długoterminowego O3 średnia 8-godz.

Problem dostrzegają również mieszkańcy, którzy w trakcie spotkań konsultacyjnych zwracali uwagę, że jednym z kluczowych problemów miasta jest fatalny stan powietrza. Mieszkańcy wskazywali również na konieczność przyłączenia do sieci ciepłowniczej budynków położonych w centrum miasta. Uczestnicy spotkań doceniają, że miasto przyjęło program ochrony powietrza, ale są zdania, że przyjęto zły kierunek działań wymieniając piece węglowe na paliwa stałe o

większej sprawności, gdyż w efekcie i tak pojawią się zanieczyszczenia. W przeprowadzonym w 2019 r. badaniu opinii publicznej, zły stan jakości powietrza uznany został jako kluczowy problem do rozwiązania w ramach działań w zakresie ochrony środowiska. Za intensywną walką ze smogiem opowiedziało się blisko 60% ankietowanych. Na problem jakości powietrza wskazywali także rodzice biorący udział w badaniu ankietowym w 2020 r. [źródło: ROJSWS 2018, ROJSWM 2018, ZDE2, IBS 2019, BAR 2020]

Rys. V.4. Wyniki modelowania stężeń PM10, PM2,5, S02, N02, B(a)P" wykonane przez firmę Atmoterm na potrzeby rocznej oceny jakości powietrza dla 2017 r.

Źródło: GIOŚ

► DUŻA LICZBA PUNKTOWYCH PRZEMYSŁOWYCH ŹRÓDEŁ EMISJI ODDZIAŁUJĄCYCH NA JAKOŚĆ POWIETRZA

Do punktowych źródeł emisji zaliczane są zakłady przemysłowe, z których zanieczyszczenia emitowane są w wyniku prowadzonych procesów technologicznych oraz instalacje energetycznego spalania paliw dla celów zaopatrzenia mieszkańców w ciepło i energię elektryczną. Do zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie Bielska-Białej emitujących największe ilości zanieczyszczeń, zalicza się: Tauron Ciepło Sp. z o. o. z siedzibą w Katowicach - Elektrociepłownia Bielsko-Biała EC1-Zakład Wytwarzania Bielsko-Biała, Cooper Standard Polska Sp. z o. o., Nemark Poland Sp. z o. o. Wahania w wielkości emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych obserwowane w latach 2012-2018 są skutkiem podejmowanych przez poszczególne zakłady działań mających na celu ograniczenie ilości emitowanych zanieczyszczeń (instalowanie urządzeń oczyszczających) i wprowadzanych zmian technologicznych. Dodatkowo wpływ na obserwowane wahania mają zmiany wielkości produkcji w poszczególnych zakładach, a także likwidacje bądź powstawanie nowych zakładów oddziałujących w istotnym stopniu na stan jakości powietrza [źródło: ROJSWS 2018].

► SPALANIE PALIW STAŁYCH W KOTŁACH O NISKIEJ SPRAWNOŚCI

Największy udział w kształtowaniu jakości powietrza na terenie Bielska-Białej, tj. ponadnormatywnego jego zanieczyszczenia, posiadają powierzchniowe źródła emisji. Spalanie paliw stałych w kotłach o niskiej sprawności spalania (zainstalowanych m. in. w budynkach jednorodzinnych, budynkach wielorodzinnych z lokalnymi systemami ogrzewania, obiektach użyteczności publicznej, zakładach usługowych), wpływa na znaczne pogarszanie się jakości powietrza w sezonie grzewczym. Zanieczyszczenia z procesów spalania paliw do celów ogrzewania tych obiektów wprowadzane są niskimi kominami (tzw. niska emisja), zaś duże skupiska tego rodzaju obiektów decydują o powierzchniowym charakterze tego rodzaju źródeł. W miejskiej bazie znajduje się ponad 11 tys. punktów adresowych, z których odbierane są popioły stanowiące odpad w procesie spalania paliw stałych. Od 2004 r. zlikwidowano łącznie 2 530 starych kotłowni na paliwa stałe. W 2019 r. wymieniono około 250 kotłów, a w roku 2020 przewidywana jest wymiana 275 kotłów. Jest to wartość wyższa niż zalecana w POP-PONE (około 200/rok). W tym zakresie gmina przyspiesza proces wymiany i likwidacji starych kotłowni lokalnych. Największe skupiska zabudowy odpowiedzialnej za powstawanie niskiej emisji na terenie miasta znajdują się na obszarze: Aleksandrowic, Mikuszowic Śląskich, Białej Krakowskiej oraz Białej Północ. Istotnym problemem Bielska-Białej są również słabe warunki przewietrzania miasta, szczególnie w obrębie obszarów gęstej zabudowy Śródmieścia, a także terenów położonych w dolinie rzeki Białej. W trakcie spotkań z mieszkańcami sygnalizowano potrzebę rozbudowy sieci ciepłowniczej, jako alternatywy do indywidualnych palenisk [źródło: UMBB, ZDPZCEPG, PGN, WYWIADY, ZDE2].

► WYSOKIE STĘŻENIE ZANIECZYSZCZEŃ KOMUNIKACYJNYCH W CENTRUM MIASTA WYNIKAJĄCE Z MAŁEJ PŁYNNOŚCI RUCHU

Emisja komunikacyjna, wynikająca z ruchu pojazdów drogami przebiegającymi przez miasto, w znaczącym stopniu kształtuje stan jakości powietrza. Zasięg oddziaływania uciążliwości, tj. najwyższe stężenia zanieczyszczeń, skupione są wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych miasta, charakteryzujących się znacznym natężeniem ruchu pojazdów. Istotnym czynnikiem wpływającym na wysoki poziom stężeń zanieczyszczeń jest także brak płynności ruchu pojazdów i tworzące się korki. Do głównych ciągów komunikacyjnych na terenie Bielska-Białej zalicza się przede wszystkim: droga krajowa nr 1 (Gdańsk – Cieszyn), na odcinku Bielsko-Biała – Cieszyn, droga ekspresowa S52, droga ekspresowa nr S1 (Bielsko-Biała – Zwardoń), droga wojewódzka nr 940 (węzeł Rosta (S-1/S-69) – droga krajowa nr 52), droga wojewódzka nr 942 (Bielsko-Biała – Wisła). Największe problemy w płynnym ruchu pojazdów występują na terenie dróg w centralnej części miasta oraz dróg wylotowych z miasta, w tym ulic: Ks. S. Stojałowskiego, Wyzwolenia, Krakowskiej, Żywieckiej, Warszawskiej, 3 Maja, Zamkowej, Partyzantów, Bohaterów Monte Cassino, Niepodległości, Piastowskiej, Mostowej [źródło: UMBB, WYWIADY].

► BRAK STAŁEGO MONITORINGU ZANIECZYSZCZEŃ GENEROWANYCH PRZEZ PRZEMYSŁ

W mieście istnieje około 60 zakładów objętych pozwoleniem na emisję (objętych tzw. standardami emisyjnymi), w tym około 20 zakładów ma obowiązek wykonywania i raportowania własnych pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza. Gmina prowadzi rejestr pozwoleń na emisję. Na terenie miasta nie jest jednak prowadzony stały monitoring specyficznych zanieczyszczeń związanych z przemysłem (np. substancje organiczne, odory) [źródło: UMBB, WYWIADY].

► WCIĄŻ OTWARTY OBIEG GOSPODARKI ODPADAMI

Istotnym wyzwaniem jest sukcesywne wprowadzanie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), zastępującej dotychczasowe tzw. linearne podejście do zarządzania surowcami. Zasady GOZ obligują podmioty zajmujące się zagospodarowaniem odpadów komunalnych do zwiększenia efektywności prowadzonych działań w taki sposób, aby możliwie największą, racjonalnie uzasadnioną ilość odpadów przywrócić do ponownego wykorzystania, zapewniając tym samym zastąpienie nimi surowców pierwotnych w procesach produkcyjnych. Zgodnie z tymi zasadami pozostałości po przetworzeniu odpadów, których nie można poddać recyklingowi, powinny trafić w pierwszej kolejności do odzysku termicznego (odzysk energii elektrycznej i ciepłej w kogeneracji).

W trakcie spotkań z mieszkańcami, szczególnie w Wapienicy, sygnalizowano brak społecznej akceptacji dla lokalizacji w granicach miasta zakładu termicznego przetwarzania odpadów. Zdaniem uczestników spotkania spalarnia będzie stanowić problem dla wszystkich mieszkańców miasta. Zwracano uwagę na różne aspekty funkcjonowania takiego obiektu w mieście oraz wyrażano związane z tym obawy. Podnoszono również kwestę nielegalnego spalania śmieci przez część mieszkańców, co może być pochodną wysokich opłat za wywóz śmieci [źródło: UMBB, ROSM 2018, ZDE2].

► ZNACZNY WZROST KOSZTÓW UTYLIZACJI ODPADÓW KOMUNALNYCH

Zwiększenie liczby frakcji odpadów selektywnie zbieranych „u źródła” spowodowało wzrost kosztów odbioru odpadów komunalnych w mieście. Jest to związane z koniecznością zapewnienia większej i bardziej nowoczesnej floty pojazdów oraz większej liczby pracowników niż we wcześniejszym systemie segregacji odpadów, a także dostarczania większej liczby pojemników i worków na odpady. Celem zminimalizowania negatywnych skutków oddziaływania na środowisko wprowadzono wymóg odbioru frakcji BIO i pozostałości po segregowaniu (wymagających największych częstotliwości) samochodami dwukomorowymi oraz stosowania jak największej liczby pojazdów z niską emisją spalin do realizacji całej usługi. Na realizację umów dotyczących usługi odbioru odpadów komunalnych przez specjalistyczną firmę rocznie wydatkowana jest kwota około 21,5 mln zł. Odebrane odpady zagospodarowywane są w Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych prowadzonej przez ZGO.

Z nieruchomości w Bielsku-Białej w 2018 r. odebrano 48 461,420 Mg odpadów, a łączny koszt ich zagospodarowania wyniósł ponad 11 mln zł. Ciągły wzrost ilości wytwarzanych odpadów, w powiązaniu z brakiem mocy przerobowych zakładów recyklingu w Polsce, powoduje konieczność znalezienia nowych rozwiązań pozwalających na ich zagospodarowanie, co dotyczy również Bielska-Białej. Główną przyczyną wzrostu kosztu zagospodarowania odpadów komunalnych jest wzrost opłaty za umieszczanie odpadów na składowisku – tzw. „opłaty marszałkowskiej” (do 250% za tonę w stosunku do poziomu z roku 2017) oraz zakaz składowania frakcji kalorycznej przy braku instalacji termicznego przekształcania odpadów. Rosnące koszty generowane są także przez spadek dochodów ze sprzedaży surowców, wzrost wymagań stawianych przez odbierających paliwa alternatywne (RDF) oraz wzrastające wymagania

dotyczące monitoringu i zabezpieczenia roszczeń. Na zbyt wysokie opłaty za wywóz śmieci zwracali także uwagę mieszkańcy obecni na spotkaniach konsultacyjnych [źródło: UMBB, WYWIADY].

► NIEKORZYSTNE ZMIANY W PRZEPISACH DOTYCZĄCYCH GOSPODAROWANIA ODPADAMI

Bardzo istotnym problemem są częste i niespójne zmiany legislacyjne, powodujące znaczne utrudnienia w funkcjonowaniu systemu. Uchwalone w 2019 r. dwie nowelizacje ogólnokrajowych przepisów dotyczących gospodarowania odpadami wprowadziły bardzo ważne zmiany, wymagające modernizacji istniejących systemów zagospodarowania odpadów w gminach. Zmiany te nałożyły się dodatkowo na nowe regulacje systemowe z roku 2018. Efektem tych zmian są m. in.: nowe obowiązki w zakresie selektywnej zbiórki, wzrastające wymagania w zakresie poziomów recyklingu, brak regionalizacji w gospodarce odpadami komunalnymi – likwidacja Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych i wprowadzenie „instalacji komunalnej”, nowe wymagania w zakresie termicznego przekształcania odpadów, nowe zasady w zakresie odbierania odpadów z nieruchomości niezamieszkałych – możliwość wyjęcia z systemów gminnych nieruchomości niezamieszkałych, wzrost wymagań prawnych związanych z osiągnięciem poziomów recyklingu (minimum 55% w 2024 r.). Zmiany prawne i rynkowe, które wystąpiły w czasie ostatnich dwóch lat w Polsce spowodowały przededefiniowanie założeń dotyczących systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, a kluczowym wyzwaniem będzie dążenie do ograniczenia kosztów zagospodarowania odpadów dzięki odejściu od kosztownych metod ich przetwarzania i składowania oraz zapewnienie możliwości zagospodarowania trudno przetwarzalnych frakcji palnych odpadów (głównie tworzyw sztucznych) [źródło: UMBB, WYWIADY].

► PROBLEM Z SEGREGACJĄ ODPADÓW PRZEZ UŻYTKOWNIKÓW MIASTA

Wciąż odczuwalna jest niezadawalająca jakość selektywnego zbierania odpadów „u źródła”. Potrzebna jest zatem ciągła edukacja w tym zakresie, zwłaszcza w zabudowie wielorodzinnej. Wzrost wielkości strumienia odpadów komunalnych generowanych w mieście przy malejącej liczbie mieszkańców oraz wskaźniki nagromadzenia odpadów w przeliczeniu na 1 mieszkańca (0,37 Mg/mieszk./rok) zbliżają się systematycznie do średniej europejskiej.

W trakcie spotkań z mieszkańcami pojawiały się opinie o złej strategii informowania o gospodarce odpadami, która może być jedną z przyczyn ograniczonej efektywności selektywnego zbierania odpadów. Zwracano również uwagę na zbyt wysokie koszty segregacji odpadów [źródło: UMBB, WYWIADY, ZDE2].

► NIEDOBÓR JAKOŚCIOWY I ILOŚCIOWY KRAJOWYCH INSTALACJI DO RECYKLINGU ODPADÓW

Niedobory ilościowe w zakresie możliwości przerobowych instalacji do recyklingu odpadów, w szczególności tworzyw sztucznych, powodują wzrost kosztów zagospodarowania odpadów, którego konsekwencją jest wzrost opłaty za ich zagospodarowanie. Odnotowano brak popytu na surowce wtórne, w szczególności niskiej jakości tworzywa sztuczne i ostatnio makulatury, co powoduje narastanie zapasów magazynowych tych odpadów. W kolejnych latach możliwe jest wyczerpywanie się pojemności składowiska odpadów poprocesowych ZGO, co spowodować może kolejny wzrost kosztów zagospodarowania odpadów ze względu na konieczność ich wywożenia na odległe wysypiska [źródło: UMBB, WYWIADY].

► WYSTĘPUJĄCE PUNKTOWO UCIAŹLIWOŚCI ODOROWE

Mieszkańcy zgłaszają uciążliwości odorowe pochodzące od zakładów produkcyjnych. W takich sytuacjach informacja przekazywana była do WIOŚ. Niejednokrotnie WIOŚ potwierdza po przeprowadzeniu jednostkowych pomiarów, że stwierdzone odory stanowią uciążliwość i problem dla mieszkańców. Sytuacja taka miała miejsce w firmie Nemark Poland (zakład - odlewnia kokilowa) objętej pozwoleniem zintegrowanym Marszałka Województwa Śląskiego. WIOŚ stwierdził tam drobne przekroczenia amoniaku w powietrzu, w zaleceniach i w decyzji nakazano wygaszenie instalacji odorotwórczej do 2021 r. Natomiast nie odnotowano na obszarze miasta innych, nagłych przypadków ani zgłoszeń potrzeby monitorowania jakichś specyficznych zanieczyszczeń organicznych, odorotwórczych w rejonie zakładów przemysłowych.

Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy sygnalizowali wciąż istniejący problem odorów pochodzących z ZGO (rosnąca hałda śmieci), szczególnie odczuwalnych w okresie letnim.

Z badania opinii przeprowadzonego w 2019 r. wynika, iż problemem jest również częstotliwość odbioru odpadów przez ZGO. Jej zwiększenie wskazano jako zadanie priorytetowe w obszarze usług komunalnych (52,64% wskazań) [źródło: UMBB, WYWIADY, ZDE2, IBS 2019].

► NIEWIELKI POZIOM WYKORZYSTANIA ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII W BILANSIE ENERGETYCZNYM MIASTA

Obecnie w małym stopniu wykorzystywane są odnawialne źródła energii, przy jednocześnie dużych możliwościach technologicznych OZE na obszarze miasta. Kwestia wzrostu wykorzystania źródeł energii odnawianej była wskazywana jako drugi kluczowy problem z zakresu ochrony środowiska, w przeprowadzonej w 2019 r. ankiecie opinii publicznej (1/3 ankietowanych wskazała konieczność działań w tym zakresie). W trakcie spotkań z mieszkańcami pojawiały się głosy o ograniczonych środkach przeznaczonych na wymianę ogrzewania na ekologiczne czy zakładanie instalacji pozyskujących energię ze źródeł odnawialnych [źródło: UMBB, ZDPZCEPG, WYWIADY, IBS 2019, ZDE2].

► UCIAŹLIWOŚĆ KLIMATU AKUSTYCZNEGO W OKREŚLONYCH STREFACH MIASTA

Problemem i wyzwaniem miasta jest ograniczenie emisji hałasu komunikacyjnego (hałas drogowy i przemysłowy) do środowiska, szczególnie na obszarach wrażliwych, z uwzględnieniem aktualizowanych map akustycznych miasta Bielsko-Biała oraz *Programu ochrony środowiska przed hałasem*. Udokumentowano, że środowisko miejskie charakteryzuje się dużym poziomem natężenia hałasu, ale jego ponadnormatywny poziom występuje tylko w określonych miejscach. Sporządzona w 2017 r. (w ramach III etapu mapowania) *Mapa akustyczna Bielska-Białej* wykazała, że na obszarach akustycznie chronionych występują przekroczenia dopuszczalnych wartości poziomu hałasu, z których większa część zawiera się w przedziale od 0,01 dB do 5 dB. Na wielu z wytypowanych obszarów przekroczenie może nie wystąpić w ogóle lub jego wartość może być niewielka, nieprzekraczająca 1 do 2 dB [źródło: UMBB, ROSM 2018].

► NEGATYWNE ODDZIAŁYWANIE HAŁASU DROGOWEGO

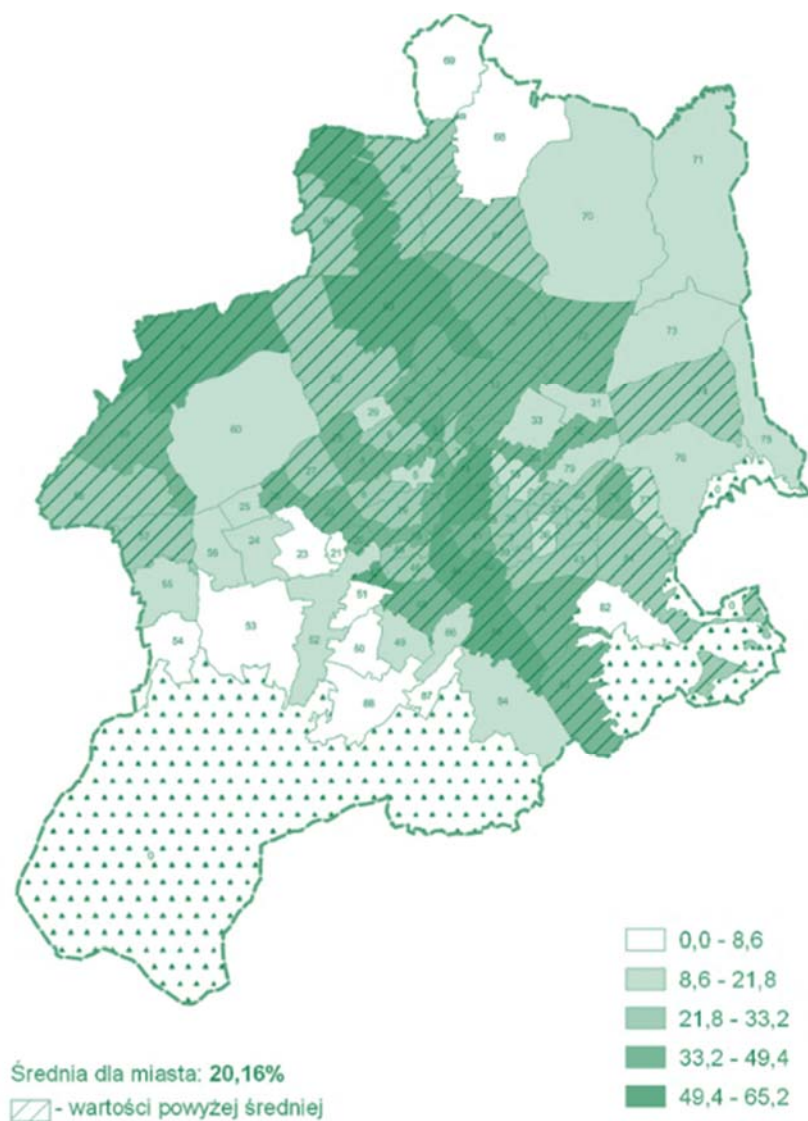
Najbardziej uciążliwym i odczuwalnym dla mieszkańców Bielska-Białej jest hałas drogowy, obejmujący swoim oddziaływaniem teren prawie całego miasta (rejony wszystkich głównych arterii komunikacyjnych), powodujący największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu w środowisku. Największe przekroczenia poziomów dopuszczalnych hałasu (zakres naruszeń: do 10 dB oraz do 15 dB) występują na terenach sąsiadujących z drogą krajową nr 52 (ul. Krakowska, ul. Żywiecka), drogą wojewódzką nr 940 (ul. Lwowska, ul. Niepodległości) oraz drogą wojewódzką nr 942 (ul. Cieszyńska, ul. Bystrzańska, ul. Międzyrzecka). W sąsiedztwie pozostałych ulic przekroczenia wartości dopuszczalnych hałasu w środowisku są znacznie mniejsze i mieszczą się w zakresie do 5 dB lub nie występują wcale. W obrębie miasta, na zidentyfikowanych obszarach podlegających ochronie akustycznej, na hałas od ruchu drogowego o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną narażonych jest: 6 952 osób, co stanowi około 4,0% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_{DWN} (wskaźnik emisji większy od 70 dB), 6 178 osób, co stanowi około 3,6% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_N (wskaźnik emisji większy od 60 dB). Na terenie Bielska-Białej największy udział w zakresie oddziaływania akustycznego ma ruch tranzytowy, charakteryzujący się dużym natężeniem pojazdów ciężkich. Dzięki przejściu ciężarowego ruchu tranzytowego w kierunkach N-S oraz częściowo W-E poprzez obwodnice Bielska-Białej (S1 i S52), klimat akustyczny w centrum miasta kształtowany jest głównie przez lokalny ruch pojazdów [źródło: UMBB, MAM 2017].

► NEGATYWNE ODDZIAŁYWANIE HAŁASU PRZEMYSŁOWEGO

Zarówno hałas przemysłowy jak i kolejowy powoduje mniejsze przekroczenia wartości dopuszczalnych niż hałas drogowy, co jest sytuacją typową w większości dużych miast w Polsce. Odczuwalnym hałasem w Bielsku-Białej jest hałas przemysłowy, mający jednak charakter lokalny oddziałujący na niewielkie obszary. W związku z uprzemysłowieniem miasta udokumentowano przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu powodowane przez działalność zakładów przemysłowych. Najwyższe przekroczenia dopuszczalnych wartości hałasu dotyczą przekroczeń w zakresie do 10 dB (6 podmiotów, 13 ulic z przekroczeniem). W przypadku najwyższych

wartości przekroczeń (do 15 dB) odnotowano 2 odpowiedzialne podmioty (4 ulice z przekroczeniem). Naruszenia standardów akustycznych w zakresie hałasu przemysłowego są miejscowe i występują na niewielkiej powierzchni sąsiadującej z zakładami przemysłowymi. Na pozostałych obszarach miasta hałas przemysłowy nie narusza poziomów dopuszczalnych. W obrębie miasta, na zidentyfikowanych obszarach podlegających ochronie akustycznej, na hałas od zakładów przemysłowych o poziomie przekraczającym wartość dopuszczalną narażonych jest: 517 osób, co stanowi około 0,3% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_{DWN} , 903 osoby, co stanowi około 0,5% mieszkańców miasta – według wskaźnika L_N . Szacunkowa liczba osób oraz powierzchnia miasta, narażone na oddziaływanie hałasu przemysłowego o największej wartości emisji, kształtują się następująco: 1 246 osób, co stanowi 0,7% mieszkańców miasta (2,1% powierzchni miasta) – według wskaźnika $L_{DWN} > 55$, 503 osób, co stanowi około 0,3% mieszkańców miasta (1,4% powierzchni miasta) – według wskaźnika $L_N > 50$ [źródło: UMBB, MAM 2017].

Rys. V.5. Odsetek terenów objętych poziomem hałasu o wartości powyżej 55 dB L_{DWN}
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej

► ZAGROŻENIE SKUTKAMI ZMIAN KLIMATU

Miasto Bielsko-Biała jest jednym z wielu dużych ośrodków miejskich w Polsce, które są szczególnie zagrożone skutkami zmian klimatu oraz których uwarunkowania wynikające z cech własnych miasta, procesów historycznych oraz dynamiki rozwoju mogą potęgować te zagrożenia. Położenie geograficzne Bielska-Białej, układ osadniczy, morfologia terenu oraz sposób zagospodarowania miasta determinują jego wrażliwość na zmiany klimatu. Bielsko-Biała należy do miast z dużym udziałem powierzchni leśnej i wodnej. Okolice rzeki Białej i Wapienicy sprzyjają tworzeniu się lokalnego topoklimatu. Natomiast zróżnicowana rzeźba terenu, szczególnie w okresie zimowym sprzyja powstawaniu zastoisk powietrza i utrzymywaniu się zjawiska smogu. Zagospodarowanie centrum miasta, ze znacznym udziałem terenów uszczelnionych oraz niskim udziałem powierzchni biologicznie czynnej, nie sprzyja retencji wodnej, co z kolei powoduje występowanie powodzi nagłych, typu *flash-flood*, będących konsekwencją deszczy nawalnych czy burz [źródło: PAMDZK].

► WYSTĘPOWANIE NAGŁYCH POWODZI

W Bielsku-Białej w latach 1971-2020 odnotowano 81 przypadków wystąpienia opadów nawalnych, z których 13 spowodowało wystąpienie powodzi. Ponadto w latach 2011-2020 odnotowano 17 ulew I-III stopnia, powodujących wylanie mniejszych cieków, podtopienie budynków i ulic. Ze względu na wysoki stopień uszczelnienia terenów położonych w centralnej części miasta oraz stosunkowo duże spadki terenu, miasto jest podatne na zjawiska meteorologiczne powodujące nagłe spływy powierzchniowe, a w efekcie powodzie miejskie. W przypadku wystąpienia deszczy nawalnych sieć kanalizacji ogólnospławnej w centrum miasta może spowodować zwiększony dopływ rozcieńczonych ścieków do oczyszczalni w Komorowicach i w Wapienicy, a przez to zaburzyć proces technologiczny [źródło: UMBB, SUIKZP, PAMDZK, KOPZB].

► WYSTĘPOWANIE ZAGROŻENIA POWODZIĄ

Dla odcinka rzeki Biała w granicach Bielska-Białej opracowano wstępną ocenę ryzyka powodziowego, mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego, według których zagrożenie powodziowe w mieście jest znaczne. Woda o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$, występuje z koryta i zalewa tereny zurbanizowane od północnej granicy miasta do rejonu zakładu FCA Poland S.A. przy ul. Grażyńskiego, gdzie na prawym brzegu Białej przelewane są wały przeciwpowodziowe w stronę ul. Komorowickiej. Zagrożone są również tereny zabudowane pomiędzy Galerią Sfera a Elektrociepłownią oraz w rejonie Mikuszowic. W ramach *Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla Regionu Wodnego Małej Wisły*, miasto Bielsko-Biała wskazane zostało jako obszar o bardzo wysokim poziomie ryzyka powodziowego. Wynika to z lokalizacji licznych budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, obiektów cennych kulturowo oraz cmentarza, ujęcia wody i zakładów przemysłowych. Ponadto poważnie narażone są tereny rolne położone w środkowym i dolnym biegu potoku Kromparek (w północnej części miasta) oraz w środkowym biegu potoku Krzywa (dzielnica Lipnik). Dodatkowo północno-wschodnia część miasta (dzielnica Hałcnów) zagrożona jest powodzią od potoku Słonnicza ze

względu na brak pojemności koryta dla przepływu wody 100-letniej. Podtopienia i powodzie mogą obejmować głównie tereny zabudowane wzdłuż rzek i dolin potoków w dzielnicach: Kamienica, Wapienica, Komorowice Śląskie, Komorowie Krakowskie, Stare Bielsko oraz w śródmieściu Bielska-Białej. Zgodnie z informacjami przedstawionymi w dokumencie pn. *Analiza zagrożenia powodziowego i programu inwestycyjnego w zlewni rzeki Biała. Opracowanie koncepcji ochrony przeciwpowodziowej w zlewni rzeki Białej z uwzględnieniem oddziaływania zbiornika Goczałkowice i zlewni rzeki Iłownica*, zasięgi stref zalewowych są znacznie większe niż te przedstawione na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, niosąc poważne konsekwencje dla obszarów zagospodarowanych niemal na całym odcinku rzeki Białej przepływającej przez miasto, a także jej licznych dopływów. W rozmowach prowadzonych z mieszkańcami zwracali oni uwagę na dużą liczbę cieków wodnych, a jednocześnie ograniczony wpływ na sposób ich zagospodarowania (podległość tych terenów pod Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie). Wskazywano konieczność dostrzeżenia problemów gospodarki wodami w strategii, także z uwagi na duży potencjał przyrodniczy i rekreacyjny cieków wodnych [źródło: SUIKZP, PAMDZK, KOPZB, ZDE2].

► INTENSYFIKACJA NIEKORZYSTNEGO EFEKTU MIEJSKIEJ WYSPY CIEPŁA

Obserwowana jest intensyfikacja niekorzystnego efektu miejskiej wyspy ciepła (MWC), dotychczas uznawanego za nieuciążliwy dla Bielska-Białej. Różnica średnich temperatur powierzchni w analizowanych obszarach wrażliwości miasta dochodzi niemalże do 20°C. Największe wartości średnich temperatur powierzchni występują w rejonie: terenów przemysłowych zlokalizowanych w zachodniej części miasta (maks. 35°C, min. 25°C, śr. 30°C – dzielnice Wapienica, Stare Bielsko, Komorowice Śląskie, Dolne Przedmieście, Komorowie Krakowskie, Biała Północ, Biała Wschód, Biała Krakowska), które ze względu na obecność hal, obiektów wielkopowierzchniowych i parkingów znacznie się nagrzewają, są natomiast dobrze przewietrzane ze względu na samo położenie miasta w terenie podgórskim, a także terenów handlowych wielkopowierzchniowych (maks. 35°C, min. 27°C, śr. 31°C), ze względu na duże powierzchnie odkrytych parkingów (Komorowice Śląskie, Stare Bielsko) i zwartej zabudowy śródmiejskiej (maks. 31°C, min. 28°C, śr. 29°C) [źródło: UMBB, PAMDZK].

► ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE ZE ZMIAN KLIMATU DLA ZDROWIA PUBLICZNEGO

Najbardziej podatne na konsekwencje zdrowotne zmian klimatu są osoby powyżej 65. roku życia, dzieci poniżej 5. roku życia oraz osoby przewlekle chore, dla których zjawiska termiczne i zjawiska smogowe są najbardziej niebezpieczne. Biorąc pod uwagę wzrastający odsetek seniorów oraz osób przewlekle chorych, kwestia zagrożeń dla zdrowia publicznego ze względu na zmiany klimatyczne nabiera charakteru strategicznego [źródło: PAMDZK].

► ZAGROŻENIE DOSTAW WODY PITNEJ LUB MOŻLIWY WZROST KOSZTU JEJ UZDATNIANIA

W sektorze gospodarki wodnej komponentem najbardziej podatnym na zmiany klimatyczne jest infrastruktura przeciwpowodziowa w odniesieniu do zjawisk związanych z opadami. Podsystem zaopatrzenia w wodę Bielska-Białej będzie podatny na zjawiska związane z deficytem wody oraz na zjawiska powodzi od strony rzek i osuwiska. Wynika to z faktu, że głównym źródłem zaopatrzenia w wodę są ujęcia powierzchniowe, a także z uwarunkowań geofizycznych – usytuowania miasta na wielu wzniesieniach, z rzeką Białą przebiegającą przez śródmieście. Zjawiska związane z deficytem wody mogą powodować ograniczenia w dostępie odpowiedniej ilości wody lub podwyższać koszty jej uzdatniania, natomiast zjawiska związane z powodzią lub osuwiskami mogą negatywnie oddziaływać na stan infrastruktury zaopatrzenia w wodę. Straty wody w sieci wodociągowej w Bielsku-Białej są na poziomie około 25% i w ostatnich latach ulegają niewielkiej redukcji. [źródło: UMBB, PAMDZK].

► WYSTĘPOWANIE OKRESÓW NIŻÓWKOWYCH I NIEDOBORÓW WODY W KORYTACH RZEK

W wieloleciu 1981 - 2015 na rzece Białej zarejestrowano w sumie 27 niżówek krótkotrwałych (tj. o czasie trwania do 90 dni) oraz 31 niżówek długotrwałych, natomiast na rzece Wapienicy zarejestrowano 21 niżówek długotrwałych, które skutkowały niedoborami wody w regionie. Okres ekstremalnie suchy (niżówka trwająca ponad 200 dni i niedobór wody ponad 3,6 mln m³) wystąpił w analizowanym okresie jedynie raz na rzece Wapienicy (w 1993 r.) [źródło: PAMDZK].

► OGRANICZONE WYKORZYSTANIE MIKRO-RETENCJI WÓD OPADOWYCH

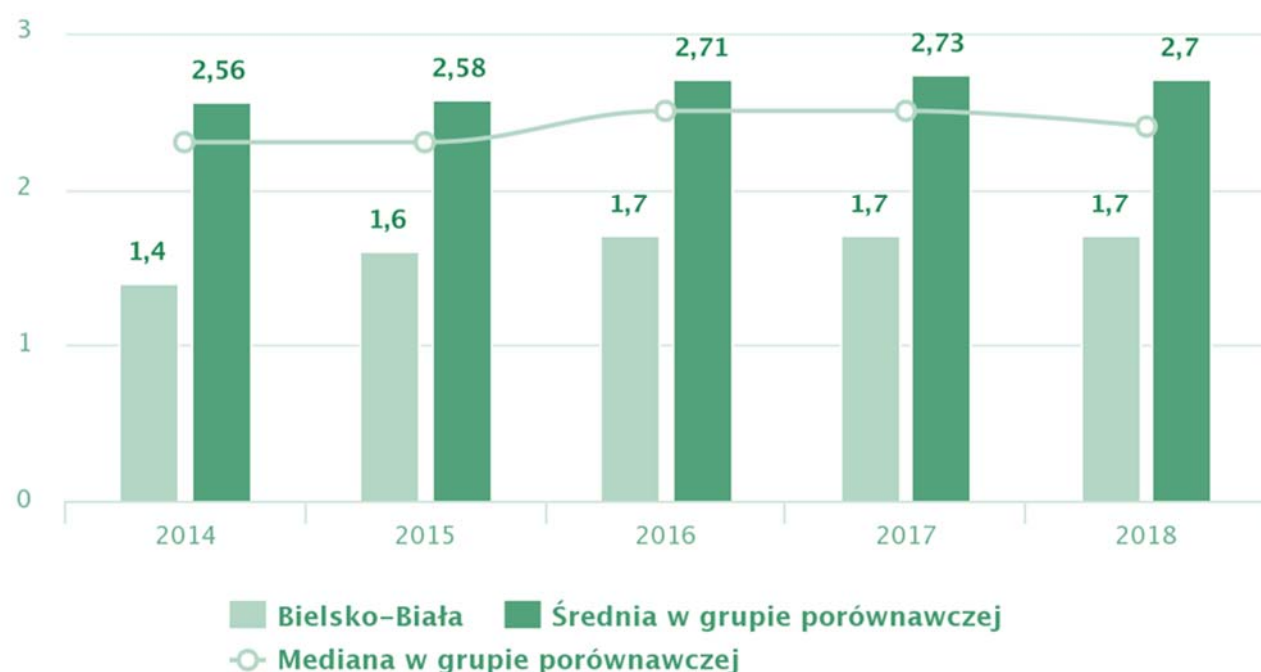
Stan wód powierzchniowych na obszarze Bielska-Białej w dużej mierze regulowany jest przez licznie występujące tu jazy i stopnie regulacyjne. Na terenie miasta zlokalizowanych jest także kilka zbiorników retencyjnych. Największy z nich to zbiornik Wielka Łąka, zlokalizowany w dolinie rzeki Wapienicy. Zbiornik nie posiada stałej rezerwy powodziowej. Wody deszczowe z obszaru miasta odprowadzane są częściowo do ogólnospławnej kanalizacji miejskiej, a częściowo odrębnymi kolektorami do wód powierzchniowych. Na terenie miasta brakuje systemu małych rozproszonych zbiorników, które zatrzymywałyby część wód opadowych (np. zbiorniki przydomowe, stawy i oczka wodne, progi na rowach melioracyjnych i małych ciekach). Ze względu na wysoki stopień uszczelnienia powierzchni (w śródmieściu przekracza 60%, w wielu miejscach osiągając wartości bliskie 100%) oraz ukształtowanie terenu większość wód opadowych spływa do rzek. Problem mikro retencji pojawił się w trakcie rozmów prowadzonych z mieszkańcami. Mieszkańcy akcentowali potrzebę powstania takich rozwiązań. Zwracali uwagę, że coraz więcej terenów jest zabudowanych przez co woda nie wnika do gleby. Zdaniem uczestników spotkań, jako społeczność nie umiemy jej gromadzić [źródło: PAMDZK, ZDE2].

► PRESJA URBANIZACYJNA NA TERENY OTWARTE, BRAK SYSTEMOWEGO ZARZĄDZANIA TERENAMI ZIELONYMI W MIEŚCIE

Podczas działań partycypacyjnych mieszkańcy silnie artykułowali konieczność większej kontroli nad działalnością inwestycyjną i podjęcia działań chroniących tereny zielone. Potrzebę zwiększenia powierzchni terenów zieleni urzędzonej zgłaszano na wszystkich spotkaniach konsultacyjnych. Mieszkańcom szczególnie doskwiera brak zieleni w centrum miasta. Wskazywali oni na możliwość adaptacji nawet małych fragmentów przestrzeni na parki kieszonkowe oraz potrzebę kontynuacji takich projektów, jak Park Włókniarzy czy Park przy Ratuszu. Mieszkańcy zwracali również uwagę na zagrożenie starodrzewia w centrum miasta oraz na potrzebę większej dbałości o czystość otoczenia rzek i potoków, np. Straconki, Białej, a także sygnalizowali problem deficytu terenów zielonych na nowo budowanych osiedlach mieszkaniowych. Na niewystarczającą ilość zielonych miejsc rekreacji i wypoczynku zwracali również uwagę rodzice biorący udział w badaniu ankietowym. W badaniu opinii mieszkańców kwestia zieleni uznana została za drugi kluczowy temat do podjęcia w ramach ochrony środowiska (łącznie 46% respondentów wskazało na potrzebę ochrony istniejącego drzewostanu oraz zwiększenia nasadzeń drzew). W badaniu tym tereny zielone wskazane zostały również jako drugi kluczowy priorytet, który powinien być wspierany przez miasto (ponad 30% odpowiedzi) [źródło: ZDE2, BAR 2020, IBS 2019].

► KONIECZNOŚĆ PRZECIWDZIAŁANIA PROCESOM GEODYNAMICZNYM

W obrębie miasta Bielska-Białej zarejestrowano 184 osuwiska i 25 terenów zagrożonych występowaniem ruchów masowych ziemi. W 2018 r. nie wystąpiła potrzeba stabilizacji osuwisk na terenie miasta, gdyż nie stwierdzono uaktywnienia tych procesów. Według aktualnych informacji zamieszczonych w dokumencie *Plan adaptacji Miasta Bielska-Białej do zmian klimatu 2030*, osuwiska zajmują powierzchnię 671,5 ha, w tym 18 ha zajmują osuwiska czynne, 28,9 ha osuwiska nieczynne. Pozostała powierzchnia, czyli 628,6 ha to procesy spełzawiania. Natomiast tereny o niekorzystnych warunkach geologicznych, na których występuje zagrożenie ruchami masowymi ziemi to ponad 2 900 ha, co stanowi około 23% powierzchni miasta. Na terenie śródmieścia znajduje się 12 mniejszych osuwisk, okresowo aktywnych. Liczne osuwiska zinwentaryzowane zostały w leju źródłowym potoku Barbara oraz w dolinach rzeki Wapienica i potoku Straconka. W rejonie śródmieścia znajduje się 8 mniejszych osuwisk, wśród nich zidentyfikowano 6 jako okresowo aktywne, 1 jako aktywne (rejon pomiędzy ul. Wzgórze i ul. Zamkową). W przypadku wystąpienia na tym terenie długotrwałych i intensywnych deszczy lub prowadzenia prac budowlanych istnieje możliwość uaktywnienia tych osuwisk. Zinwentaryzowane zostały również tereny szczególnie zagrożone powstaniem osuwisk – występują one szczególnie w strefie podgórskiej miasta i obejmują obszar 144,8 ha [źródło: SUIKZP, PAMDZK].

Rys. V.6. Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy w latach 2014-2018 [%]

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, Związek Miast Polskich

5.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► KONIECZNOŚĆ NAWIĄZANIA WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ PRZEZ GMINY AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Współczesne, globalne rozumienie problematyki środowiska naturalnego będzie wymuszało, również na gminach Aglomeracji Bielskiej i BOF, zintensyfikowanie współpracy i zintegrowanie działań w celu uzyskania zakładanych efektów jego ochrony. Na obecnym etapie, poza przykładami takimi jak działalność:

- AQUA S.A w zakresie dostarczania wody do picia oraz odbioru i oczyszczanie ścieków na terenie miasta Bielsko-Biała, jak również gmin wchodzących w skład jej obszaru funkcjonalnego;
- Zakładu Gospodarki Odpadami S.A. w Bielsku-Białej, który w sposób kompleksowy zagospodarowuje odpady z Bielska-Białej i gmin z powiatu bielskiego (w tym z jego obszaru funkcjonalnego), poprzez ich przetwarzanie, odzysk surowców wtórnych oraz unieszkodliwianie na składowisku pozostałości poprocesowych,

trudno wskazać inne formy współdziałania samorządów w tym zakresie.

Najbardziej widoczny jest brak wspólnych działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji, problemu który w omawianym obszarze jest szczególnie odczuwalny. Większość gmin podejmuje w tym zakresie indywidualne działania pomijając fakt wieloaspektowości tego problemu i konieczności podjęcia wspólnych przedsięwzięć.

Analogiczna sytuacja występuje w przypadku zagrożeń spowodowanych globalnymi zmianami klimatu i zwiększoną częstotliwością występowania nagłych zjawisk pogodowych takich jak: burze, ulewy, powodzie, ale również długotrwałe susze i związane z tym problem gospodarki zasobami wodnymi [źródło: UMBB].

5.4. Analiza SWOT dla obszaru Środowisko

Silne strony (Strengths):

- bogate zasoby przyrodnicze,
- dostrzeżenie problemu zanieczyszczenia powietrza,
- nowoczesny system gospodarki odpadami komunalnymi,
- wysoki poziom odzyskiwanych odpadów (poziom recyklingu),
- ograniczone oddziaływanie hałasu kolejowego,
- zmniejszenie liczby osób i lokali narażonych na oddziaływanie hałasu ocenianego wskaźnikiem L_{DWN} w zakresie od 55 do 75 dB,
- prowadzona edukacja ekologiczna,
- coraz większa świadomość ekologiczna użytkowników miasta.

Słabe strony (Weaknesses):

- zła jakość powietrza wynikająca z emisji niskiej, przemysłowej i komunikacyjnej, a w okresie zimowym także z napływu zanieczyszczonego powietrza z Kotliny Żywieckiej
- spalanie paliw stałych w kotłach o niskiej sprawności,
- duża liczba punktowych przemysłowych źródeł emisji oddziałujących na jakość powietrza,
- brak stałego monitoringu zanieczyszczeń generowanych przez przemysł,
- występujące punktowo uciążliwości wynikające z generowania odorów przez zakłady przemysłowe,
- okresowe uciążliwości (odory) wynikające z działania Zakładu Gospodarowania Odpadami,
- wysokie stężenie zanieczyszczeń komunikacyjnych w centrum miasta wynikające z małej płynności ruchu,
- wciąż bardzo wysokie wskaźniki liczby zarejestrowanych na terenie miasta samochodów osobowych oraz dominacja w podziale zadań przewozowych samochodu osobowego,
- niewielki poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym miasta,
- wciąż niewystarczająca świadomość ekologiczna części mieszkańców,
- problem z segregacją odpadów przez użytkowników miasta,
- wciąż otwarty obieg gospodarki odpadami,
- wysokie ceny za odbiór odpadów,
- uciążliwość klimatu akustycznego w określonych strefach miasta,
- negatywne oddziaływanie hałasu przemysłowego,
- ograniczone wykorzystanie mikro-retencji wód opadowych,
- występowanie okresów niżówkowych i niedoborów wody w korytach rzek,
- występowanie osuwisk i związana z tym konieczność przeciwdziałania procesom geodynamicznym,
- presja urbanizacyjna na tereny otwarte,
- wciąż nieadekwatna do potrzeb powierzchnia terenów zieleni urządzonej, szczególnie w obszarze centrum i na nowo budowanych osiedlach,
- brak systemowego zarządzania terenami zielonymi w mieście,
- brak kompleksowego planu stworzenia infrastruktury błękitno-zielonej.

Szanse (Opportunities):

- koncentracja Unii Europejskiej na działaniach zmierzających do transformacji energetyki konwencjonalnej na odnawialną, środki wspierające takie działania,
- zmiana polityki państwa w zakresie ochrony środowiska,
- odchodzenie w krajowej polityce od oparcia energetyki o paliwa kopalne,
- pojawienie się środków zagranicznych i krajowych wspierających walkę z niską emisją,
- pojawiające się środki na wspieranie mikroretencji.

Zagrożenia (Threats):

- zmiany klimatu,
- intensyfikacja efektu miejskiej wyspy ciepła,
- występowanie nagłych powodzi i powodzi skutkujących przelaniem się wód przez wały przeciwpowodziowe,
- niekorzystne zmiany w przepisach dotyczących gospodarowania odpadami,
- dalszy znaczny wzrost kosztów utylizacji odpadów komunalnych,
- niedobór jakościowy i ilościowy krajowych instalacji do recyklingu odpadów,
- zagrożenia wynikające ze zmian klimatu przede wszystkim dla osób w wieku powyżej 65. roku życia dzieci poniżej 5. roku życia oraz osób przewlekle chorych.

VI. Ekonomia

W tym obszarze analizie poddano lokalną gospodarkę. Samorząd ma co prawda stosunkowo niewielki wpływ na oddolne procesy gospodarcze, ale może tworzyć warunki do ich rozwoju i budować przestrzeń do innowacji w tym obszarze.

W przeprowadzonym badaniu poszukiwano trendów i zjawisk społeczno-gospodarczych mogących mieć wpływ na dynamikę rozwoju gospodarczego miasta lub wywołać w dłuższym horyzoncie czasu zjawisko recesji. Analizie poddano sytuację różnych gałęzi gospodarki i związanego z nimi rynku pracy.

Z uwagi na dynamiczne zmiany w światowym obiegu gospodarczym podjęto rozważania, na ile prowadzona polityka inwestycyjna jest zrównoważona.

Źródło: opracowanie własne przy wykorzystaniu strony wordclouds.com

6.1. Zdiagnozowane potencjały

► KORZYSTNA LOKALIZACJA MIASTA

Bielsko-Biała charakteryzuje się wyjątkowo korzystnym położeniem geograficznym, zarówno w kontekście międzynarodowym, jak i krajowym. Miasto zlokalizowane jest w bezpośredniej bliskości granic z Republiką Czeską i Słowacją. W Polsce, w grupie miast podobnej wielkości i rangi w systemie osadniczym, jest to sytuacja wyjątkowa. Co więcej, niezwykle istotne jest to, że w przypadku obu wymienionych krajów regionami przygranicznymi są tereny silnie uprzemysłowione, z centrami w Ostrawie i Żilinie.

Oceniając położenie Bielska-Białej z jeszcze szerszej perspektywy, leży ona pomiędzy Ostrawsko-Karwińskim Okręgiem Przemysłowym, Żyliną, tj. trzecim co do wielkości ośrodkiem miejskim Słowacji i silnie uprzemysłowionym obszarem konurbacji śląskiej.

Wyjątkowe położenie miasta akcentowali również mieszkańcy. Ponad 94% ankietowanych wskazało położenie geograficzne jako element świadczący o atrakcyjności miasta [źródło: IBS 2019].

► KORZYSTNE UWARUNKOWANIA DO PROWADZENIA CAŁOROCZNEJ DZIAŁALNOŚCI TURYSTYCZNEJ

Położenie Bielska-Białej u stóp Beskidu Małego i Beskidu Śląskiego oraz w niedalekiej odległości od Jezior Międzybrodzkiego i Żywieckiego stwarza szerokie możliwości do uprawiania całorocznej turystyki, w tym w szczególności jej form kwalifikowanych, jak np. turystyka górską, kolarstwo górskie/ downhill, saneczkarstwo czy narciarstwo.

Całorocznemu wykorzystaniu infrastruktury turystycznej sprzyjają także: rozbudowana oferta kulturalna, funkcje wystawiennicze czy wreszcie specjalizacja niektórych ośrodków położonych we względnej bliskości miasta w lecznictwie uzdrowiskowym. Rozwój turystyki biznesowej wspiera natomiast dobrze rozwinięta baza hotelowa oraz silnie rozwinięty sektor automotive, który generuje zauważalne udziały turystów pochodzących z Włoch (15% ogółu liczby turystów zagranicznych, 4 tys. osób w 2018 r.). Bliskość silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych obszarów Czech i Słowacji, jak również gęsto zaludniony obszar funkcjonalny miasta stwarzają dogodne warunki do rozwoju turystyki zakupowej.

Ten atut dostrzegają mieszkańcy miasta. Blisko 68% mieszkańców wskazuje turystykę jako konieczny do rozważenia kierunek rozwoju [źródło: GUS, IBS 2019].

► WSPÓŁPRACA BRANŻY TURYSTYCZNEJ W BIELSKU-BIAŁEJ Z JEJ BEZPOŚREDNIM OTOCZENIEM

Współpraca ze Szczyrkem w zakresie wspólnej promocji produktu turystycznego pod hasłem „Dzień dobry Szczyrk, dobry wieczór Bielsko-Biała!” jest oznaką dostrzeżenia potencjału współpracy w zakresie turystyki pomiędzy Bielskiem-Białą a innymi miejscowościami subregionu. Jego siłą jest komplementarność znaczącej części usług turystycznych oferowanych przez miasto i pozostałe gminy subregionu [źródło: WYWIADY].

► ZURBANIZOWANY I UPRZEMYSŁOWIONY OBSZAR FUNKCJONALNY MIASTA

W województwie śląskim Bielsko-Biała pełni funkcję drugiego obok Częstochowy ośrodka subregionalnego o wyraźnie wykształconej strefie oddziaływania (obszarze funkcjonalnym). Obszar ten obejmuje teren gęsto zaludniony i w znaczącej części zurbanizowany i uprzemysłowiony. Cennym elementem lokalizacji miasta jest także położenie w bezpośredniej bliskości również uprzemysłowionych i gęsto zaludnionych terenów zachodniej części województwa małopolskiego.

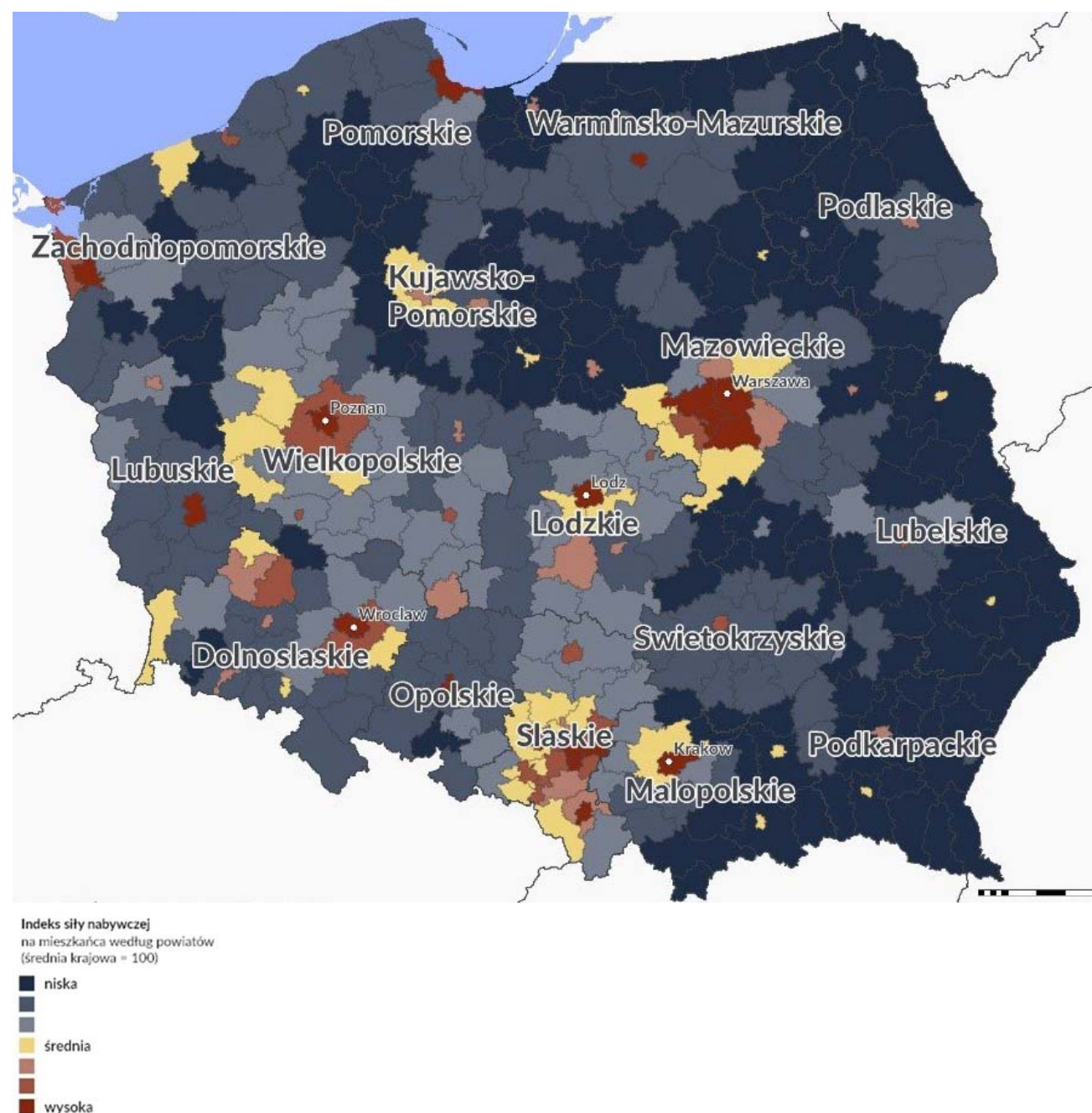
► WZGLĘDNA RÓŻNORODNOŚĆ PROFILU GOSPODARCZEGO MIASTA

Bielsko-Biała nosiła w przeszłości miano „miasta stu przemysłów”. Metafora ta odpowiadała bardzo zróżnicowanej strukturze ówczesnej działalności wytwórczej, obejmującej jeszcze w II połowie XX w. m. in. takie branże jak: włókiennicza, samochodowa, przetwórstwo metali lekkich czy piwowarstwo. Niektóre z tych działalności (np. branża automotive, przetwórstwo metali nieżelaznych), choć w innej skali i formie, kontynuują swoją działalność także obecnie. W II dekadzie XXI w. gospodarka miasta, mimo, że w sektorze przemysłowym wyspecjalizowała się w szeroko rozumianej branży automotive, nadal wykazuje wiele cech różnorodności, choć na wyższym poziomie agregacji, tj. poszczególnych branż gospodarki czy sekcji PKD.

W mieście, poza wymienionymi działalnościami przemysłowymi, zauważalne są takie działalności jak: handel, usługi IT, usługi finansowe, budownictwo czy sektor turystyczny, w tym branża wystawiennicza. W 2018 r. udział zatrudnionych w usługach kształtował się na poziomie 57,24% i był niższy od trzech miast z grupy porównawczej (Jelenia Góra – 63,65%, Nowy Sącz – 63,38%, Częstochowa – 59,51%), a wyższy od dwóch pozostałych (Krosna – 54,57% i Rybnika – 54,60%). Wartość ta nieznacznie wzrosła od 2014 r. (o 0,74 p. p.) [źródło: WYWIADY, MRL].

► BARDZO WYSOKI POZIOM WYNAGRODZEŃ I SIŁY NABYWECZEJ MIESZKAŃCÓW

Bielsko-Biała charakteryzuje się jednym z najwyższych w skali kraju poziomem siły nabywczej. W badaniu GfK Polonia, w 2019 r. miasto znalazło się wśród 10 powiatów o najwyższej sile nabywczej w Polsce, zajmując 8. pozycję przed Krakowem (9 839 euro mieszk.) i Tychami (9 837 euro/ mieszk.). Siła nabywcza dla miasta wyniosła 9 853 euro/ mieszk., co odpowiadało blisko 130% wartości ogólnopolskiej i prawie 67% średniej europejskiej.

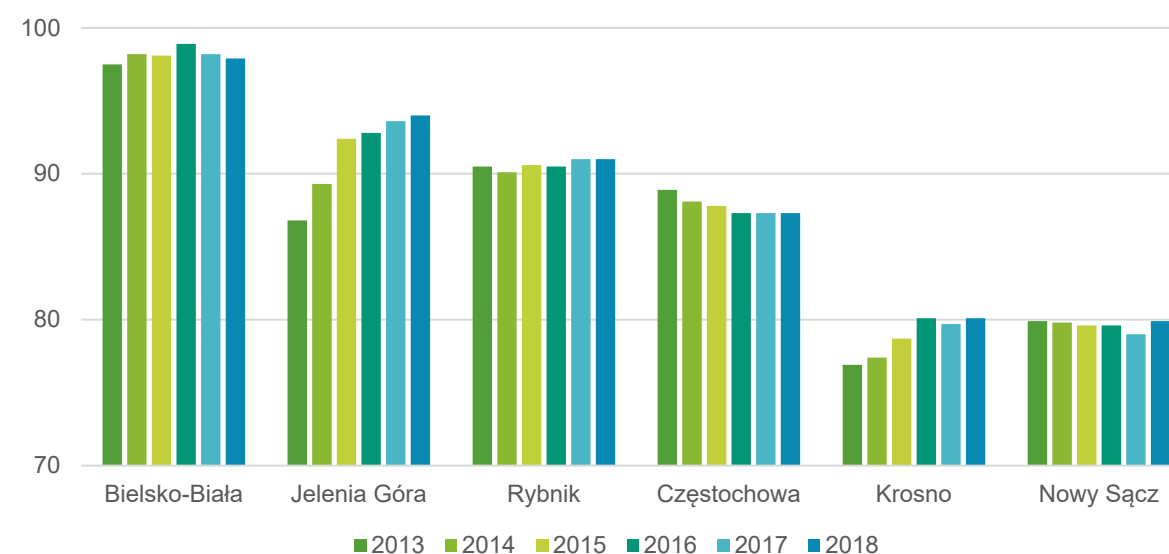
Rys. VI.1 GfK siła nabywcza w Polsce 2020 r.

Źródło: <https://www.gfk.com/pl/prasa/sila-nabywcza-konsumentow-polska-na-29-miejscu-w-europie>

Siła nabywcza jest rozumiana jako dochód rozporządzalny po odjęciu podatków i darowizn na cele dobroczynne, z uwzględnieniem ewentualnych świadczeń państwowych. Badanie wskazuje poziom siły nabywczej na osobę w danym roku wyrażony w euro i jako wartość zindeksowaną. Ranking siły nabywczej GfK jest tworzony w oparciu o nominalny dochód rozporządzalny populacji, co oznacza, że podane wartości nie uwzględniają inflacji. Wyliczenia są przeprowadzane na podstawie danych statystycznych dotyczących wysokości dochodów i zarobków, świadczeń państwowych oraz prognoz instytucji gospodarczych. Analiza poziomu siły nabywczej potwierdza solidne podstawy rozwoju gospodarczego miasta (baza podatkowa) oraz zdolność do akumulowania przez miasto w dużym stopniu efektów rozwoju gospodarczego. Jest to jednocześnie jeden z głównych potencjałów miasta, który istotnie i korzystnie wpływa na jego atrakcyjność osiedleńczą. Względnie wysoki poziom wynagrodzeń odnosi się nie tylko do głównej specjalizacji gospodarczej miasta – przemysłu przetwórczego, ale również całego szeregu działalności o charakterze usługowym. Wskazuje to pośrednio na występowanie efektów mnożnikowych związanych z intensywnym rozwojem wiodących działalności gospodarczych.

Analogiczna sytuacja ma miejsce w przypadku wynagrodzeń w podziale na płeć. Pomimo przewagi wysokości wynagrodzeń w przypadku mężczyzn, te otrzymywane przez kobiety pozostają na relatywnie wysokim poziomie. Względnie korzystna pozostaje również relacja zarobków osób najmłodszych (do 24. r. ż.) i najstarszych (powyżej 64. r. ż.) na bielskim rynku pracy, w stosunku do głównych grup pracujących w wieku produkcyjnym.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2018 r. było zdecydowanie najwyższe w badanej grupie porównawczej i wyniosło 4 731, 61 zł, wzrastając od 2014 r. o ponad 800 zł. Podobny poziom wynagrodzeń występował w Jeleniej Górze (4 546,12 zł) oraz Rybniku (4 400,84 zł). Zdecydowanie niższe wartości odnotowano w Częstochowie (4 222,51 zł), Krośnie (3 875,04 zł) i Nowym Sączu (3 860,88 zł) [źródło: GfK Polonia, MRL].

Średnia dla Polski = 100

Rys. VI.2 Przeciętne wynagrodzenia w Bielsku-Białej w latach 2013-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

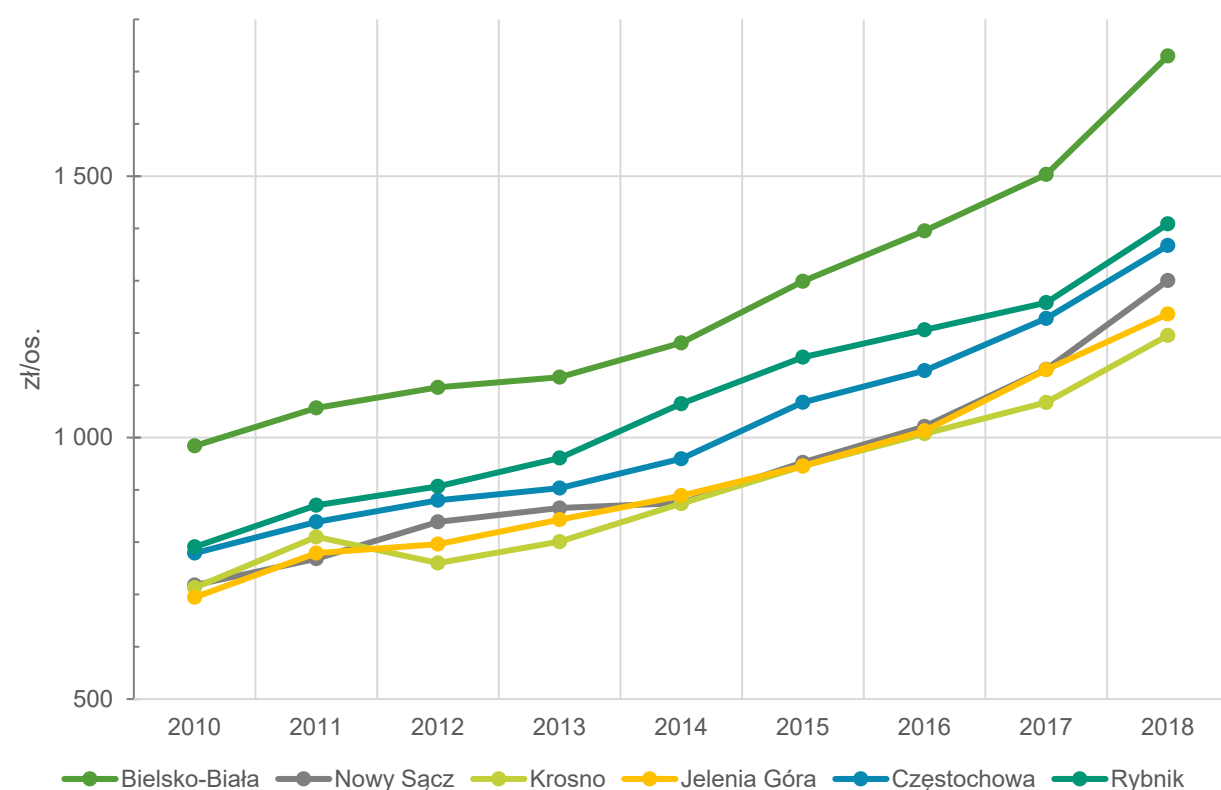
► WYSOKI POZIOM ABSORPCJI EFEKTÓW ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Wielkość miasta i jego położenie sprzyja absorpcji efektów intensywnego rozwoju gospodarczego. $\frac{3}{4}$ podatników uzyskuje dochód z tytułu pracy w firmach w Bielsku-Białej. Jedynie $\frac{1}{4}$ podatników z miasta pracuje poza nim [źródło: MRL]

► WYSOKI POZIOM DOCHODÓW PODATKOWYCH

Istotnym potencjałem, korzystnie wpływającym na stan finansów miasta, jest wysoki poziom dochodów z PIT (w 2018 r. 1,7 tys. zł/ mieszk.) oraz podatku od nieruchomości (w 2018 r. 858 zł/ mieszk.). Pomimo dużo niższego poziomu, wpływy z podatku CIT także reprezentują względnie (na tle innych miast) wysoki poziom (w 2018 r. 189 zł/ mieszk.). W okresie 2010-2018 na wysokim poziomie kształtowała się również dynamika wpływów z PIT w przeliczeniu na 1 mieszk. (175,7%) oraz CIT (224,7%).

Według danych Związku Miast Polskich wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem (średnia trzyletnia) kształtował się w Bielsku-Białej na wysokim poziomie blisko 57,5%. W grupie porównawczej zbliżoną wartość wskaźnika odnotowano w Częstochowie (52,17%), Rybniku (53,48%) i Jeleniej Górze (51,38%). Zdecydowane niższe wyniki uzyskały Nowy Sącz (43,08%) i Krosno (43,87%). Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że wartość wskaźnika dla Bielska-Białej nieznacznie spadła od 2014 r. (o około 1,5 p. p.) [źródło: GUS, MRL].

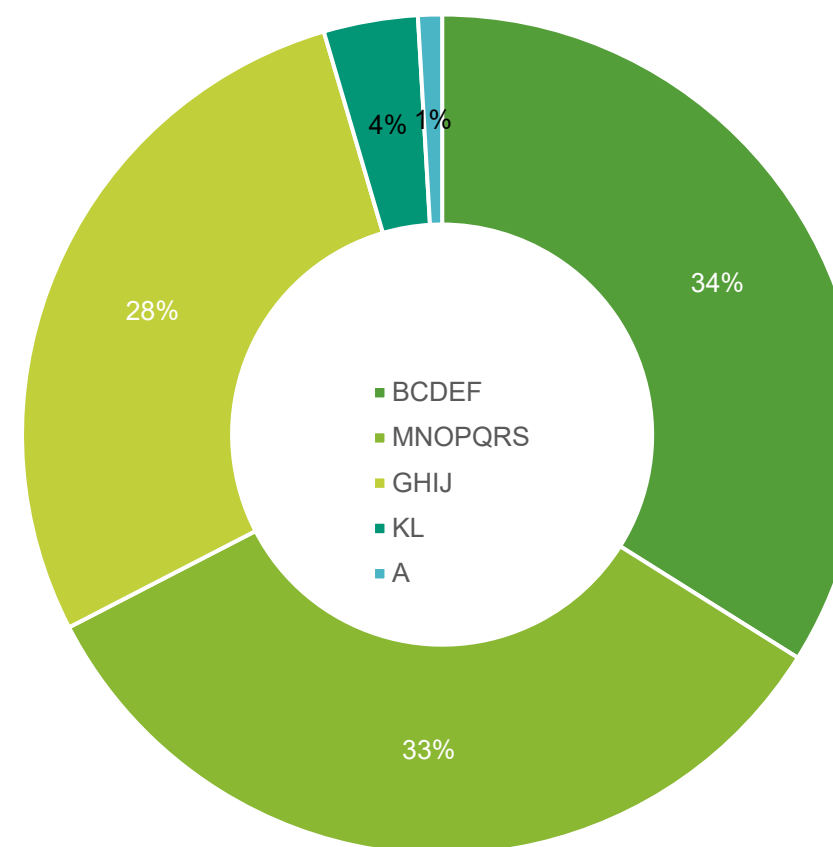

Rys. VI.3 Dochody z tytułu PIT w latach 2010-2018 przypadające na jednego mieszkańca
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

► SILNA SPECJALIZACJA DZIAŁALNOŚCI PRZEMYSŁOWEJ W ZAKRESIE PRZEMYSŁU PRZETWÓRCZEGO, W TYM SAMOCHODOWEGO (AUTOMOTIVE)

Główną specjalizacją Bielska-Białej, jako silnego ośrodka przemysłowego województwa śląskiego, jest działalność wytwórcza (przemysł przetwórczy), w szczególności zaś branża motoryzacyjna. Firmy motoryzacyjne zapewniają wysoki poziom zatrudnienia przy jednoczesnym wysokim poziomie wynagrodzeń dla pracowników. Tym samym, wpływają na ogólny poziom wynagrodzeń w sektorze przemysłowym. Mediana wynagrodzeń w działalnościach przemysłowych (sekcje B, C, D, E) przekroczyła w 2018 r. poziom 3,9 tys. zł. Specjalizacja w sektorze *automotive* daje szansę na przyciągnięcie nowych inwestycji z tej branży w wyniku prawdopodobnego scenariusza polegającego na relokacji niektórych poddostawców z rynków azjatyckich w ramach spodziewanych procesów reorganizacji łańcuchów dostaw w branży.

Jednocześnie w trakcie spotkań z mieszkańcami wybrzmiał problem konieczności szukania nowych obszarów rozwoju, na wypadek gdyby branża *automotive* okazała się działalnością schyłkową [źródło: MRL, ZDE2].

Rys. VI.4 Struktura pracujących według grup sekcji PKD w Bielsku-Białej w 2018 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z MRL

► WYSOKI POZIOM INWESTYCJI

Głównym nośnikiem inwestycji w skali miasta pozostaje działalność przemysłowa, która w 2018 r. odpowiadała za 72% ogółu inwestycji. W wymiarze wartościowym można zatem mówić o postępującym procesie uprzemysłowienia miasta. Proces ten, z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, należy uznać za korzystny.

O ile poziom inwestycji komercyjnych był wysoki, o tyle według Monitora Rozwoju Lokalnego ZMP, wskaźnik kwoty wydatków inwestycyjnych przypadającej na 1 mieszkańca (średnia trzyletnia) wyniósł 835,36 zł i był niższy od wskaźnika odnotowanego w Rybniku (1 323,25) i Krośnie (1 253,35). Kształtował się jednak na wyższym poziomie od wskaźnika odnotowanego w Częstochowie (649,3), Nowym Sączu (488,08) czy Jeleniej Górze (467,03) [źródło: BDL GUS, MRL].

► DUŻA PODAŻ NOWOPOWSTAŁYCH POWIERZCHNI BIUROWYCH O RÓŻNYM STANDARDZIE W BIELSKU-BIAŁEJ

W Bielsku powstaje nowy obiekt usługowo-biurowy o powierzchni użytkowej ponad 9 000 m². Wielofunkcyjny obiekt powstaje w centrum miasta, realizowany przez polskiego inwestora i dewelopera, Cavatina Holding, wzbogacając stolicę Podbeskidzia o pierwszą w tym mieście powierzchnię biurową klasy A.

► ZAUWAŻALNY POTENCJAŁ DO SAMOORGANIZACJI W BRANŻY IT

Firmy sektora IT aktywnie współpracują na rzecz promocji Bielska-Białej jako prężnego ośrodka tej branży gospodarki. Przejawem tych działań jest *BB Days 4 IT* – coroczna impreza przedstawiająca możliwości zatrudnienia i współpracy z bielsko-bialskim sektorem firm informatycznych [źródło: WYWIADY].

► ZRÓŻNICOWANA STRUKTURA SEKTORA IT

Sektor IT w mieście reprezentowany jest przez szereg różnych rodzajów firm. W grupie tej znajdują się m. in. oddziały większych firm informatycznych, software house'y, start-up'y czy firmy produktowe. Różnorodność firm wpływa korzystnie zarówno na atrakcyjność Bielska-Białej jako ośrodka sektora IT z punktu widzenia potencjalnych pracowników, jak i zdolność ośrodka do rozwoju i odporności na potencjalne zjawiska o charakterze kryzysowym [źródło: WYWIADY].

► ZRÓŻNICOWANA STRUKTURA SZKÓŁ WYŻSZYCH

Środowisko szkół wyższych Bielska-Białej jest, jak na skalę ośrodka miejskiego, dość zróżnicowane. Na terenie miasta działają: Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, Wyższa Szkoła Finansów i Prawa, Wyższa Szkoła Administracji, Wyższa Szkoła im. J. Tyszkiewicza. Obejmują one szerokie spektrum kierunków kształcenia, zarówno kierunki humanistyczne, jak i ścisłe, jak również kształcenie zawodowe [źródło: WYWIADY].

► ZLOKALIZOWANE KOMPETENCJE ZWIĄZANE Z NAUKAMI ŚCISŁYMI

Kompetencje stanowią jeden z kluczowych endogenicznych czynników rozwoju. Na terenie Bielska-Białej doszło do połączenia wielu unikalnych, przenikających się cech, sprzyjających rozwojowi specyficznych kompetencji jego mieszkańców. Wśród czynników, które wpłynęły na ich kształtowanie można wymienić m. in.: węzłowe, historyczne położenie na granicy Śląska i Małopolski, protestancki etos pracy, zarówno miasta, jak znaczącej części regionu (Śląsk Cieszyński), wielokulturowy charakter miasta do 1939 r., położenie wschodniej części miasta i jego zaplecza w najsilniej uprzemysłowionej zachodniej części Galicji w okresie zaborów, doświadczenie miasta w zakresie rozwoju działalności wytwórczej („miasto stu przemysłów”), funkcje ośrodka badawczo-rozwojowego (np. Bosmal), tradycje przemysłu samochodowego (FSM) i inne.

Wszystko to doprowadziło do wykształcenia i kumulacji, zarówno specyficznego etosu pracy, jak i predyspozycji mieszkańców Bielska-Białej. Przejawy tego potencjału można obserwować zarówno w licznej kadrze inżynierskiej miasta, prężnie rozwijającym się sektorze IT, jak również predyspozycjach dzieci i młodzieży z zakresu nauk matematycznych (wyniki egzaminów z matematyki w 2019 r.: maturalny – 4. miejsce wśród powiatów województwa śląskiego, gimnazjalny – 1. miejsce, ośmioklasisty – 1. miejsce) oraz językowych (wyniki egzaminów z j. angielskiego w 2019 r.: maturalny – 2. miejsce, gimnazjalny – 1. miejsce, ośmioklasisty – 3. miejsce) [źródło: GUS].

► ZAUWAŻALNY POZIOM ROZWOJU TURYSTYKI BIZNESOWEJ

Bielsko-Biała posiada rozwinięty sektor turystyki biznesowej. Świadczy o tym zarówno baza noclegowa, na którą składają się w głównej mierze hotele (duża liczba hoteli czterogwiazdkowych) oraz obecność infrastruktury wystawienniczej, jak również dużych imprez o takim charakterze, jak np. ENERGETAB - Międzynarodowe Energetyczne Targi Bielskie.

W trakcie spotkań z mieszkańcami, podnoszono jednak kwestię braku hotelu pięciogwiazdkowego oraz konieczność zróżnicowania oferty targowej, tak by nie ograniczała się głównie do tematyki budowlanej [źródło: GUS, WYWIADY, ZDE2].

► WYSOKOROZWIĘTY, JAK NA SKALĘ OŚRODKA, SEKTOR USŁUG KULTURALNYCH

Miasto charakteryzuje się bogatą paletą instytucji oraz imprez kulturalnych. Do pierwszej grupy można zaliczyć m. in. teatry (Teatr Polski, Teatr Lalek Baniałuka), galerie sztuki (m. in. BWA), ośrodki kultury (ROK), muzeum i inne. Do imprez kulturalnych o skali międzynarodowej należy zaliczyć *Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej* oraz *FotoArtFestwial*, a ogólnopolskiej – *Bielską Zadymkę Jazzową*, *Jesień Jazzową*, *Biennale Malarstwa Bielska Jesień* czy *Festiwal Kompozytorów Polskich*. Potencjał sektora kultury stanowi ważny element jakości życia w mieście, jak również element oferty turystycznej Bielska-Białej.

Potencjał kulturalny i turystyczny dostrzegają również mieszkańcy. Uważają oni jednak, że jest on słabo wykorzystywany. Centrum miasta zdaniem mieszkańców w okresie letnim jest rzadko odwiedzane przez mieszkańców. Dostrzeżono również ograniczony rozwój sektora gastronomicznego, co może wynikać ze słabego zainteresowania tego typu usługami ze strony mieszkańców [źródło: GUS, WYWIADY,

► KORZYSTNY TREND W ZAKRESIE LICZBY PRACUJĄCYCH

Liczba pracujących w Bielsku-Białej wykazywała w ostatnich latach bardzo wysoką dynamikę wzrostu. W okresie I 2016 - XII 2018 liczba pracujących zwiększyła się o 12,4%, tj. 10,5 tys. osób. Fakt ten potwierdza intensywne procesy rozwoju gospodarczego miasta i rosnące w jego efekcie zatrudnienie w podmiotach gospodarczych [źródło: MRL].

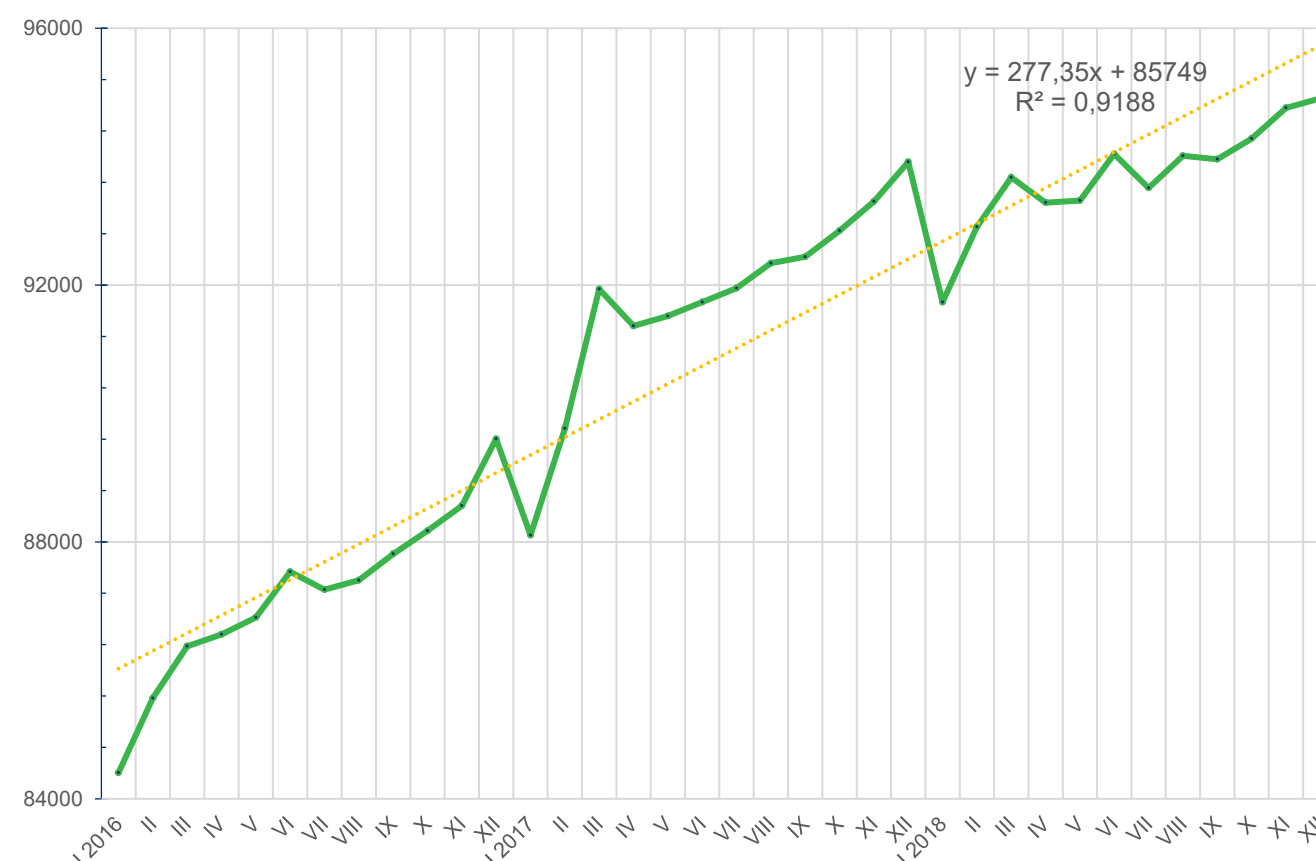
► BARDZO NISKI POZIOM BEZROBOCIA

Stopa bezrobocia w 2019 r wyniosła w Bielsku-Białej zaledwie 1,7%, osiągając najniższą wartość w przedziale czasowym 2010-2019. Wynik ten odpowiadał zaledwie 32,7% wartości ogólnopolskiej. Wyjątkowo niski poziom bezrobocia w mieście kształtuje się poniżej przyjmowanego w niektórych opracowaniach poziomu tzw. bezrobocia naturalnego. To zaś świadczy de facto o pogłębiającej się nierównowadze pomiędzy oferowanymi miejscami pracy a wyraźnie mniejszą liczbą osób chętnych do pracy.

Według danych GUS w 2018 r. wskaźnik liczby długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1 000 mieszkańców gminy był bardzo niski i wyniósł 4,95. Wynik ten był zdecydowanie najniższy w grupie porównawczej (Częstochowa 7,73; Krosno 7,5; Nowy Sącz 6,85; Rybnik 6,89; Jelenia Góra 6,05). W stosunku do 2014 r. wskaźnik obniżył się o 11,35 p. p.

Dobłą sytuację na rynku pracy potwierdzają wyniki przeprowadzonego w 2019 r. badania opinii mieszkańców. 68,5% ankietowanych twierdziło, że warunki życia w mieście, biorąc pod uwagę sytuację na rynku pracy, są raczej dobre lub zdecydowanie dobre. Ponad 33% ankietowanych twierdziło, że wysoka atrakcyjność miasta wynika właśnie z atrakcyjnego rynku pracy.

W trakcie spotkań konsultacyjnych mieszkańcy miasta zwracali jednak uwagę na fakt, że przy dużej dostępności miejsc pracy dla osób o niższych kwalifikacjach, brakuje miejsc pracy dla specjalistów. Pojedyncze głosy dotyczące możliwości i warunków zatrudnienia w Bielsku-Białej pojawiły się również w wypowiedziach rodziców biorących udział w badaniu ankietowym. Wątki te pojawiły się w komentarzach do pytania o jakość życia w mieście, przy czym połowa opinii była pozytywna (brak problemów ze znalezieniem pracy), połowa negatywna (trudności w znalezieniu pracy, niskie płace, szczególnie w relacji do bardzo wysokich zdaniem ankietowanych kosztów utrzymania w Bielsku-Białej, niechęć pracodawców do stosowania rozwiązań ułatwiających godzenie obowiązków zawodowych z opieką nad dziećmi) [źródło: GUS, PUP, ZDE2, IBS 2019, BAR 2020, MRL].

Rys. VI.5 Trendy w zakresie zatrudnienia w Bielsku-Białej oraz wybranych miastach powiatowych w ujęciu miesięcznym w latach 2016-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów/Sytemu POLTAX – deklaracji PIT-4R (www.monitor.miasta.pl)

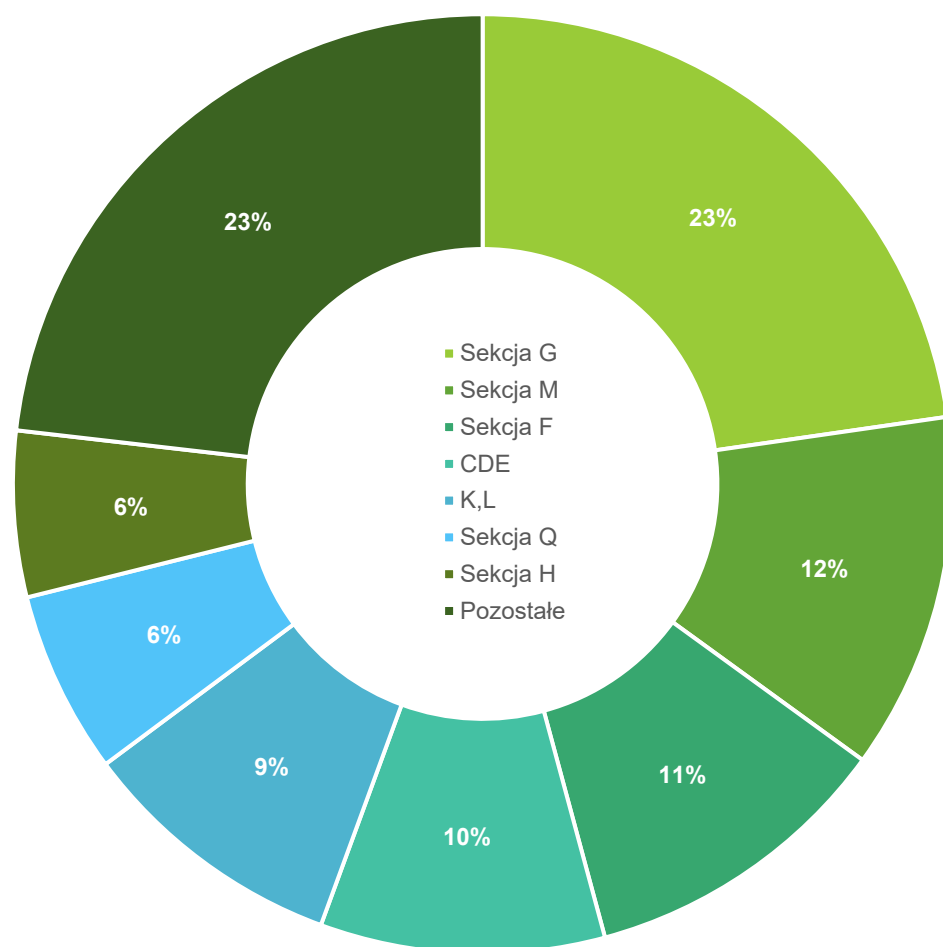
► SPORY ZASÓB PUSTOSTANÓW

W mieście występuje spory zasób pustostanów, zarówno w zasobie mieszkaniowym, jak i lokali użytkowych, które po dokonaniu remontów mogłyby poprawić dostępność tego typu zasobów w mieście.

► WYSOKI POZIOM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Niewątpliwym atutem miasta jest wysoki poziom przedsiębiorczości. Liczba firm zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła w 2019 r. 152,1. W konsekwencji działalność gospodarcza jest, obok pracy najemnej, drugim podstawowym źródłem wpływów z PIT. Osoby prowadzące działalność gospodarczą, stanowiąc zaledwie około 8% ogółu podatników, odpowiadają za 39% wpływów miasta z tytułu PIT.

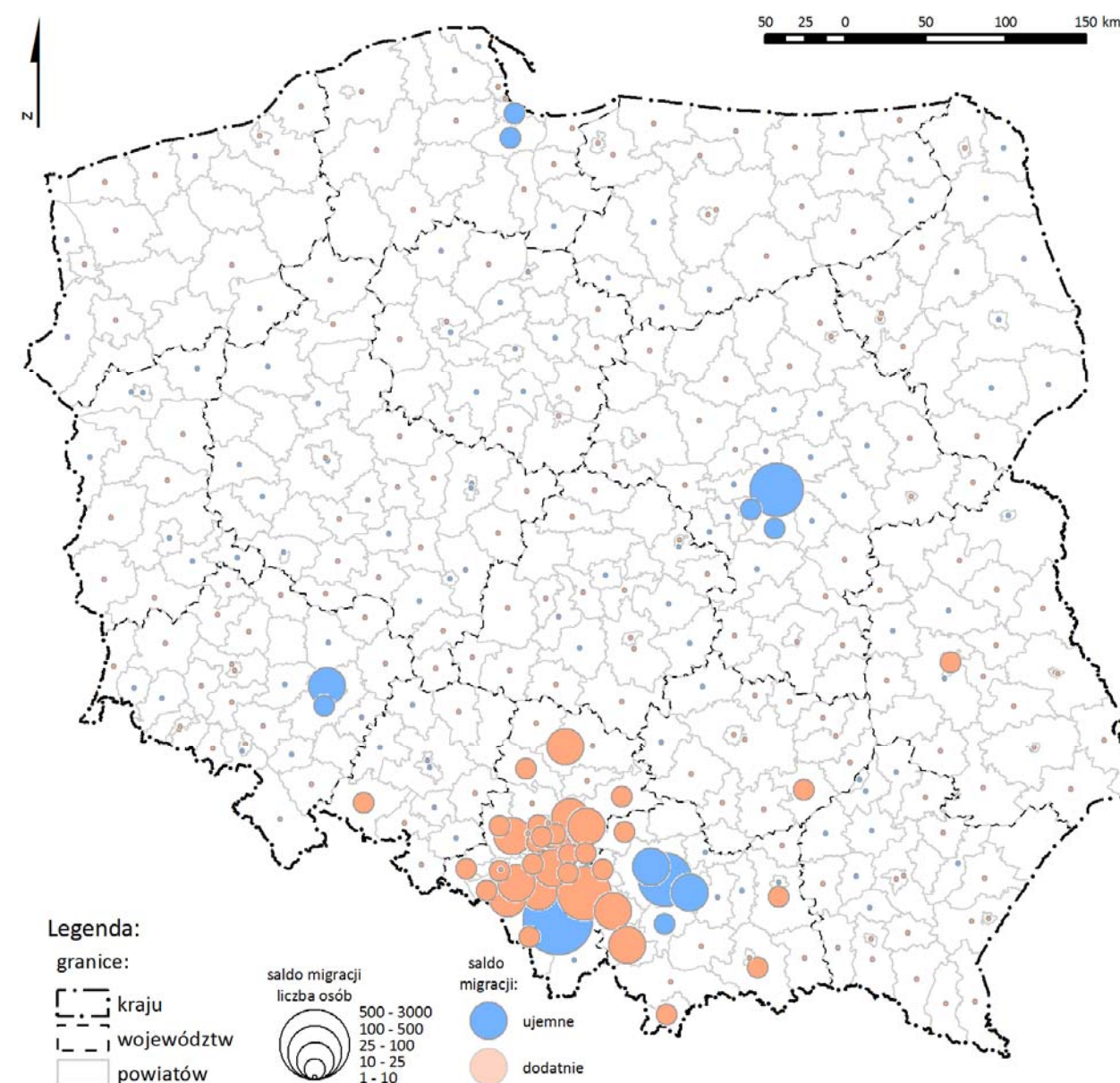
Wartość wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców w 2018 r. była wyższa jedynie w Jeleniej Górze (155). W pozostałych miastach grupy porównawczej była zdecydowanie niższa i wynosiła: w Krośnie 119, Nowym Sączu i Częstochowie – 118, w Rybniku 101 [źródło: BDL GUS, MRL, ZDE2].

Rys. VI.6 Struktura firm zarejestrowanych w REGON w Bielsku-Białej w 2019 r.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

► ATRAKCYJNOŚĆ BIELSKA-BIAŁEJ DLA MIGRANTÓW Z INNYCH MIAST WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Bielsko-Biała charakteryzuje się pozytywnym saldem migracji z dużą liczbą ośrodków miejskich województwa śląskiego. Atrakcyjność Bielska-Białej jest wysoka dla migrantów, zarówno pochodzących ze strefy bezpośredniego oddziaływania miasta (obejmującej takie ośrodki, jak: Cieszyn, Żywiec, Andrychów, Oświęcim, Kęty, Jastrzębie Zdrój czy Żory), jak również z niektórych miast konurbacji śląskiej (Sosnowiec, Katowice, Tychy, Gliwice, Dąbrowa Górnicza, Będzin, Ruda Śląska, Mysłowice) [źródło: GUS].

Rys. VI.7 Ruch migracyjny w Bielsku Białej według powiatów w latach 2013-2018
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

► STRUKTURA LUDNOŚCI NAPŁYWAJĄCEJ Z MIAST

Jakkolwiek saldo migracji krajowych do miast i z miast ma wymiar pozytywny, jego struktura może stanowić w przyszłości problem. Największą grupę migrantów z innych ośrodków miejskich stanowią osoby w wieku okołomerytalnym (55-69 lat). Z demograficznego punktu widzenia będą oni zatem wpływać na przyspieszanie procesów starzenia się populacji miasta. Do miasta napływają również rodziny z dziećmi, ale w stosunku do struktury odpływu mieszkańców, są to osoby z węższego przedziału wiekowego (30-39 lat) oraz z mniejszą liczbą dzieci (w wieku 5-9 lat) lub też bez nich [źródło: GUS].

Rys. VI.9 Saldo migracji w Bielsku Białej według kierunków miasto/ wieś i grup wieku w latach 2013-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

► UZALEŻNIENIE PRZEMYSŁU OD SEKTORA SAMOCHODOWEGO (AUTOMOTIVE)

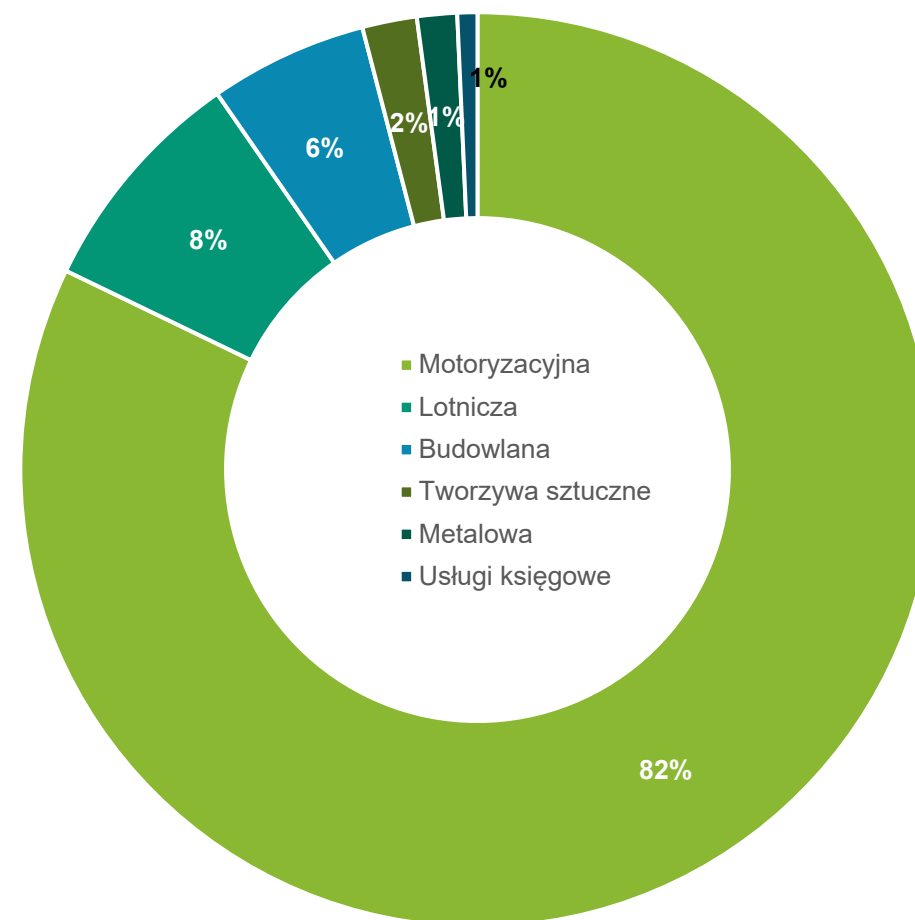
Wyraźna dominacja jednej branży (m. in. 82% nakładów inwestycyjnych w KSSE), przy jednoczesnym jej bardzo wysokim poziomie globalizacji i wynikającym z tego długim łańcuchem dostaw, niesie ze sobą wyraźne ryzyko ograniczenia produkcji lub likwidacji (relokacji) działalności w przypadku wystąpienia spowolnienia gospodarczego lub recesji. Sytuacja kryzysu branży samochodowej w dobie pandemii COVID-19 potwierdza to zagrożenie [źródło: KSSE].

► STAGNACJA POZIOMU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Gasnący w ostatnich latach trend wzrostowy w zakresie przedsiębiorczości może wskazywać na wyczerpywanie się prostego, ilościowego scenariusza rozwoju gospodarczego opartego o przyrost liczby podmiotów gospodarczych [źródło: GUS].

► OGRANICZONE WPŁYWY PODATKOWE Z FIRM FUNKCJONUJĄCYCH W RAMACH KSSE

Firmy działające w ramach Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (KSSE) zwolnione są z części danin, w tym m. in. CIT, co z całą pewnością uszczupla potencjalne dochody budżetu miasta. Liczba firm funkcjonujących na specjalnych warunkach jest nieduża, niemniej jednak do grupy tej należą największe przedsiębiorstwa w mieście, w tym największe firmy sektora automotive: FCA Poland, Eaton Automotive Systems, TRW Steering Systems Poland czy Magneti Marelli Suspension Systems Bielsko [źródło: KSSE].

Rys. VI.10 Inwestycje w mln zł w ramach KSSE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z KSSE

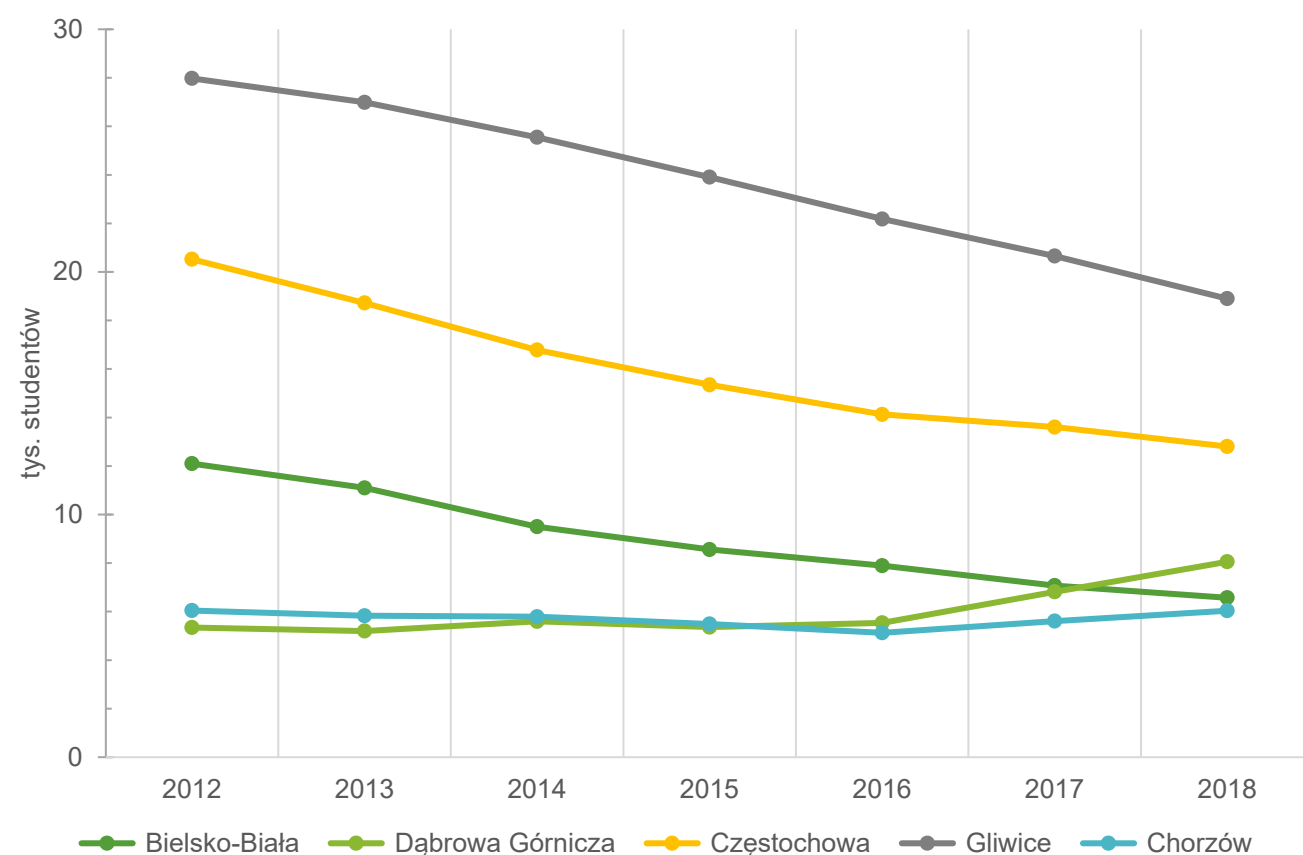
► BRAK INTEGRACJI OŚRODKA AKADEMICKIEGO W MIEŚCIE

Zidentyfikowano brak występowania cech charakterystycznych dla większych ośrodków akademickich w kraju, takich jak kultura studencka czy inne formy życia studenckiego [źródło: WYWIADY].

► POSTĘPUJĄCE PROCESY CENTRALIZACJI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Skutkiem procesów centralizacji szkolnictwa wyższego oraz przemian struktury demograficznej w Polsce, jest tendencja słabnięcia pozycji szkół wyższych funkcjonujących w średniej wielkości ośrodkach miejskich. Liczba studentów w Bielsku-Białej w latach 2012-2018 spadła o 5,5 tys., a więc blisko o 50%. Gwałtowny spadek liczby studentów stanowi duże wyzwanie, także z punktu widzenia funkcjonowania prywatnych szkół wyższych.

W badaniu opinii mieszkańców, ponad 33,5% ankietowanych wskazało na konieczność podjęcia działań związanych z dostosowaniem oferty szkół wyższych do potrzeb rynku pracy. Także podczas spotkań w 2020 r. mieszkańcy wskazywali na bardzo niski poziom szkolnictwa wyższego w mieście [źródło: GUS, WYWIADY, IBS 2019, ZDE2].

Rys. VI.11. Liczba studentów w tysiącach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

► BRAK TERENÓW INWESTYCYJNYCH

Brak wolnych terenów inwestycyjnych w mieście (scalonych i uzbrojonych) będzie wpływał hamująco na rozwój nowych inwestycji, w szczególności, tych o dużym zapotrzebowaniu na powierzchnię. Do takich należy m. in. część działalności z zakresu przemysłu przetwórczego. Dodatkowo, brak terenów możliwych do zaoferowania inwestorom może niekorzystnie wpływać zarówno na możliwości rozbudowy istniejących już zakładów, jak również ograniczać szanse na wykorzystanie potencjalnego trendu relokacji części działalności, stanowiących element długiego łańcucha dostaw niektórych branż, z terenów pozaeuropejskich (np. Azji) [źródło: WYWIADY].

► NIEZADOWALAJĄCA JAKOŚĆ POWIETRZA STANOWIĄCA BARIERĘ W PRZYCIĄGANIU WYSOKO WYKWALIFIKOWANYCH KADR

Niska jakość powietrza zaczyna odgrywać negatywną rolę w przyciąganiu zarówno firm z niektórych branż gospodarki (np. sektor IT), jak również specjalistów oraz kadry kierowniczej wyższego szczebla. Bariera ta, wraz z szybko rosnącą, powszechną świadomością zagadnień związanych z jakością powietrza, będzie stanowiła coraz większe ograniczenie w rozwoju miasta, zmniejszając jego atrakcyjność osiedleńczą. Mieszkańcy dostrzegają potrzebę poprawy jakości powietrza, głównie ze względu na konsekwencje dla stanu zdrowia, ale także jako jednego z elementów systemowego wsparcia rozwoju sektora IT, bardzo w ich ocenie potrzebnego [źródło: WYWIADY].

► BRAK OFERTY DLA KURACJUSZY

Brakuje oferty skierowanej do kuracjuszy odwiedzających uzdrowiska w obszarze oddziaływania Bielska-Białej, pomimo względnie licznej grupy odwiedzających śląskie uzdrowiska (około 40 tys. osób rocznie).

W opinii mieszkańców wciąż brak jest przemyślanego i wielowątkowego pomysłu na rozwój turystyki w mieście [źródło: WYWIADY, GUS, ZDE2]

► BRAK INFRASTRUKTURY TOWARZYSZĄCEJ KOLARSTWU GÓRSKIEMU

Zauważalne jest narastanie konfliktu pomiędzy jednym z elementów turystyki kwalifikowanej, jakim jest kolarstwo górskie, a mieszkańcami okolic szlaków rowerowych. Wynika to z braków w zakresie infrastruktury towarzyszącej temu rodzajowi turystyki, np. parkingów, miejsc obsługi rowerzystów (MOR) itp. [WYWIADY].

6.3. Zdiagnozowane potencjały i problemy w obszarze funkcjonalnym miasta

► WIODĄCA ROLA GOSPODARCZA MIASTA-RDZENIA AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF

Bielsko-Biała stanowi dla całego obszaru naturalne centrum gospodarcze. Ze względu na swoje usytuowanie (niewielka odległość od Aglomeracji Górnośląskiej oraz Aglomeracji Krakowskiej) i funkcje oraz transgraniczne położenie (bliskość do Czech i Słowacji) stanowi cel dojazdów do pracy. Wysoka podaż miejsc pracy przekłada się na jeden z najniższych w województwie odsetek bezrobotnych – w Bielsku-Białej w 2018 r. wynosił on 1,9%, a w pozostałych gminach wahał się od 1,4% do 3,5% (przy średniej wojewódzkiej 4,3%).

Badania przeprowadzone w 2017 r. przez Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego w ramach „Analizy powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego” wykazały, że Bielsko-Biała stanowi główny cel dojazdu do pracy mieszkańców z gmin ościennych. Suma wszystkich powiązań zewnętrznych dla Bielska-Białej wyniosła 34,5 tys., co plasuje je na drugim miejscu w województwie (po Katowicach). Ponadto z badań tych wynika, że w Bielsku-Białej największa liczba mieszkańców jest zatrudniona w podmiotach branży przetwórstwa przemysłowego (SEKCJA C wg PKD 2007)

O solidnych podstawach rozwoju gospodarczego i akumulowaniu przez miasto jego efektów świadczą również wyniki badania siły nabywczej konsumentów za 2019 r. wykonanego przez GfK Polonia. Z siłą nabywczą na poziomie 9 853 euro na osobę Bielsko-Biała zajęła ósmą lokatę, awansując po raz pierwszy do czołowej „10” powiatów w Polsce o najwyższej sile nabywczej.

Od 2016 r. w Aglomeracji Bielskiej i jej obszarze funkcjonalnym zauważalny jest trend przyrostu podmiotów gospodarki narodowej. W samym mieście Bielsko-Biała wskaźnik dotyczący liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2018 r. był o 52% większy niż średnia wojewódzka.

W najbliższych latach głównym wyzwaniem dla Bielska-Białej wydaje się być utrzymanie swojej wiodącej roli w omawianym obszarze. Ze względu na problemy demograficzne z jakimi boryka się miasto, jak również ograniczone zasoby terenów inwestycyjnych (co wiąże się z przenoszeniem całej lub części działalności firm dotychczas działających na terenie Bielska-Białej), zadanie to jest obarczone sporym ryzykiem wymagającym, poza działaniami opartymi o własne zasoby, podjęcia współpracy z gminami Aglomeracji Bielskiej i BOF w celu określenia wzajemnych funkcji na całym obszarze i uniknięcia niepotrzebnej konkurencji [źródło: UMBB].

► BRAK ZINTEGROWANEJ OFERTY TURYSTYCZNEJ AGLOMERACJI BIELSKIEJ I BOF

Uznanie turystyki przez władze gmin Aglomeracji Bielskiej i BOF za jedną z głównych dziedzin rozwoju gospodarczego tego obszaru wpływa na ciągle zwiększanie i rozbudowywanie infrastruktury turystyczno-sportowo-rekreacyjnej (wyciągi, hale sportowe, baseny, ścieżki rowerowe itp.). Gminy Aglomeracji Bielskiej i BOF dysponują terenami atrakcyjnymi dla uprawiania sportów zimowych (np. Wilkowice), wędkarstwa (Bestwina, Buczkowice, Łodygowice, Wilamowice, Czechowice-Dziedzice, Jasienica), sportów szybowcowych i lotniarstwa (Bielsko-Biała), turystyki rowerowej (Buczkowice, Jaworze, Jasienica) i jazdy konnej (Bielsko-Biała, Kozy, Jasienica, Jaworze).

W granicach Bielska-Białej znajdują się rozległe tereny rekreacyjno-wypoczynkowe o wysokich walorach krajobrazowych, położone głównie w południowej części miasta. Przeszło 50% jego powierzchni stanowią tereny zielone. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych na obszarze miasta wynosi 3 084,15 ha. Są to tereny atrakcyjne turystycznie pod względem krajobrazów, unikatowych w skali kraju gatunków fauny i flory, jak i bazy rekreacyjnej.

W trakcie realizacji jest kolejny etap górskich ścieżek rowerowych w ramach projektu Enduro Trails. Kompleks górskich ścieżek rowerowych Enduro Trails Bielsko-Biała, który posiada 13 tras o różnym stopniu trudności, jest jednym z najpopularniejszych obiektów rekreacyjnych regionu. Górskie ścieżki rowerowe wybudowane w rejonie Koziej Góry i Szyndzielni przyciągają rowerzystów z wielu stron Polski, a także z zagranicy. W planowana jest budowa dwóch nowych tras, które pozwolą połączyć kompleks Enduro Trails Bielsko-Biała ze ścieżkami powstającymi w Bystrej (gmina Wilkowice) i Szczyrku.

Analiza wskaźników dotyczących turystycznych obiektów noclegowych za lata 2013 i 2018 wskazuje na wzrost liczby zarówno obiektów noclegowych (w Bielsku-Białej z 20 do 25, w powiecie bielskim z 43 do 52), jak i noclegów udzielonych na 1 000 ludności (w Bielsku-Białej z 1 065,62 do 1 410,59, w powiecie bielskim z 2 357,48 do 3 196,47), co jednoznacznie wskazuje na dużą dynamikę rozwoju tej branży.

Podobnie jak miało to miejsce w pozostałych obszarach problemowych, także w tym zakresie dostrzegany jest brak lub stosunkowo słaba współpraca jednostek samorządu terytorialnego. Pomimo posiadania cennych przyrodniczo, krajobrazowo i turystycznie terenów oraz infrastruktury brakuje wspólnego promowania ponadlokalnych walorów turystycznych, spójnego systemu i strategii ich całorocznego wykorzystywania.

Intensywnie rozwijająca się branża turystyczna wymusza na gminach chcących skorzystać na jej rozwoju zintegrowanie swoich działań i stworzenie atrakcyjnej, wspólnej propozycji rekreacyjnej, zwłaszcza wobec silnej oferty turystycznej sąsiednich regionów. Stworzenie takiej oferty należeć będzie do jednych z najważniejszych wyzwań dla gmin Aglomeracji Bielskiej i BOF [źródło: UMBB].

6.4. Analiza SWOT dla obszaru Ekonomia

Silne strony (Strengths):

- wysoka atrakcyjność osiedleńcza z punktu widzenia mieszkańców miast województwa śląskiego, w tym miast konurbacji śląskiej,
- silna pozycja jako ośrodka subregionalnego w południowej części województwa śląskiego,
- wysoki udział działalności egzogenicznych (m.in. przemysł, sektor IT) w strukturze gospodarki,
- brak rzeczywistego problemu bezrobocia,
- obecność funkcji badawczo-rozwojowych związanych z sektorem przemysłu samochodowego (automotive),
- silna specjalizacja działalności przemysłowej w zakresie przemysłu przetwórczego, w tym samochodowego,
- wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców,
- jedna z najwyższych, wśród powiatów w Polsce, siła nabywcza mieszkańców (8. miejsce),
- wysoki poziom wynagrodzeń, w tym kobiet oraz ludzi młodych,
- korzystny trend w zakresie liczby pracujących,
- wysoki poziom absorpcji efektów rozwoju gospodarczego,
- wysoki poziom inwestycji,
- względna różnorodność profilu gospodarczego miasta,
- wysoki poziom dochodów podatkowych,
- nieznacznie rosnąca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym,
- zróżnicowana struktura sektora IT,
- zróżnicowana struktura szkół wyższych,
- zauważalny potencjał do samoorganizacji w branży IT,
- zlokalizowane kompetencje związane z naukami ścisłymi,
- zauważalny poziom rozwoju turystyki biznesowej,
- wysokorozwinięty, jak na skalę ośrodka, sektor usług kulturalnych,
- zróżnicowana oferta powierzchni biurowych.

Słabe strony (Weaknesses):

- ubytek rzeczywistej ludności związany w głównej mierze z procesami suburbanizacji,
- postępujące procesy starzenia się struktury demograficznej,
- niekorzystna struktura ludności napływającej z miast,
- wyraźnie ograniczona oferta terenów inwestycyjnych w mieście,
- rosnące ceny nieruchomości mieszkaniowych,
- pogłębiający się deficyt pracowników na rynku pracy,
- niekorzystny trend w zakresie przedsiębiorczości,
- uzależnienie przemysłu od sektora samochodowego (automotive),
- ograniczone wpływy podatkowe z firm funkcjonujących w ramach KSSE,
- różnica pomiędzy płacami w zakresie przeciętnej, spodziewanej dalszej długości życia,
- brak oferty dla kuracjuszy,
- brak infrastruktury towarzyszącej kolarstwu górskiemu,
- niezadawalająca jakość powietrza barierą w przyciąganiu wysoko wykwalifikowanych kadr,
- brak integracji ośrodka akademickiego w mieście.

Szanse (Opportunities):

- korzystna geograficzna lokalizacja Bielska-Białej na terenie Europy Środkowej, Polski i województwa śląskiego,
- zurbanizowany i uprzemysłowiony obszar funkcjonalny miasta,
- postępujący rozwój tras szybkiego ruchu, który będzie zwiększał dostępność Bielska-Białej w kraju,
- wysoka atrakcyjność inwestycyjna Bielska-Białej,
- rosnące transfery socjalne,
- ograniczenia dotyczące handlu wielkopowierzchniowego szansą na rozwój sektora usług czasu wolnego,
- zmiana paradygmatu rozwojowego na poziomie strategicznym dla kraju, z polaryzacyjno-dyfuzyjnego na zrównoważony, uwzględniający rolę miast średnich i małych,
- korzystne uwarunkowania do prowadzenia całorocznej działalności turystycznej w mieście i jego otoczeniu,
- współpraca branży turystycznej w Bielsku-Białej i jego bezpośrednim otoczeniu,
- specjalizacja niektórych gmin z obszaru oddziaływania miasta w lecznictwie uzdrowiskowym.

Zagrożenia (Threats):

- niekorzystny z punktu widzenia miasta, dotychczasowy, polaryzacyjno-dyfuzyjny paradygmat rozwoju przestrzennego kraju,
- ograniczenia dotyczące handlu wielkopowierzchniowego zagrożeniem dla turystyki zakupowej (np. z Czech i Słowacji),
- procesy centralizacji i będące tego konsekwencją ograniczanie roli i znaczenia samorządu terytorialnego,
- negatywne zmiany kluczowych wskaźników makroekonomicznych na skutek spowolnienia (kryzysu) gospodarczego,
- rosnące obciążenie finansowe samorządów w zakresie finansowania systemu oświaty,
- wprowadzenie zmian w systemie podatkowym ograniczającym udział samorządów lokalnych w dochodach z PIT i CIT,
- cykliczność koniunktury gospodarczej w skali globalnej,
- polityka klimatyczna UE,
- suboptymalne rozwiązania z zakresu gospodarowania odpadami ograniczające dochód rozporządzalny najmniej zamożnej części mieszkańców,
- pogarszająca się sytuacja finansów publicznych kraju,
- brak rozwiązań (narzędzi) w zakresie skutecznego zarządzania obszarami funkcjonalnymi,
- postępujące procesy centralizacji szkolnictwa wyższego,
- malejąca rola grupy FCA w wyniku fuzji z grupą PSA.

VII. Lista potencjałów i problemów

Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych. Poniżej zestawiono poruszane w diagnozie zagadnienia, z przypisaniem ich do wymienionych w ustawie obszarów. W tabeli symbolem X wskazano dominujący obszar dla wybranego potencjału lub problemu. Wiele analizowanych zagadnień ma charakter interdyscyplinarny, przenikający różne obszary, należy zatem pamiętać, że wskazanie głównego obszaru nie wyklucza powiązań z innymi obszarami.

Tab.VII.1. Lista potencjałów i problemów oraz ich powiązanie z obszarami wskazanymi w ustawie o polityce rozwoju

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Ludzie	Stosunkowo wysoki poziom aktywności obywatelskiej mieszkańców	X			
Ludzie	Silne i liczne organizacje pozarządowe	X			
Ludzie	Wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców	X		X	
Ludzie	Pozytywne zmiany we współpracy urzędu miejskiego z organizacjami pozarządowymi	X			
Ludzie	Nowe narzędzia dialogu z mieszkańcami	X			
Ludzie	Budżet obywatelski	X	X	X	
Ludzie	Rosnąca gotowość mieszkańców do podejmowania dialogu z miastem	X			
Ludzie	Potencjał rad osiedli	X			
Ludzie	Niski poziom zaufania mieszkańców do dialogu z samorządem	X			
Ludzie	Wymagający usprawnienia system komunikacji	X			
Ludzie	Wymagające wzmocnienia procesy konsultacyjne	X			
Ludzie	Nie w pełni wykorzystany potencjał budżetu obywatelskiego	X			
Ludzie	Brak systematycznie prowadzonych badań ewaluacyjnych jakości współpracy	X			
Ludzie	Duże zróżnicowanie osiedli ze względu na aktywność rad osiedli i zaangażowanie mieszkańców	X	X		
Ludzie	Brak inicjatyw dotyczących tworzenia partnerskich relacji na linii władza lokalna – obywatele, wykraczających poza terytorium jednej gminy	X			

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Życie	Bogate zasoby dziedzictwa kulturowego		X	X	
Życie	Bardzo duże rezerwy terenów pod zabudowę mieszkaniową		X		
Życie	Niska stopa bezrobocia	X		X	
Życie	Coraz lepsza sytuacja finansowa rodzin	X		X	
Życie	Rynek pracy otwarty na cudzoziemców	X		X	
Życie	Niski wskaźnik korzystających z pomocy społecznej na tle ogółu mieszkańców miasta	X			
Życie	Bogata oferta kulturalna miasta	X			
Życie	Liczne domy kultury w mieście	X			
Życie	Zainteresowanie ofertą kulturalną miasta	X		X	X
Życie	Wysoki poziom czytelnictwa w mieście	X			
Życie	Dobra dostępność infrastruktury rekreacyjno-sportowej	X			X
Życie	Rosnąca aktywność sportowa mieszkańców	X			
Życie	Wysoki poziom nauczania w szkołach podstawowych i średnich	X		X	
Życie	Dobra dostępność ratownictwa medycznego	X			
Życie	Wysoka przestrzenna koncentracja podejmowanych działań rewitalizacyjnych	X	X	X	
Życie	Doświadczenie w prowadzeniu partycypacyjnego modelu formułowania polityk rewitalizacyjnych	X			
Życie	Konsekwencja w planowaniu, formułowaniu i prowadzeniu działań rewitalizacyjnych w mieście	X	X	X	
Życie	Zły stan wielu obiektów zabytkowych		X		
Życie	Niejasna sytuacja własnościowa zabytków		X		
Życie	Nieaktualna gminna ewidencja zabytków		X		
Życie	Wciąż zbyt mała liczba zabytków objęta ochroną poprzez zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego		X		
Życie	Wzrastająca liczba obiektów i terenów przemyślowych wymagających adaptacji do nowych funkcji		X	X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Życie	Konieczność wyznaczenia do końca 2022 r. obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w oparciu o ustawę o rewitalizacji	X	X	X	
Życie	Brak powiązania wydawanych decyzji administracyjnych z polityką przestrzenną zapisaną w studium uwarunkowań		X		
Życie	Nierespektowanie ustaleń planów miejscowych poprzez stosowanie specustawy drogowej		X		
Życie	Brak pełnego pokrycia planami miejscowymi, regulacja zasad zagospodarowania terenu w wielu miejscach w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy		X		
Życie	Depopulacja miasta, głównie na skutek migracji	X		X	
Życie	Ujemny przyrost naturalny	X		X	
Życie	Dynamiczne starzenie się społeczeństwa	X		X	
Życie	Wysokie obciążenie demograficzne	X		X	
Życie	Rosnące zapotrzebowanie na działania aktywizujące seniorów	X			
Życie	Brak opieki geriatrycznej	X			
Życie	Malejący tzw. potencjał pielęgnacyjny	X			
Życie	Duża populacja osób z niepełnosprawnościami	X			
Życie	Coraz większa potrzeba świadczeń opiekuńczych	X			
Życie	Rosnące zapotrzebowanie na instytucjonalne formy opieki dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	X			
Życie	Brak powszechnego i systemowego wsparcia dla osób opiekujących się niesamodzielnym (ze względu na wiek lub niepełnosprawność) członkiem rodziny	X			
Życie	Duża liczba zgonów spowodowana niewydolnością układu krążenia i chorobami nowotworowymi	X			
Życie	Wysoki udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogóle bezrobotnych	X			
Życie	Duży udział osób bezrobotnych w wieku powyżej 50. lat	X		X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Życie	Wysoki udział bezrobotnych z niepełnosprawnościami	X		X	
Życie	Niewystarczające działania w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami	X			
Życie	Wzrost liczby bezrobotnych kobiet	X		X	
Życie	Wzrost liczby osób pobierających świadczenia społeczne w sposób długotrwały	X			
Życie	Duża liczba oczekujących na mieszkania komunalne oraz spory zasób pustostanów wymagających remontu	X		X	
Życie	Rozluźnienie więzi rodzinnych, wysoki odsetek rozwodów	X			
Życie	Wzrost zapotrzebowania na wsparcie o charakterze profilaktycznym dla dzieci i młodzieży	X			
Życie	Zbyt mała dostępność wsparcia psychologicznego dla dzieci i młodzieży (w tym o charakterze terapeutycznym)	X			
Życie	Utrudniony dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej w dzielnicach oddalonych od centrum	X			
Życie	Niska dostępność usług opieki nad dzieckiem do lat trzech, szczególnie w placówkach publicznych	X			
Życie	Deficyt miejsc w przedszkolach publicznych	X		X	
Życie	Utrudniony dostęp do placówek przedszkolnych w dzielnicach peryferyjnych	X		X	
Życie	Konieczność dojazdu do szkół podstawowych z dzielnic peryferyjnych zwiększająca kongestię w mieście	X			
Życie	Niewystarczająca oferta nieodpłatnych zajęć edukacyjno-rozwojowych dla dzieci i młodzieży	X			
Życie	Deficyty w zakresie miejsc spędzania czasu wolnego z dziećmi, szczególnie w dzielnicach peryferyjnych	X			
Życie	Niewystarczająca różnorodność oferty kulturalnej pozwalająca na dotarcie do nowych grup odbiorców	X			
Życie	Słabe wykorzystanie stadionu miejskiego	X			
Życie	Rosnące zapotrzebowanie na infrastrukturę rekreacyjno-sportową	X			

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Życie	Zbyt mało terenów zieleni urządzonej w mieście	X	X		
Życie	Deficyty w zakresie kształcenia na poziomie podstawowym	X			
Życie	Niska jakość kształcenia wyższego	X		X	
Życie	Rosnąca skala przestępczości gospodarczej	X		X	
Życie	Relatywnie wysokie poczucie zagrożenia bezpieczeństwa w centrum miasta oraz związane z ruchem drogowym	X	X		
Życie	Rosnący problem uzależnień behawioralnych i cyberprzemocy	X			
Życie	Niewystarczające działania w zakresie integracji cudzoziemców	X		X	
Życie	Problemy demograficzne Bielska-Białej na tle gmin aglomeracji bielskiej i BOF	X			X
Życie	Bielsko-Biała jako główne centrum edukacyjne i kulturalne dla całego obszaru aglomeracji wraz z BOF	X			X
Zarządzanie	Dobre podstawy finansowe miasta			X	
Zarządzanie	Duży potencjał kadrowy	X		X	
Zarządzanie	Dostrzeżenie potrzeby zmian organizacyjnych			X	
Zarządzanie	Wzmocnione zasoby kadry kierowniczej			X	
Zarządzanie	System zarządzania jakością			X	
Zarządzanie	Wysoka ocena usług urzędu przez jego klientów			X	
Zarządzanie	Dynamicznie rosnące wykorzystanie usług e-administracji			X	
Zarządzanie	Własny zespół odpowiedzialny za system informacji przestrzennej			X	
Zarządzanie	Zachowawczy system budowy, monitorowania i aktualizacji polityk miejskich	X		X	
Zarządzanie	Brak w większości polityk rozwojowych podejścia scenariuszowego			X	
Zarządzanie	Niewystarczająca współpraca pozioma, silosowa struktura urzędu	X	X	X	
Zarządzanie	Model zarządzania niedostosowany do idei smart city	X	X	X	
Zarządzanie	Słaba dostępność do aktualnych danych	X	X		
Zarządzanie	Brak spójnej koncepcji rozwoju systemu informacji przestrzennej,			X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
	w tym systemu monitorowania i oceny polityk miejskich				
Zarządzanie	Słaba integracja danych w ramach systemu informacji przestrzennej		X	X	
Zarządzanie	Ograniczone analizy w zakresie jakości życia mieszkańców	X	X	X	
Zarządzanie	Nieadekwatne do bieżących potrzeb i pojawiających się wyzwań zasoby kadrowe urzędu			X	
Zarządzanie	Procedury oceny ryzyka niedostosowane do praktyki funkcjonowania wydziałów			X	
Zarządzanie	Negatywny wizerunek urzędnika wśród mieszkańców, niski poziom wzajemnego zaufania			X	
Zarządzanie	Wymagająca wzmocnienia współpraca między gminami aglomeracji bielskiej i BOF w zarządzaniu wspólnym obszarem				X
Mobilność	Zwartość miasta, duża koncentracja mieszkańców w strefie centralnej		X	X	
Mobilność	Bardzo gęsta sieć drogowa	X	X	X	
Mobilność	Bardzo dobra dostępność do przystanków transportu zbiorowego dużej grupy mieszkańców	X	X		
Mobilność	Wypożyczalnia rowerów miejskich		X		
Mobilność	Mniej przestępstw drogowych oraz kierujących pojazdami w stanie nietrzeźwości	X			
Mobilność	Słabe skomunikowanie miasta z Aglomeracją Śląską i głównymi miastami w jego otoczeniu	X	X	X	
Mobilność	Wzrost ruchu kołowego w mieście, a w efekcie zwiększenie presji na środowisko naturalne	X	X		
Mobilność	Zły stan obsługi komunikacyjnej centrum miasta	X	X		
Mobilność	Zły stan infrastruktury drogowej na peryferiach miasta	X	X		
Mobilność	Izolacja wschodniej i zachodniej części centrum miasta z powodu intensywnego ruchu tranzytowego	X	X		
Mobilność	Narastające zjawisko migracji mieszkańców poza teren miasta oraz rozproszenie zabudowy	X	X	X	
Mobilność	Duży udział wyjeżdżających do pracy poza miasto	X	X	X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Mobilność	Wysoki udział osób przyjeżdżających do pracy spoza miasta	X	X	X	
Mobilność	Spadający popyt na usługi przewozowe komunikacji publicznej w dni robocze	X	X		
Mobilność	Niski udział komunikacji publicznej w przewozach wewnątrzmiastowych oraz pomiędzy miastem a gminami sąsiadującymi	X	X		
Mobilność	Niedostosowana do potrzeb mieszkańców siatka połączeń w ramach komunikacji publicznej	X	X		
Mobilność	Mała konkurencyjność komunikacji publicznej w stosunku do samochodu	X	X		
Mobilność	Niefunkcjonalna sieć dróg rowerowych		X		
Mobilność	Słabe wykorzystanie kolei przez mieszkańców	X			
Mobilność	Brak powiązania różnych systemów komunikacji publicznej	X	X		
Mobilność	Nierównomiernie obciążenie istniejącego systemu parkowania	X	X		
Mobilność	Wciąż niezadawalający poziom bezpieczeństwa na drogach, konieczność uspokojenia ruchu	X	X		
Mobilność	Małe znaczenie ruchu pieszego w mieście	X	X		
Mobilność	Wysoki udział źródła emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych do powietrza	X	X		
Mobilność	Negatywny wpływ transportu na jakość klimatu akustycznego miasta	X	X		
Mobilność	Infrastruktura transportowa niewystarczająco przygotowana na prognozowany wzrost liczby osób z ograniczeniami w poruszaniu się	X	X		
Mobilność	Występowanie licznych utrudnień komunikacyjnych dla osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności	X	X		
Mobilność	Zasadność powstania zintegrowanego systemu transportu publicznego na obszarze aglomeracji bielskiej i BOF	X			X
Środowisko	Bogate zasoby przyrodnicze		X	X	
Środowisko	Dostrzeżenie problemu zanieczyszczenia powietrza oraz aktywna promocja działań w zakresie ochrony jakości powietrza	X	X	X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Środowisko	Nowoczesny system gospodarki odpadami komunalnymi	X		X	
Środowisko	Wysoki poziom odzyskiwanych odpadów (poziom recyklingu)			X	
Środowisko	Ograniczone oddziaływanie hałasu kolejowego		X		
Środowisko	Intensywna edukacja ekologiczna	X			
Środowisko	Zmniejszenie liczby osób i lokali narażonych na oddziaływanie hałasu ocenianego wskaźnikiem L_{DWN} w zakresie od 55 do 75 dB	X			
Środowisko	Zła jakość powietrza wynikająca z emisji niskiej, przemysłowej i komunikacyjnej	X	X	X	
Środowisko	Duża liczba punktowych przemysłowych źródeł emisji oddziałujących na jakość powietrza	X	X	X	
Środowisko	Spalanie paliw stałych w kotłach o niskiej sprawności	X	X	X	
Środowisko	Wysokie stężenie zanieczyszczeń komunikacyjnych w centrum miasta wynikające z małej płynności ruchu	X	X		
Środowisko	Brak stałego monitoringu zanieczyszczeń generowanych przez przemysł	X		X	
Środowisko	Znaczny wzrost kosztów utylizacji odpadów komunalnych	X		X	
Środowisko	Wciąż otwarty obieg gospodarki odpadami			X	
Środowisko	Niekorzystne zmiany w przepisach dotyczących gospodarowania odpadami			X	
Środowisko	Problem z segregacją odpadów przez użytkowników miasta	X		X	
Środowisko	Niedobór jakościowy i ilościowy krajowych instalacji do recyklingu odpadów			X	
Środowisko	Występujące punktowo uciążliwości odorowe	X	X		
Środowisko	Niewielki poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym miasta			X	
Środowisko	Uciążliwość klimatu akustycznego w określonych strefach miasta	X	X		
Środowisko	Negatywne oddziaływanie hałasu drogowego	X	X		
Środowisko	Negatywne oddziaływanie hałasu przemysłowego	X	X		

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Spoleczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Środowisko	Zagrożenie skutkami zmian klimatu	X	X	X	
Środowisko	Występowanie nagłych powodzi	X	X		
Środowisko	Występowanie zagrożenia powodzią	X	X	X	
Środowisko	Intensyfikacja niekorzystnego efektu miejskiej wyspy ciepła	X	X		
Środowisko	Zagrożenia wynikające ze zmian klimatu dla zdrowia publicznego	X			
Środowisko	Zagrożenie dostaw wody pitnej lub możliwy wzrost kosztu jej uzdatniania	X		X	
Środowisko	Występowanie okresów niżówkowych i niedoborów wody w korytach rzek		X	X	
Środowisko	Ograniczone wykorzystanie mikro-retencji wód opadowych	X	X		
Środowisko	Presja urbanizacyjna na tereny otwarte, brak systemowego zarządzania terenami zielonymi w mieście		X		
Środowisko	Konieczność przeciwdziałania procesom geodynamicznym	X	X		
Środowisko	Konieczność nawiązania wspólnych działań przez gminy aglomeracji bielskiej i BOF na rzecz ochrony środowiska naturalnego				X
Ekonomia	Korzystna lokalizacja miasta		X	X	
Ekonomia	Korzystne uwarunkowania do prowadzenia całorocznej działalności turystycznej			X	
Ekonomia	Współpraca branży turystycznej w Bielsku-Białej z jej bezpośrednim otoczeniem			X	X
Ekonomia	Zurbanizowany i uprzemysłowiony obszar funkcjonalny miasta			X	X
Ekonomia	Względna różnorodność profilu gospodarczego miasta			X	
Ekonomia	Bardzo wysoki poziom wynagrodzeń i siły nabywczej mieszkańców	X		X	
Ekonomia	Wysoki poziom absorpcji efektów rozwoju gospodarczego			X	
Ekonomia	Wysoki poziom dochodów podatkowych			X	
Ekonomia	Silna specjalizacja działalności przemysłowej w zakresie przemysłu przetwórczego, w tym samochodowego (automotive)			X	
Ekonomia	Wysoki poziom inwestycji			X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Spoleczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Ekonomia	Duża podaż nowopowstałej powierzchni biurowej o różnym standardzie			X	
Ekonomia	Zauważalny potencjał do samoorganizacji w branży IT			X	
Ekonomia	Zróżnicowana struktura sektora IT			X	
Ekonomia	Zróżnicowana struktura szkół wyższych	X		X	
Ekonomia	Zlokalizowane kompetencje związane z naukami ścisłymi	X		X	
Ekonomia	Zauważalny poziom rozwoju turystyki biznesowej			X	
Ekonomia	Wysokorozwinięty, jak na skalę ośrodka, sektor usług kulturalnych	X		X	
Ekonomia	Korzystny trend w zakresie liczby pracujących	X		X	
Ekonomia	Bardzo niski poziom bezrobocia	X		X	
Ekonomia	Wysoki poziom przedsiębiorczości	X		X	
Ekonomia	Atrakcyjność Bielska-Białej dla migrantów z innych miast województwa śląskiego	X		X	
Ekonomia	Spory zasób pustostanów	X			
Ekonomia	Starzenie się społeczeństwa	X		X	
Ekonomia	Ubytek ludności miasta	X		X	
Ekonomia	Struktura ludności napływającej z miast	X		X	
Ekonomia	Uzależnienie przemysłu od sektora samochodowego (automotive)			X	
Ekonomia	Stagnacja poziomu przedsiębiorczości	X		X	
Ekonomia	Ograniczone wpływy podatkowe z firm funkcjonujących w ramach KSSE			X	
Ekonomia	Brak integracji ośrodka akademickiego w mieście			X	
Ekonomia	Postępujące procesy centralizacji szkolnictwa wyższego	X		X	
Ekonomia	Brak terenów inwestycyjnych		X	X	
Ekonomia	Niezadawalająca jakość powietrza stanowiąca barierę w przyciąganiu wysoko wykwalifikowanych kadr			X	
Ekonomia	Brak oferty dla kuracjuszy			X	
Ekonomia	Brak infrastruktury towarzyszącej kolarstwu górskiemu		X	X	

Obszary w diagnozie	Potencjał / problem	Obszary wskazane w ustawie			
		Społeczne	Przestrzenne	Gospodarcze	Obszar funkcjonalny
Ekonomia	Wiodąca rola gospodarcza miasta-rdzenia aglomeracji bielskiej i BOF			X	X
Ekonomia	Brak zintegrowanej oferty turystycznej aglomeracji bielskiej i BOF			X	X